

VZÁJEMNÝ POMĚR UČENÍ PETRA CHELČICKÉHO,

STARŠÍ JEDNOTY ČESKÝCH BRATRŮ

A TÁBORŮ

K NÁUCE VALDENSKÝCH, JANA HUSI A JANA VIKLIFA.

NAPSAL

Dr. **ANTONÍN LÉNŽ**,
PROBOŠT KRÁLOVSKÉ KAPITOLY NA VYŠEHRADE
PRELÁT KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

V PRAZE 1895.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA.
NÁKLADEM DRUŽSTVA VLAST.

Družstvo »Vlast«,

jeho časopisy, odbory a fondy.

Účelem družstva jest vydávati časopisy, periodické spisy a knihy psané v duchu katolickém, zakládati katolické knihovny, pořádati přednášky a literární sjezdy v kterémkoli místě království Českého, podporovati dobrou literaturu, jakož i spisovatele, píšící v duchu katolickém. Při tom všem se politika vylučuje. — Družstvo vydává časopisy: „Vlast“, „Vychovatele“ a „Dělnické Noviny“ s měsíční přílohou „Hornické Listy“.

Na „VLAST“, roč. XII., předplácí se poštou: Ročně 4 zl., půlletně 2 zl., čtvrtletně 1 zl. Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 5 zl. během 5 let celkem 50 zl.) ročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr., čtvrtletně 75 kr.; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 3 zl.) ročně 3 zl. 20 kr., půlletně 1 zl. 60 kr., čtvrtletně 80 kr.; c) členové činní (kteří se více do spolku nepřijímají) ročně 3 zl. 40 kr., půlletně 1 zl. 70 kr., čtvrtletně 85 kr. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelové a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl. Do krajín německých stojí „Vlast“ o 50 kr., do ostatních mimorakouských zemí o 1 zl. více. Sběratelům abonentů poskytuje se na každých 10 jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25%, a „Vlast“ se jim dodává toliko za hotové. — Ročníky V.—XI. prodávají se à 4 zl. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 2 zl. 50 kr.; pro studující, alumný a kleriky à 2 zl. Ročník I prodává se za 3 zl. 50 kr. a platí-li se hned, za 3 zl. Družstvo „Vlast“ prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. roč. à 30 kr. Jednotlivá čísla V.—XII. ročníku prodávají se po 40 kr.

Družstvo „Vlast“ má již 2050 zakládajících — 50 zlatových — členů. Kdo se za úda zakládajícího přihlásí, obdrží zdarma: VI. ročník „Vychovatele“ a knihy: „Jak píše prof. Dr. Masaryk o katolické vědě a víře“ od Fil. Jana Konečného, „Z duševního bojiště“ od Frant. Vaněčka, „Z dějin nepatrné české vesnice“ od V. Honejska I. i II. díl, první, druhý a čtvrtý historický Sborník. Kdo se za člena hlásí a složí hotově 10 zl., obdrží zdarma ještě, pokud zásoba stačí, VII. a VIII. ročník „Vychovatele“ Mimo to dostávají členové Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. za 1 zl. (místo 1 zl. 50 kr.), třetí historický Sborník za 52 kr. (místo za 70 kr.) a spis: Vzájemný poměr učení Petra Chelického, starší Jednoty Českých bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husi a Jana Viklífa, od Dr. Ant. Lenze, za 1 zl. (m. 1 zl. 60 kr.)

„VYCHOVATEL“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct., a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 %, a sběratel dostane na 10 exemplárů jedenáctý zdarma. VI. roč. „Vychovatele“ stojí 2 zl., VII., VIII., IX. a X. jest po 3 zl.

„DĚLNICKÉ NOVINY“ s měsíční přílohou: „Hornické Listy“ vycházejí vždy dne 1. a 16. každého měsíce. Předplácí se s poštovní zásluhou: Pro Rakousko-Uhersko celoročně 1 zl. 60 kr., půlletně 80 kr. a čtvrtletně 40 kr. r. č. Pro německé země, Bosnu a Hercegovinu ročně 2 zl., do Ameriky a ostatních zemí ročně 2 zl. 60 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět exemplárů dává se šestý zdarma. Všecky starší ročníky „Děln. Nov.“ jsou na skladě a prodávají se po 1 zl. 60 kr.

VZÁJEMNÝ POMĚR

UČENÍ PETRA CHELČICKÉHO,

STARŠÍ JEDNOTY ČESKÝCH BRATRŮ

A TÁBORŮ

K NÁUCE VALDENSKÝCH, JANA HUSI A JANA VIKLIFA.

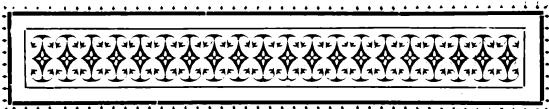
NAPSAL

Dr. ANTONÍN LENZ,
PROBOŠT KRÁLOVSKÉ KAPITOLY NA VYŠEHRADĚ,
PRELÁT KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. — Nákladem družstva Vlast.

1895.

ÚVOD.

Doba, v nížto žil Petr Chelčický, byla pro náš národ osudna. Již tou dobou, kdy ještě byl mladistvý, hrnulo se sektářství ze severu, aby naši vlast uvedlo ve svár a ji rozdvojilo. Anglie nám poslala Viklifa, když ho sama byla ztratila a spisy jeho porupila, a Hus zvedl potu-pené spisy a zabral se do nich celou vášní své duše, domnívaje se aspoň, dokud trval v Čechách, že obsahují neklamnou moudrost a čisté slovo Boží. Ale on se nespokojil tím, že sám nalézal ve spisech těchto zalíbení, ale snažil se také, aby četbu jejich rozšířil, netoliko mezi mistry, ale také mezi studentstvem, což se mu také u velké míře podařilo. Jak píše Lukavec ve své kronice, vyznal Hus před svými přáteli, že mu spisy Viklifovy otevřely oči, a o tom prý jsou na snadě svědkové hodnověrní. Odtud se husitská šlechta a deputovaní měst z Moravy a z Čech, taktéž husitští, ve slyšení daném Příbramovi r. 1429 vyslovili, že týž mistr Jan Příbram, nepřítel evangelické pravdy, jenž nemaje zřetele na pověst království a na svou vlastní spásu, se opovážil, viniti evangelického doktora, t. j. Jana Viklifa z bludu a z kacířství, ačkoliv knihy jeho Janu Husovi, svaté paměti, oči otevřely, když je se svými přívrženci opět a opět četl. Oni prý, husitská šlechta, a jejich městští v tom soudruhové, chtějí takové zlobě závoru učiniti a vyznávají, že v knihách dotčeného doktora ani v celku, ani v jednotlivých kusech nic není bludného a kacířského, anebo což by zřejmě Písmu a svatým doktorům se protivilo. Oni prý takto ustanovují, jelikož by prý jinak se za to mělo, že po spravedlnosti se viní království České z kacířství, že právem bylo proti němu stínoveno křížácké tažení, že byl Jan Hus spravedlivě v Kostnici na smrt odsouzen, a že byly spisy evangelického doktora podle práva spáleny. Proto ustanovili, aby Příbram nevinil více z kacířství Viklifa ani Petra Engliša. ¹⁾

¹⁾ Joannes de Lukavec et Nicolai de Pelhřimov Chronicon Taboritarum. Codex. Musaei. Hoesler. »Geschichtschreiber der husitischen Bewegung II. Pag. 593. C. 20. »De hinc, quia anno D. 1429 M. Joannes dictus Prizibram honoris Dei veritatis evangelicae aemulus et famae regni Boemiae et salutis propriae immemor insurrexerat, libros doctoris evangelici magistri videlicet Joannis Wicleff

Chvály, kteréž Hus ve svých knihách a řečech Viklifovi hojně uštěďřoval, měly tedy velice bohatý výsledek. Nejen mistři a studento jeho věku, ale i pozdější mistři netoliko kališníční, ale také Táborští cenili evangelického doktora Jana Viklifa přese všechnu mru, kladouce ho téměř na roveň s Písmem Božím, jako by všechno, což byl kdy napsal, bylo přesným a neomylným výkladem Zákona Božího.

Toto nadsazování Jana Viklifa bylo vlasti naší k veliké záhubě, neboť právě ono zjednálo haeresii Husově mnoho přívrženců a zhano-bilo duchovenstvo nejenom české, ale vůbec všechno, pokud ono ne-mohlo schvalovati trhlíny, jež Viklif učinil netoliko v pravověrné theol-ogii, ale také v křesťanské scholastické filosofii. Myslím, že toto slepé, pro náš národ osudné a vůbec nerozumné horování za Jana Viklifa zasloužilo si sarkasmu, jenž uložen jest ve složené za času sněmu kostnického Viklifické mši.¹⁾

Nikde není ani zmínky, že by byl znal Jan Hus spojbu Jana Viklifa s Lolardy, a tak také s Valdenskými. Lolardové v Anglii a spojenci Viklifovi nebyli právě nic jiného, leč jen jinak pojmenovaní Bratři Valdenští. Avšak těžko věřiti, že by byl nevěděl, co se zvláště na jihu v Čechách dělo. Vždyt sám měl svůj domov na jihu, jako jeho dobří přátelé Jan Žižka, Jan z Husince a Jan Křišťán z Prachatic, a nad to byl zprvu rád viděn na dvoře arcibiskupa Zbyňka, kterýž mu důvěřoval, a v důvěře té i jemu svěřil činiti řeči synodální. Není ani možná za to míti, že by byl nevěděl, že byli na jih vysíláni nejenom k rozkazu arcibiskupovu a krále Václava IV., ale také k roz-kazu papeže inquisitoři, anot se sektářství tam nesmírně rozmnožilo, zvláště v archidiakonatu Bechyňském. On tedy také věděl, že učení těch sektářů, byli to Valdenští, katolická Církev dávno již zatratila. Ano, není ani možná přijati, že by byl Jan Hus, mistr svobodných umění a v theologii bakalář, nevěděl, které články Valdenských zvláště v Čechách byly zavrhovány a odsuzovány. Myslím, že o nich věděti musil, ale neřku, že by je byl přirovnával k odchylným náukám Vik-lifickým, to však věděti musil a také věděl, že svými bouřlivými řečmi přidá k ohni na jihu již plápolajícímu oheň a učiní požár.

Kdyby byl Jan Hus přirovnal učení Viklifovo, pokud jest ono odchylné od nauky katolické, k učení Valdenských, byl by shledal podobnost nápadnou. Valdenští ovšem zamítali učení Viklifovo o Církvi a jeho příkré učení o praedestinaci, ale snášeli se s ním předobře v mnohých kusech, jako: že Písmo jest jediný pramen víry, že ka-tolická Církev není pravou církví, biskupové a kněží že jsou sobě

haereticans et erroneans, qui libri magistro Joanni Hus, divae memoriae, ut noscunt plures Fide digni, quod sic asseruit, aperuerunt oculos, dum eosdem volebat et revolvebat etc.

¹⁾ Missa Wiclefistarum. E cod. pal. Vindob. 4941. fol. 262 a. — 263 b. V introitu čteme: »Tristabitur justus, et laetabitur impius in novi Wicleff solempnitate, qui sepultus, extumulatus et combustus in Anglia condemnatur, et tamquam deus in Boemia fideliter adoratur. Versus. Hus laudem ejus et me-moriam ad ignem defendere dignatus est. . . V epištole: »Sed jam Hus regnat et gaudet in diademate ejus.« V evangeliu se čte: »Novissime autem temporibus istis non tantum literati fantasticis Wicleph erroribus insistebant, verum et laici universaliter singuli et singulariter universi.« »Credo in Wicleph, ducem inferni, patronum Boemiae, et in Hus, filium ejus«. Viz Dr. Joh. Loserth. Hus und Wiclif. pag. 299.

v důstojnosti rovni, že kněží nemají míti ani zboží pozemského, ani panování, že kněz ve hříchu smrtelném neposvěcuje a nekřtí a těm podobné věci. Neumím říci, zdali Hus takové přirovnání učinil, ač by tak byl snadno učiniti mohl. Učinil-li, pak hned na začátku svého sporu naproti hierarchii katolické byl sobě vědom, že opouští katolickou církev a spěchá k bludu a haeresii.

Ať by tomu však v těchto věcech jakoliv bylo, to jistě jest, že Hus odsouzeného na sněmu Londýnském Viklífa až přespříliš velebil a ho také přese všechnu míru následoval, tak že až celé strany doslovně z Viklífa vypisoval, o čemž nám Loserth podal ve svém spise ¹⁾ důkazy až překvapující. Tím také dokázal, že ti, kdož tvrdili, že tak zvaná reformace Husova jest samorostlá a z Čech vyšlá, na pravdě nebyli. Avšak ač jest následování Viklífa se strany Husovy až nápadné, a jeho opisování celých vět ze spisů Viklifových až ponížující: přece by nebylo spravedливо tvrditi, že by byl všechno stejně přijal, co ve Viklifovi shledával odchýlného od katolické víry. Já tedy chci ukázati, že Hus nebyl ve všech stranách Viklifistou; ale ne tou příčinou, jako bych chtěl domnělou velikost Husovu chrániti — neboť tak daleko v osvětě jsem nedospěl, abych bludy za něco velikého měl — alebrž proto, abych zjistil, že Hus netonul tak hluboko v haeresích jako Viklif.

Pravím tedy:

a) *Hus se liší od Jana Viklífa v kosmologii.* Oba ovšem učí: že jest Trojice svatá jednotným principem všehomíra, a že jsou tudíž díla Páně zevná, světová, nedílná; avšak Viklif tvrdí, že jako život Trojice nejsvětější uvnitř nezbytný jest, tak že také nezbytně na venek ohledně světa působí. Bůh tedy podle Viklífa nestvořil svět, jako by jej byl mohl svobodně a nezávisle stvořiti, ale že bylo v něm nezbytné, aby jej stvořil. A ještě více! Bůh stvořil svět takový, jaký jest, a jiného prý stvořiti nemohl. ²⁾ Viklif není ovšem v této náuce, kterouž upírá Bohu kosmickou svobodu, původní, neboť dlouho před ním takto učil Abaelard, a tu se již může říci, že ta původnost haeresiarchů není zdaleka. Ano, Viklif z té nezbytnosti, jakou shledával v Bohu, také soudil, že jest svět od věčnosti. ³⁾ A zase ani v tom není Viklif původní, neboť toto všecko hlásal dlouho před ním mistr Ekkard, jehož následující věty byly od Jana XXII. zavrženy: *»Quam cito Deus fuit, tam cito mundum creavit.«* *»Concedi posse, quod Deus mundum ab aeterno creaverit.«* *»Quod simul et semel, quando Deus fuit, quando Filium sibi coaeternum per omnia coaequalem Deum genuit etiam mundum creavit.«* ⁴⁾ Hus však srovnává se s Viklifem, že Trojice Nejsvětější stvořila svět, a že skutkové Boží na venek jsou nedílné, neučí nikde, že Bůh učinil svět nezbytně, protože ze své vůle, jakož Písmo sv. zřejmě dí, chtěl tak stvořiti, jak stvořil; aniž tvrdí Hus, že by Bůh žádného jiného světa stvořiti nemohl, než který stvořil. Viklif nic nevěda plul příhodným větrem své theorie do přístavu pantheismu, zvláště an svět soudil býti věčným. Do tohoto bludiště Viklifického Hus nezbloudil.

¹⁾ Hus und Viclif. Str. 162 seq.

²⁾ Trial. Lib. I., 10.

³⁾ Trial. L. I., 4.

⁴⁾ Enchiridion Symbolorum. Denzinger. Pag. 179.

b) *Husova anthropologie liší se od anthropologie Viklifovy.* Oba sice praví, že Bůh stvořil bezprostředně člověka; avšak Viklif tvrdí, že není pouze jedna podstatná forma, která by tělo lidské oživovala, jakož jeho dobou již Církev katolická za článek víry vyhlásila, ale že jsou aspoň dvě formy podstatné v těle lidském, duch a duše, která oživuje tělo, a nikoliv duch neboli duše nesmrtelná, ano, on až tvrdí, že pouze duch jest člověkem.¹⁾ Viklif sobě byl také svědom, že kacířství přednáší, tvrdě, že nevědomí mniši pravdu jeho slov neuznávají. Jan Hus opět nikdež neučí, že by v těle lidském bytovaly dvě duše, čili on se nepřiznává k trichotomii, ale k dichotomii.

c) Hus zřejmě vyznává, že jest vůle lidská svobodná, t. j. že jest v rozchodu svým nezávislá na násile zevně a na nezbytnosti vniterné, tak že koná člověk, ať by jednal podle zákona Božího anebo proti němu, vezdy ze své vůle svobodné. — Jinak ovšem Viklif, neboť jeho fundamentální zásada: »*Omnia quaecumque eveniunt, necessitate eveniunt*,« nedopouští, aby se přihlásil ku svobodnosti vůle lidské, ano, on zřejmě dí: že Bůh pudí člověka ku konání²⁾ netoliko dobrého, ale také zlého. A tak opět není zde Jan Hus následovníkem evangelického doktora Jana Viklifa.

d) Jako vůbec pudí Bůh člověka k hřešení podle nauky Viklifovy, tak připudil také první lidi v ráji ku hříchu. Této zpozdilosti se nedopustil Jan Hus. Výklad Viklifův, že přes to přese všechno není Bůh původcem hříchu,³⁾ jest tak chatrný a takového theologa a filosofa, jakým chtěl býti Viklif, tak nehodný, že ani nechci tímto jeho výkladem pro tento čas jeho pověst kaliti.

e) Viklif věří spolu s Janem Husem, že jest hřích dědičný, ale kdežto Hus vyznává, že jest tento hřích původem svým jeden, a že přechází na všechny, tvrdí Jan Viklif, že jest hřích dědičný původem svým mnohý, ano, že jest tolik dědičných hříchů, a to rozdílných, kolik jest lidí na světě, bylo a bude.⁴⁾ Důvodů, kterých tento evangelický doktor pro svoje učení užívá, neuvádím, a jen to dím, že o nich není v Písmě ani ve svatých otcích ani stopy, a přece nepřijímá Viklif, jak se honosí, žádné nauky, leč by měla původ v Písmě a v evangeliu. Hle, tak vyhlíží ti velicí mužové, jimž dávají lidé jméno reformátorů!

f) Jako učí Viklif, že byl svět z nezbytí stvořen, i člověk i anděl, a že z nezbytí hřešili andělé i první lidé: tak zase vtírá druhé osobě v Božství, že se musela vtělit, aby lidstvo došlo vykoupení.⁵⁾ O tomto učení opět není stopy ani v latinských, ani v českých spisech Husových.

Než, ustávám prozatím, ač by mohlo ještě mnoho článků býti uvedeno, jichž Hus nepřijal, anebo o nichž nečiní ve svých spisech nížádné zmínky; neboť soudím, že jest již takto dostatečně odůvodněno, že Jan Hus slepě nepřijímal článků Viklifových. Šířeji jest o náuce Viklifově ve zvláštním článku tohoto spisu pojednáno. Jiná jest ovšem věc, zdali Hus nadzmiňované věty v duši své měl za pravdivé, avšak »*de internis non curat praetor*«.

¹⁾ Trial. lib. II., 5, a Lib. III., 28.

²⁾ Trial. Lib. II., 14.

³⁾ Trial. Lib. III. 4.

⁴⁾ Trial. Lib. IV., 13.

⁵⁾ Trial. III., 25.

Může se tedy říci: že Hus Viklifa v haeresích jeho slepě nenásledoval, avšak to jest jisto, že v těch člancích, jimiž vystupuje jako reformátor učení katolického, až otrocky se přivínil k Viklifovi, až i tu ne ve všem se s ním shoduje. Já zde jenom připomínám, že Hus s Viklifem nesouhlasí plně, že by kněz ztrácel hříchem smrtelným moc kněžskou,¹⁾ ale že ztrácí pouze pro ten čas, kde vězí ve

¹⁾ Protestantský theolog Lechler tvrdí ve své knize: »Johann von Viklif und die Vorschule der Reformation.« (I. Theil. Buch. II., cap. 7., XI, pag. 609), že prý Viklif neučil, »že by kněz ve stavu hříchu nepřisluhoval platně svátostem«, ač vyznává, že prý zprvu v té důmněnce trval. Věta prý taková obsahuje učení Valdenských, a nikoliv nauku Viklifovu. Odpůrci Viklifovi prý jen jedenkrát takovouto větu jemu předstírali, a to v pořadí 24 článkův, jež zavrhl arcibiskup Courtnay dne 21. května 1382, mezi nimiž se čte na místě čtvrtém: »*Episcopus et presbyter si est in peccato mortali, non conficit non ordinat.*« Avšak není prý udáno, v kterém asi spise by dotčená věta byla obsažena. Mezi 18 pak větami, jež zavrhl r. 1396 arcibiskup z Canterbury Arundel, prý se tato věta nenalézá, ač prý ty věty mají zření ku svátostem. Tomáš von Walden viní prý ovšem Viklifa (Doctrinale Antiquitatum fidei catholice (Venetiis 1571. III., 11.), že tento blud Donatistův držel, avšak on prý psal mnoho let po Viklifovi, teprv od r. 1422, a také mnoho let po koncile Kostnickém. Cerpal prý z koncilu, kdež prý se Viklifovi přikládá tato nauka: »Dubitare debent fideles, si moderni haeretici conficiunt vel rite ordinant vel ministrant alla sacramenta, quia non est evidential, quod Christus assistit tali pontifici propter hoc, quod tam hianter super illam hostiam sic mentitur, et in sua conversatione dicit contrarium vitae Christi.« Než, z těch dokladů, jež tuto uvádí pan Lechler, nevychází na jevo, že by byl Viklif neučil, že zlý a kacířský kněz neposvěcuje. Že mezi větami, jež zavrhl arcibiskup, není dotčená věta Viklifova, nic se neprokazuje, leč že arcibiskup neuznal za potřebné, větu Viklifickou již zavrženou a všem známou. Ještě jednou opakovati. Také nepodal Lechler žádného důkazu, že by byla věta dne 21. května 1382 zavržená neobsahovala učení Viklifova, a ještě méně, že by sbor Kostnický byl lehkomyslně jednal, když větu Viklifovi připsal a ji jako Viklifovu zatratil. Jan Hus vefejně bránil větu svrchu položenou a dával všemožné doklady, že věta ta jest na pravdě. Kdyby však bylo pravdivo, což Lechler tvrdí, byl by Jan Hus velmi lehce mohl odpověděti odpůrcům Viklifovým, že v té věci jest evangelický doktor čistý jako panna, jelikož v jeho spisech a vůbec v jeho fečech není ani stopy, že by byl tak učil. Hus znal předobře spisy Viklifovy, theologické i filosofické, zejména nebyla mu neznáma jeho díla jako: Dialogus, Trialogus, De Ecclesia, De Christo, De Simonia, De oratione Dominica, De ordinibus Ecclesiae, De tripplici vinculo amoris, De fide catholica, De Imaginibus, Responso ad argumenta cujusdam aemuli veritatis, De officio regis, De Praevaricatione, De citationibus frivolis, De civili dominio, Sermones dominicales. De officio pastoralis, De Incarnatione Verbi divini, De Corpore Christi, De Trinitate, De ideis, Decalogus, De universalibus realibus, De Fratribus dyscolis et malis, De probationibus propositionum, De attributis, De individuatione temporis, De Materia et Forma. Vždyť pak v nich rád čítal, a mohl tedy věděti a věděl, jakého obsahu jsou, on také obcoval s těmi, kdož byli v Anglii a dobře věděli, čemu jeho milovaný doktor učil, a proto by bylo jemu na snadě bývalo říci, že věta, která se jemu přikládá, v jeho spisech se žádným směrem nenalézá, a spor by byl býval ukončen. Ale nic tak! Hus neupírá, že Viklif tak učil, a jme se brániti větu Viklifovi přičítanou. Myslím tedy, a jak za to mám podle pravdy: že Lechler poněkud se klame ve svém úsudku. Na sněmu Kostnickém byli angličtí theologové, kteří zajisté znali celý průběh sporů, jež vyvolal Viklif, a věděli, čemu učil. Avšak není nikdež zaznamenáno, že by byl některý z nich pozdvihl svého hlasu, že jejich rodák v jiném rozumu dotčenou větu držel, anebo že ona v souvislosti podává jiného významu. Ano, Lechler sám dává zprávu, že i reformátorové němečtí tak drželi o Viklifovi. Kdyby však se byli jen zdaleka domnívali, že sněm Kostnický Viklifovi přičítal blud, jehož on nedržel, zajisté by byli zle na něj toužili, že nespravedlivě evangelického doktora odsoudil. Ano, není nic známo, že by byli Husité buď že kašníci anebo Táborové anebo Čeští Bratři dotčenému sněmu předstírali, že by byl přičítal větu Viklifovi, kteráž on neučil, neboť oni vůbec měli za to, že Viklifovy věty jsou neomylně pravdivy. Již tyto okolnosti dávají na jevo, že

stavu hřichu, práva ku vykonávání kněžských funkcí, aniž by ony byly neplatny, čímž se podstatně od Viklífa liší.¹⁾ Jan Hus vyznává

Lechler křivdí sněmu Kostnickému, když tvrdí, že odsoudiv Viklífa pro učení, že kněz ve hřichu jsa smrtelném, neplatně přisluhuje svátostmi, lehkomyšlně jednal. Jest nad to podivno, že takový znatel spisů Viklífových, jako Lechler, mohl přehlédnouti následující Viklífovou větu: »*Debet intelligi, quod cum infidelis baptisat puerum, et non reputet, quod illa baptisatio proficiat ad salutem, baptismus tali non proderit baptisato.*« Trial. IV., 11. Z této věty vychází na jevo, že křest přijatý od člověka, kterýž by nevěřil v ovoce křtu, tedy který by vězel ve smrtelném hřichu nevěry, neplatný jest. Větu tuto ovšem poněkud zmírňuje slovy: »*Verum quidem est, quod quilibet criminosus est nimis infidelis, et multis paganus infidelior, de quibus tamen supponimus, quod eorum baptisatio sufficit baptisato.*« Trial. IV. 11. Avšak tuto svoji viru drtí a poráží sám, když dří: »*Dicendum . . . , quod foret nimis magna praesumptio dicere, quod homo peccator dat Spiritum sanctum . . . , Imo nullus talis habet potestatem servandi sibi spiritum s. quomodo ergo ad dandum alteri?*« De potestate papae Cap. 2. Zde tedy učí určitě Viklíř, že člověk hříšník nemá té moci. aby rozdával platně svátosti, jimiž uděluje se Duch svatý, čili milost Boží. A doleji přidává zase zřejmě, že přisluhovatel, jenž své moci zle užívá, ztrácí ji hřichem smrtelným: »*Cum igitur, quilibet potentatus abutitur sua potestate, dum illam exercuerit in mortali, videtur, quod meretur potestatem talem amittere, et cum Deus, qui dat insensibiliter potestatem, non defert meritum sive dignitatem (dignis), videtur, quod eo ipso Deus aufert ab homine potestatem.*« De potestate papae, Cap. II. K tomu ovšem přidává Viklíř, že dílo kacíře, a ovšem také hříšníka obrací se ve prospěch těch, kdo jsou hodni, čili v milosti Boží postaveni. Snad se Viklíř ulekl těchto svých odvážných, netoliko bludných a kacířských, ale také velice revolučních vět, a proto je zmínil. Avšak zdá se, že měl Viklíř na zřeteli učení Valdenských, podle něhož Bůh sám na př. proměňuje chléb a víno v tělo a krev Páně v ústech toho, kdož hodně přijímá, když byl kněz, jenž jemu přisluhoval, ve hřichu, a tak neplatně posvěcoval. Učení jeho jest děsné také tou příčinou, že nečiní rozdílu mezi hřichem všedním a hřichem smrtelným, a že učí, že všichni hřichové jsou smrtelní, kdežto, jak víme, do hříchů všedních přecasto i spravedliví lidé klesají. Kterak by tedy mohl býti věřící jist a bezpeč, že přijav svátosti, platně je obdržel na základě učení Viklířova? K tomuto všemu dlužno ještě připojiti, že Viklíř tvrdí, že člověk předzvěděný není údem Církve, nebo že není z Církve, a i člověk předzřizovaný k životu věčnému, pakli zhřešil, že se vylučuje z Církve podle přítomné spravedlnosti, jižto pro hřích pozbyl, následovně že ani předzvěděný, ani předzřizovaný, je-li ve hřichu, nemá moci od Boha, platně přisluhovati svátostmi. Že na základě takovéto nauky musil by povstati v Církvi chaos, není třeba vyličovati. Ze všeho, co bylo předesláno, jde na jisto, že se klamal poněkud pan Lechler tvrdě, že není ve spisech Viklířových, pokud on je zná, ani jediného výroku, »*worin auf unzweideutige Weise die Heilswirkung der Sacramente von der sittlich religiösen Würdigkeit des sie verwaltemden Priesters abhängig gemacht wäre.*« Texty svrchu podané něco zcela jiného dávají na jevo, a proto jest nepravdou, že by Viklířovi nespravedlivě bylo přičítáno, že by měl svátosti za neplatně udělené, jimiž přisluhoval nehodný kněz. Věty, které cituje Lechler ve prospěch Viklířův, odporují celé jeho soustavě o moci kněžské i o Církvi, musí tudíž vykládány býti podle těch, které se soustavou jeho plně souzvukey a jež svrchu byly naznačeny, jakož když cituje větu: »*Nisi christianus fuerit Christo unitus per gratiam, non habet Christum salvatorem, nec sine falsitate dicat verba sacramentalia, licet prosint capibus.*« (De Veritate scripturae. Cap. 12.) Anebo když uvádí text: »*Hic videtur mihi indubie, quod nullus praescitus est pars vel gerens officium, tamquam de S. Matre Ecclesia, habet tamen intra illam Ecclesiam ad sui damnationem et Ecclesie utilitatem certa officia.*« De Eccl. Cap. 9. Obě tyto věty mají zajisté ten rozum do sebe, že, když člověk hodný přijímá svátost, Bůh sám ho odškodňuje a milost jemu dává, kteréž dáti nemůže svátost z rukou kněze nehodného přijatá. Takovým způsobem vykládali také Leonisté působení svátosti, podávanych od kněze nehodného. Věta tedv, že hříšný kněz se strany své nemá moci od Boha, aby platně svátostmi přisluhoval, jest netoliko Valdenskou, ale také Viklířskou. Vždyť jeden ze zdrojů haeresí Viklířových byla právě sekta Leonistů.

¹⁾ Tento rozdíl naznačil jsem ve svém spise: »Učení Jana Husi« ale, jak

svátost sedmeru, Viklif jich má podle pravdy pět, ač ovšem není Hus u výkladu svátostí ve všem pravověren. Viklif zamítá předodstatnění, Hus však přijímá. Musí se tedy i zde podle pravdy říci: že Hus, ač otrocky opisuje Viklifa v mnohých stránkách, přece ve všem nebyl jeho slepým otrokem.

Hus byl za svých dob zván Viklifistou, ač jím z plna nebyl, jakož zase ti, kdož se v Čechách kryli jeho jménem a zvaní byli Husity, nebyli zplna jeho žáky, ubírajíce anebo přidávajíce k jeho učení, jakž jim šlo na rozum, ovšem všecko na základě svatého Písma. Jeho plnokrevní žáci nebyli ani kališníci, ani Čeští Bratři, ani Táborové, tím méně jsou jimi sekty, které za našich dob pod záštitou jeho jména sobě nějakého lesku národního chtějí přikouzliti.

Jeden článek mají ovšem všechny sekty společný, a ten jest učení, že jest jen jediný výlučný pramen náboženství křesťanského, a ten že jest Písmo, které sobě však na svou pěst vykládaly a vykládají: a v Čechách byl ještě druhý článek společný, že jest totiž Církev sborem pouze vyvolených. První atomisuje každý spolek náboženský do tolika částí, kolik jest v něm myslících lidí, a jest tedy a priori již revoluční proti kterémukoliv náboženskému sboru; a druhý zapíraje, že by byla Církev Kristem Pánem zřízená viditelná, jest a priori naproti bytu katolické Církve a veškerému jejímu zřízení. Jest to nadmíru divné, že Hus a jeho učení přátelé, kteří přece stále ujišťovali, že jsou a chtějí býti katolíky, toho nepostrehli, domnívajíce se, že jim činí křivdu katoličtí členové fakulty theologické, když je kaceřují. Jestliže však věrně v srdci smýšleli, že učí po katolicku, jsou v tom ctihodni, jako byl ctihodn náš národ, že, ač v bludu vězel, na tom neustupně stál, že věří po katolicku, a podnikl patnáctiletou válku, aby sobě vymohl uznání, že jsou Čechové věrní synové katolické Církve. Jejich nynější samozvaní potomkové by mohli v tom od starých Husitů se učit.

Druhý úhlavní odpůrce katolické Církve a tak zvaný reformátor v Čechách byl Petr Chelčický. Kdokoliv hlouběji seznal jeho učení, shledává v něm články, kteréž nenalzáme ani v Husovi, aniž ve Viklifovi, aspoň ne v té míře provedené, ač Chelčický sobě Viklifa nad jiné doktory vážil. Také jest jisto, že učení Chelčického, pokud se liší od učení katolické Církve, se nesjednává celkem s náukou Táborů ani v prvním jejich vzniku, aniž v době pozdější. Má on ovšem přemnohé styky s Táboru, jež také zove svými bratránky, a jak se mi zdá, právem, neboť nebylo tehdaž sekty, kteráž by byla příbuznější náuce Chelčického, nežli právě Táborové.

Učení Chelčického není celkem náukou Jana Husi, ani Viklifovou, ani Táborů, a proto naléhá otázka: Odkud přibral Chelčický články, jimiž se netoliko od katolíků liší, ale také od Jana Husi, a od Jana Viklifa, a od kališníků? Či byl snad on vynálezcem dotčených a odchylných článků svých? Avšak ne méně důležitá jest otázka: Odkud, z jakého pramene vážili Táborové, tito bratránkové Chelčického, svoji náuku? Byli snad i oni v děsném, prvotném a pozdějším učení svém původní? K tomu přiléhá ještě otázka: Odkud měla Jednota Bratrská své náboženské názory, ale nikoliv ta Jednota, kteráž vyjednávajíc

jsem se přesvědčil ve mnohých spisech, páni vzdělanci matou až dotud Viklifa s Husem v této stránce, ač uplynulo 20 let od vydání mého spisu.

s Lutrem a Kalvínem českou reformaci zadala, ale ta stará a původní Jednota Českých Bratří?

Otázky tyto nelze tak lehce odbýti. Na základě, že Chelčický v odchylkách svých od nadzmněných sekt nebyl původní, mají mnozí za to, že mnoho obcoval s Valdenskými a obcováním s nimi že poznal, čemu učili, a že přijal z nich, co šlo jemu na rozum, rovně tak, jako přijímal, jak sám se přiznává, z Otců svatých jen to, čemu jeho rozum radil.

Tento důvod jest dosti vážný, poněvadž jest historicky zjištěno, že Valdenští záhy oblažili naši vlast svou přítomností, že byli u nás již v prvé polovici věku XIII., že jich inkvisice v tom století nevyhubila v Čechách, ale že trvali i ve XIV. století u nás a valně se rozmohli, a to zvláště na Českém jihu. Avšak při jistotě, že dobou Petra Chelčického v Čechách Valdenští své učení rozšiřovali, není, pokud jest mi známo, nižádných svědectví historických, že Chelčický s nimi skutečně obcoval a že přijal od nich články, jimiž se liší i od Jana Husi i od Viklifa, aspoň v určitém provedení. On sám také nikdež ve svých četných spisech nedává nižádné zprávy, že by byl s Valdenskými obcoval a od nich, byť i jen jediný článek byl přijal. Jen o tom se dovídáme z jeho spisů, což také za pravdu vydává, že Petrus Valdus žil z času císaře Konstantina a že vida, že přijal papež Sylvestr z jeho rukou zboží časné, slávu a panování a tak i jeho kněží, odloučil se od něho a ode všech jeho přivrženců, a ten sbor, jenž spolu s Petrem Valdem šel na poušť a v jeskyních a lesích se ukrýval, chudobu a útrapy Páně trpělivě snášel, byl prý věren Pánu Ježíši a zůstal jeho věrným stádečkem a pravou církví.

Z této zprávy Chelčického zajisté jen tolik jde na jevo, že slyšel Chelčický, že na světě žil nějaký Valdus, že se od Římské Církve, poněvadž přijala slávu, zboží a panování, odloučil, domnívaje se, že by byla chudoba Pánem Ježíšem přikázána, a že by údělem a dědictvím jeho věrných měly býti stálé útrapy, stálá protivenství a pronásledování. Než, nikoliv nelze odtud souditi, že Chelčický s Valdenskými osobně obcoval, že učení jejich poznal, a jak jemu pod rozum šlo, také přijal.

Podobně nikdež nečteme, že by byli bratránkové Chelčického, Táborové, prozradili, že kdysi s Valdenskými obcovali, jejich učení poznali a je také přijali, jako se poslednější dobou hlásili k evangelickému doktorovi Janu Viklifovi a jeho učení prohlásili za bezúhonné a všeho kacířství prázdne; a přece jsou Táborové svojí naukou bratránkové Valdenských rovnou téměř měrou, jakož jsou bratránky Petra Chelčického.

Chelčický jest, jakož jest historicky jisto, dogmatikářem Jednoty a spolu s Br. Rehořem původcem jejich kázně. Avšak i Jednota Bratří není prosta vlivu Valdenského, jako ho nebyl prázdnen ani Hus, snad bezděky, ani Viklif, ani Petr Chelčický, ani Táborové.

Jak za to mám, jest nevyhnutelno, — ač jestli chceme vyložiti původ učení sekt, kteréž trhaly naši ubohou vlast jako rozzuření živlové, náležitě vysvětliti, do století XII. zajíti a zjistiti, jaké učení Valdenští drželi.

Někteří spisovatelé však matou učení Valdenských s učením Albigenských, anebo příkládají Valdenským aspoň některé články, jež drželi Albigenští, snad proto, aby měli historickou příčinu tvrditi:

že již Valdenští některé učení německé reformace vyznávali. Tou příčinou jest dlužno na základě nejstarších spisů ukázati, jaké učení drželi Albigenští, jejichž bezprostřední praotcové byli Bogomilci.

Těmi příčinami jsa veden, podávám v tomto svém spise náuku nadzmiňných sekt v tomto pořádku:

1. Učení Bogomilců.
2. Učení Albigenských.
3. Učení Valdenských a jeho poměr k náuce Albigenských. Historická zpráva o jejich rozšíření po celé téměř Evropě.
4. Učení Chelčického a jeho poměr k učení Valdenských a k Janu Viklifovi.
5. Chelčický jako učenlivý žák Jana Viklifa a Valdenských.
6. Učení Jednoty Bratrské starší na základě jejího vyznání: »Grunt viery« z r. 1525 a její poměr k učení Chelčického a k náuce Valdenských.
7. Učení Táborů a Petrá Chelčického.
8. Učení Jana Viklifa a učení Táborů.
9. Poměr učení Viklifova k učení Jana Husi.
10. Závěrek.

Učení Bogomilců.

Literatura. Anna Commena Alex. V., 131. VI., 154. XIV., 450. sed. XV., 486. ed. Paris. Euthymius Zigab. Panoplia orthodoxae Fidei P. II. ed. Gieseler. Götting. 1842. Wolf Historia Bogomilorum III. Wittenberg. 1712. Konstantin Jireček. Dějiny národa Bulharského str. 143.—149. Hergenröther. Kirchengeschichte II., r. 1885. Kryštof. Církevní Dějepis. III., 371.; r. 1889.

Učení Bogomilců jest manichejské. Z východních krajín dostalo se do Thracie, když Konstantin Kopronymus Paulicianům manichejským tam sídla vykázal, k nimž ještě jiní ze sekty manichejské z východu připutovali.

Pauliciané nemeškali a hlásali svoji osvětu Bulharům, a přívrženci jejich obdrželi slovanské jméno Bogomilců.

Jejich náuka byla tato:

Za pramen svých náboženských názorů přijali pouze Nový Zákon, a ze starého Zákona pouze 16 proroků a žaltář, ostatní knihy Písma sv. St. Zákona zavrhlí tou příčinou, že prý Bůh Starého Zákona a zejména zákona Mojžíšova jest princip zla, Nového však princip dobra.

Theologii, kosmologii a anthropologii upravili sobě následující: Bůh prý měl dva syny. Starší *Satanael* vzbouřil se v pýše své proti Otci a strhl za sebou třetinu andělů. Za trest byl svržen na neviditelnou zem. *Satanael* však proviniv se podržel přece tvůrčí moc a stvořil novou zemi a nové nebe, a proto prý jsa pánem nebe a země, mohl Kristu Pánu nabízetí všechna království země. Patrně spadá *Satanael* v jednu osobu s Belzebubem v Písmě. *Satanael* prý také stvořil člověka, ale dovedl ho učiniti jenom podle těla, ale ducha nemohl jemu vdechnouti. V této tísní prosil prý Otce, aby on tak učinil, a prosba jeho byla vyslyšána. Tak se stalo, že jest člověk tvorem dvou stvořitelů, jednoho dobrého a druhého zlého, a těmto dvěma odporným principům odpovídá ve člověku dvojí podstata jedna dobrá »duše« a druhá, o sobě již zlá, »tělo«.

Avšak *Satanael* vida velebu Adama a Evy, zářící v jejich duši, umnil si je zkaziti. Proto svedl Evu ve způsobě hada a obcovav s ní, zplodil Kaina a sestru jeho Kolomenu, a proto prý praví Kristus Pán (I. Jan 3, 12), že Kain ze zlostníka jest.¹⁾ Tou příčinou jest

¹⁾ Podobnou, ano ještě nerozumnější báňorku čteme v Thalmudu. Během 136 let, v nichžto Adam odloučen byl od Evy, obcovoval prý se ženami duchů a zplodil ženské netvory. Podobně obcovali mužští duchové s Evou a zplodili mužské netvory. Teprv prý po 136 letech plodil Adam děti podle obrazu a podobnosti svého. Der Thalmud von Pavlikovski. Str. 100.

prý Kain potomkem principu zla a jako zástupce zlého, jako zase Abel, syn Adama a Evy, zástupcem jest principu dobra.

Pro tuto zlobu odňal Bůh Satanačlovi tvůrčí moc, kterouž on až dorud měl.

Satanael však nebyl toliko svůdcem Adama a Evy, ale také všeho lidského pokolení. On se zjevil Židům jako nejvyšší Bůh a dal jim zákon, z něhož počátek vzalo přestoupení čili hřích, a tím prý uvedl tisíce lidí v záhubu.

Tu prý se slitoval Bůh nad lidskými dušemi, jež jsou měly původ z něho, a poslal v r. 5500 po stvoření světa Syna Božího, Slovo svého srdce, Anděla veliké rady, archanděla Michala, Ježíše Krista, jenž byl jeho výronem. Tento Spasitel přinesl s sebou s nebe nápoehdné tělo. Takto projel pravým uchem Marie Panny a levým vyjel, a ona jej našla najednou v jeskyni. Syn Boží pak, Spasitel lidstva, působil tak, jak o něm v evangeliích čteme; avšak má tělo nápoehdné, umřel na kříži pouze nápoehdně. Po svém z mrtvých vstání ukázal se Satanačlovi u své slávy. Satanael musil uznati jeho vyšší moc a byl o všecko oloupen, což v něm zbylo božského. Spasitel však vstoupil na nebesa a sedí na pravici Boží, jsa druhým po Otci a zaujímaje místo Satanačlovo, a když bude dokonáno vykupitelské dílo, vrátí se v Otce, čili zanikne v něm. Po vstoupení jeho na nebesa povstal z Boha výronem Duch svatý, jenž působí v lidech, aby se vrátili k Otci, a i on po vykonané úloze své vplyne zase v Otce.

Z krátkého nástinu tohoto jde na jevo, že má soustava Bogomilců mnoho mezer, ale také, že Bogomilci bloudili stran povšechné theologie křesťanské, činíce z ní karikaturu. Oni zavrhuje učení o Nejsvětější Trojici, uznávají pouze tři nestejně principy podle vzoru Sabelliova, přidávajíc k tomu ještě svého Satanaela jako princip zla. Oni bloudili stran křesťanské kosmologie, neboť věřili ve dva principy všeho, což učiněno jest, příkládajíc stvoření světa viditelného principu zla, a stvoření světa duchového, neviditelného, principu dobra, kdežto jest »jeden princip všehomíra, stvořitel všeho viditelného i neviditelného« (unum universorum principium, creator omnium visibilium et invisibilium). Oni bloudili stran anthropologie, neboť učinili z člověka bytost dvojatou z podstaty již o sobě zlé, a z podstaty z dobrého Boha vyšlé, a majíce hmotu za něco o sobě zlého, bloudili stran vtělení Syna Božího, stran jeho učení, útrap a smrti a stran celého vykupitelského díla.

Ač podle jejich učení byl Satanael od Syna Božího potřen, přece měli za to, že mu snad přece zbylo něco moci, a proto mu prokazovali zde onde úctu, aby neškodil.

Bogomilci zavrhovali zejména:

- a) Katolickou církev, svůj sbor za pravou církev majíce.
- b) Zavrhovali chrámy, v nichž prý pouze satan ctěn býti může, a nikoliv Bůh.
- c) Bogomilci zamítali všechny formule modliteb a přijímali pouze Otčenáš, kterýž se modlili za dne sedmkrát a v noci pětkrát.
- d) Oni zavrhovali svátost sedmeru. Křest z vody jest prý pouze křtem Janovým, jehož původcem jest satan. Odtud křtili oni bez vody pouze vzkládáním rukou, dle evangelia sv. Jana, jež nad jiné cenili.

Při tom byl zpíván Otčenáš, a vzýván Duch svatý. Ještě rozhodněji zamítali Bohomilci Eucharistii, i pokud jest ona obětí, i pokud jest svátostí. Na místě Eucharistie postavili čtvrtou prosbu Otčenáše.

Zvláště však zavrhovali manželství, avšak ve svých tajných schůzích se oddávali děsným orgiím.

c) Bogomilci zavrhovali úctu Marii Panně povinnou, jakož i úctu svatých a jich vzývání. Podobně zakazovali úctu obrazů svatých jako modlářství. Odtud byli jsou u nich Obrazoborci ve zvláštní vážnosti.

f) Bogomilci zavrhovali z mrtvých vstání právě pro blud, že by byla hmota povstala z principu zla. Tou příčinou zapovídali požívati masa jakož i mléka a vajec.

g) O sobě tvrdili, že Logos a Duch Boží v nich bytuji, a že při smrti jako ve snu odloží tuto tělesnou schránku a obléknou roucho Pána Ježíše k Otci podle duše se ubírajíce.

h) Bogomilci jsouce pokrytí navštěvovali z bázně chrámy křesťanské, a také tou příčinou, aby tam, jak se domnívali, uctili satana, aby jim nebyl škoden.

i) Konečně zavrhovali Bogomilci všecku osvětu a vzdělanost.

II.

Učení Albigenkých.

Literatura: Reinerius Sacc. De haereticis † 1248. Tentýž žil 17 let v sektě Albigenkých a znal předobře i Valdenské. Alanus ab Insulis libri IV. contra haereticos. Bossuet. Historia Variationum. P. III. Hurter II., 208 seqq. Hergenröther Kirchengeschichte. Kryštofsek. Církevní dějepis. Graveson ad saec. XII. Romae. 1726.

Učení Bogomilcův se šířilo z Východu, zvláště obchodem Bulharů na západ. Tam obdrželi rozličná jména. Ve Francii a Anglii sluli Pöblicani, Publicani, toliko co Pauliciani, také textores, ¹⁾ v Itálii Patarini, sami však sebe zvali »Kathary«.

Náuka Albigenkých se valně podobá haeresii Bogomilců, a na první pohled dává již o sobě znáti, kdo jsou byli její otcové.

Albigenští vycházejíce z přesvědčení, že jest svět ve zlém postaven, tvrdili, že prý dobrá a dokonalá bytost nemohla býti jeho průvodkyní. Odtud přijali od Bogomilců, jako tito od Manichejských, a Manichejští z Parsismu, dva sobě odporné principy, princip dobra a princip zla, jako naprosté věčné bytosti. Později však zmírnili tento příkrý dualismus, proměnivše jej v relativní, pravíce, že princip zla byl původně dobrý, ale že odpadnuv od Boha stal se principem zla. Tuto svoji základní nauku odvozovali z toho, že duše odporuje tělu, a tělo duši, a pak ze slov Páně Jan 8, 44., kdež dí ku Farizeům a Zákonníkům: »*Vy z otce ďábla jste a žádosti otce svého chcete činiti. Ten byl vražedníkem od počátku a nestál v pravdě, nebo pravdy v něm není: když mluví lež, z vlastního mluví, neb jest lhář a otec*

¹⁾ Podivnou náhodou bylo i mezi Českými Bratřimi mnoho tkalců a pláteníků.

lži. — Ježto shledávali Albigenští zlo ve světě viditelném, tvrdili, že viditelného, hmotného světa nestvořil Bůh dobrý, alebrž zlý. Byla tedy hmota podle jejich názoru, majíc původ svůj v principu zla, sama o sobě zlá, a v ní tedy jest prý původ všeho zla. Kdežto sobě pořídil zlý Bůh viditelný svět, stvořil dobrý Bůh na nebesích lidi, kteří měli nehmotná těla a pak jednoho ducha nebeského za strážce. Zlý Bůh jest prý původcem starého Zákona, a ten, jenž by ho šetřil, má býti proklet (Galat. 3, 10), a dobrý Bůh jest původcem Zákona Nového.

Zlý princip prý se vloudil ve způsobě anděla světla na nebesa a svedl nebeské lidi, aby se podívali na zem, slibem velikých radostí, jež prý jich na zemi očekávají. Třetina nebeských lidí byla tak na zem přilákána, avšak duše lidské obdržely na zemi místo nehmotných těl těla hmotná. Tím byly vtaženy ve hřích, jenž právě ve hmotě má sídlo.

Když dobrý Bůh po tisíce let tyto duše za trest v moci satanášově zanechal, uzavřel je vykoupiti. Na ten účel poslal svého syna Ježíše. Ten přišel, maje nebeské tělo, na svět, vstoupil uchem do Marie Panny a také uchem rodě se vystoupil. Maria Panna byla prý vlastně anděl, ale v lidské podobě.

Výkupu duší chtěl zabrániti satanáš, a proto prý vyslal Jana Křtitele, kterýž prý byl jeho služebný démon.

Výkup prý čelil k tomu, aby byly duše od úcty Jehovy odvráceny a aby byly naučeny, jak by se z jeho moci vymanily a hmoty se zbavily. Kristus Vykupitel prý trpěl a umřel nápoledně. Podle Katharů byl Kristus podřízen dobrému Bohu, a jemu zase Duch svatý.

Na základě těchto základních článků možno učení Katharů odtud plynoucí takto sestaviti. Ono bylo, připojíme-li některé články odjinud známé, následující.

1. Stran učení o Bohu přiznávali se ku dvojici věčných bytostí, ku principu dobra a k principu zla, později ku věčnému principu dobra a k náuce o padlém andělu jako principu zla.

2. Vzhledem ku kosmologii učili, že dobrý Bůh stvořil neviditelný svět, říší nebeských duší, satan však viditelný.

3. Stran anthropologie učili, že duše dříve byly stvořeny nežli hmotná těla, duše že mají původ z principu dobra, těla však stvořena byvše následkem hříchu pocházejí z principu zla, tak že by byl člověk složeninou dvou sobě odporných a ode dvou stvořitelů učiněných bytostí.

4. Z toho jde, že Katharové dědičný hřích zamítali, neboť podle nich hřešily všechny duše na nebesích osobně a za trest byly jako v žaláři ve hmotných, od satana učiněných tělech.

5. Stran materialního principu náboženství učili, že jest jím pouze Písmo sv. Nového Zákona, kterýž má původ z principu dobra, kdežto prý Starý Zákon pochází od Satana.

6. Stran Církve učili, že oni jedině mají pravdu do sebe, a jedině jejich Církev že jest prý spasitelná. Proto prý musí každý, kdo chce býti spasen, přijati učení katharské a vstoupiti do jejich církve; tak prý dosáhne duše odpuštění všech hříchův, i toho, který spáchala na nebesích. Církev však katolická jest prý brlohou lotrů a nevěstkou

satanášovou, a všechny její ústavy jsou prý čirým podvodem a šalbou. Odtud měli také Katharové Církev Římskou v démonické nenávisti.

7. Stran soteriologie bloudili tvrdíce, že Kristus Pán nebyl pravý Bůh a pravý člověk v jedné, a to Božské Osobě, Panna Maria prý také nebyla pravým člověkem, a tak nepřijal podle nich Kristus na se pravé člověčenství, odtud také v pravdě netrpěl a nepodstoupil v pravdě smrt, alebrž pouze nápoledně. Z toho jde, že byl Kristus Pán podle Katharů podřízen dobrému Bohu, nejso v pravdě ani Bohem, ani v pravdě člověkem, kterýmžto fundamentálním bludem zapírali Katharové veškeré křesťanství.

8. Katharové učili, že sv. Jan Křtitel, domnělý předchůdce Páně, nebyl bytostí dobrou, ale že byl démon poslaný od satana na zkázu vykoupení.

9. Kdežto katolická Církev vezdy učila a učí, že Kristus Pán ustanovil k naší spáse svátost sedmeru, zavrhovali Katharové svátosti veskrze, a ač je měli všechny v nenávisti, zuřili zvláště naproti Eucharistii, i pokud jest oběť i pokud jest svátost. Učený Görres vypravuje ve své mystice děsné věci a děsné orgie, které Katharové s velebnou svátostí ve svých tajných schůzích tropili. Ačkoli však zapírali oběť, měli kněze, biskupy, ano i papeže.

10. Místo křtu z vody postavili jsou křest ducha a udělovali jej vzkládáním rukou, jako Bogomilci.

11. Poněvadž se domnívali, že jest hmota sídlem zla a hříchu, zakazovali:

a) držeti majetek a tak zamítali majetkové právo.

b) Zavrhovali válku vůbec, byť se děla i na obranu a na ochranu věci spravedlivé, a tím zakazovali vojákem se státi a býti.

c) Zakazovali jísti masa, vajec a mléka, a obcovati s lidmi světskými.

d) Oni nedovoľovali obcování manželské, čili spíše nechtěli tomu, aby se obcováním manželů plodily dítky, anyť prý se konáním takovým budují nové žaláře pro duše. Tímto svým v pravdě zlořečeným učením jsou v odporu netoliko s Písmem svatým Nového zákona, jehož nezavrhovali, ale také se všemi svatými Oci a s celou křesťanskou minulostí. Oni tedy zamítali manželství jako věc o sobě zlou. Avšak ač vyhlášovali manželství za věc o sobě zlou, zakazovali je, sobě samým odporní jsouce, pouze dokonalým členům, ale nikoliv nedokonalým. Zakazující však manželství, nezapovídali šeredné výstřednosti pohlavní, tak že až děšno je čísti, do jak strašné bestialnosti, ba, více nežli bestialnosti mohou klesnouti lidé, od Boha, Jeho svaté víry a kázně se odvrátivše. Pravdať jest ovšem, že člověk klesnuv slepou vášní svou pod zvíře nepravostmi naproti přirozenosti, čehož zvíře nikdy nečiní, řízeno jsouc pudem svým, bezděky ukazuje, že duše lidská podstatou svojí se liší od psychy zvířecí, jakož se jeví důstojnost lidské duše ctnostmi, které jsou nad přírodu. Avšak výsada, že může člověk páchat věci, před nimiž se děsí příroda, jest výsadou smutnou, kteráž se také jeví v děsných orgiích Katharů.

12. Katharové zavrhovali úctu svatých a světic Božích a jejich ostatků, jakož již z toho jde, že všecku hmotu měli za věc o sobě zlou, zavrhovali vyzývání svatých a obrazy jako modloslužbu.

13. Katharové zamítali očištec a ovšem také orodování věřících za věrné duše.

14. Jsouce důslední ve své náuce, že jest hmota o sobě zlá a sídlo hříchů, zamítali z mrtvých vstání, a kde je vyznávali, rozuměli vždy spojení duše s nebeským tělem.

15. Podle Katharů, jakož i podle Bogomilců, budou všechny duše očištěny a navrátí se k dobrému Bohu. Nebylo tedy aspoň pro Kathary žádného pekla na onom světě, alebrž samá a pouhá odměna.

16. Katharové zakazovali přísahu, ale dovoľovali složit i křivou naproti nepříteli.

Jestliže přidáme, že Katharové odpor kladli desateru Božích přikázání, jež prý uvalil satan na lid židovský, a jimiž prý Katharové jako lid dobrého Boha vázání nejsou, jestliže zamítali manželství a zákonité obcování manželské, jestliže dovoľovali přísahu křivou na obranu naproti nepřátelům: tuť zajisté snadno pochopíme, že bylo učení Katharův každé společnosti lidské nebezpečné a že ohrožovalo netoliko societu církevní, ale také, a to v neménší míře i societu občanskou. Tak sluší hleděti na Kathary již pokud bēfeme zřetel pouze ku soustavě jejich učení, a tak čirou pravdu pověděl veliký papež Innocenc III., že jsou Katharové horší nad Saraceny. Jedna část Katharův, kteří přijali tak zvané konsolamentum, a proto dokonalými sluli; vedli prý život přísný, jak dosvědčují i jejich protivníci, ač tomu za pravdu dāti těžko jest pro antinomismus, k němuž se hlásili netoliko nedokonalí, ale také dokonalí.

Avšak Katharové nepřestali pouze na soustavě svého učení, kteréž o sobě již ohrožovalo obě society, i církevní i občanskou, alebrž ohrožovali také brannou rukou pokojné katolické obyvatelstvo, ač jinak zamítali válku a vojákem býti. Oni se shlukli v celé hordy, kterým kacířští šlechtici vévodili, olupovali katolíky, zapalovali kostely, ženy a dívky prznili a zem pustošili. Tuť ovšem nezbylo nic jiného, leč aby i katolíci brannou rukou zakročili a svoje krby a rodiny proti těmto lupičům chránili. Když byl snēm Rheimský v r. 1148 bez výsledku proti nim zakročil, volal snēm Lateránský III. v r. 1179 naproti nim do zbraně, tak že v boji tomto mnoho tisíc Katharů zahynulo. Přes to přese všecko množilo se kacířstvo, tak že musel papež Innocenc III. celou energii svého ducha na to vynaložiti, aby, když nebylo zbyti, opětnou brannou mocí a křižáckým tažením chránil duchovní poklady věřících sv. víru a náboženství vůbec a život a statky věřících naproti rozezlému kacířstvu. Avšak i tu nebyla síla zlomena, tak že Ludvík VIII. i proti nim opět musel zakročiti. Teprv duchovní zbraň sv. Dominika navrátila je u veliké části opuštěné víře zpět.¹⁾

Spravedlivě byli tedy Katharové stíháni, avšak tím se nikterak nedí a neomlouvá, což bylo krutého a bezprávného v boji naproti nim pácháno.

¹⁾ Viz Hergenröther. II., 477 seq. Kryštůfek. III. 375, seq.

III.

Učení Valdenských.

Literatura: Graveson h. c. ad saec. XII. Reinerius c. l. Alanus ab Insulis l. c. Diekhoff. Die Waldenser im Mittelalter. Göttingen. 1851. Goll. Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der böhmischen Brüder. I. et. X. Bossuet. Geschichte von den Veraenderungen der protestantischen Kirchen. III. Analysis Conciliorum. Auctore Richardo. 1779. Hergenröther l. c. Kristůfek. l. c. Hermann Haupt. Waldenserthum und Inquisition. Freiburg. 1890.

Původcem snad až bezděčným této denominace, kteráž byla a jest ve zvláštní lásce všech protestantských sekt, byl *Petrus Valdus* (Petrus de Vaux), bohatý měšťan Lyonský. V r. 1170. sklesl jeden z jeho dobrých přátel ve shromáždění kupců náhle k zemi, jsa zachvácen smrtí. Touto nenadlou smrtí svého přítele byl Petr Valdus tak dojat, že ihned rozdal chudým svůj majetek. Petr Pelickdorf vypravuje ¹⁾ neboli přidává, že byl Valdo k velikomyslnému skutku svému přiveden slovy Páně: *«Chceš-li dokonalým býti, jdi, prodej co máš, a rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi; a pojď a následuj mne.»* Mat. 19, 21. Možná však, že oboje i slova Páně i nadzminěná náhlá smrt přiměla Valda k tomu, aby se vzdal svého majetku a rozdal jej chudým.

Velikolepý tento čin zjednal jemu přitěž obecnstva a přivábil k němu hojně přivržencův. Záhy se k němu také připojili dva duchovní, Štěpán z Ansy a Bernard Ydros. Těmito dvěma chudým kněžím uložil Valdo, aby přeložili Písmo sv. na jazyk francouzský, jakož i některé věroučné a mravoučné články sv. Otců.

Shledav Valdo ze slov Páně, že bychom Ho měli následovati v chudobě, ačkoliv slova Kristova svrchu poznamenaná čelí k těm pouze, kdož by chtěli býti dokonalými, a vida, že tohoto následování není na světě ani mezi duchovními, umínil si hlásati chudobu tuto křesťanskému lidu, a tak obnoviti mezi křesťanským lidem chudobu Páně a apoštolův.

Zprvu se u Valdenských nepozorovalo nižádné učení odchylné, ale jen přehnaná náchylnost k pyšné a lenošivé chudobě. Chodiliť bosí a sbírali po domech almužny, vnaříce na se pokorným a lichotivým chováním zvláště střední část obyvatelstva. Později však se rozpomenuli, že apoštolé netoliko žili v evangelické chudobě, ale že také z vůle Páně a z rozkazu Jeho hlásali slovo Boží. I uzavřeli tedy vstoupiti přesněji ve šlépěje apoštolův a hlásati jako oni svaté evangelium. Valdenští byli lidé chudí a ponejvíce neuměli, křesťanských pravd málo znáti, a proto se můžeme již a priori domysliiti, že as jejich kázání nebyla bez bludu. Nad to neděla se kázání tato, jakož se slušelo, za posláním a za pravomoci arcibiskupem k tomu udělené. Právem tedy zakázal arcibiskup Lyonský toto počínání. Neboť kdyby bylo každému dáno na vůli, aby hlásal slovo Boží kdekoliv a kdykoliv, zhynul by v Církvi všecken řád, a nastala by nezbytně anarchie.

¹⁾ Liber contra Valdenses Tom. IV. bibl. P. P. cap. I. Pars II. p. 779. u Bossueta.

Valdenští se zákazu arcibiskupově nepodrobili, ale žádali papeže Alexandra III. v r. 1179., aby jim udělil poslání ku hlásání sv. evangelia. Avšak Alexandr III. nesvolil. Tuto svoji prosbu obnovili opět u papeže Lucie III., který seděl na stolci Petrově od r. 1181—1185. Zatím však kázali Valdenští stále, nic nedbajíce zákazu arcibiskupského a papežského. Lucius III. však zavrhl jejich prosbu r. 1184 a vyobcoval je pro bludy, které hlásali, a pro pověry, které rozšiřovali.

Přese všechno ten odpor naproti autoritě církevní bylo všemi silami snaženo, aby Valdenští uposlechli a byli odvráceni od svého počínání. Nedlouho zajisté od toho času, kdy je papež Lucius III. vyobcoval a jim přísně zapověděl kázati, shluklo se několik šlechtických mužů v jedno a usnesli se, aby byli Valdenští mužové a katolíci pozváni k rozmluvě. Valdenští svolili, a obě strany zvolily si jednoho zbožného kněze Raymunda z Deventeru¹⁾ ve schůzi za rozhodčího. Tím dali zajisté Valdenští na jevo, že ani tou dobou, kdy je již Lucius III. pro neposlušnost a bludy vyobcoval, neměli úmyslu, odtrhnouti se od Církve Římské. Na schůzi samé bylo rokováno o těchto otázkách:

a) Zdali jsou věřící povinni poslouchati duchovní vrchnosti? Z otázky samé již lze vyrozuměti, že Valdenští odpírali poslouchati duchovních a že tehdy již tvrdili, že jest volno kázati netoliko mužům, ale také ženám o své újmě beze všeho posláním se strany biskupů anebo papeže. Valdenští takto tvrdíce neopomenuli přidati, že zbožných biskupův a praelátův sluší poslouchati, ale nehodných nikoliv. Katolíci však snažili se Valdenské usvědčiti, že povinnost velí, poslouchati i hříšných praelátů, jelikož pro hřích neztrácejí své duchovní moci.

b) Na téže schůzi snažili se katolíci usvědčiti Valdenské, že, jakož není povinnost poslouchati praelátů závislá na jejich hodnosti, tak že také není závislá platnost svátostí na tom, zdali jest rozdávač ve stavu milosti, anebo ve stavu smrtelného hříchu.

c) Katolíci netají na dotčené schůzi Valdenským, že zavrhuji jejich dosavadní konání, jelikož se jali o své újmě beze vší autorisace se strany duchovní vrchnosti kázati, a že i ženám dopouštěli hlásati slovo Boží.

d) Konečně předstírají katolíci Valdenským, že zamítají přímlyvy za věrné duše, a ovšem také očištec, a že opomíjejí navštěvovati chrámy katolické.

V těchto věcech nebylo Valdenským dáno za pravdu, a připojeno důtklivé napomenutí, aby se opět smířili s Církví; avšak schůze neměla žádoucího výsledku.

Brzy potom psal Alanus ab. Insulis²⁾ o Valdenských, jenž je bedlivě rozlišuje od Albigenkých čili Katharů a vede důkazy naproti Valdenským, že není dovoleno kázati bez dovolení se strany praelátů, a že dlužno jich poslouchati, byť byli i ve stavu hříchu; kněží že neztrácejí pro hříšný život své duchovní moci aniž kněžského úřadu, anť ani moc duchovní, ani kněžství není závislé na hodnosti toho, kdož je drží. Alanus přidává ještě důkazy, že nás křesťany zavazuje povinnost z hříchů se vyznávat, ale toliko před knězem, a nikoliv před laikem.

¹⁾ Bossuet l. c. III., 773.

²⁾ Lib. II, 175. Lib. I, 118 seq.

Po Alanovi rozlišuje Vaucernai¹⁾ taktéž bedlivě Valdenské od Katharů (as v r. 1209). Bludy Valdenských jsou podle Alana tyto:

a) Valdenští prý bloudí tvrďice, že není dovoleno za žádných okolností přisahati.

b) Že jest zákonem Božím zapovězeno, člověka hrdla odsouditi, byt se i zločinu dopustil.

c) Bloudí prý Valdenští, učíce, že může každý z nich posvětit Eucharistii, jen když jest ve stavu milosti a nosí střevíce na způsob Valdenských, čili apoštolské sandály.

d) Konečně prý bloudí v tom, že jest chudoba ku věčné spáse nevyhnutelně potřebna.

Jiných bludů, jež drželi Valdenští, Petr Vaucernai se nedotýká, jako: že zamítali očištěc a přímlyvy za věrné duše, neboť je jako vůbec známé předpokládá.

V roce 1212 přibyli Valdenští do Říma, ač byli pro své bludy již v r. 1184 vyobcováni, a žádali na Svaté Stolicí, aby byly jejich sbory shváleny; a to jest *zajisté důkazem, že s nimi za těch dob nebylo tvrdě zacházeno, aniž po čtyřicetiletém trvání směli zcela bezpečně do Říma se odebrati a tam svoji neočekávanou prosbu přednésti*. Avšak tehdejší papež, byl to papež Innocenc III., se nijakž nenaklonil k jejich prosbě, jakož také jinak ani nemohl, aniž schválil předstíranou jejich pokoru a na odiv stavěnou chudobu, alebrž potvrdil spíše bratrstvo a řád lidí skutečně a v pravdě pokorných, čistotu svatou a evangelickou chudobu vyznávajících, řeholi totiž sv. Františka z Assisi. Valdenské bludy byly na sněmě Lateránském IV. v r. 1215 zavrženy. Na sněmu v Tarragoně byli Valdenští proto odsouzeni, že odpírali poslouchati duchovní vrchnosti a že nechťeli míti, aby moc světská směla zločince trestati na hrdle.

Kolem roku 1240—1248 napsal Renier knihu *de Haereticis*, jejížto obsah téměř výhradně se dotýká Valdenských. Renier byl zajisté kompetentní, aby dal určitou a pravdivou zprávu o učení Valdenských. Byl to muž nad obyčej sběhlý ve věcech theologických i filosofických. Byl tedy schopen posouditi učení chudých z Lyonu. Měl také příležitost, seznati dokonale, co všechno Valdenští za pravdu Boží vyhlášovali, neboť po 17 let sám mezi kacíři dlel a jejich náuku vyznával.

Shrneme-li však všechno v jedno, což současníci Valdenských o jejich učení vypravují, se zprávou Renierovou, a co čteme i jinde o náukách jejich,²⁾ bylo učení starých Valdenských toto:

a) Oni učili, že pravá Církev jen při nich jest, Římská Církev však že jest učitelkou bludů a kaluž všech nepravostí, a jen při nich že jest pravá Církev Kristova.

b) Odtud zavrhovali Valdenští zcela důsledně, že by měla Římská Církev posláni od Krista Pána, a tudíž také sobě svěřenou moc učitelskou, kněžskou, zákonodárnou, soudnou a výkonnou.

c) Odtud zase důsledně zavrhovali všechny zákony Římské Církve a všechna její ustanovení a učili, že papeže, biskupův a praelátův nemá býti posloucháno.

¹⁾ Petrus Vallicernensis. Hist. Albig. Cap. 2.

²⁾ Viz Analysis Conciliorum. Auctore Carolo Richard IV. 217.

d) Poněvadž tvrdili Valdenští, že ku kázání slova Božího a k udělování svátostí není žádné autorisace třeba, jakoby Bůh každého přímo s nebe a bezprostředně k tomu opravňoval, netoliko muže, ale také ženy, *zamítali rozdělení Církve v diecése a farní okresy.*

e) Zamítajíce autorisaci církevní a všechnu zákonodárnou moc Církve a domnívajíce se, že volno jest, všade kázati a svátostmi přisluhovati, *zamítali kostely a oltáře a všecku ozdobu a nádheru v nich, zamítali bohoslužebná roucha, thurifikace a jiné sv. obřady Církvi Římskou ustanovené.*

f) Za touže příčinou tvrdili Valdenští, že posty Církvi Římskou ustanovené jsou pověrou, ač jinak nezavrhovali postu o sobě.

g) Ač Valdenští cenili čistotu a chudobu a ač k ní vázali i laiky, přece zavrhovali řehole, jejichžto základní sliby jsou, ustavičná čistota, dokonalé poslušenství a evangelická chudoba, anť i ty *zákonem Církve Římské* v život vcházely.

h) Ceníce nade vše chudobu Páně a apoštolův a soudíce, že by jí měli v popředí následovati kněží, jakož i jejich pokoru, tvrdili, že kněží nemají míti časného zboží, aniž jakéhokoli panování, a že se mají živiti, jako sv. Pavel, prací rukou svých.

i) Odtud zamítali všechny hodnosti církevní, všechny výsady a immunity osob i věcí duchovních. Tou příčinou zavrhovali také desátky a bránili, aby někdo zakládal fundace aneb obohacoval kostely a řehole.

k) Na základě, že jest chudoba a pokora především přikázána kněžím, tvrdili, že jest katolická Římská církev peleší lotrovskou, jelikož přijala za dob Sylvestrových z rukou Konstantina císaře časné zboží, důstojenství a panování. Tou dobou prý přestala býti Církvi Kristovou, a proto prý nemá jí býti posloucháno, ale také ne věreno.

l) Valdenští zavrhovali všechny formule modliteb, jak byly od věřících užívány a od Církve schváleny, kromě »Otčenáše«. Zřejmě zamítali »Zdrávas Maria« a církevní hodinky i zpěvy, ovšem především umělé.

m) O Písmu sv. tvrdili, že jest jediným a výlučným pramenem křesťanského náboženství, avšak odkazovali přívržence své jen ku písmu od svrchu jmenovaných kněží přeloženému a zavrhovali všechny výklady svätých Otců, všechny dekrety a dekretaly, tvrdíce, že všechno jest smyšlenkou, cožkoliv kněží káží kromě Písma. Doložiti však dlužno, že uznávali Valdenští celý kanon knih bohoduchých, jak je shledáváme ve Vulgátě.

n) Valdenští vyznávající, že jest Písmo jediným a výlučným pramenem náboženství křesťanského, zavazovali všechny věrné, netoliko kněze, ale také laiky, aby četli a znali Písmo, anť jenom tomu prý sluší věřiti, co jest v Písmě obsaženo, a jenom podle Písma kázali, kteréžto kázání ukládali i laikům.

o) Valdenští přijímali svátost sedmeru, až snad mimo svátost svěcení kněžstva, avšak zavrhovali všechny obřady v Římské Církvi obvyklé jako vynálezy lidské. Velmi velká část protestantů nechťejí ovšem připustiti, že by Valdenští se byli znali k sedmeře svátosti, anť by rádi chtěli míti, aby sekta Valdenských, o níž také dobré věci zvěstují, a zvláště nauka o přísne jejich kázni byla jaksi předchůdkyní německé reformace. K tomu účelu se dovolávají Reniera, který se

starými Valdenskými důvěrně obcoval. Chtěli mít od něho rozmanitá svědectví, jako že by byli Valdenští zavrhovali netoliko svátost svěcení kněžstva, ale také biřmování a svátost posledního pomazání, ano, oni chtěli dokázat, že Valdenští nevěřili, že by byla Eucharistie netoliko svátostí, ale také obětí, a že zavrhovali přepodstatnění. Avšak právě Renier, jehož se jako součastníka a znalce učení Valdenských dovolávají, dává zprávu:

α) že Valdenští věřili, že jest biřmování svátost, neboť oni přijímajíce svátost tuto, arci bez Římských obřadů, se divili, jak Renier svědčí, že prý v Římské Církvi se vyhrazuje právo biřmovati pouze biskupům, kdežto u nich i laikové mají moc vzkládáním rukou Ducha svatého udělovati. Valdenští tedy neužívali při posluhování touto svátostí křížma a mazání.

β) Valdenští nezamítali také svátost posledního pomazání, ale pouze udělování této svátosti tou pompou, jako tehdáž zvykem bylo, neboť prý se jí, jak děli, přisluhuje pouze boháčům, ježto k údělu jeho bylo voláno několik kněží, což působilo mnoho nákladu.

γ) Valdenští také pevně drželi, že Eucharistie jest netoliko svátost, ale také oběť. Oni přijímali oběť mše svaté, ale zavrhovali obřady v Římské Církvi obvyklé, a také *mešní roucha*. Také učili, že není právě zapotřebí, aby se obětovala mše sv. pouze v chrámě a na oltáři, neboť má prý ona podle slov Malachiáše proroka obětována býti na každém místě.

δ) Valdenští učili, že jest Kristus Pán v Eucharistii skutečně a v pravdě přítomen přepodstatněním, čili že se děje konsekračními slovy přeměna chleba a vína v podstatu těla a krve Páně. Renier dotýká se tohoto předmětu v líčení učení Valdenských praví: »Item dicunt, quod transsubstantiatio non fiat in manu indigne conficientis, sed in ore digne sumentis, et quod confici possit in mensa communi.« T. j. »Taktéž praví, že přepodstatnění se nevykonává v ruce toho, jenž posvěcuje nehodně, ale v ústech toho, jenž hodně přijímá, a že může se (Eucharistie) také posvětit na stole obecném.« Patrně jest tedy, že Valdenští věřili s katolíky, že se děje v Eucharistii proměna podstaty chleba a vína v tělo a krev Páně.

ε) Avšak Valdenští tvrdili, že ku platnému přisluhování svátostmi jest nevyhnutelné, aby byl kněz v stavu milosti a zachovával podle příkladu Páně chudobu. Jestliže by tedy nebyl ve stavu milosti a jestliže by nenásledoval šlépějí Páně v chudobě, neplatně by přisluhoval. S jeho strany by se tedy v takovém případě neudělovala žádná svátost, ale věrnému křesťanu okolnost tato pranic nevadí. Jestliže by někdo přijal Eucharistii z rukou nehodného kněze, nepřijal sice z rukou jeho těla a krve Páně, ale proměna chleba a vína v tělo a krev Páně děla by se v ústech hodného přijímatele. Valdenští také tvrdili, že modlitba nehodného kněze u Boha žádné platnosti nemá.

ζ) Kdežto tvrdili Valdenští, že kněz neplatně přisluhuje svátostmi, je-li ve stavu smrtelného hříchu, anebo nenásleduje-li chudoby Páně a apoštolů — učili, že spravedlivý laik může přisluhovati všemi svátostmi, a to platně, že může oběť mše sv. vykonávati, chléb a víno v tělo a krev Páně proměňovati, rozhrěšovati, zkrátka, že jest schopen i oprávněn, vykonávati všechny úkony kněžské, jen když je ve stavu milosti.

η) Valdenští také neupírali, že jest ku rozhřešení zpověď z vůle Boží potřebna, aniž jim na mysl vstoupilo, že ušní zpověď Innocenc III. ustanovil, ač byli současníky sněmu Lateránského IV. Z čehož jde, že evangelický doktor Jan Viklif jako nevědomec tvrdil, že Innocenc III. ušní zpověď ustanovil, anebo že hanebně lhal a své Lolardy klamal.

θ) Doložití ještě sluší, že Valdenští nepřijímali pod oboji způsobou, ale pouze pod jednou, i po sněmu Kostnickém.

Renier přidává ku své zprávě o Valdenských, že, ač i laikům moc kněžskou přikládali, přece na dobro nebyli ujištěni, zdali by měly úkony jejich před Bohem platnost, neboť prý se hrnuli do katolických kostelů, zvláště když byl veliký shon lidu, aby přijali velebnou svátost, zvláště v čase velikonočním. Oni také vykonávali zhusta velikonoční zpověď u katolického faráře, ale zatajovali ovšem, že jsou z Valdenských.

ρ) Valdenští zamítali úctu Matce Boží povinnou, jakož úctu svatých a světic Božích a jich obrazů; také nechtěli, aby byli svatí vzýváni, neboť to všecko jest prý modloslužebné.

q) Valdenští zavrhovali očistec, jakož i orodování za věrné duše jakož i odpustky vůbec a odpustky věrným dušem na způsob orodování od Církve udělované.

r) Valdenští zavrhovali přísahu, majíce ji vůbec a za všech okolností za nedovolenou.

s) Stran moci světské neumím říci, zdali přímo zavrhovali světské panování, ale to lze říci, že měli zákony světské za marné, a byt moc světská i měla základ, že se ztrácí smrtelným hříchem. Upírali také světské moci právo, odsouditi zločince na smrt. A tak aspoň nepřímo byli odpůrci panování.

š) *Jako zavrhovali Valdenští umění, tak zamítali také osvětu a vzdělanost vůbec, tvrdíce, že všechny studie a akademie nic jiného nejsou, leč jen školy marnosti.* »Studia et academiae nonnisi vanitatis scholae sunt.«¹⁾

Stran učení o Bohu, čili stran theologie, jakož stran kosmologie, anthropologie a eschatologie nebylo mezi Valdenskými a Církví Římskou nižádného nesvoru.

Právě tou příčinou, že Valdenští své prosté mravy, svoji chudobu a pokoru na odív stavěli a jako missionáři neobyčejně činní byli, učíce se a vyučující stále ve dne i v noci, ve dne pracující a v noci náboženského poučování užívajíce, neobyčejně rychle se po evropských krajínách rozšířili. Anonymus Pasovský, kterýž vydal mezi rokem 1260—1270 spis proti kacířům a židům, a jenž tak pochvalnými svrchu dotčenými slovy je velebí, jmenuje je Leonisty. Kdy však Valdenští ponejprv tímto jménem byli zváni, nedočetl jsem se. Valdenští byli takto jmenováni podle Lva, čili Leona, kterýž jest při Valdenských rovněž tak báječná osobnost, jako u Petra Chelčického Petrus Valdus. Leo prý žil za času papeže Sylvestra, a když

¹⁾ Zdá se také, že Valdenští se domýšleli, že by křest dítkám udělený nebyl platen, a že by ony nedocházely odpuštění dědičného hříchu. Aspoň museli ti, kdož z Valdenských se do lůna Církve vraceli, vyznati viru, že se i dítkám odpouští křtem hřích, že zemřevše, než zhřešili, do nebe vcházejí. Professio fidei ab Innocentio papa III. a. 1212 praescripta.

tento přijal od císaře Konstantina důstojenství, panování a časné zboží, odtrhl se od něho a tak se svými zachránil Církev Kristovu. Jak rychle se rozšiřovali, jde z toho, že již v r. 1212 naše milé České království svou přítomností oslavili a ovšem se také záhy již v prvních letech věku XIII. objevili na jihu v Německu. V Německu je stíhal zvláště císař Bedřich II., jenž stanovil smrt na zločin kacířství. Přes to však se Leonisté šířili, zvláště když byl Bedřich od r. 1239 na sporu s papežem, a i někteří z biskupů stáli ku straně císařově. I Otakar II., král český, přísně sobě vedl proti Leonistům. Avšak i to utuchlo následkem pádu Otakarova. Na počátku věku XIV. byli však v Čechách opět stíháni.¹⁾ Podle zpráv bylo prý tím časem v Rakouském vévodství 80.000 Leonistů, v Čechách však a na Moravě bez počtu. Podle zpráv inkvisice v roce 1315 množili se Valdenští zvláště v těchto zemích. Avšak nezdá se, že by pouze a jediné Valdenští byli tou dobou v zemích koruny české, neboť bludy, které jim papež Jan XXII. vytýká,²⁾ jsou druhu takového, jaké vlastně Katharové drželi, a nikoliv Leonisté, jako že zamítali svátost pokání, že očekávali oslavení satanáše, že mívají po kázání orgie, že upírají z mrtvých vstání, že upírají svatou Trojici a učí, že měl Kristus pouze nápoledné tělo. Tyto články byly z Čech papeži oznámeny, a proto není možná, aby to byli Valdenští, o nichž se děje řeč, ale byli to, ač-li byly zprávy pravdivy, Katharové, o nichž se činí řeč.³⁾ V čele těchto kacířů byl jeden ze sedmi biskupů, z nichž každý měl 300 věřících.

Opět a opět vyskytovali se Leonisté, a jak za to mám, vedle nich i Katharové nejenom v Německu na jihu a na severu, ale zvláště v Čechách. O biskupovi Dražkovi (1301—1343) se vypravuje, že nebyl srozuměn s přílišnou horlivostí inkvisitorů, a proto byl také od Vyšehradského kanovníka Schönburga, nemanželského syna hraběte Schoenburga, u papeže v Avignoně v r. 1318 udán,⁴⁾ odkudž se teprv v r. 1329 vrátil.

Čím více se klonilo století XIV. ku konci, tím více se množilo sektářství v Čechách. Zvláště byli Valdenští četní v Jindřichově Hradci a v okolí, v Deštné a v Telči, kdež byli poddanými Oldřicha z Hradce. Působením inquisitorů odpřisáhli sice své bludy, ale když inkvisitor Gallus se odebral do Avignonu r. 1339, odpadli, ano, podle dopisu papeže Benedikta ze dne 6. března 1340, opfeli se dotčení bludaři pronásledování, ano, oni opověděli i Oldřichovi nepřátelství, drancovali, zakládali požáry a dopouštěli se násilností všeho druhu. Proto bylo proti nim ještě přísněji zakročeno, ale i odpor bludařů tím zvětšen. Haupt soudí (na základě své domněnky, že Katharové již v XIII. věku vyhynuli), že ti, kdož Oldřichovi tak účinný odpor kladli, byli Leonisté. V tom případě by je bylo pronásledování přivedlo k myšlence, že jest dovoleno i násilím se brániti.

¹⁾ Dudík. *Iter Romanum*. I., 213.

²⁾ Bullou ze dne 1. dubna 1318. Dudík. *Iter. Rom.* II., 136.

³⁾ Odtud není možná, aby bylo pravdou, co di Haupt ve své pilné práci, že by byli Katharové již ve věku XIII. vzali za své.

⁴⁾ Palacký. *Über die Beziehungen und das Verhältniss der Waldenser zu den ehemahlingen Sekten in Böhmen*. 1869. Tomek, *Geschichte der Stadt Prag*. Dudík II., 136. seq.

Arcibiskup Arnošt z Pardubic 1334—1364 byl zvláště bedliv, aby království České vyčistil od bludů. Proto zavedl stálý inquisiční soud a vybízel duchovenstvo, aby bylo bdělé čistoty sv. víry, avšak netoliko duchovenstvo, ale i veškeré věřící k tomu měl, aby se kacířův a jich sekt varovali, a připomínal, že jsou všichni haeretikové a jich podporovatelé, a kdožby je v dům svůj přijímal, z Církve vyobcování, a pak že dlužno kacíře inquisitorům ohlásiti. Tak ohlašuje Arnošt ve svých statutech z r. 1353 a 1355; ¹⁾ za něho nabyla také církevní správa změn a nových základů. Archidiaconi měli obročně své okresy visitovati a bděli býti, aby kacířství se v nich nezahnízdilo, a usídlivší se aby bylo vykořeněno. Převelikou péčí vynakládal arcibiskup Arnošt, veda sám přísný a svatý život na to, aby veškeré duchovenstvo zachovávalo kázeň, aby netoliko hříchů se chránilo, ale také všeho se vystříhalo, co by mohlo zavdati příčinu, aby duchovní byli podezříváni. Zejména velí, aby se kněží vystříhali pití, aby nechodili do hospod, leč by toho kázala potřeba, a vedli čistý život. Těm, kdož by zákony přestupovali, hrozí církevními tresty. Můžeme se domnívati, že snaha zbožného Arnošta nebyla marna, můžeme také věřiti, že arcidiaconi plnili, až snad na malé vyjimky, rozkazy velikého biskupa, zvláště an byl mu k ruce zbožný císař Karel IV. Jeho »Majestas Carolina« čelí netoliko k tomu, aby zpupnost panstva byla pokořena, ale také aby bylo potřebo kacířstvo, jež se do Čech z ciziny vedralo. Mám tedy za to, a jak se domnívám, plným právem, že se stala v duchovenstvu i světském i řeholním náprava, aspoň u veliké části, a jelikož i nástupci velikého Arnošta byli mužové šlechtetní a své povinnosti dbalí, soudím, že i v lidu se stala u velké míře náprava, a že lnul také lid ku katolické víře svých otců. Jenom na příklad, a ne na důkaz zbožné mysli českého lidu uvádím, že, když se dne 18. října 1389 slavila památka ostatků, sešlo se takové množství lidu, že bylo Karlovo náměstí naplněno poutníky. Vím předobře, že se uvádějí případy o mnohých duchovních doby tehdejší, jak je také Loserth udává, že se dopouštěli skutků nechvalných, ano i zločinů, ale z té okolnosti uzavírati, že bylo duchovenstvo snad u většině, anebo dokonce všechno zkaženo, jest bezprávím páchaným na naší katolické minulosti. Příčina, proč se tak vytrvale a neústupně tvrdí se strany protestantů a katolíků podle jména, že duchovenstvo bylo aspoň u veliké části zkaženo, jest ta, že chtějí, aby se objevila gloriola tak zvaných reformatů, jakoby na příklad za času Jana Husi nebylo žádného zbožného kněze a žádného z duchovenstva, jenž by byl k tomu hleděl, aby duchovenstvo žilo podle kázně Páně. Tisíce mučenníků kněží, kteří palcáty husitskými dokonali, anebo vypuzeni byli pro svoji stálost u víře, ukazují pravý opak nepřátel katolíkův. Toho však žádný neupírá, že za dob oněch nebyli také v hojné míře kněží nešlechtetní, neboť kdyby nebylo nešlechtetných a zrádných kněží, nepodařila by se žádná revoluce náboženská. Aby se vysvětlil původ bouře husitské a rozvoj tak zvané reformace Husovy, k tomu věru až nazbyt dostačuje způsob, jakým učení Husovo lákalo zpupné velmože ku zabrání duchovenského zboží, a způsob, jak Valdenští v Čechách podřývali vážnost kněžstva, jak neúnavně se vtírali do rodin selských a do domů řemeslníků a jim vykládali

¹⁾ Höfler. Concilia Prag. 1353—1413.

své sociální názory, že zpupné a bohaté duchovenstvo má žít v chudobě, to že Kristus Pán přikázal, podobně že velmožové bezprávně ohrožují pokojné občanstvo svými sváry, a že duchovenstvo dře lid desátky a rozmanitými dávkami a panstvo svými šacunký. Ty a podobné pěkné věci se vtíraly lidu již dříve, nežli mistr Jan Hus jal se Viklifem na universitě, v Betlemské kapli a na ulicích bouřit lid a studentstvo. Máme zajisté i za našich dob znamenité doklady k tomu, jak se lid snadno prolhanými agitatory dává přivést na jinou stranu a zviklati u víře.

I zbožný Jenštejn byl bedliv, aby sekta Valdenských byla vyplněna na Moravě, v diecéších Bamberku, Mišni a v Řezně i v Čechách. I Václav IV. k tomu působil.

Avšak ještě jednou dokládám, že ne všechny sekty, jež inquisitoři vyšetřovali, byly Valdenské. Důkazem toho jsou články, které jsou patrně majetkem Katharů a jež čelily proti základním článkům Leonistů.

Avšak čistě Valdenské články shledáváme ve zprávě inquisitora Petra z r. 1398, v traktátu z r. 1395. V dotčené zprávě ¹⁾ čteme, že Valdenští rakouští drželi následující články:

1. Nepřijímají svátosti biřmování, ale kladou místo ní vzkládání rukou. ²⁾

2. Zavrhuje důstojnost císařů, králů, knížat, markraběte, landgrafů, vévodů, baronů, soudců, opřizřených atd., a to proto, že zamítají každé zabíjení, byť se dělo i soudem a spravedlivě.

3. Zavrhuje zákony císařské a ustanovení kanonické čili církevní.

4. Zamítají papeže, jelikož posílá vojsko naproti Saracenům a ohlašuje křížacké tažení naproti pohanům, ať by již byli jacíkoliv. ³⁾

5. *Oni zamítají veškeré studie výsadné, zejména university: Pařížskou, Pražskou, Vídeňskou a jiné, a praví, že nejsou k žádnému užítku.*

6. Oni tvrdí, že nemá býti posloucháno ani biskupů, ani praelátů, kdykoliv něco ustanoví, neboť jejich zákony jsou prý vynálezy lidské.

7. Oni nic nedají na výroky svatých Otců, leč jen, pokud by vyprávěli něco pro ně příznivého. Oni hledí pouze k Novému Zákonu, jež doslovně vykládají. ⁴⁾

Podobně jsou ve zprávě svrchu naznačené i další články, jež jsou zcela totožné s naukou starých Leonistů: ⁵⁾

8. Oni prý mají zpovědníky z laiků.

9. Tvrdí, že oni mají pravomoc přímo z Boha, a nikoliv od papeže neb od některého biskupa, a posílání, kázati slovo Boží.

10. Tvrdí, že kněží Římské Církve nejsou praví a zákonití nástupci apoštolů a Krista Pána . . . jelikož mají majetek, a že dávají

¹⁾ Goll. Quellen und Untersuchungen II., 38.

²⁾ To jest, Valdenští zavrhuje při účelu svatosti biřmování mazání sv. křížmem:

³⁾ Prof. dr. Goll dobře připomíná, že tím spíše zavrhovali Valdenští válku, kterouž vedou křesťané proti sobě.

⁴⁾ Kromě poznámky, že dotčení haeretikové hledí pouze k N. Z., jest v tomto odstavci vše naukou starých Valdenských.

⁵⁾ Prof. Dr. Goll. l. c. 39.

špatný příklad pýchy, lakomství, nezdrcenlivosti . . . a jiných strastí, a proto věří více svým haeresiarchům, kteříž prý jim svítí příkladem pokory, štědrosti, čistoty . . . a jiných ctností.

11. Věř, že jejich kacíři lépe rozhřešují a rozhřešiti mohou nežli kněží Římské Církve.

Ve zprávě také čteme, že se Valdenští také u kněží Římských zpovídají, avšak že zamlčují, že by byli ze sekty Valdenských.

Až dotud zpráva. Nejsou zde sice všechny články Valdenských vysloveny, avšak jest patrno, že ti, o nichž zpráva inquisitora Petra se zmiňuje, byli podle všeho skuteční Valdenští, a že právě z těch bylo také mnoho na jihu v Čechách.

Z dotčené zprávy jest zároveň vidno, že Valdenští trvale se přiznávali k vyznání svých předků. Jakýsi doplněk k těmto zprávám podává proces, jež vedl inquisitor Jan Gleivitz ze řádu Dominikánů proti Štěpánovi, který již dříve pro kacířství v Oxfortě byl uvězněn. Bludy, které mu byly vytýkány, jsou následující:

a) Odvážil prý se tvrditi, že má Ducha sv., ač byl laikem, a že jest poslán od Ducha sv. kázati, a netoliko on sám, ale i každý věrný a spravedlivý křesťan.

b) Tvrdil prý, že dívky bez křtu zemřelé docházejí spasení.

c) Učil prý, že každý laik může hříšníka rozhřešiti a posvětit tělo Páně, kněz však zlý nikoliv.

d) Tvrdil, že není pravé tělo Kristovo ve svátosti oltářní, alebrž jen něco spasitelného.

e) Tvrdil, že nemá býti jiné formule užíváno v modlitbách, leč jen „Otčenáše“.

f) Učil, že není očištec, a zamítal úctu svatých a obrazů.

g) Nic necenil rozhodnutí Římské Církve a jistil, že zlí praeláti nemají žádné autority v Církvi, a že jich nemá býti posloucháno.

h) Zavrhoval vyobcování z Církve.

i) Tvrdil, že zlí lidé nejsou údy Církve.

k) Jistil, že není dovoleno přisahati.¹⁾

Z těchto vět jsou všechny Valdenské, kromě věty, že prý není v Eucharistii tělo Páně, alebrž pouze něco užitečného, neboť větu tu vyčetl dotčený Lolard z Viklifa, z něhož mohli tak dobře bráti doklady stran Eucharistie Táborové, jenž věřili as tak jako Lolard Štěpán i Petr Chelčický, jenž věřil, že sice se neděje na oltáři přeměna chleba a vína v tělo a krev Páně, ale že jest Kristus Pán skutečně v Eucharistii přítomen.

Avšak Valdenští dochovali své učení netoliko až k dobám Chelčického a k časům Táborů, alebrž až do věku XVI. dokud se nesetkali s reformatory věku XVI., zvláště Kalvínskými. Valdenští byli za starodávna zcela pravověrní co do theologie, kosmologie a anthropologie, zejména stran svobodnosti vůle lidské a vykoupění lidského pokolení, jakož se snadno přesvědčíme z rozmluvy, kterou měli s Bucerem a s Oekolampadem r. 1530.²⁾ Jako totiž vyhledávali Čeští Bratři německé a také helvetské reformatory, aby jim jejich nauky

¹⁾ Catalogus Abbatum Saganensium in scriptores rerum Silesiacarum I., 251. f. u Hermannu Haupta. Pag. 75.

²⁾ Bossuet I. c. p. 802. seq. podle Hist. Eccl. des Eglis. Reform. de Pierre Gilles Ch. 5.

stvrдили: tak vyslali i Valdenští ze Savojska poselstvo k dotčeným velikánům reformace. Ti je ad captandam benevolentiam ve mnohém chválili, ale ihned doložili, aby se vzdali některých svých článků, aby drželi kázeň, aby svou víru veřejně vyznávali, aby svým věrným nedovolovali chodit na mši svatou, aby se vystříhali papežských pověr, aniž aby uznávali katolické kněze za správce duchovní, aniž jich užívali k službám a náboženským potřebám. Z toho jde již na jevo, že poselstvo Leonistů nebylo z těch, kteří by byli schvalovali nauky reformace věku XVI. Bucer tedy a Oekolampad vidouce, že věří Valdenští hluboko, jak soudili, v papežských bludech, neodvážili se vtírat jim svých bludů. Oni jim na příklad nedali naučení, že jsou pouze dvě svátosti, křest a večeře Páně, a nikoliv sedm. Oni jim také nefekli, že se na oltáři neděje proměna podstaty chleba a vína v podstatu těla a krve Páně, aniž jim odhalili děsné učení Kalvínova anebo jen Lutherovo o praedestinaci.

Oekolampad a Abraham Skultet měli dlouhou rozmluvu s vyslanci Leonistů. Tito beze všeho vyznali, že věří v sedm svátostí a že v ně vezdy věřili, v čemž se, jako prý nyní shledávají, klamali. Pravili také, že zavrhnou mši (ovšem že Římskou pro obřady), ale nikoliv oběť o sobě, vzývání svatých a očištec. Na to předložili mnoho otázek, žádající vysvětlení: Zdali prý jest dovoleno vrchnostem trestati zločince na hrdle, anof Písmo dí: Nechci smrt hříšníka? Zdali jest volno, aby jejich barbové, to jest jejich kněží, přijímali almužnu? Zdali by jim bylo dovoleno, zabít ty, kdož by je u katolíků zradili? Zdali jsou lidské zákony dobré, anof Písmo dí: že jsou všechny marné? Zdali jest přísaha dovolena? Zdali budou všechny děti spaseny, ať z kteréhokoliv národa. Zdali mohou dospělí dojít spásy v kterémkoli náboženství? Které zákony ve Starém Zákoně jsou obřadné a soudné, a zdali je Kristus Pán odstranil? Konečně, které knihy Písma Božího jsou kanonické?

Valdenští poslové připojují k těmto otázkám, že jich nížádné učení tak nepobouřilo, jako učení Lutherovo o zničené svobodě lidské vůle, a o předzřítelní. Nebo, pravili, nemá-li člověk vůli svobodnou, marné jsou všechny zákony. Oni sami prý věří, že jest Bohu od věčnosti vědomo, kteří lidé budou spaseni, a kteří nikoliv; ale že chce, aby všichni spásy věčné došli; ti však, kteří nebudou spaseni, že upadnou o své vině do věčné zátraty.

Brzy potom učinili Valdenští v Genevě tuhý svazek s Kalvinisty a to r. 1536, kdy právě upustili od dávných článků, které otcové jejich vyznávali. Svou první konfessi císarš Ferdinandovi I., opustili své patriarchy na dobro, když se byli dříve s Martinem Lutrem a s Kalvinisty jak náleží poradili. Oni zamítli zejména sedmeru svátost a podrželi svátosti jen dvě, a nad to upravili si kanon Písma svatého podle vzoru Kalvínova, i jinak se k nim přibliživše.¹⁾

A tak se dělo s Valdenskými rovně jako s Bratřími Českými, kteří ještě v r. 1525 drželi u veliké části víru, kterou jim jejich patriarchové Br. Řehoř a Br. Petr Chelčický předkládali, ale od r. 1535 čili od času, kdy podali svou konfessi císarš Ferdinandovi I., opustili své patriarchy na dobro, když se byli dříve s Martinem Lutrem a s Kalvinisty jak náleží poradili. Oni zamítli zejména sedmeru svátost a podrželi svátosti jen dvě, a nad to upravili si kanon Písma svatého podle vzoru Kalvínova, i jinak se k nim přibliživše.¹⁾

¹⁾ Dr. Ant. Lenz. Pojednání stran učení Petra Chelčického a Komenského. Vlast. XI., I. seq.

Takové tedy bylo učení Valdenských starých, jak nám o něm dávají zprávu současní spisovatelé francouzští i pozdnější letopisové až k časům tak zvané reformace, čili pseudoreformace německé. Byli pravověrní v učení o Bohu, o svaté Trojici o Bohu stvořiteli a zachovateli všech věcí, byli pravověrní v náuce o člověku a jeho vykoupení atd., avšak bloudili tvrdíce, že Římská Církev přestala býtí Církví Kristovou, že nemá od Boha poslán, že jí nemá býtí posloucháno, že i laikové mají moc kněžskou atd., avšak pevně drželi, že jest mše svatá oběť, a že se děje na oltáři proměna podstaty chleba a vína v tělo a krev Páně.

Z celé soustavy učení Leonistů vychází však jasně na jevo, že se lišili podstatně od Albigenských čili od Katharů, a to již pokud se týče Písma sv., neboť Leonisté přijímali Nový Zákon i Starý jako slovo Boží, a to všechny knihy, jak byli od Římské Církve naučení. Katharové však přijímali jen Nový Zákon; přijímali dvojici absolutních principů, princip dobra a princip zla, Leonisté jsou však v náuce o Bohu zcela pravověrní; Leonisté a Katharové se liší co do kosmologie, neboť Katharové různí Stvořitele světa neviditelného, a Stvořitele světa hmotného, Leonisté však věří s katolickou Církví; Leonisté a Katharové se liší v anthropologii, neboť Katharové učí, že tělo lidské stvořil satan (princip zla), duši však dobrý Bůh, a tak přenášejí zásadný dualismus do člověka, kdežto Leonisté se plně snášejí s katolickou věrou; Leonisté a Katharové se liší v učení o prvním hříchu, neboť Katharové učí, že všechny duše lidské byly najednou stvořeny, že byly na nebi svedeny a na zem vlákány, kdež byly oblečeny ve hmotné tělo, sídlo to hříchu; Leonisté však sjednávají se u této víře plně s Církví Římskou; Leonisté a Katharové se liší v učení o Vykoupení, neboť podle Katharů Kristus Pán nepřijal z Panny Marie těla lidského, aby za nás trpěl, umřel a zadostučinil, ale měl pouze tělo nápoledné a přišel pouze proto, aby lid od úcty Jehovy odvrátil a od zachovávaní desatera přikázání vybavil. Než, dosti o tom, neboť již z těchto článků lze pronést soud, že se učení Valdenských a Albigenských od sebe lišilo zásadně.

Avšak ač nauka Valdenských nemá do sebe těch démonických příšerností jako učení Katharů, má přece do sebe mnoho momentů, z nichžto snadno lze poznati, že bylo velice nebezpečno netoliko řádům církevním, ale také občanským.

IV.

Učení Chelčického a jeho poměr k učení Leonistů a k učení Jana Viklifa.

Literatura. Tiskopisy a rukopisy stran nauky Br. Petra Chelčického. Sieť viery, Kniha výkladuov, O základu zákonov lidských, Zpráva o tielu Božiem, Replika proti Mikuláši Biskupcovi, O svätosti sedmeře atd. Prof. dr. Goll. Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der böhmischen Brüder.

Předeslavše důkaz, že se učení Albigenských od učení Valdenských podstatně lišilo, a to ne snad pouze v prvých dobách svého

trvání, ale vezdy, a že tudíž mnohé články, kteréž se Leonistům přikládaly, nebyly učením jejich, ale spíše naukou Katharů, přecházíme k líčení poměru učení Petra Chelčického k Valdenským a k Janu Viklifovi.

Jak bylo již řečeno, tvrdil Chelčický, ovšem na prázdno a na-proti historické pravdě, že Petr Valdo žil za dnů papeže Sylvestra a že, jsa milovníkem chudoby Páně, pokory a útrap, odtrhl se od papeže, jelikož prý přijal z rukou Konstantinových důstojností, zboží časné a panování. A proč se odloučil Petr Valdo i s družinou od papeže a Římské Církve? Tou příčinou prý, že se Římská Církev přijetím časného zboží a panování sama odloučila od Krista Pána, opustivši jeho chudobu, pokoru a jeho útrapy. Petr Valdo se tedy neodloučil od Pána Ježíše i se svou družinou a byl takto se svými tou pravou Církví Kristovou. Chelčický nic nepovídá, kam se ten jeho Petr Valdo i s družinou poděl, jenom to podotýká, že se odebral na poušť a do jeskyň, kdež dlel i Sylvestr, když ještě následoval šlépějí Páně v chudobě, v pokoře a v útrapách.

V tomto domnělém Petru Valdovi shledával Chelčický svého váženého předka v čistém a apoštolském učení, a tak kromě nadání opatřil sobě dějiny víc než tisícileté té nauky, kterouž i on svému posluchačstvu horlivě hlásal. Avšak Chelčický zapomněl svým věrným podati aspoň krátký nástin dějův a osudův, které se stěhly s Petrem Valdou a s jeho družinou, a pak co se stalo s tou domněle pravou Církví Kristovou, kterouž Petr Valdo odloučil od Římské Církve, až k té požehnané a od českých liberálů velebené době, kdy začal Jan Hus autoritu Římské Církve podvracet, a kdy Jan Žižka mečem a ohněm potíral nepřátele pravdy Boží a krví sourodáků napájel nešťastnou naši vlast, až k té požehnané době, kdy se jal on sám krutě porážeti papeže, kardinály, biskupy, kněze, mnichy a šlechtice a pomstu Boží na ně volati, a netoliko na ně, ale také na ten český, jak on tvrdil, zhovadilý lid. Na ty dějiny té staré, od papeže Petrem Valdou odstržené Církve zapomněl na dobro ten tichý beránek Br. Petr Chelčický a byl spokojen pouhou bájkou o domnělém reformatoru čili spíše zachraniteli podle domněnky pravé Církve Kristovy.

Starým Valdenským nevstoupilo na mysl, že by byl zakladatel jejich vyznání žil za dnů papeže Sylvestra a císaře Konstantina; avšak později, kdy, v které době, neumím říci, povstala mezi nimi báječná zvěst, že prý žil za těch dob jakýsi Leo, který předkládáje právě takovou nauku, jako Petr Valdo, od Římské Církve se odtrhl. Odtud byli také Valdenští nazýváni Leonisty. Možná, že tím časem, když Chelčický žil, anebo nedlouho před tím zavládla mezi prostými a neumělými Leonisty bájka, že vlastně Petr Valdo sám žil za dob papeže Sylvestra. Chelčický as tuto bájku poznal buď obcováním s Valdenskými, anebo o ní slyšel od těch, kdo s nimi obcovali, a přijal tak ve své lehkověrnosti pouhou smyšlenku za historickou pravdu.

Již z toho, že Chelčický smyšlenku o starobylém a domnělém zakladateli sboru Leonistů znal, můžeme souditi: že as měl styky s Valdenskými buď přímé anebo nepřímé, prostředecné, anebo bezprostředecné.

Avšak jasněji lze ukázati, že Chelčický dobře znal nauku Valdenských, srovnáme-li učení jejich s náboženskými názory Petra Chelčického.

1. Chelčický přijímá za jediný a výlučný pramen náboženských pravd Písmo sv., a to všechny knihy Starého a Nového Zákona, jak jsou ve Vulgátě; avšak nepřidává, zdali má býti tím pramenem Písmo sv. v původním jazyku, anebo pouze některý z jeho překladů. Staří Valdenští však uznávali, že jest Písmo sv. jediným pramenem náboženství, ale Písmo, jež dal Petrus Valdus převést na jazyk francouzský. Oba však i Chelčický i Valdenští jsou v odporu proti Albigenským, kteří zavrhovali Starý Zákon. Chelčický i Valdenští jsou v odporu naproti reformatořům věku XVI., naproti Lutrovi, kterýž zavrhl všechny deuterokanonické knihy Starého i Nového Zákona, a naproti Kalvínovi, jenž si oblíbil zamítnouti deuterokanonické knihy Starého Zákona. *Chelčický i Valdenští jsou za jedno v tom: že každý věrný křesťan musí Písmo svaté čísti.* Valdenští dokonce tvrdí, že každý i laik musí Písmo netoliko čísti, ale na jeho základě i kázati. Chelčický zase dí: Bez znalosti zákona Božího t. j. Písma svatého nemůže nikdo spravedlivě žíti a důsledně také ne vejti do života věčného. Kdo by tedy byl zákona Božího neznalý, ten se dostane do horoucího pekla.

2. *Chelčický i Valdenští tvrdí jednomyslně, že Římská Církev za dnů Konstantinových přijetím časného zboží a panování od Krista Pána odstoupila, že tedy od této chvíle přestala býti Církví jeho, a stala se porušenou a zkaženou.* Oba tvrdí:

a) že jest Římská Církev roditelkou přehojných bludů, zvláště Chelčický líčí zavedení národů skrze Římskou Církev, skrze papeže a jeho náhončí barvami nejčernějšími.

b) Chelčický i Valdenští tvrdí, že Římská Církev nemá poslání od Boha, jelikož prý je pro své bludy a nepravosti ztratila, a proto prý nemá ona ani moci zákonodárné, ani soudné, ani výkonné od Boha. Chelčický dokonce učí, že má papež a všechno jeho duchovenstvo poslání od ďábla.

3. Podle toho zavrhuje i Valdenští i Chelčický všechny zákony církevní jako nálezy lidské a všechny ústavy od Církve, anebo od papežů zřízené. A proto zamítají jednomyslně:

a) všechny zákony církevní, na sněmích anebo od papežů vydané, všechny dekrety, a všechny dekretaly.

b) Valdenští a Chelčický zamítají jednomyslně svátky ustanovené buď ku počtě nebesťanů, buď ku službě Boží. Jsou prý, jak praví, proti Písmu, a jenom neděle má prý býti svěcena. Nad to prý jsou svátky ku počtě svatých ustanovené čirou modloslužbou. Chelčický tvrdí kromě toho v četných svých spisech, zvláště v knize: *„Siet Viery“* a v traktátu: *„Řeč o základu zákonů lidských“*, že prý zákony lidské Kristův Zákon vyprazdňuje, a proto prý je Antikrist po celém světě rozlil, aby Krista Pána z říše jeho vypudil. Zcela důsledně tvrdí Valdenští a s nimi Br. Petr Chelčický, že nemá býti zákonů církevních posloucháno, za jedno již proto, že Římská Církev nemá poslání od Boha, aby směla zákony dávat, a za druhé tou příčinou, že zákony ty k tomu směřují, aby vyhyňala poslušnost zákonu Božímu povinná.

c) Kdežto však tvrdili Valdenští a Chelčický, že nemá Církev Římská, ani papež, ani biskupové poslání od Boha, přikládají sobě jednosvorně, že směji netoliko kněží, ale i laikové slovo Boží beze vši

autorisace hlásati, ano, Valdenští také tvrdili, že mohou spravedlivě laikové i svátostmi přisluhovati.

d) Ježto mají řehole své zřízení a zákony, jimiž se mají říditi členové řádu, od Církve potvrzené, zamítají je Valdenští i Chelčický jednosvorně, jakoby jimi zákon Boží byl zhrzen. Valdenští zamítají řehole jako vynález lidský, Chelčický však počíná si radikálněji tvrdě, že jsou řehole z ďábla. S obojí strany však bylo přehlédnuto, že řehole zavazují členy své netoliko, aby plnili, co Bůh velí, ale aby zákon Boží plněji a dokonaleji zachovávali a aby šetřili právě těch věcí, kterých sobě Valdenští i Chelčický velice vážili. Vždyť jest a bylo každému známo, že řeholníci a řeholnice se zavazují, zachovávatí ustavičnou čistotu, a věru, Chelčický nebyl z těch, aby byl panenství potupoval jako Martin Lutr, anebo aby výstřednosti pohlavní schvaloval, a i Valdenští cenili panenství. Chelčický by ovšem nepodepsal věty, na níž se Kališníci a Táboři ustanovili, aby byli hříškové smrtelní trestáni a tak staveni, ale on doráží prudce na všechny stavy pro nešetření čistých mravů. Obecně bylo také známo, že se řeholníci zavazují k evangelické chudobě; a Chelčický i Valdenští svojí přísností tak daleko dospěli, že vyhlášovali chudobu za věc všem bez rozdílu od Krista Pána přikázanou; kterak tedy byli si odporni, vynášejíce do nebe chudobu, a téměř ústy evangelickou chudobu, tedy vyšší stupeň chudoby, jak se vyznává v řeholích, potupující a dokonce z ďábla odvozující, jako shledáváme při Br. Petrovi Chelčickém! Bylo také známo, že jsou členové řehole zavázáni, netoliko šetřiti přikázání Božích, ale také k evangelické dokonalosti svatým životem spěchati, jakž tedy bylo naproti všemu řádu, a naproti vši pravdě, když Valdenští i Chelčický řehole tupili!

4. *Valdenští a Chelčický zavrhuji opět jednomyslně osvětu a vzdělanost a umění veškero, jako věc buď marnou a lidské pýše hovičí, anebo dokonce, jako snahu zákonu Božímu odporanou.*

5. Ježto Valdenští i Chelčický katolickou církev hyzdili, ji za naprosto zkaženou a od Krista Pána odpadlou vyhlášovali, ježto tvrdili, že ztratila pro své bohatství a pýchu a nádheru a četné nepravosti, jsouc jako Sodomou a peleš lotrovskou, posláni Páně, a že postrádá pravomoci, zákonodárné moci, soudné a výkonné; ježto hlásali, že zákonů církevních nemá býti posloucháno: právem se dí i o Chelčickém i o Valdenských, že sobě podvrtně a revolučně počínali proti církevní societě katolické, tehdáž všeobecně na západě uznané a těsně sloučené s četnými rodinami, obcemi a říšemi, tak že revoluce a vzpoura proti ní byla také vzpourou proti občanskému pořádku.

6. Avšak ač Valdenští i Chelčický zákonům církevním všechnu poslušnost vypovídali, přece nějakou ústavu Církvi přikládali. Vyhlášovali Chelčický societu církevní za sbor členů nerovných, přijímaje svatovládu z posvěcení aspoň, která záleží z biskupů, kněží a jáhnů, a i Valdenští nezapírali, že jsou v Církvi biskupové, kněží a jáhnové. *Avšak Valdenští se lišili od Chelčického učením, že by bylo možno, aby i laikové směli a mohli vykonávati platně úkony kněžské, svátostmi přisluhovati, ano i mši sv. sloužiti. Toho Chelčický neučil, ač nic proti tomu neměl, aby i laikové kázali slovo Boží.*

7. Učení Chelčického o societě občanské jest neméně revoluční, jako jeho nauka o societě církevní. Chelčický zamítal zajisté všechno

roztřídění lidstva do stavu panského, selského a duchovního, chtěje míti naprostou rovnost mezi lidmi, a tou dobou bylo učení toto dojista revoluční.¹⁾ Avšak ono postoupilo dále v Chelčickém, a to až ke skutečné anarchii, neboť Chelčický zakazoval všechno panování křesťana nad křesťanem. Odtud zavrhoval všechna práva královská, upíral vladařům tohoto světa všechnu moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, a nechtěl míti, aby moc světská byla božského původu. Důsledný jsa v této své zásadě zakazuje všechno účastenství v moci panovníci, anebo královské, jakož je měli tehdy šlechtici, biskupové, preláti a opatové, zakazuje býti soudcem, konšelem, rychtářem, anebo biřicem a katem. Zcela důsledně tvrdil také, že měl císař Konstantin, stav se křesťanem, korunu císařskou složit, a že podobně tak měli učiniti všichni králové, vévodové a knížata jeho doby, aby ta Br. Petrem Chelčickým dožádaná rovnost se také uskutečnila. Jaký chaos by byl povstal a jaká anarchie, kdyby byli vladaři povolili nemoudré myšlénce Chelčického, snadno lze se domysleti.²⁾ Avšak jestliže by bylo vůbec zakázáno panování křesťana nad křesťany, nebylo by při stavu, v jakém jest člověčenstvo, nikterak možno, ustaviti mezi nimi nějaký trvalý řád. Nebyla by možná monarchie, ani oligarchie aristokratická, ani republika, ať již krotká, demokratická nebo červená, vůbec nížádný řád, leč jen pouhá anarchie.

Nedočetl jsem se, zanášeje se studiem učení Valdenských, že by oni byli všechno panování vůbec zamítali, avšak toho jsem se dočetl, že právě tou příčinou Římská Církev od Krista Pána odpadla, poněvadž z rukou císaře Konstantina přijala čest, důstojenství, vezdejší zboží a panování, z čehož jde, že Valdenští panování se strany duchovenstva, jako zákonu Božímu odporné zvrhovali. Nedočetl jsem se také, že by byli Valdenští přímo zvrhovali panování při velmožích světských, ale toho jsem se dočetl, že se Valdenští r. 1530 odebrali do Strassburku, a tam se snažně doptávali Oekolampada a Abrahama Skultéta, zdali by byly zákony světské dobré, anot prý Písmo dí, že jsou všechny marné? Z toho vychází při nejmenším na jevo, že Valdenští byli na váhách, zdali by moc světská z Boha byla, čili zdali by měli velmožové tohoto světa moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, čili nic. Avšak z otázky Oekolampadovi se strany Valdenských položené jde netoliko, že pochybovali o oprávněnosti světské moci, a že byli v polovici věku XVI. na váhách, co by o ní měli věřiti, ale také, že *asi skutečně a v pravdě moc světskou zvrhovali*. Oni se zajisté Oekolampada na mnohé věci tázali, o nichž staří Valdenští ani na okamžik nepochybovali, jako, zdali by bylo volno přísahati, anebo zdali jest volno zločince na hrdle trestati? Tyto věci byly jistě před očima starých Valdenských, kteří je přijímali jako články víry Bohem zjevené. *Myslím tedy, a jak doufám po pravdě, že staří Valdenští za to měli, že světská moc z Boha není, že vladařové tohoto světa nemají moci zákonodárné, soudné a vykonné, a že se tedy sjednávají s Chelčickým v učení, že moc světská z Boha není, jen že Chelčický přidává, že nesmí dle zákona Páně křesťan panovati nad křesťanem.*

¹⁾ V těchto názorech se Chelčický poněkud srovnával s Kathary, neboť i ti zamítali všechny rozdíly stavů.

²⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o societě občanské. Vlast X., 1. seq. Dr. A. Lenz. Socialismus. Str. 79. seq.

Může se tedy říci, že učení Valdenských jest právě tak všemu řádu protivné, jako učení Chelčického, čili že má do sebe zárodek anarchie a k ní také důsledně vede.

Jako Chelčický, tvrdili i Valdenští, že se moc světská ztrácí smrtelným hříchem.

Chelčický ohrožoval societu občanskou svou naukou, že ztrácí majetník hříchem smrtelným právo na svůj majetek, jakož ohrožoval i právo dědické; a tak bylo i u Valdenských, aspoň pokud se týče ztráty práva majetkového pro spáchaný smrtelný hřích. Chelčický tvrdil, že osoby duchovního stavu nemají vůbec míti žádného jmění, a chce a žádá, aby kněží žili po příkladu Páně a apoštolů v chudobě, ano, on učí docela, že jest chudoba všem, i laikům přikázána, a tyto všechny věci jsou také předmětem článků víry starých Valdenských.

8. Chelčický byl arci sjednán s Leonisty, že jest Římská Církev od Krista Pána odpadlá, porušena a zkažena: ale rozchází se podstatně od nich u výměru Církve Kristovy, ač i Leonisté o sobě tvrdili, že jsou tou pravou Církví Páně, jakož tak tvrdil o sobě a o své družině aspoň nepřímo. *Chelčický totiž tvrdí, že jest církev sborem pouze vyvolených*, ne snad pouze ta Církev, kteráž bude všechna na konci věků v nebesích, ale i ta, kteráž putuje na zemi ku věčným branám. Křest tedy nečiní podle Chelčického údem Církve Kristovy, ale jedině a pouze vyvolení od Boha. Byl-li by tedy nějaký žid, mohamedán anebo pohan z počtu vyvolených, jest tím již údem Církve, neboť stane se na jisto, že před smrtí se obrátí, přijme víru, připraví se náležitě ku přijetí milosti, bude ospravedlněn, vejde do nebe a bude tak údem zvítězilé Církve na nebi, jako byl jejím členem na zemi. V tom článku se jeví vliv, jímžto působilo na Chelčického učení Jana Viklífa a Viklífisty M. Jana Husi; neboť Viklíf učí, a po něm M. Jan Hus, že jest Církev zde na zemi sborem pouze vyvolených. K revolučnímu¹⁾ tomuto učení se nepřiznávali Valdenští ani v r. 1530, jakož na jevo jde z jejich rozmluvy s Oekolampadem a s Abrahamem Skultetem.

Také nejsou Valdenští za jedno s Chelčickým stran důsledků, kteréž jsou v nezbytné souvislosti s učením, že jest Církev sborem pouze vyvolených. Chelčický totiž tvrdí, že jest svěcení na jahna, kněze a biskupa neplatné, když ten, jenž má býti svěcen, není z počtu vyvolených; a v této náuce se jeví Chelčický opět býti žákem M. Jana Viklífa a Viklífisty Jana Husi. Že však Leonisté v tom jsou Chelčickému odporni, vysvítá opět z jejich rozmluvy s Oekolampadem a Abrahamem Skultetem.

9. Valdenští přijímali svátost sedmeru a vyznávají ji ještě v r. 1530 v rozmluvě s Oekolampadem. Že by i svátost svěcení kněžstva Leonisté za svátost měli, lze za tou příčinou pochybovati, jelikož oni i spravedlivým laikům připisovali moc vykonávati služby kněžské; avšak mohlo by se připustiti, že věřili, že obdrží ti, kdož se na kněžství svěť, milost, aby kněžskou moc ku své a ku jiných

¹⁾ Jmenuji učení toto revolučním vůči katolické Církvi, nebo jím běže za své (aspoň v theorii) viditelná církev a všechno její zřízení. Na základě takovém nelze ustavití nižádného náboženského sboru. Helveti se ovšem znají ku článku o církvi jako sboru pouze vyvolených, a tvoří také sbory, ale nikoliv z nezbytné víry, ale vlivem zevním.

spásu správně vykonávali. *Jakož bylo dotčeno, oni sami r. 1530 ve Strassburce vyznali, že věřili ve svátost sedmeru.*

Chelčický však nevěřil ve svátost sedmeru. On zavrhoval biřmování, ježto prý nemá v Písmě základu a jest vymyšleno ku vyvýšení biskupů a k úmyslům svatokupeckým. On zamítá, že by manželství křestanův bylo svátostí, anť by prý jinak i sňatek Židův a pohanův musil býti svátostí, a tak zahání manželství křestanův v řád pouze přirozený a okrádá je o velebu svátostnou, ač věří, že manželství jest původu božského, a v tom jest předchůdcem Martina Lutra; liší se však náukou touto i od Viklífa i od Husa, a zdá se, že jest učení toto jeho vlastním vynálezem. Podobně zamítá Chelčický i poslední pomazání, jež prý jest vymyšleno ku vydírání peněz na lidu.¹⁾

Zbývají tedy Chelčickému svátosti pouze čtyři: křest, tělo a krev Páně, pokání a svátost svěcení kněžstva; avšak u výkladu těchto svátostí liší se podstatně od starobylé nauky katolické.

Vzhledem k těmto čtyřem svátostem, jež Br. Petr Chelčický svým Bratřím velikomyslně zanechal, liší se valně od Leonistů.

Je-li na pravdě, že byli Leonisté učili, že by křest dítek byl marný, pak by se byli aspoň poněkud shodovali s Chelčickým, neboť on sice přiznal, že jest křest dítek původu apoštolského, ale zároveň připojil, že se křtí dítko pouze k budoucí víře, a že neobdrží žádné milosti. Toho však u Leonistů nebylo, aspoň nic takového nepíší staří spisovatelé. Snad tvrdili o křtu dítek, že by byl marný tou příčinou, že se snad domnívali, že dítky veskrze i beze křtu budou spaseny, jakož by bylo lze souditi z otázky, již položili v r. 1530 Oekolampadovi.

Chelčický i Leonisté věřili, že jest Eucharistie netoliko svátostí, ale také obětí, ale kdežto věřili Leonisté, že se děje na oltáři proměna chleba a vína v tělo a krev Páně, hlásal Chelčický tvrdošíjně s jedné strany naproti katolíkům, a s druhé naproti Táborům, že jest tělo a krev Páně pouze ve chlebě a víně, a v tom byl žákem Viklífovým, ale odpůrcem Jana Husi, avšak předchůdcem Martina Lutra. I v tom se liší Chelčický od Leonistů, když láteř zle na sněm Kostnický, že odňal laikům kalich, kdežto Leonisté i po sněmu Kostnickém přijímali pod jednou způsobou.

Valdenští věřili, že jejich kněží a spravedliví laikové mají moc, odpouštětí hříchů skutečně a v pravdě, avšak Chelčický jda za Janem Viklífem a Janem Husem tvrdil, že kněží kajcníkům pouze ohlašují, že by jim bylo od Boha odpuštěno, ale oni že nemají moci odpouštětí hříchů.

Leonisté nevyklučují nikoho od údílu darů Božích ve svátostech, Chelčický však tvrdí, že nedosahuje milosti ve svátostech ten, jenž jest předveděn ku věčné zátatě, alebž pouze předzřízený ku věčnému životu. V tom jde opět Br. Petr Chelčický za Viklífem.

Chelčický i Leonisté vespolečně učí, že ztrácí kněz hříchem smrtelným svoji moc ku platnému rozdávání svátostí. Chelčický však jde ještě dále tvrdě, že i rozdavač i přijímatel svátostí musí býti kromě pravověrnosti a svatosti z počtu vyvolených, aby byla svátost platna. Leonisté však žádají ku platnému údílu svátostí, aby rozdavač byl netoliko spravedlivý, ale také chudý. Ve spisech Chelčického

¹⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o sedmeře svátosti.

jsem se nedočel, že by chudoba rozdačce byla potřebna ku platnému údělu svátostí, avšak důslednost by toho byla žádala, zvláště anat fundamentální příčina, proč katolická Církev, jak on praví, přestala býti Církví Páně, bylo přijetí časného zboží.

Chelčický učí, že ku platnému údělu svátostí, mimo křest, jest potřebí kněžského charakteru. Jinak Leonisté, neboť oni ovšem jistili, že kněz spravedlivý přísluhuje platně svátostmi, ale přidávají, že také spravedlivý laik tu moc má.

10. V theologii, kosmologii a anthropologii jsou Leonisté i Chelčický svorní, jsouce za jedno s katolickou Církví. Avšak jinak se věci mají stran učení o vykoupení skrze Pána Ježíše. Chelčický následuje zde ve výstřednostech Jana Viklifa, an tvrdí, že Kristus Pán zemřel pouze za vyvolené, a proto prý jen oni obdržují ve svátostech dary Páně a milost, aby se z hříchů svých v pravdě mohli káti. Avšak Valdenští odporovali tomuto krutému učení v r. 1530 ve Strassburku, tvrdíce, že nižádné učení jich tak nepobouřilo jako právě toto.

11. Leonisté i Petr Chelčický stojíce na tom základě, že Církev Římská přestala býti Církví Kristovou, a odtud že ztratila posláním Páně, jednosvorně tvrdili, že také nemá moci udělovati odpustkův.

12. Chelčický i Leonisté zavrhuji opět jednosvorně přísahu, byť šlo i o věc spravedlivou a naprosto pravdivou.

13. Leonisté i Chelčický zamítají jednomyslně nařízené církevní modlitby, brevíř čili církevní hodinky. Chelčický zejména nazývá odřikávání hodinek v chóru pouhým bubláním.

14. Chelčický i Leonisté zamítají velikolepost služeb Božích, nádheru ve stavbách kostelů a oltářů, zavrhuji hudbu chrámovou, a zvláště zpěvy ku cti a slávě Boží uměle sestavené.

15. Valdenští i Chelčický zavrhovali opět jednosvorně úctu svatým a jich ostatkům prokazovanou jako modlářství a nechtěli téže úcty vzdáti ani Matce Boží, kteráž nám porodila Spasitele a v pokoře své a poslušnosti Její za nás vydala na hoře Kalvárské. Oni zavrhovali tuto úctu, ač dobře věděli a také věděti mohli, že katolická Církev vezdy rozdělovala mezi úctou (dulia) svatým, a mezi službou (latría) Bohu pouze povinnou, a ač dobře věděli, anebo věděti mohli, že úcta svatých na konec k Bohu, dárci svatosti směřuje. Leonisté a Chelčický zamítali také jednomyslně vzývání svatých.

16. Leonisté i Chelčický zamítali všechny modlitby za mrtvé, všechny almužny, na jejich úmysl věnované, a všechny posty a dobré skutky, Bohu na zadostučinění za věrné duše podávané, a podobně i zádušní mše sv. za ně obětované.

17. Chelčický i Leonisté zamítali zase jednosvorně očištec jako místo, kde jsou věrné duše od patření na tvář Boží dočasně odloučeny a kdež trpí tresty za hříchy, za které se na světě nedokály. Chelčický však zamítaje očištec ve smyslu katolickém, upravil zvláštní názor o těch duších, které odešly na onen svět bez plného zadostučinění za hříchy. Tyto duše bytují prý, jak podle Pseudoklementa vypravuje, v utěšených krajinách, aby na konci věků při všeobecném světovém požáru ohněm prošeďše a se očistivše vešly do nebe. Na tom základě tvrdil Chelčický, že není potřebí za věrné duše se modliti, ať se jim na onom světě tak výtečně daří.

18. Leonisté učili, že podržel člověk i ve stavu kleslém svobodnou vůli a sílu ku poznání náboženských pravd, a v tom není žádného sporu mezi nimi a Chelčickým. Avšak Chelčický se liší od nich podstatně stran konání dobrých skutků. On totiž tvrdí, že jenom předzřízením obdrží potřebné milosti, aby konali náležité pokání na odpuštění hříchův, aby konali dobré a spásonosné skutky a tak vešli do nebe; avšak jinak prý se věci mají s předveděnými, neboť za ty Kristus Pán neumřel, ti tedy neobdrží milosti, aby mohli činiti náležité pokání a dobré skutky a takto vejíti do nebe. Tomuto ukrutnému a vši lidskosti prázdnému učení odpírali Leonisté až do té doby, kdy přijali helvetské vyznání.

19. Chelčický zakazoval všechny spory a všechny pře před soudem, byť šlo i o věci spravedlivé, anot prý jest úlohou křesťana trpěti, a msta jedině Bohu přísluší. Nikdo prý také nemá býti násilou připuzován k úkonům dobrým a ku spravedlivému životu, a za nešlechtné skutky a zločiny nemá prý nikdo trestán býti ani ne od soudců, ani od velmožů, aniť prý k tomu nemají moci od Boha. Na tom základě odpíral Chelčický světské moci právo trestati na hrdle, an Bůh jediný jest Pánem života, a tím spíše zakazoval vésti válku, která jest hromadným vražděním, aneb míti v ní účastenství. Odtud se zle horší na M. Jana Husa a na mistry Pražské, že dovolovali vésti válku na obranu pravdy Boží, a na své bratránky Táboře, ježto páli, loupi a vraždili netoliko své odpůrce, ale také lidi pokojné. I Valdenští odpírali vladařům, by oni směli byt i zločince hrdla odsouditi, a proto také zajisté neměli za to, že by válka byla dovolena.

20. Chelčický byl za jedno s Leonisty v nepřátelství naproti vědám a umění a naproti útulkům vědy, universitám a akademiím.

Tot tedy jest náuka Valdenských a jejich poměr k učení Jana Viklífa a k náuce Petra Chelčického.

V.

Chelčický jako učenlivý žák Jana Viklífa a Valdenských.

Přehlédneme-li učení Petra Chelčického srovnané s učením Jana Viklífa a starých Valdenských, poznáme ihned, že byl v některých kusech Viklífistou neb i přivrzcem Jana Husi, pokud i on následoval Viklífa, v jiných však že jest, abychom tak řekli, Leonistou, ač zde onde zdá se býti původním.

Jak za to mám, jest Chelčický jenom v jednom článku svého učení najisto původní, a ten článek jedná o očistci. Aspoň jsem neshledal v žádném tak zvaném reformatorovi, že by byl lidu takovýto očistec maloval, jako Chelčický, že totiž věrné duše, které se na světě nedokály, až do soudného dne trvají v utěšených krajinách, a že prošedše ohněm při všeobecném požáru světovém plně budou očistěny, aby se mohly dostat do stánků nebeských.

Toto však tvrdím, pokud předpokládám, že Chelčický neznal důvodův, jimiž kněží Táborští naproti mistrům Pražským zamítali očistec, a to r. 1431. Mistři Pražští užili totiž k důkazu, že jest očistec v rozumu učení katolického, textu sv. Pavla I. Cor. 3, 11—15., kdež

se čte: »Žádný nemůže jiného základu položit mimo ten, jenž položen jest, jenž jest Kristus Fežiš. Staví-li pak kdo na ten základ zlato, stříbro, drahé kamení, dříví, seno, strniště, zjeveno bude na díle jednoho každého: den Páně zajisté okáže, neboť v ohni se zjeví, a jednoho každého dílo, jaké by bylo, oheň zkusi. Zůstane-li či dílo, kteréž na něm vystavěl, vezme odplatu; pakli či dílo shoří, vezme škodu, ale sám bude spasen, avšak tak jako skrze oheň.« Text tento jest k výkladu přetěžký, a tou příčinou byl také prodloužen čas rozmanitě vykládán. Sněm Florencský užívá textu tohoto k důkazu o očištění, máme tedy my katolíci přesný jeho výklad jen potud před sebou, pokud se týká očištění, a nikoli ve všech jeho částech, a tak také učili souhlasně theologové scholastikové. V textu jest tedy podle učení katolického řeč o očišťování věrných duší na onom světě, které se na světě nedokály. Den Páně má podle Pisma dvojitý význam, znamená totiž příchod Páně jednak k soudu soukromému, a pak k soudu všeobecnému na sklonku časů. Odtud jest v textu řeč o ohni očišťovacím, jenž bude údělem věrné duše, kteráž se na světě nedokála, ihned po soudu soukromém, a pak o ohni očišťovacím při požáru světovém, jímž budou očištěny věrné duše těch, kdož se dočekají posledních dnů. Sv. Tomáš Aquinský hledě k tomuto textu a užívaje ho naproti Řekům praví: »*Dies ergo Domini quoad universale iudicium in igne revelabitur, qui faciem iudicis praecedet, quo reprobis ad iudicandum trahentur, et iusti, qui vivi reperientur, purgabuntur; sed et dies Domini, quo unum quemque in sua morte iudicat, in ipso relucatur, qui purgat bonos et impios condemnat. Sic ergo patet, purgatorium esse post mortem.*«¹⁾

Táborští kněží se naproti Mistrům Pražským dovolávají autorit, z nichž prý jde na jevo, že vlastně každý i svatý člověk musí projíti ohněm neboli požárem světovým, podle textu sv. Pavla, dříve nežli vejde do nebes, a že tedy slova Pavlova nevyjadřují učení o očištění, ano, oni se dovolávají i spravedlnosti, proti jejímuž řádu by bylo trestati duši samotnu, kdežto ona zhřešila v těle a tělem, a dovolávají se naposled i Pseudoklementa, že prý věrné duše, kteréž se na světě nedokály, až do soudného dne bytují v utěšených krajinách.

Způsob, jak Táborští kněží po theologicku dokazují, že není očištění v rozumu katolickém, nalézáme taktéž v Chelčickém,²⁾ a ovšem i jeho nauku o utěšených krajinách, kde trvají věrné duše až do soudného dne.

Kdyby se dalo zjistiti, že Chelčický neznal theologických rozprav kněží Tábořských o očištění,³⁾ pak by ovšem byl v reformatorském učení svém o očištění původním, avšak ačkoli se zdá, že je znal anebo znáti mohl, jelikož dotčené odpory tyto byly činěny v r. 1431., a Chelčický zvláště svůj traktát: »Řeč o základu zákonů lidských teprv mezi rokem 1440—1450 napsal; nemáme o tom určitých zpráv, že by byl svou domněnku o očištění přejal od Tábořů. Necháváme tedy této věci na váhách, ač se podobá pravdě, že Chelčický přijal svůj očištec od Tábořů, aspoň potud, pokud shledal tam základní myšlenku

¹⁾ Opusc. Contra Graecos: Cap. 9.

²⁾ Pojednání dokt. Ant. Lenze v zasedání královské učené společnosti v Praze, a spis: »Učení Petra Chelčického o očištění«.

³⁾ Höfler. I. c. II., 619 seq.

o utěšených krajinách, o nichž Pseudoklement vypravuje. Avšak Táborové zavrhuje očistec ve smyslu katolickém, přijali aspoň všeobecné očistování všech věrných i svatých duší při požáru světovém, jakož svrchu bylo dotčeno, a v tom se setkávají aspoň částečně s Petrem Chelčickým.

Články, jež Chelčický patrně sobě z Viklifa a z Viklifisty Jana Husi osvojil, směřují jednak k výměru o Církvi, a pak ku článku o „Vyvolení“. Jan Viklif zajisté a také Jan Hus tvrdí, že je Církev Kristova i církev zde na zemi ku branám věčným putující sborem pouze vyvolených, a tomu také učí na četných místech Petr Chelčický.

Viklif učí, že Kristus Pán jenom za předzřízené svou krev vyléval a nikoliv za ty, kdož jsou předzvěděni ku věčné zátatě, a v tom jest jeho věrným žákem M. Jan Hus, a Chelčický obou. *Viklif zamítá svobodnost lidské vůle, kteráž podle něho podléhá nezbytí, anť, jak praví: „Všecko, což se děje, nezbytně se děje.“* Touto železnou nezbytností, jakou ukládá Viklif netoliko fysickým událostem, ale také úkonům lidským, kteréž z volné vůle vycházejí, činí z Boha netoliko nemilosrdného, ale také ukrutného, bezohledného tyрана, jenž jednou naprostou vůlí svou předzřizuje některé k životu věčnému, a jiné ku věčné zátatě, aniž toho zasluhují, nemajíce oproti Bohu svobodné vůle a nejsouce volni v rozvodu svém, aby se mohli buď pro něho anebo naproti němu odhodlati. Náuka Viklifova, která, jak tvrdili Husovi přátelé, naproti Příbramovi Mistru Janu Husovi oči otevřela, jest tím děsnější, jelikož on do opravdy tvrdí, že Bůh člověka pudí ku konání dobrého a i ku hříchu, který pak na něm trestá.

Učení tohoto více nežli dábelského nenásledoval Jan Hus. Učil zajisté on i jeho žák Petr Chelčický, že má člověk vůli svobodnou, že tedy předzvěděný hřeše, o své ujmě hřeší. Avšak rozchází se oba od sebe tím, že Jan Hus připouští, že jest možná, aby předzvěděný v pravdě věřil, litoval a Boha miloval a také došel ospravedlňující milosti Boží, avšak nikdy prý nedochází synovství Božího podle přijetí. Toto všecko však, což tvrdí Jan Hus, jde na zmar, anť předzvěděný přese všechnu svoji snahu bude zatracen, dále co dále. Ale ty všechny dary Boží příkládá Jan Hus naproti jiné své náuce, že Kristus Pán umíral jenom za Církev svou, která jest sborem vyvolených. Neboť útrapami a smrtí svou zasloužil Pán milost těm, za které umíral, jak by tedy bylo možná, aby předzvědění obdržovali dary Páně, když za ně netekla Jeho krev?

I Jan Viklif přese všechnu svoji démonickou náuku a přes to, že i podle něho Kristus Pán pouze za předzřízené umíral, dopouští možnost, aby předzvěděný podle přítomné spravedlnosti byl v milosti Boží. Ale tento theolog a filosof nepostřehl odporu, jehož se ze dvou stran dopouští, jednak když učí, že Kristus Pán pouze za předzřízené umíral, a pak svou domněnkou, že Bůh nedává předzvěděným daru, aby se ze svých hříchů náležitě mohli káti.¹⁾

Chelčický souhlasil sice se svými mistry Janem Viklifem a Janem Husem v učení, že Kristus Pán umíral pouze za Církev svou, která jest sborem vyvolených, ale jsa radikálnější v důsledcích tohoto učení, tvrdí jako nevěrný žák naproti svým mistrům, že Bůh netoliko nedává

¹⁾ Viklif. Trial. C. III., 6 a 24.

předzvěděným daru, aby se náležitě ze svých hříchů mohli káti, ale vůbec, že předzvědění neobdrží žádně milosti.

Věrným žákem Viklifovým, ale nevěrným Janu Husovi byl Chelčický svým učení o Eucharistii, kteréž také urputně proti Táborům, bratránkům svým, hájil. Jan Hus učil totiž, že jest Kristus Pán v Eucharistii přítomen přeměnou podstaty chleba a vína v podstatu těla a krve Páně, kdežto Chelčický tvrdí, a to podle M. Jana Viklifa, ¹⁾ že zůstává v Eucharistii i po posvěcení chléb a víno, ale že jest Kristus Pán v chlebě a víně podstatně, skutečně a v pravdě přítomen. ²⁾

Zase nebyl Chelčický věrným žákem Viklifovým, anť jsa následovníkem Husovým, *horlivě hlásal přijímání pod obojí*, kdežto Viklif byl přívržencem přijímání pod jednou, neboť nejenom že nic proti němu nenamítá, alebrž i předpokládá uče, *že učennici Páně do Emaus jdoucí obdrželi z rukou Jeho přijímání pod jednou.* ³⁾

Jak lze viděti, nebyl Chelčický v nadzmněných kusech ani Viklifovým, ani Husovým veskrze věrným žákem v učení o Eucharistii.

Náukou však o Církvi, jako o sboru vyvolených, učení, že Kristus Pán jenom za vyvolené krev svou cedil, že jenom vyvolení obdrží milosti, a nikoliv předzvědění, naukou, že v Eucharistii zůstává chleba a víno, ač jest Kristus Pán v Eucharistii podstatně přítomen, a nikoliv že se neděje přepodstatnění, naukou, že dlužno z příkazu Páně přijímati pod obojí, liší se Br. Petr Chelčický od starých Valdenských.

Jest však mnoho článků, z nichž jde na jevo, že Chelčický dobře znal učení Leonistů. K nim kladu především bájku o Petru Valdovi. Mně jest ovšem známo o Viklifovi, že i on tvrdil, že touž dobou, když císař Konstantin obohatil církev, byl slyšán hlas v Římě: »Dnes vlit jest v církev jed,« kterouž klamnou zvěst i Hus i Chelčický podle Viklifa opakuje; avšak Viklif netvrdí: že by již za dob Silvestrových byla církev od Krista Pána *na dobro odstoupila*, ale jistí, že teprve po tisíci letech byl satan rozvázán, zvláště v té době, když povstali mnichové žebraví, a tou právě dobou se prý vychýlila církev Římská ve mnohých věcech z následování Krista Pána. Také netvrdí Hus nikde, že by církev Římská byla za dnů Konstantinových od Krista Pána naprosto odstoupila a jeho církví býti přestala. Od Husa a od Viklifa se tedy Chelčický této bájce nenaučil. Nezbyvá tedy leč přijati, že Chelčický tuto pseudohistorickou zprávu přijal od Leonistů buď obcováním s nimi, buď od těch, kdo s Leonisty zacházeli, anť není možno přijati, že by ji byl sám vymyslel, a tak své přívržence podváděl. Na této klamně zprávě založil pak Chelčický svůj fundamentální blud: že Římská církev od dob Silvestrových církví Páně býti přestala a od těch dob že se stala nevěstkou satanášovou a Babylonem, a že jí Kristus Pán odňal své poslání. Odtud prý má papež poslání z ďábla, a všechno duchovenstvo jeho, on sám prý jest náměstkem ďáblovým, člověkem hříchu, Antikristem a t. d. Mám tou příčinou za to, že přijetí bájky o Petrovi Valdovi, jako odpůrci papeže Silvestra, dokazuje, že ji Chelčický přibral z učení Leonistů,

¹⁾ Trial. L. IV., 2.

²⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o Eucharistii.

³⁾ Viz. Traktát »Václava Korandy« o velebné svátosti. Odpor. II. a VII.

s nimi buď bezprostředně anebo prostředně obcoval a od nich se bludům jejich přiučil.

Také nenalézám ani ve Viklifovi, ani v Husovi, že by se byla za dnů Silvestrových nějaká družina za vůdcovství Petra Valdy od Římské Církve oddělila, a že by se byla ta družina na poušť, do jeskyň a do lesů uchýlila, aby odvrátivši se od bohaté, nádherné, zbožím a panováním zpyšnělé Církve žila v pokoře, trpělivosti a chudobě. Jest tedy i tato druhá částka dotčené bájky majetkem Petra Chelčického, na Viklifovi a Husovi nezávislým, jež si vypůjčil od Valdenských.

Ve Viklifovi jest nějaká stopa o tom, že by snad byla přísaha nedovolena, ale jenom stopa, a to vyslovuji jen tou příčinou, jelikož jest jisto, že měl Viklif ve mnohých článcích, naproti katolické víře čelčických svůj vzor ve Valdenských, ač jest velice divné, že tento hrdý tak zvaný reformátor se snížil až k chudým a neumělým Valdenským, aby poněkud opravil čili vlastně znetvořil svou vlastní katolickou víru. Já pravím, že nalézám ve Viklifovi pouze stopu, že by on byl zamítal vůbec přísahu, neboť se zdá, že zcela po katolicku věří stran přísahy, anť »nepřísahati« učí po rozumu slov Krista Pána, v horské řeči vyrčených. Tam srovnává totiž Kristus Pán dokonalost učení svého s učením Starého Zákona pravě: »Slyšeli jste, že řečeno jest starým: Nebudeš křivě přísahati, ale splníš Pánu přísahy své. Ale jáť pravím Vám, abyste nikterak nepřísahali ani skrze nebe . . . ani skrze zemi. Ale buď řeč vaše: Ano, ano; ne, ne! což pak nad to více, od zlého jest.« Mat. 5, 33. Pán Ježíš chce říci svým učenníkům: Jelikož vám předpokládám Zákon dokonalosti, i vy buďtež živi tak dokonale, aby nebylo potřebno, byste pravd slov svých přísahou dokládali museli, aby každý slovu vašemu věřil, neboť potřebnost přísahy jest znamení, že jest svět ve zlém postaven. Pravím tedy, že bychom ve spisech Viklifových a také ve spisech Jana Husi marně hledali, že by přísaha na pravdu ve věci vážné a potřebné, zvláště, když by jinak pravda osvědčena býti nemohla, křestanům byla *vůbec* zakázána.¹⁾ Z Viklifa tedy a z Jana Husi neměl Chelčický svého učení, že přísaha jest vůbec zakázána. Avšak Valdenští, o nichž víme, že dlouho před Chelčickým, a za jeho dob v Čechách hojnou měrou se zdržovali, skutečně tvrdili, že přísaha je zakázána, a to naprosto, od nich tedy mohl Chelčický býti naučen, že přísahati jest v Zákoně Novém vůbec zakázáno, ač ovšem i stopa Viklifova mohla Chelčického vésti k naprostému zapírání přísahy.

Učení Viklifovo jest zajisté podvrtné, a podobně i učení Jana Husi v tom již, poněvadž oba netoliko autoritu katolické Církve ohrožovali, ano, rušili ji a ničili již svým učením, že jest ona sborem pouze

¹⁾ Stopu však o tom, žeby přísaha byla zakázána, nalezáme v knize Viklifově »Dialogus c. 13.«, neboť tam čteme: »Et quantum ad contractus humanos vel civilia commercia patet, quod fiunt *communiter* cum peccato, quia cum juramentis et bestificationibus illicitis.« Tato domněnka Viklifova byla na sněmu Kostnickém n. 43. zavržena. Věta tato zní: Juramenta illicita sunt, quae fiunt ad corroborandos humanos contractus et commercia civilia. Na sněmu tedy Kostnickém shledali Otcové, že Viklif učí proti víře, jelikož tvrdí, že jest zakázána přísaha, směřující pouze k stvrzování smluv občanských, a nikoli vůbec a vezdy.

vyvolených, neboť tím vyřkli, že Církev Kristova jest sborem neviditelným. Vždyť oba ujišťují, že žádný o sobě neví, zdali by byl z počtu vyvolených čili nic, tím méně že může o jiných vědět, že by byli z počtu vyvolených, leč by Bůh jemu zjevil. Nad to oba tito mužové vysvědčují, že nemůže býti žádný ani papežem, ani biskupem, ani knězem, ani jáhnem, leč by byl z počtu vyvolených. Takovéto články nesměřují zajisté pouze k ohrožování, ale k naprostému zničení a povalení viditelné katolické Církve a ku zničení jejího konání ku spáse lidského pokolení. To, trvám, i slepý pozná. Byla tedy náuka obou těchto tak zvaných reformatořů revoluční a podvratná. Kromě toho přidali oba tito mužové k prvé své revoluční náuce ještě druhou, že vypadá křesťan z Církve, zhřešil-li smrtelně, čili není-li ve stavu milosti Boží, o čemž opět podle nich žádný nemůže vědět, a jelikož podle nich i papež i biskup i kněz i jáhen hřešiv smrtelně z Církve vypadá, nevěděl by žádný o sobě, zdali platně svátosti přijímal, zdali v pravdě knězem se stal a t. d. a tak i z té stránky jest na jev, že učení Viklifovo i Viklifisty Jana Husi bylo podvratné. Pravda jest, že oba, i Viklif i jeho žák Hus učili, že má býti duchovenstvo svých statků zbaveno, zvláště je-li ve smrtelných hříších, ano, oni oba tvrdili, že panovník občanský, prelát a biskup, přestává býti panovníkem, prelátem a biskupem, když jest ve stavu hříšném. Jan Hus arcimírnil drsnotu Viklifické věty: *Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali*,¹⁾ pokud tvrdil, že panovník, prelát a biskup ztrácí oprávněnost čili práva na majetek, panování, na prelátství, biskupství, jak dlouho trvají ve své hříšnosti.¹⁾ Přes to však každý soudný člověk snadno chápe, že jest i učení Husovo podvratné a řádům občanským neméně jako církevní societě nebezpečné. Avšak toho se oba tito mužové nedočinili, aby byli zamítali všecko panování křesťana nad křesťanem, aby byli zavrhli všechny zákony císařské, rathusské a městské jako zákonu Božímu odporné, a aby byli králům a vladařům tohoto světa všechnu moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou odprali; právě naopak, oba tito pseudoreformatořové lahodili králům a velmožům a dávali jim jako poslanci Boží absolutnou moc naproti Římské Církvi, naproti mnichům a duchovenstvu vůbec, vybízejíce je k loupení statků duchovenských a k zabrání jich, jsouce štědrými dárci z cizího zboží. Od mužů těchto neměl tedy Chelčický svého učení, že jest *panování křesťana nad křesťanem vůbec zakázáno*, a že moc světská není původu Božího, že tedy císař křesťan, král křesťan, velmož křesťan nesmí si osobiti vladaření nad lidem křesťanským čili nad lidem Božím, jak Chelčický říkával, že jim nesmějí dávatí zákony, je souditi a podle zákonů svých odsuzovati, anebo pro zločiny trestati, že nesmějí lidu Božímu ukládati daně anebo jiné šacunky provozovati. *Zbývá tedy opět, že Chelčický svoje učení o zakázaném panování a o plné rovnosti všech*, ač-li sám k němu na základě svobodného čili svévolného výkladu Písem Božích nedospěl, z Valdenských čerpal, neboť ti pokládali všechny zákony občanské za marné, a tak za neplatné, a následovně spolu s Chelčickým drželi, že jest panování neoprávněno, a že tedy všichni občané jsou sobě rovni netoliko podle lidské přirozenosti, ale vůbec a šmahem. Avšak možná také jest, že

¹⁾ Dr. Ant. Lenz. Učení Jana Husi.

přejal Chelčický z Valdenských základ ku svému učení, které pak dále rozvedl.¹⁾

Jest zajisté známo že *Chelčický kaceřoval mistry učení Pražského i Jana Husa*, ač prý umíral za pravdu Boží, *jelikož dovolili, tuto pravdu Boží i mečem brániti*, a dovozoval jim, že jako jen Bůh může duši s tělem spojit, tak že jenom on má právo ji zase od těla odloučiti, a připomínal jim také přikázání Boží: *„Nezabiješ.“* Známa jest důtka, jakou dával mistrům, předstíraje, že vzali prý učení, že by válka byla dovolena, z církve Římské pijíce opojné víno nevěstky veliké. Jde tedy opět na jevo, že Chelčický neměl své nauky ani z Husa, ani z mistrů Pražských, že by *nebylo volno ani řádným soudům, zločince na smrt odsouditi a vydati*, aniž vladařům tohoto světa válku vésti, byť i jen na obranu své země a svých poddaných, ale že buď sám toto učení sobě osvojil anebo že čerpal je z Valdenských. Já však opět mám za to, že Chelčický není původcem zásady, že by žádný zločinec nesměl hrdla býti odsouzen, aniž že by se nesměla válka vésti na obranu vlasti a poddaných za věc spravedlivou. Vždyť on neshledal této nauky ani v těch doktorech, kterých sobě nad jiné vážil, ani v onom velikém doktoru, od něhož, jak dí, byl naučen, co by věřili katolíci o Eucharistii, ani v příteli svém Rokycanovi, ani v Janu Husovi, ani v Janu Viklifovi aspoň ne určité vyjádřenou, a tím méně ve svých bratrácích, Táborech, kteří právě konali opak, což on tak snažně svým Bratřím zakazoval, a jimžto vytýká ukrutnost, loupeže, vraždy a jiné nepěkné věci. Jestliže však takto se věci mají, můžeme opět říci, že Chelčický nemaje této nauky ze svých přátel, buď že sám ji vynalezl, anebo že byli v této věci Valdenští jeho vůdci, anebo někdo z nich, aby přijal zásadu, že jest válka vůbec zakázána.

Za našich dnů, kteříž jsou dnové výstřednosti, velebí mnozí Petra Chelčického a vynášejí ho, jako, Bůh ví, jakého lidumila, protože zakazoval všechno válčení, jako by nikdo před ním byl nebránil válkám. *My víme, že Albigenští 300 let před ním všechnu válku zakazovali, a Valdenští, aniž který historik tvrdil, že tím na jevo dali Bůh ví jakou humanitu.*

Já zde rád a ochotně tvrdím, že Chelčický není původcem zásady: že jest válka vůbec a naprosto, byť byla k ní i nejspravedlivější příčina, zakázána. Mohlať by se tato domnělá humanita státi po případě nejkřiklavější nespravedlností naproti pokojným občanům a lidem šlechtěným. Jako nemůže býti po spravedlnosti zakázáno jednotlivci, aby se bránil, když byl od nějakého lotra napaden; tak také není Zákonem Božím zapověděno říším, národům a státům, aby se hromadně bránili svými vojsky proti nepřátelským vojmům. Jinak se ovšem věci mají stran svévolných a nespravedlivých válek, jaké vyvolával na příklad Bedřich II. král pruský anebo Napoleon I., neboť ty jsou zajisté věčným Bohem zakázány. Že za dávných dnů, za dob, když bylo křesťanstvo na západě ještě nerozdělené, v Církvi katolické byl takový rozhodčí, kterýž bránil, aby nevypukly války nespravedlivé, jest vůbec známo. Byl to ve středověku Římský papež. Byl on středem veliké katolické rodiny a jejím otcem, za jakéhož jej také vladařové uznávali. Jednotlivá království byla jako členy této veleříše.

¹⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o societě občanské. Vlast X., 1. seq.

Chtěla-li tedy některá země, některý národ k této velejší náležitosti, museli za to žádati, a papež rozhodoval o přijetí nového člena.¹⁾ A jako hlava rodiny rozhoduje o sporu členů rodiny, majíc k tomu i právo i povinnost: tak bylo vloženo i do rukou papežů, a oni byli zhusta žádáni, aby zjednali mír mezi státy, a když nebylo zbyti, aby rozhodovali, zdali by válka, o kterou šlo, byla spravedlivá čili nic. Když byla válka vypukla, tu papežové vše vynakládali, aby hrůzy její umírnili, zvláště zákazem proti užívání zbraně, přes míru ukrutnému a vražednému. Věru, že by nynější Evropě nebyl takovýto tribunál na škodu, když ne ve formě středověké, aspoň v jiné, neboť nikdy nebylo tolik nespravedlností proti národům, jejich právům a zvykům a proti mezinárodnímu právu pácháno, jako právě nyní. Než, to všecko jest známo každému vzdělanci, a také by každému vzdělanci známo býti mělo, že si papežové tohoto velikého vlivu na národy evropské neurvali, ale že jim byl za dnů živé víry dán a také ku blahu národův užíván. Neméně jest známo, že katolická Církev není přítelkyní válek, neboť volá k Bohu při svých bohoslužbách: »Od moru, hladu a války vysvobod nás, Pane.« Jest tedy i v této věci v katolické Církvi ta pravá humanita. *Končím, že Chelčický nemá ze sebe zásadu, že by byla válka od Boha naprosto zakázána, a rád a ochotně toho k jeho cti připouští, neboť zakazovati války naprosto při tom stavu, v jakém se člověčenstvo nalézá, jest tolik, jako vydati pokojné národy v plen národům výbojným.*

Že by očištění po rozumu nauky katolické Církve nebylo, nemá Chelčický opět ani z mistrů Pražských, ani z Jana Husi, ani z přítele svého Rokycany, a snad také ne z kněží Tábořských, neboť i oni nejsou původci upírání očištění po rozumu katolické Církve, ani z Jana Viklifa, a tak zůstává opět, že tuto nauku buď měl ze sebe, anebo že ji přijal od Valdenských, a pak ji sobě podle své chuti upravil. A podobný závěrek možno učiniti o účtě svatým a jejich obrazům povinné; neboť jako Valdenští zovou tuto účtu modlářstvím, tak činí také Chelčický.

Podobně nečtu ani u Viklifa, ani u Jana Husi, aniž se kdy tak tvrdilo o mistřích učení Pražského, že by byli zřejmě vyslovili, že *jest chudoba věrným křesťanům od Krista Pána vůbec přikázána*, jak Chelčický tvrdí, dobře však shledávám toto učení u Valdenských, a proto činím opět závěrek, že Chelčický svoji nauku o přikázané chudobě z nich přibral, jestliže není sám původcem této nauky.

Maje všechny tyto články, jež vyznává Chelčický s Valdenskými, před očima, nemohu nikterak za to míti, že by Chelčický a Valdenští jen tak náhodou souhlasili, ale jsem dlužen dáti za pravdu, že články tyto buď Valdenští od Chelčického přijali, anebo Chelčický od nich. Ježto však Valdenští zásobu odchýlných od katolické víry kusů přinesli s sebou s ciziny dříve, nežli se narodil Petr Chelčický, právem se dí, že Chelčický přibral dotčené články z Valdenských.

Tou příčinou musí býti pravda, ač toho Chelčický nikde nedotýká, že měl četné styky s Valdenskými, že s nimi obcoval, anebo aspoň, že jejich učení psané měl před sebou. Avšak podle Bossueta jest historicky zjištěno, že Valdenští *teprve v roce 1541* konfessi svoji ustavili, tedy asi 70 let po úmrtí Petra Chelčického, a ta konfesse

¹⁾ Kardinál Hergenröther. Der christliche Staat. Str. 178.

byla spíše Helvetská nežli Valdenská, rovněž jako konfesse Bratrská, kterou nově vydal Amos Komenský v Amstrdamě, a kteráž jest ve svém znění totožna s tou, kterouž podali Bratři v r. 1535 císaři Ferdinandovi, jež se kloní valně ku vyznání Helvetskému. Nezdá se tedy, že by byl Chelčický *nějakou konfessi Valdenskou* byl měl před rukama, a tak nezbyvá, nežli že mívál styky s Valdenskými, kteří, jak letopisy vypravují, byli velmi horliví missionáři.

Avšak možno jíti ještě dále. Prof. dr. Goll myslí, že ve XIV. věku sotva asi byli v Čechách Valdenské obce, ano, on má za to, že se nedá dokázati, že by v některé době vůbec byly obce jejich v Čechách bývaly; avšak ač bychom postrádali plného historického důkazu, nelze náhlé objevení se četných revolučních zástupů právě v jižních částech Čech jinak plně vyložiti, než na základě tom, že kolem Táboru, Písku, Vodňan a Jindřichova Hradce byly četné sektářské tlupy. O tom také letopisové vypravují, že byly bezčetné. Zdali tlupy tyto měly stálá sídla v Čechách, anebo zdali se u nás pouze potloukaly, může zůstati nerozhodnuto. Ale jest nezbytno přijati, že byly na jihu v Čechách aspoň porůznu četné Valdenské rodiny, ač by byly neměly tuhého vespolečného spojení, anebo ač by byly neměly náboženských sborů. Ano, mám za to, že Chelčický pocházel asi z rodiny Valdenské, ačkoliv jsem se dříve domníval, že původ měl z rodu katolického, a že záhy se přidal k Valdenským, soudě tak z toho, že renegáti bývají nejlítějšími nepřátely katolické víry; avšak později jsem se toho mínění vzdal, soudě, že k tomu, abychom si s důstatek vyložili děsný fanatismus, jímžto Chelčický katolickou církev stíhal, není právě potřebí přijati, že byl renegátem, ale že dostačuje, že pocházel z rodiny Valdenské. K tomužto mínění jsem dospěl, když jsem uvážil, že se Chelčický v Praze objevil se zásobou svých od katolické církve odchylných zásad, a pak že přednášeje zásady Valdenské nikdež jich nejmenuje, jakož by snad se bylo slušelo, kdyby sám k sektě Valdenské se byl nepřiznával, jinak bylo mlčení o nich samozřejmé.

Avšak, kdežto tvrdím, že Chelčický měl své učení z Valdenských, nemám za to, že by hnutí Viklifické nebylo naň nepůsobilo, neboť tak přiznává on sám, když tak vroucně se hlásí k Viklifovi a má proň samou chválu. Vždyť přijal z něho prostřednictvím Husovým zásadu, že Zákon Boží jest dostatečným ku správě lidu Božího, ač tento článek nebyl ani Valdenským věcí neznámou. Od něho přijal také děsné učení o předzřítelnosti a o církvi, jako o sboru pouze předzřítelných. A nad to ty články, které jsou bez odporu Valdenské, mají také zhusta stopy ve Viklifovi, anebo jsou od něho zřejmě vysloveny. Sem náleží jeho nauky, že kofen všeho zla v Církvi jest dotace Konstantinova, že Církev Římská nemá moci zákonodárné, soudné a výkonné, že tedy zákony církevní nemají žádného podkladu, že jest Církev Římská klamná, řehole že mají původ z ďábla, papež že jest náměstek ďáblův; sem náleží jeho nauka, že v prvních třech stoletích byla pouze Církev z předzřítelných, a podle toho později že se stalo jinak, sem náleží učení, že Písmo sv., ovšem celé, ne jako Kalvin a Lutr a později Čeští Bratři za to měli, že pouze ty knihy, jež jim byly vhod, jsou pramenem křesťanského náboženství, a že každý pod ztrátou života věčného je čisti musí; sem náleží učení, že mají býti řehole vyvlastněny, a duchovenstvo vůbec svého majetku

oloupeno, ač mistr Viklif takto hlásaje pohodlně si hověl na tučné faře, aniž mu vstoupilo na mysl, že by bylo slušno, aby on, jsa evangelickým doktorem, příkladem chudoby jiné předešel; sem také náleží zamítání úcty jednotlivých svatých, a později *snad* také očištění a všech obřadů v Církvi katolické obvyklých; sem také náleží zamítání vědeckého vzdělání na kollegiích, universitách a akademiích.¹⁾

Tvrdím-li tedy, že Chelčický své učení v těch věcech, o nichž jsem se zmínil, měl z Valdenských, nechci říci, že nebylo vlivů jiných, kteréž naň zároveň působily, jako autorita Viklifova, Jana Husi a snad i Táborů.

VI.

Učení Jednoty Českých Bratří na základě jejího vyznání víry z r. 1525 a její poměr k učení Chelčického a k náuce Valdenských.

Prameny: O gruntu viery obecné křesťanské s jistými duovody proti odporům Antikristovým. Spis jest vydán od Bratří v r. 1525. V přepise v Českém museu. Spisy Petra Chelčického.

Učení Chelčického jest, jak bylo vylíčeno, úzce spojeno s náukou Valdenských. Avšak tou měrou, ano, ještě více jest náuka staré Jednoty Českých Bratří spřízněna s učením Chelčického. Odtud má své zřídlo vzájemný poměr učení Chelčického či Českých Bratří k náuce Valdenských. Mluvím však o poměru *staré* Jednoty Českých Bratří k Chelčickému a k Valdenským, neboť ta pozdější Jednota odstoupila u veliké části od učení Br. Petra Chelčického a Bratra Řehoře, zvláště od dob konfesse r. 1535 Ferdinandovi podané, a ještě více u vyhnanství. Jednota Českých Bratří přestala býti tím, čím byla stará Jednota, vzhledem ku článkům víry, které odhodila, a zásadám, které přijala od doktora Martina Lutra, ale zvláště od Kalvína. Tím méně lze Jednotou Českých Bratří zvatí nynější helvetské sbory po Čechách, a to věru lze snadno poznati, srovnáme-li učení staré Jednoty, aneb jen téže Jednoty za dnů vyhnanství Amose Komenského, a zvláště katechismus Komenského, s katechismem Heidelberským, jehož užívají reformované sbory v Čechách.

Bera však za základ svého pojednání o vzájemném poměru učení Chelčického Jednoty Bratří a Valdenských, *confessi Bratří z r. 1525* pode jménem »*Grunt viery*«, dobře vím, že to není jejich nejstarší konfesse; nebo jest starších více, jako konfesse z r. 1468 od Br. Řehoře (M. S.), konfesse z r. 1468 pro krále Jiřího (M. S.), a opět konfesse pro téhož krále z r. 1470, konfesse z r. 1503 pro krále Vladislava česky tištěná v Norimberce, a opět v r. 1504, konfesse z r. 1507 ve formě dopisu Českým stavům a zase v témž roku pro krále Vladislava tištěná jazykem českým v Norimberce a opět r. 1508 latinským jazykem vydaná. Avšak, ač konfesse tyto jsou starší nežli vyznání víry bratrské, v Gruntu viery obsažené, přece se

¹⁾ O tom viz: Trialogus, Dialogus; spis Viklifův: De veritate scripturae, De Blasphemia, De potestate papae, De civili Dominio a jinde.

mi vidělo pracovati spíše na základě »Gruntu viery« nežli na základě kterémkoliv byt i starší konfesse Bratří, za jedno tou příčinou, že jest vyznání víry bratrské v »Gruntu viery« obsažněji vyjádřeno nežli v kterékoliv starší konfessi Bratrské, a za druhé, že ty změny a rozdíly od učení Br. Petra Chelčického a Br. Řehoře, které shledáváme v Gruntu viery, byly s části na synodách na sklonku věku XV., a v konfessích na začátku věku XVI. neboli za dob rozkladu Jednoty Bratrské uzákoněny.

Zakladatel Jednoty Bratrské jest bývalý fráter Br. Řehoř, sestřenec Rokycanův, nepřímý však Rokycana sám; skutečný jejich dogmatikář, jenž jim dal vzor ku sestavení víry a návod, jak by měli zaříditi kázeň, jest bez odporu Br. Petr Chelčický.

Rokycana, nepřímý to zakladatel Jednoty Bratrské, přičinil mnoho v Čechách k nenávisti proti katolické Církvi, a snad jest i to jeho zásluhou, že se kališníci nenavrátili k Církvi, z které byli vyšli. Kdo jen poněkud poznal, jak fanaticky proti Římskému Babylonu si počínal, a komu je známo, že byl prohnáný diplomatem a rádcem Jiřího z Poděbrad, přisvědčí bez velkého odporu. Za svých mladších let byl Rokycana přívržencem Jakoubkovým a Táborů. Jeho jméno se uvádí ponejprv r. 1418, když spolu s jinými byl obeslán na sněm Kostnický jako jeden z náčelníků Husovy sekty a z piklů, které vedly k zavraždění Jana ze Želiva r. 1422, byl tou měrou nařčen, že musel spolu s Jakoubkem z Prahy prchnouti. Jako theologa shledáváme ho v hádání v Konopišti v r. 1423, ¹⁾ za rok potom odvrátil, jako obratný řečník, rozrušeného Žižku od úmyslu, ztroskotati Prahu. Tím získal na vážnosti, tak že se stal v r. 1429 správcem Staroměstského duchovenstva a po roce učiněn jest Konradem z Vechty generálním vikářem. Jeho ctižádost však tím nebyla ukojena. Snad byla také jeho snaha po důstojnostech příčinou, že se smířil s Příbramem, s Prokopem z Plzně, a Mladěnovičem a že přijal na veřejném hádání s M. Paynem učení o předpodstatnění. Rokem tím se také odtrhl od Táborův a blížil se takto ku katolíkům. Obrat ten zvláště zřejmý vynikl v dubnu r. 1431 při hádání s Táboři v koleji Karlově. ²⁾ Zvláštní však pozornost na sebe obrátil na sněmě v Basileji. On také přivábil k sobě Sirotky, tak že tou dobou opravdové rozdíly u vše nebyly než jen mezi Kališníky a Táboři, odmyslíme-li ovšem katolíky a Petra Chelčického, který as touto dobou již měl družinu na sebe upoutanou. Tím způsobem byla upravena cesta ku smlouvání stran sněmu Basilejského, jež začalo r. 1432. Na sněmu Basilejském vedl také on hlavní slovo a tlumočil také řeči legátů v Praze, které činili k výboru sněmu zvláště k tomu cíli zvolenému. I v Řezně jednal s císařem r. 1434, za rok potom měl čelné místo mezi jednateli na sněmu Brněnském. Pro tyto služby byl Rokycana od stavů vyvolen za arcibiskupa: V Jihlavě četl český text kompaktát v r. 1436.

Ale král Sigmund nebyl mu nakloněn, alebrž spíše straně Příbramově. Tím se ovšem hatily ctižádostivé sny Rokycanovy, ano, Křišťan byl dokonce zvolen za administratora. Obávaje se zlých věcí

¹⁾ Joannis de Lukavecz et Nicolai de Pelhrzimov Chronicon Taboritarum. Codex Musaei. U Höflera »Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung«. II., 574 seq.

²⁾ Tamtéž. Str. 701 seq.

ušel z Prahy a zdržoval se ponejvíce v Králové Hradci. Po Novém roce 1440 vrátil se do Prahy, a na sněmu bylo usilováno, aby byl na arcibiskupství stvrzen. Za rok potom se s ním smířil také Příbram. R. 1443 byl sněm na Horách Kutných, kdež byly zastoupeny všechny strany náboženské, i Táborové, jejichž učení bylo zavrženo.

Lepší naděje kynuly Rokycanovi za dob Jiříka z Poděbrad, jenž poslal poselství k Eugeniovi IV. v záležitosti, aby byl stvrzen za arcibiskupa. Ale poselství nic nevyřídilo, a také druhé, r. 1447 vyslané, bylo marné. V září r. 1448 vrátil se Rokycana do Prahy a byl uveden na faru Týnskou, kteráž mu byla prve odňata. R. 1449 vydal se tajně na cestu do Říma, ale bázní před nebezpečenstvím jsa puzen opět se vrátil.

Vida Rokycana, že se mu nechtějí dařiti ctižádostivé úmysly s Římem, *jal se vyjednávati o unii s Řeky, a tím dokázal, že mu na sjednocení s Církví katolickou málo záleželo, ale všecko na zájmech, jež jej ovládaly.* I přinesen jest skutečně list z Cařihradu r. 1451 Řekem Konstantinem Angelikem, podepsaný třemi metropolity, i byl pak vypraven s odpovědí. List ten byl také dodán papeži. Že sobě těmi rejdy málo prospěl, snadno lze uvěřiti.

Do této doby spadá nepřímé působení Rokycanova k ustavení Jednoty Bratrské. Jsa rozhněván a roztrpčen, že se mu nestalo v Římě po vůli, jal se krutě láteřiti a hromovati z kazatelny proti Římu, aniž uvážil, že jeho pověst, ba i nabyté zkušenosti o něm na sněmu Basi-lejském nebyly podle toho, aby byl papež mohl a směl jej za arcibiskupa stvrditi. Byl roztrpčen a rozhněván snad ještě více, když usiloval sv. Jan Capistran ve zvláštním dopise Jiříkovi z Poděbrad dne 20. září 1451 a prosil,¹⁾ aby směl v Praze konati missie, avšak jeho prosba byla marna, a Rokycana nebyl z těch, aby byl Jiříkovi k něčemu takovému radil. *Z dopisů, kteréž Rokycana sv. Janu Kapi-stranovi psal, ještě více jde na jevo nejenom jeho zloba proti Římské Církvi, ale také, že byl netoliko rozkolníkem, ale skutečným kacířem, a že papež nechtěje učiniti vlka pastýřem, dobře učinil, nemoha jinak učiniti,²⁾ než jak učinil.* Jako bývalý Táborita přijal také způsob řádění naproti Církvi, fanatikům obvyklý. Papeže nazýval Antikristem, tupě netoliko jeho, ale i Církev Římskou veškeru, nabádaje, aby se jeho posluchači Římského papeže zřekli, jinak že prý budou z zůstanou lidem bídným a potupeným. Můžeme si pomysliťi, jak as působila slova výmluvného, na všechny katolický svět rozezleného Rokycany!

K posluchačům Rokycanovým zvláště pilným náležel jeho sestřenec Řehoř, jenž nabyv přípravného učení, vstoupil do řehole Bosáků v Praze, ale nabaživ se brzy klášterního života vystoupil a živil se krejčovstvím. Vystoupiv z řehole a znaje svou nestatečnost, a jinak jsa hloubání o věcech víry nachýlen, vyhledával poučení, ale ne u katolických doktorů, jakož bylo lze od bývalého frátera očekávati, ale u těch, kdož odpírali Římské Církvi. Byl mu strýc jeho Rokycana zlým příkladem. On následoval r. 1448 Rokycanu do Prahy, maje již tehdyž jakousi autoritu, zvláště mezi prostým lidem a mezi těmi, kdož se rádi zabývali věcmi náboženskými. Těm právě se líbila vášnivá a fanatická řeč Rokycanova, když on, vida se za dob krále Vladislava

¹⁾ Dopis jest datován z Brna, a jest uložen v archivu Třeboňském.

²⁾ František Valouch. »Životopis sv. Jana Kapistrana«.

odstrčena, hřímal a soptil proti Římu a zavedení lidu a horlil, že jest potřeba od papeže odstoupiti, a tvrdil, že prý nebude míti z toho Církev úhony, anť prý ku správě její jest dostatečným Zákon Kristův. Řehoř však a jeho sbor netoliko že poslouchali jeho slov, ale chtěli také, aby ve skutek bylo uváděno, k čemu je Rokycana nabádal, nic netušíce, že z Rokycany mluví zklamaná naděje, osobní zájem a hněv, že se mu nedaří jeho tužby, že tedy mluví jako rozkacený lev neupřímně, proti svému vlastnímu svědomí, a že chce lid rozeštvati, ale ze své strany nečiniti, k čemu jiné z kazatelny, jsa otec duchovní a povolán volati k míru, lid naopak sváděl. Očekávali ti bláhoví Řehořovci důvěrně, že Rokycana, nabádaje jiné, sám také Církev Římskou opustí, že opustí ten Babylon, z něhož vyjítí velel, a že bude jejich vůdcem při vycházení z toho Babylonu. Avšak Řehořovci čekali marně. Když byli v úzkostech, co by jim bylo činiti, odkázal je k Chelčickému. Oni také od těch dob nejen že spisy jeho četli, ale také se odebrali do Chelčic a tam s ním a jeho sborem obcovali. Oni také, když se byli v kněžství ustavili, zřejmě vyznávají, že četli spisy Chelčického, od něhož byli utvrzeni v úmyslu, opustiti Církev. Oni dozývají v V. dopise Rokycanovi, kterak jsou byli naučení z knih: »Sief Viery«, že vzal Silvestr z rukou Konstantina císaře, přijav jej pod vieru křesťanskú, moc světa, bohatství a důstojenství, a v tom že má základ úřad kněžství v Římské Církvi až po dnes; avšak Petr Valdenský prý nepovolil, a tak prý zůstal při něm a těch kněžích, kteří s ním byli, puovod kněžstvie a moc úřadu, a umění kličuov, a že prý se nadějí, že při nich až po dnes zuostává.¹⁾ Z rozmluv, které měli Řehořovci s Chelčickým a jeho sborem, byli utvrzeni v tom, že vybízení Rokycanova, aby vyšli z Babylonu, má základ, a proto žádali, »Bohem a oslavou jeho« se osvědčující, aby se nad jejich dušemi a svedeným lidem slitoval, avšak on prý neměl tolik síly, aby opustil marnou arcibiskupské slávy naději.²⁾ Říkávalt arcí Řehořovi a jeho sboru: Nevyzdvihnete-li sobě sami ze sebe kněží, neostojíte, ale sám se nehnul k útěku z Babylona, a ač je k radikálovi Chelčickému vyblzel a tak svedl, že ho sobě jako zvolili za vůdce ve věcech náboženských, on sám svádě jiné, zůstal, čekaje na dožádané důstojenství arcibiskupské. *Toto zajisté důkladně charakterisuje Jana Rokycanu a dává i nejpádnejší důkaz, proč sv. Stolicе takového člověka nechťela míti na stolci sv. Vojtěcha a Arnošta z Pardubic.*

Vidouce tedy Bratři, že marně čekají na Rokycanu, byli přes to přese všecko odhodláni vyjítí z Babylona. Rokycanovi samému začali býti Řehořovci nepohodlnými, a proto jim bez obalu řekl, aby dajíce mu pokoj, sami odstoupili. I vyžádal jim na králi, aby se směli vystěhovati na panství Litické do Kunvaldu, by si tam zařídili o své ujmě sbor. Tam také dorazil Řehoř r. 1457. I založili jednotu, s kterou se poznenáhlu spojil sbor Chelčického, a také velmi četná část Táborů.³⁾ V roce 1459 svoláno bylo shromáždění stejnomyslných, v kterém obdrželo vrch učení Chelčického, zvláště stran nauky o večerí Páně. Když dostali Bratři výhost z panství Litického, odebrali se na panství Rychnovské. R. 1464 svolal Řehoř druhé shromáždění Bratrské,

¹⁾ Goll. Quellen und Untersuchungen. I. 92. 93.

²⁾ Historie o protivenství Církve české.

³⁾ Jireček. Rukovět II., 164.

k němuž se sešli souvěrci nejen z Čech, ale i z Moravy, a stalo se svolení ke spisu, jež napsal Řehoř, a jímž se stanovilo o učení a životě, jak má býti mezi Bratřími zachovááno.

Až dotud přísluhovali Bratřím svátostmi kněží Římského svěcení, kteří se k nim přidali, Michal Žamberský a Martin Krčímský. Teprve r. 1467 svolal Br. Řehoř Bratří ke schůzi do Lhotek na Rychnovsku. V domě Duchkově sešlo se jich 60—70 z Čech a z Moravy. Zde vyvolili losem tři z devíti. Jak se domnívám, napodobili Bratří sbor apoštolů, když byl volen losem sv. Matěj za apoštola, a že se podřídili tomuto způsobu volby, poněvadž jej Chelčický doporučí, ovšem »de potestate« k těmuž radí. Když byli ti tři takto zvoleni, vzkládali na ně ruce a byli pevně přesvědčeni, že jsou netoliko Bohem vyvoleni, ale také platně posvěceni.¹⁾ Avšak proto, že prý jest to v Římské Církvi věc urážlivá, kdo by v kněžství potvrzen byl leč způsobem prvních, poslali kněze Michala k Štěpánovi, domnělému biskupu Valdenskému,²⁾ a ten jej posvětil na biskupa, a on sám posvětil Matěje z Kunwaldu na biskupa, Tomáše z Přelouče a Eliáše z Křenovic na kněze. Potom složil svůj úřad a dal se od Matěje na novo světit. Tím sobě Bratří sami ustanovili kněží a odstoupili tak naprosto od Církve, konajíce, k čemu jim Jan Rokycana radil.³⁾

Podle toho, což bylo předesláno, vychází na jevo, že k ustavení Jednoty Bratrské nepřimlo, ale vydatně působil M. Jan Rokycana, když na kazatelně zle bouřil proti papeži, když Církev Římskou nevěstkou nazýval, o níž prý psal Daniel a sv. Jan Miláček, a Babylonem, z něhož třeba vyjít, když nabádal Řehořovce, aby opustili Církev a kněžství sobě vyzdvihli, když je vyzýval, aby četli spisy Chelčického, o nichž věděl, že jsou podvrtné a Římské Církvi až k fanatismu nepřátelské, a když jim doporučoval za vůdce téhož Petra Chelčického. Řehoř a jeho soudruhové se na ta slova Rokycanova odebrali do Chelčic, aby poznali Chelčického, Táboritou Lupáčem a Rokycanou jim doporučeného. Když r. 1457 bylo jim vykááno místo na panství Litickém, přidali se k nim i Bratří Chelčičti. Chelčický sám zůstal, jsa stařec, v Chelčicích, a skonal aš r. 1460.

Řehoř však a jeho přívrženci, Řehořovci, Bratří Chelčičti a veliká část Táborů přijali učení Chelčického.

Vizme nyní, v jakém poměru byli Bratří na základě »Gruntu víry«, ku Chelčickému a k učení Leonistů.

1. *V gruntu víry* (Art. I.) vyznávají Bratří, že jest *Písmo jediným pramenem křesťanského náboženství*, a to veškero, neboť o knihách deuterokanonických nečiní zmínky. »Na Písmu,« praví, »jest založena Církev, a v niem také vzdělána býti měla« Art. 31. Zřejmě nedí Bratří »v Gruntu víry«, že by byl každý křesťan povinen pod ztrátou života věčného Písmo čísti, avšak jde učení toto již ze slov, že Církev na Písmu jest založena a na základě Písma že má býti vzdělávána,

¹⁾ Goll. c. c. I., 96. 97. Psaní Bratří starých za krále Jiřího v úzkostech.

²⁾ Goll píše (Quellen I., 31), že dotčený Štěpán asi před rokem 1467 přibyl do Čech, a Rokycana prý to byl. jenž sprostředkoval obcování Bratří netoliko s Chelčickým, ale také s tímto Štěpánem.

³⁾ Rokycanu odsoudili napotomní Bratří, a to vším právem. On také uškodil zemi České snad více nežli Táborové, neboť on byl jedním z těch, kteří za dnů Poděbrada bránili opravdovému sjednání se svatou Stolicí.

a ze slov, že bez služebnosti čtenie sv. není spasenie (Art. 15). Tato náuka vládla také vezdy, i Amos Komenský ji vyznává, *ač jest ona celému zřízení Jednoty odporna*. V této stránce souhlasí Grunt viery i s Chelčickým.¹⁾

2. *Pokud se týká přesného vykladače Písma*, neshledávám v »Gruntu viery« žádného výroku určitého, avšak z učení Bratří, že bez služebnosti čtení není spasení, jde na jevo, že se klonili tou dobou k subjektivismu a věřili, že přesným *vykladačem Písma jest ten, kohož Bůh při čtení Písma osvětluje*. Tak-li věřili Bratří kolem r. 1525, byli zajisté za jedno s Petrem Chelčickým, kterýž učí, že nižádný mistr tělesný a zatmielý nemá moci v tom Zákoně, aby mohl pravdu ukázati sprostnému lidu, ale toliko ti, *kterí mají dar Boží a světlo múdrosti jeho*.²⁾

3. Chelčický i Bratří jsou také jednosvorní v tvrzení, *že jest katolická Církev od Krista Pána odpadla*. Oni se zle horší na Církev Římskou, že prý odporna jsouc spravedlnosti z viery pod zatracením zavazuje z viery o sobě držeti, že ona jest sama jediná svatá, a k tomu obecná Církev, choť Kristova milá, jenž se ve všem Duchem sv. spravuje a blůditi nemůž. Ale ona prý nemá ani pravdy, ani viery, než tvářnosti zevnitřní, ona prý jest *duchovní Babylon a Egypt, v němž Kristus v pravdě své i v údech ukřižován, umřel i pohřben jest* (Art. 14). A tak jest podle »Gruntu viery« katolická Církev jak sbor nevěrců, kteří zevně na jevo dávají, jakoby v Krista Pána věřili, ale vnitř prý tomu tak není, anaf prý Římská Církev Krista Pána odstranila a jako zabila a pohřbila. A ježto není jména, v němž by se mohl člověk nadíti spásy, leč jen jméno Pána Ježíše, kterého Římská Církev ve sboru svém pohřbila, pak ovšem nebylo by a *není spasení možno v katolické Církvi*, jak Grunt viery zřejmě vyslovuje (Art. 13). Avšak přece připouští tato konfese, že by bylo možno, že má Bůh některé vyvolené ve sboru Antikristové, jako někdy za Eliáše v Babyloně (36).

S tímto míněním, že katolická Církev není pravou Církví, a že jí býti přestala, jsouc zcela porušena a zkažena, souzvukuje Petr Chelčický, ano, on autory »Gruntu viery« předstihuje v líčení, jak prý jest Církev Římská ohavná, pravá Sodoma a pravý Babylon, a spisy jeho jsou příhanami a injuriemi naproti Římské Církvi přeplněny, zvláště jeho »Kniha Výkladuov«, spis »Sieť viery« a »Řeč o základu zákonův lidských«.

Bratří zamítají v souhlase s Chelčickým Římskou Církev jako pravý Babylon, ale nepraví v konfessi »Gruntu Viery«, kdy se vlastně tím Babylonem stala, anaf, jestliže se jím teprve stala, dříve pravou Církví Kristovou býti musila. Chelčický tvrdí, že se tak stalo za Silvestra pro přijetí časného zboží a panování se strany tohoto papeže a jeho duchovenstva.

Podle Chelčického byl tedy především papež u příčině, že Církev Římská Církví Páně býti přestala, a proto není příhan děsnějších, než které vrhá na papeže ve všech téměř spisech svých, že až odporno jest čisti je i těm, kdož nejsou příslušníky katolické Církve. On totiž nejenom že upírá papeži, že by pravdám Božím učil, a když rozhoduje,

¹⁾ Sieť viery. I., 5. Zpráva o tielu Božím. Kap. 29 a 31.

²⁾ Řeč o základu zákonův lidských.

že by jim neklamně učil,¹⁾ alebrž tvrdí, že *jako poslanec ďáblův jest otcem lži, že pravdě neučí, a jí učiti brání, že jest náměstkem ďáblovým a koná dílo, jakož i duchovenstvo jeho veškero*. S takovýmito příhanami jsou souzvuční autorové »Gruntu víry«, nebo tam se tvrdí s posměchem (Art. 16), že kázal Římští kněží, že jest papež náměstek Boží a Kristův v plnosti moci Jeho, a přidávají i znetvořenou a lživou domněnku, jakoby katolíci věřili, že jest papež, jsa u věcech víry a mravů v rozhodování neklamný, také nehřešný, čili že hřešiti nemůže.²⁾

4. Jestliže však Církev Římská, jak Bratři v Gruntu víry tvrdí, přestala býti Církví Kristovou, jaký div, že jí nepřikládají, *že by ona měla posláni Kristovo*, aby totiž jménem jeho učila, tajemstvími Božími přísluhovala, potřebné zákony dávala, ano, oni stojíce na základě, že Zákon Boží jest dostatečný ku správě lidu Božího, vytýkají Římské Církvi, papežům, biskupům a sněmu, že povrhli zákonem Božím, že svými ustanoveními příkázání Boží uvedli v zapomenutí a v potupu Art. 25. Zejména však zamítají Bratři všechny řehole. Art. 24. Oni praví: »*Taková ustavení Antikristova plná jsú nevěry, falše, neřáduov, a oklamání*.« S těmito injuriemi jest Petr Chelčický zcela sjednán.

Kdežto však Bratři upírají v »Gruntu viery« Církvi Římské, že by ona měla poslání Páně, přijímají hierarchii, která se skládá z biskupů, kněží a jahnů jako Církev Římská, avšak souhlasí s Chelčickým, jak se vyjádřili, již ve své apologii z r. 1503, *že kněz a biskup mají jednostejnou moc*,³⁾ a v tom se arci z obojí strany od katolické Církve liší. Než, Bratři láteří na tuto Církev, že prý má proti čtenie řády neslýchané: papežství, kardinalství, legatství, arcibiskupství a jiné, v nichž prý nic jiného není, než podobnost k šelmě s beránkovými rohy. Art. 24. Sami však, jak se zdá podle Art. 60., chtějí, aby byl řád v Církvi, a aby věřící poslouchali služebníků Církve.

5. *Stran výměru, co by Církev byla, souhlasí Bratři s Husem, Viklifem a Chelčickým, že jest ona sborem vyvolených, a o té tvrdí, že za ní umřel Kristus Pán.*

Ač tímto Bratři ve Gruntu viery vyznávají, že jest Církev Kristova neviditelná, poněvadž věděli z Chelčického i z Jana Husi, že nikdo neví o sobě a o jiném, zdali by byl z počtu vyvolených čili nic, přece, jak svrchu bylo pověděno, jsouce sobě odporní *tvrdili, že ustanovil Kristus Pán viditelné kněžství*.

6. Přecházíme nyní k učení konfesse o moci světské (Art. 24.) a jejich řádů. Chelčický zakazuje, jakož bylo svrchu pověděno, všechno panování křesťana nad křesťany, jelikož ustanovil Kristus Pán svět v rovnosti. Podle něho měli panovníci tohoto světa, stavše se křesťany, ihned koruny složit. Vedle této zásady zapovídal také míti účastenství v panování, býti rychtářem, konšem a t. d., anebo biřicem a katem. On zřejmě vyslovil, že moc světská z Boha není, a důsledně také učil, že vladařové, nemajíce moci z Boha, také práva nemají někoho odsouditi na smrt. Grunt viery však nedí přímo, že by moc světská z Boha nebyla, alebrž jenom, že nelze míti řádů světských zařízení Boží, a aby snad žádný se nezastrašil, udává důvod

¹⁾ Musím zde dotknouti, že byla v Čechách víra, že papež v rozhodování svém se neklame, i před Husem i za dob Husových.

²⁾ Tuto injurii vtíral katolíkům také mistr Jan Hus.

³⁾ Goll. »Quellen.« I., 108.

takový, jehož při Chelčickém není, že totiž řády ty nejsou podle zákona Božího pro jich šelmilost, protože ani chutně pohansky ani křesťansky nepanují, než smíšeně. Ano, mnohých z nich nemůžeme mieti za sluhy Božie, neb i oni za nie se ani znáti, ani skutečně mieti chtě, než ukrutně a zšelmile panují, a ve všelikém neřádu, v pýkách, v marnostech, kratochvilech, v lakomstvie a prázdnotech, v rozkošech, vuobzerství a vuopilství, v nečistotách na krvavú robotu chudiny živi sú. Proti spravdnosti prý huofe činí, nežli kteří národové pohanští. A zvláště prý nad pohany jsú, ježto prý pravú vieru utiskujú, ani bytu, ani živnosti mezi lidmi dadúce vésti.* Art. 24.

Jinak sobě arci vede Chelčický a jinak ti, kteří přijali z rukou Chelčického a Řehoře naučení o víře a o mravech. Když se totiž chtěli dva páni státi údy Jednoty, nestalo se jim po vůli, až panování všeho zanechali, vzdavše se svého panství. To se stalo též některým zemanům a měšťanům. Ano, bylo zcela podle učení Chelčického upíráno, aby kdo mohl, jsa v světské moci, státi se a býti Bratrem, a bráněno na se bráti veřejné úřady, a jednání takové bylo zcela podle náuky Chelčického. Příkrá tato kázeň doznala arci záhy odporu. Br. Prokop učinil jakýsi přechod k mírnějšímu sobě počínání, tvrdě se výkladu osmera blahoslavenství, že ovšem nesnadné jest, ale vždy možné, aby urození a mocní, když by se ostříhali hříchů smrtelných, pro něž i chudí do pekla půjdou . . . a našli se, . . . v poslušenství a životě křesťanském, mohli za Bratří přijati a držáni býti a moci požívatí podle naučení a řečí Božích. A též že i obecní Bratří mohou požívatí moci v konšelství a v jiných správách a k moci světské ve utíkati k obraně, poněvadž k dobrému jest. Na synodě Brandýsské v r. 1490 přednesen tento názor, a přijat ode všech. Avšak tomuto usnesení odporováno od valné části Bratří, a Prokop musil odstoupiti.¹⁾ Na synodě Rychnovské však obdržela v r. 1494 strana Řehořovcům odporná vrch, a r. 1495 bylo učení Chelčického o moci na synodě Brandýsské zavrženo, a k zamezení scestnosti prohlášení jsou spisové Br. Řehoře za apogryfa,²⁾ a tím ovšem jest zakladatel Jednoty nepřímó vyhlášen za bludaře a kacíře. V téže roce prohlášení byli spisové Řehořovi za nezávazné. Tím povstal rozkol mezi stranou pokročilou a menší pravověrnou ve smyslu Br. Řehoře a Chelčického (Amositi). Při rozmluvě v Chlumci v r. 1496, která rozkol ten uskutečnila, byl jeden sporný spis menší strany předčítán. Pravda prý, praví se tam, byla vždy při menšině. *Jednota prý vzala původ z Valdenských*, tvrdí se tam aspoň nepřímó. Od dob Konstantina a Silvestra jest prý jed rozlit v Církvi. Jenom prý menšina, Petr Valdenský s družinou, neuznali Konstantina za křesťana . . . Z toho pramene vyšel prý Viklif, Matěj z Janova, Hus . . . *Mnoho prý na to psal Petr Chelčický, jehož spisové spíše jako veliký poklad jmíni byli u Bratří. Ale nyní na ně málo dají, alebrž naši bakaláři Lukáš, Prokop a Lorek (Vavřinec Krásonický) praví: Viklif že svedl mistry, mistři Petra, a Petr Bratra Řehoře.* Každá prý Bohem zřízená společnost prodlením času opouští pravou cestu, tak prý se také dělo s učenníky Petra Valda, kteří prý otevřeli dosti Antikristovi chlév, a tak prý nenalézáme na světě kněze, který by měl původ z Petra

¹⁾ Jireček. Rukověť. II., 151.

²⁾ Tamtéž I., 412.

Valdy Ale při začátku Jednoty byli prý ještě tři v Čechách. Dva z nich vrátili se k moci světa, třetího prý, jenž byl vyšší jich, vyobcovali. A ten prý byl žádán od Bratří, aby jim potvrdil biskupa. Ve Vídni prý byl pálen.¹⁾ Spis ten většinu k sobě nepotáhl. R. 1499 dávají Bratři již místo úsudku: »aby ti páni neb úředníci, konšelé nebo rychtáři, kteříž by z hodných příčin v tom byli a ujíti toho nemohli, když by se hříchů jiných varovali, jichž všichni z povinnosti utíkati dlužní jsou, a že by moci užívali řádně, jakž jest od Boha ke kterému konci zřizena, že takovým mezi námi místo dává.«²⁾

Jelikož dotčená usnesení Bratří byla učiněna o několik let dříve, než ustanovena byla konfesse »Grunt viery«: jde na jevo, že výroky její tak byly sestaveny, aby ti, jichž se týkalo, mohli odtud vyvážití pravý význam, že totiž zahrnují Bratří panování těch, kdož by nevládli tak, jak by vůle jejich byla, avšak že učení Petra Chelčického a Br. Rehoře o moci již nepřijímají.

7. *Pokud se týká učení o Bohu čili theologie, jest konfesse »Grunt viery« zcela souzvučná s katolickou věrou,* jakož i Chelčický není jí odporen. Ano, konfesse tato vyznává s Církví katolickou a papežem Eugeniem IV. v dekretu k Arménům: že jest všečen Otec v Synu, a všečen v Duchu svatém, Syn že jest všečen v Otci a v Duchu sv., a Duch sv. všečen v Otci a všečen v Synu, kterýžto článek víry jde z pravdy, že každá Osoba Božská jest podstata Boží, a tři Božské Osoby že jsou jedna a tatáž podstata Boží, a slove po řecku »perichoresis«, a po latinsku: »Circuminessio divinarum personarum«. Jak se zdá, neznal Chelčický tohoto článku víry, anebo ho o své ujmě pominul.

8. *S Chelčickým souzvučuje dotčená konfesse stran kosmologie,* vyznávajíc kosmickou svobodu Stvořitele světa, Zachovatele a Ředitele. Art. 34. Také est za jedno s věrou katolickou, i s Chelčickým i s Janem Husem, že jsou skutkové Trojice svaté na venek nedílní. Art. 59.

Dr. Václav Sturem S. J. (narozený 1533, † 1601), výborný theolog a znalec učení Bratří, vytýká jim ve spise »Rozsouzení« (pag. 55), a to na základě konfesse z r. 1574., že učí oni, jakoby byli skutkové Boží na venek jdoucí rozdělení. Bratři tamtéž praví: »Druzí skutkové těch Osob z Jednoty Božské jsou ven vyplývající, a ti jsou tři, nejprve předivný skutek stvoření, Otci vlastní, skutek vykoupení, Kristu Pánu dědičný, skutek posvěcení nebo spasení, Duchu sv. připsaný.« Text tento jest však na konci předmluvy k této konfessi, a nikoli v konfessi samé, a dlužno vyznati, že autor téže předmluvy se nejspíše vyjádřil, že snad dobře po křesťanskou myslil. Avšak podle znění jsou slova ta skutečně odporna katol. článku víry, »že jest jediný princip všehomíra, Otec, Syn a Duch svatý, kterýž učinil z ničehož všechno viditelné a neviditelné,« tedy té starobylé náuce, kterouž vyslovují theologové slovy: »Opera Trinitatis ad extra sunt inseparabilia.« Sturem však přidává: že Bratři ve svém bludném názoru stáli nebyli a že i ve svých písních zřejmě vyznávají, že skutkové Trojice svaté na venek jdoucí jsou nedílní. Musí se tedy říci, že Bratři ve svých symbolických knihách tomuto článku neodpo-

¹⁾ Goll. Quellen, I., 30.

²⁾ Gindely. Dekrety Jednoty Bratrské. Str. 87.

rovali, snášejíce se s katolíky rovně jako s Husem a Petrem Chelčickým.

9. Autorové konfesse »Grunt viery« jsou za jedno s Chelčickým stran učení o andělich, neboť učí o nich, že jsou byli od Boha v dobrotě stvoření, že však někteří z nich pro pýchu svoji byli od Boha zavrženi. Art. 33.

10. I v anthropologii není mezi dotčenou konfessí a Chelčickým žádného sporu, jakož ani s Husem, ani s katolickou církví, ale tou měrou se odchyluje od reformatů věku XVI. a od denominací, jež oni založili od sborů helvetských a luterských.

Konfesse zajisté učí, že trojjediný Bůh stvořil člověka k obrazu a podobnosti svému pro naplnění jím kuorův andělských po vypadení sataně a andělu jeho . . . Pročež člověka učinil samce, a z něho vyvedl samici k obrazu a podobnosti svému . . . A postavil v ráji k zkušence jeho, přidrženie, i stálosti, i poslušnosti. Art. 33.

Adam měl podle konfesse vůli svobodnou, máje ve své moci, dáti se buď na levo anebo na pravo. Avšak Adam v pokušení neobstál, byv pokoušen od satana, zklamán a zaveden, nejprv, aby ztratil svatost, spravedlnost a nevinnost. (Art. 33.)

Podle toho byl obdařen Adam, nežli zhřešil, od Boha dary ku celotě anebo integritě lidské přirozenosti nenáležícími, čili nad přirozenost lidskou vynikajícími, jakož konfesse zřejmě dává na jevo. Avšak, ačkoli ztratil Adam pro hřích přidané sobě a přirozenosti lidské dary, neztratil darů pouze přirozených, ale byl v nich pouze umenšen.¹⁾ K těm přirozeným darům čítáme rozum a svobodnou vůli, v těch byl tudíž Adam pro hřích svůj umenšen, a tak podržel člověk kleslý rozum ku poznávání náboženských pravd, a vůli, moc a sílu ku konání aspoň některého dobra řádu přirozeného. Konfesse dává: »Došel (Adam) umenšení darů přirozených, uvedenie nemoci a smrti. Nad to došel i zbavenie radosti nebeské a dojitie zatracenie věčného v ohni, kterýž připraven jest ďáblu a andělu jeho.« Art. 33.

Avšak tento hřích prvních rodičů neškodil toliko jim, ale převeden jest také na všechno pokolenie lidské, jak dí konfesse, skrze ploženie lidské a porušení. »Slove ten hřích Adamuov největší, v němž se všickni rodí k zatracenie.« Art. 33. Konfesse připojuje k učení o hříchu dědičném: »Tyto věci musí každý věděti, anť by jinak nerozuměl ani vykúpenie, ani spasenie.« Art. 76.

Doložiti dlužno, že vyslovují Bratři ve své konfessi, že jest rozdíl mezi hříchem dědičným a hříchy osobními, a učení to jde z toho, že Adam neztratil ani sobě, ani nám svým hříchem svobodnou vůli. Hříchové osobní bývají prý páchání od lidí rozumu došlých a dělí prý se do smrtelných a všedních. »A obojí jdú z přestupenie přikázané spravedlnosti na pravo neb na levo proti Bohu nebo bližním v mysl, v řeči nebo v skutku, v žádostech nežřitených, duchovních, neb tělesných, neb zemských.« Art. 76. Nejsou tedy podle konfesse »Grunt viery« hříchové osobní pouhým nezbytným ovocem hříchu dědičného, jakož se líbilo tvrditi reformatům věku XVI., a v tom je Bratři Čeští bezděky stíhají z bludu.

¹⁾ Zde jest vyjádřena nauka theologů katolických ve středověku: »Erat (Adam) super naturalibus spoliatus et in naturalibus vulneratus.«

Neumím říci, odkud měli autoři konfesse této zprávu o Církvi Římské věru podivnou, že *prý ona nečiní rozdíl mezi hříchem všedním a hříchem smrtelným* (Art. 27.). Snad že se klamali s Viklifem, který skutečně učil, že jsou všichni hříškové šmahem smrtelní, anebo s naukou luterských pastorů a Lutra samého, neboť tehdy začalo se ono ve vlasti naší usazovati, neboť ti všichni tvrdili, že všichni hříškové lidé jsou smrtelní, jelikož prý jsou nezbytným ovocem dědičného hříchu, jehožto formale kladli v žádostivost zlou.

V souhlase s Chelčickým tvrdí konfesse (Art. 76), že *se hřích dědičný neodpouští všem napořád, leč jen vyvoleným*, a to prohlašuje jako věc známou: *»Známo, že prvně hřích Adamův se neodpouští se strany Boha všem napořád, než v Kristu a v Duchu vyvoleným v životu neb vyšlý ze života matky z púhé milosti a dobré lbeznosti.«* K tomuto zajisté krutému učení přidává konfesse jiné zase kruté: *»Strany pak hříchu smrtelných známo buď, že bez odpouštění hříchu největšího všickni hříškové sú smrtelní i k smrti od počtie až ku smrti.«* Art. 76. Nepamatuji se, že bych byl četl krutějšího učení v celé spouště spisů Chelčického, a míním, že Bratři svého mistra a pána, Bratra Petra Chelčického, tuto překonali.

11. Chelčický není na sporu s katolickou věrou stran Christologie, vyznává v Kristu Pánu dvojí přirozenost, lidskou a Božskou v jedné, a to Božské Osobě.

Jinak však se mají věci s konfessí *»Grunt viery«*, neboť co ona tvrdí o Kristu Pánu člověku, nesnáší se ani s naukou Husovou, ani s učením Chelčického, a ovšem také ne s učením katolické Církve. *Theologové katoličtí učí za souhlasu celé Církve o Kristu Pánu člověku, že*

a) *Duše Jeho viděla již od prvního okamžení vtělení podstatu Boží tvář v tvář, a měli a mají pro to důvody: nebo Kristus Pán člověk jest přirozený Syn Boží, a proto měl právo, míti Boha, jako majetek. Účelem Jeho také bylo, aby byl Vykupitelem a Prostředníkem mezi Bohem a člověkem a býti vůdcem lidu až ku patření na tvář Boží (Jan 10, 28), a proto bylo slušno, aby sám již od prvního okamžení vtělení viděl tvář Boží a měl majetek ten, ježž lidu měl opatřiti. Kristus Pán měl také úkol, vyučovati tajemstvím Božím a o nich vydávati svědectví, a proto bylo slušno, aby viděl bezprostředně podstatu Boží a tajemství Boží a aby o nich svědectví vydával.*¹⁾ Byl tedy Kristus Pán, jsa zde na zemi, jak praví theologové, *netoliko viator, ale také comprehensor. Ta vědoucnost, kterouž měl Kristus Pán patře na podstatu Boží, čili kterouž měl jako comprehensor, sluje vědoucnost blahoslavených* (Scientia beata).

b) *Lidská duše Páně měla také vědoucnost vlitou* (Coloss. 2, 2. Is. 11, 2.), *a to opět od okamžení vtělení.* Pravdivost tohoto učení jest důsledkem jiných pravd. Neboť jisto jest, že viděl Kristus Pán člověk podstatu Boží tvář a tvář, a protož byly jemu vštípeny pojmy rozumové směřující ku všem věcem,²⁾ a to sluší tím spíše za pravdu míti, jelikož podle sv. Augustina byly i andělům pojmy o věcech hmotných vlitý (Species rerum oreatarum infusae). Odtud rozeznává sv. Tomáš v Kristu Pánu vědoucnost nestvořenou, kterouž má jako

¹⁾ Summa s. Thomae Aquinatis III. q. 11. art. 2.

²⁾ Tamtéž S. III. q. 9. art. 3.

Bůh, a stvořenou, jízto poznával Slovo Věčné a v něm věci, a vědoucnost vlitou, kterouž poznával bytosti v jejich podstatě, vstípenými sobě pojmy čili vlitými. Podle toho znal Kristus Pán člověk všechny pravdy řádu přirozeného a nadpřirozeného, tak že v Jeho lidském rozumu žádného bludu nebylo a ani býti nemohlo ohledně pravd i přirozeného i nadpřirozeného řádu, ano, Jeho duše lidská znala a zná všechny myšlenky a žádosti lidské,¹⁾ a tato poslední pravda jest důsledkem pravdy jiné, že Kristus Pán člověk bude souditi živé i mrtvé, ať nic nedáme, že jest v Písmě zřejmě vyslovena. Tou příčinou byli zavrženi Agnoeti na sněmu Konstantinopolském II., poněvadž tvrdili, že Kristus Pán některých věcí nevěděl. Na tomto základě jest bludem tvrditi, že by vědoucnost Páně byla mohla růsti. Avšak přes to přese všechno nebyla ona nekonečná, aniž vystihovala Boha.²⁾ Jenom potud lze říci, že vědoucnost Páně byla vzrůstu schopna, pokud poznával znenáhla názorem smyslů svých, což již dávno znal rozumem svým. V ten rozum dí Písmo: »Ježíš prospíval moudrostí a věkem a milostí u Boha i u lidí.« Luk. 252. A opět: »Ačkoliv byl Syn Boží, však z toho, co trpěl, naučil se poslušností.« Žid. 5, 8. *A tato vědoucnost Páně sluje nabytou (scientia acquisita).*

c) *Pokud se týká lidské vůle Páně, věří katolíci vesměs, že byla nehrěšna (impeccabilis), že nebylo v ní žádostivosti, tím méně hnutí její. Toto všecko jest nezbytným důsledkem toho, že byl Kristus Pán Bůh člověk v jedné, a to Božské osobě, že byl naprosto prázden dědičného hříchu, a že viděla duše Jeho lidská podstatu Boží tváří v tvář. Odtud byla také smyšlenka Theodora Mopsvetského, že byl Kristus Pán znepokojován žádostivostí, na sněmu Konstantinopolském III. zavržena.*

d) *Duše Kristova byla posvěcena jednak svatostí nestvořenou, a pak svatostí stvořenou. Svatostí nestvořenou, jelikož byla a jest v hypostatickém spojení se Slovem. Odtud se zove duše Páně na sněmu Konstantinopolském IV. »anima deificata«. Ona byla posvěcena milostí stvořenou, neboť byl Kristus Pán (a jest) prostředníkem mezi Bohem a lidmi, jako člověk (I. Tim. 2.), a proto bylo dlužno, aby měl milost, jež by se přelévala s něho i na jiné podle slov sv. Jana 1, 16. »A z plnosti jeho my všichni vzali jsme milost nad milostí.«³⁾ Tato milost Kristu Pánu člověku daná nebyla nekonečna o sobě, ale byla nekonečna svým způsobem, jelikož měla do sebe všecko, což náleží k řádu milosti.⁴⁾ Tou příčinou nebyla tato milost vzrůstu schopna. Avšak ač byla tato milost svým způsobem nekonečna, neobsahovala »Adopci«, neboť Kristus Pán člověk byl »přirozený« Syn Boží, »nikoliv přijatý«. Neměl také Kristus Pán milost víry a naděje, neboť viděl v podstatě Boží všechna tajemství bezprostředně, v něžto věříme, a měl všecko, čehož my očekáváme, totiž slávu Boží. V tom rozumu neměl Kristus Pán ani ctnost víry, ani naděje. Doufal však, že se dostane jemu, čehož ještě neměl, nesmrtelnosti a oslavy těla.⁵⁾ Kristus Pán člověk neměl také ctnost bázně Boží, pokud hledí ona*

¹⁾ Tamtéž. S. III. q. 10. art. 2.

²⁾ Tamtéž. S. III. q. 10. art. 2.

³⁾ Tamtéž. S. III. q. 7. art. 1.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž. S. III. q. 7. art. 4.

ke zlu, ztratiti Boha vlastní vinou, neboť byl nehřešný, avšak měl bázeň uctivostnou, neboť vyslyšen jest pro svou uctivost.

Kristus Pán člověk měl však lidské náklonnosti, pokud se odmyslí všechna nedokonalost, neboť to již jde z článku víry, že měl pravou přirozenost lidskou a že měl plnost milosti.

e) *Kristus Pán měl pravé tělo lidské, a proto také všechny nedostatky, jež přiléhají k lidské přirozenosti vůbec*, jako trpitelnost a smrtelnost,¹⁾ avšak jinak bylo ono nejvšé dokonalé, a proto prázdné všech nedostatků, kteréž nepřiléhají k lidské přirozenosti vůbec, jako na příklad nemoci, slepota, křivost údů a t. d.²⁾

To jsou články, od nichž bez úrazu víry ustoupiti nelze. Chelický se jich nedotýká, až na ten článek, že hřích neměl na Kristu Pánu ničehož. Jinak sobě vede »Grunt viery«. Když totiž vyslovili autorové dotčené konfesse, že Kristus Pán teprve ve třicátém roce věku svého začal učit, a že v tom věžil odporčnost, že toho nešetří při kněžích svých katolická Církev; praví, že Kristus Pán byl veden na púšť od Ducha sv., jsa volen od Otce nebeského k kněžství, pastýřství a biskupství netoliko k podstatnému jemu samému a žádnému jinému příležitímu, ale i kněžství a biskupství služebnému a k prvotnosti jeho. *A tam učen za čtyřicet dní, a za 40 nocí, co by měl mluvíti a co by měl činiti a v čem poselství od Boha Otce vésti*, poslán jsa, k tomu řízen a posvěcen v moci a v pravdě služebné k zvěstování a učenie sv. čtenie. A pokoušien jsa a zvítěziv, poslán jsa bral se kázat.« Art. 20.

Tvrzením, že byl Kristus Pán na poušti učen, upadají Bratři v dávno zavržený blud Agnoetův. Avšak nezdá se, že by byli o bludech stran Krista Pána člověka bývali záhy poučení, nebo jim Dr. Václav Sturem vytýká, že je drží, a že jsou obsaženy v jejich kancionálech.³⁾ Oni prý v kancionálech hlásají: že se Kristus Pán od své matky a od svého pěstouna přiučoval pobožnosti, a z toho jde, že se učil od nich i jiným věcem, rovněž jako jiné děti od rodičů svých. To však mluvíti, dokládá Dr. Sturem, jest Kristu Pánu křivdu činiti, jeho ze cti loupiti a velmi ho jiným dětem rovného činiti. A to pro tyto dvě příčiny. První jest tato: že Kristus Pán všem lidem za učitele, za praeceptora, a doktora dán jest, aby on všechny učil a všem vůli a jméno Boha Otce svého zjevil a všem cestu spasení ukázal. Druhá příčina jest, že Kristus Pán učiněn jest hlavou vši Církve sv., t. j. všech lidí i andělů svatých. Proto pravil: »Já jsem cesta, pravda i život.« Jan 14. A opět: »Já jsem se proto narodil a na svět přišel, abych dal svědectví o pravdě.« Jan 18. On jest světlo, kteréž osvětluje každého člověka, přicházejícího na tento svět. *Od žádného člověka tedy Kristus Pán žádnému umění ani žádné věci se nenaučil, ani pobožnosti, ani moudrosti, ani dobrému a svatému obcování, ale on sám byl učitelem všech lidí a mistrem, a všechny i matku svou i pěstouna svého spravoval.*

Na tomto základě dí zcela správně Sturem, že Bratři v pravdě nejsou, když tvrdí: »že by byl Kristus Pán pravdu víc a více poznával a víc a více přibýval v moudrosti a v milosti Boží, a protože tak

¹⁾ Tamtéž. S. III. q. 14. art. 1.

²⁾ Tamtéž. S. III. q. 14. art. 4.

³⁾ Sturem. Rozsouzení. Str. 15.

*zpívati o Kristu Pánu v kancionálu jest tolik, jako Krista Pána snižovati a lidem rovného činiti.** Ano, Sturem vytýká právem Bratřím, že se Kristu Pánu rouhají, poněvadž v něm neumělost, nerozum a rozumu zpozdílost, jako i v jiných dětech pokládají, následujícíce v tom Lutra, Melanchthona a jiné. Bylť Kristus Pán tak plný milosti, moudrosti a všech darů Ducha sv., že plnější býti, aniž v té plnosti více růsti, a se rozmáhati, neboť z plnosti jeho vzali jsme všickni. V tom pouze rozumu rostla moudrost a milost Páně, že ji víc a více v životě svém ukazoval. O Kristu Pánu dí sv. Lukáš 2. 40., když bylo jemu 40 dní: »Dítě pak rostlo a posilovalo se v plné moudrosti, a milost Boží byla v něm.« A to píše sv. Lukáš proto, aby ukázal, že byl Kristus Pán ihned v dětinství svém plný milosti a moudrosti, v kteréž nemohl více růsti. Ale potom, když vypisuje sv. Lukáš, což se v Jerusalemě mezi doktory dalo, položil takto: »*Fežíš prospíval moudrostí a věkem a milostí u Boha a i u lidí, jichžto Spasitelem byl . . . i také u Boha, jehož čest a slávu rozmnožoval a iméno jeho lidem zjevoval.**

Dále vytýká Sturem Bratřím, že ve svých písních učí, že měl Kristus Pán víru a naději, a to zejména v písni od biskupa Augusty složené,¹⁾ ano, že měl dar skroušení, což jsou ovšem samé bludy. Bludno jest, že měl Kristus Pán víru, neboť čemu my věříme, to on bezprostředně viděl, jsa zde na světě již Comprehensor; neměl naději, neboť viděl podstatu Boží tváří v tvář, a měl blaženost nebeskou již zde na zemi, které se my nadějeme. V písních svých také pěl Bratři, jak píše Sturem,²⁾ že tělo duchu podmaňoval, právě pokání za hříchy činil, sebe zapíral, ďáblu odpíral a čekal vždy na skonání těch pokušení, doufaje v Boha svého, že opatří ho podle svého zřízení a zaslíbení. Odtud jest zjevno, jak Sturem dokládá, že učili Bratři ve svých bohoslužebných písních, že měl Kristus Pán v sobě žádostivost, ano, že měl »actu« žádosti zlé, že tělo odpíralo duchu, jako i v jiných lidech hříšných, a proto že musil krotiti své tělo a jeho vášně i žádosti posty a modlitbami, a je uvozovati duchu ve službu, že musil až pokání činiti, ač samo Písmo dí, že spravedliví pokání nepotřebují.*

Ale toto všechno, což Bratři ve svých Písních a kancionálech prozpěvovali o Kristu Pánu člověku³⁾ jest bludné, ano, kacířské. Z toho jde na jevo, že v této náuce bloudila všechna Jednota Bratrská, neboť bez svolení starších nesměl žádný spis býti vydán, a tím méně smělo býti užíváno kancionálu při službách Božích, leč by hierarchie Jednoty byla dala dovození. Z toho, že ta Bratrská hierarchie tak naprosto bludné věci v kancionálech schválila, vysvítá také, jak as ukrutné theology Jednota v lůně svém chovala.

To však se může ke cti Jednoty říci, že těchto blasfemií nevyřkla ve svých konfessích, a zejména ne v konfessi z r. 1535. Zde dlužno připojiti, že v takovýchto bludech nevězel ani Viklíř, ani Hus, ani Petr Chelčický, ani Valdenští.

¹⁾ Sturem se setkal s Augustou v Clementinu, kdež byl dotčený biskup Českých Bratří dočasně držán.

²⁾ Sturem l. c. Str. 89.

³⁾ Že Sturem Bratřím nekřivdil, sezná každý, kdož náležitě přečte jeho citáty z kancionálu Bratří, jichž já zde citovati pro obmezenost místa nemohu.

12. *Zcela správně vyznávají Bratři, že jest v Kristu Pánu dvoji přirozenost, Božská a lidská, v jedné, a to Božské osobě, ano, oni se také vyslovují o povaze této hypostatické spojby, že jest ona nerozvížitelná, tak že ovšem se oddělila krev Páně od jeho těla, a duše od těla, avšak že zůstala Osoba Páně nerozvížitelně spojená i s duší i s tělem, ano i s vylitou krví Art 47. V tomto učení jsou Bratři za jedno s katolickou Církví a také s Janem Husem. Chelčický nečiní o nerozvížitelnosti obojí přirozenosti Kristovy s Božskou Osobou Jeho žádné zmínky.*

13. *V učení o vykoupění shodují se Bratři v »Gruntu viery« zcela s Petrem Chelčickým. Oni praví, že Bůh uzavřel vykoupiti lid z jafma dáblava z pouhého slitování, tedy zcela o své svobodné vůli, a v tom poráží spolu s Petrem Chelčickým Jana Viklífa, který na základě zásady, že vše, co se děje, nezbytně se děje, tvrdil, že se Syn Boží vtělil z nezbytí, že nezbytně vykoupění konal, nezbytně trpěl a umřel. Art. 34.*

V souhlase s Chelčickým učí Bratři v dotčené konfessi, že padlé člověčenstvo nemohlo se vykoupiti svou silou, aniž sobě zasloužiti milosti. Na ten konec se vtělil Syn Boží, *hříchu však nepřijal a jeho zákona,*¹⁾ aby ve všem podoben byl lidem kromě hříchu. Tak jest byl naším prostředníkem. Potřebí však bylo k tomuto prostřednictví, aby byl Kristus Pán Bůh a člověk v jedné Osobě a aby měl smrtelné tělo. Art. 50.

Bratři vyznávají v této konfessi, že Kristus Pán byl počat a narozen z Marie Panny bez úrazu jejího panenství, a že Matka Boží zůstala vezdy Pannou, *»anoť neslušalo nižádnému chrámu tohoto poškvřňovati, ani otvírati brány té, neb Král Kristus, jakož dí Ezechiel tudy všel na svět.«* A tak prý věří o ní: *že Panna počala, Panna porodila, a Pannou věčnou zůstala, a proto prý Ji blaženou nazývají se všemi národy věrnými.* Art. 50.

Bratři se těmito slovy krásněji a plněji o důstojnosti Rodičky Boží vyjadřují, nežli jejich patriarcha Petr Chelčický, a již tímto článkem od sebe oddělují nynější samozvané, v pravdě pokryté žáky Jana Husi i tak zvané českobratrské sbory, již by rádi si osvojili nynější lesk Bratrské Jednoty, nemajíce ani jejich článků víry, ani jejich kázně. Že Jan Hus vyvyšoval a velebil důstojnost Matky Boží, a zvláště její věčné panenství, jest věci všem vzdělancům s dostatek známou.

Mohli bychom se arci nadíti, že Bratři velebíci panenství a mateřství Rodičky Boží, souhlasili i stran jiných článků, k Matce Boží hledících. Mohli bychom se nadíti, že věřili, že Matka Boží nebyla ani na okamžik v moci dábla, an z ní přijal Syn věčného Boha své tělo, čili že byla Synem Božím před jedem dědičného hříchu zachráněna. Mohli bychom se toho nadíti, anť o tomto učení psali jsou jazykem českým zbožný Karel IV. a Tóma Štítný, a jazykem latinským svatě paměti Arnošt z Pardubic a theologové katoličtí, až na skrovné výjimky neposkvřněné početi P. M. velebíce a hájící. Avšak marné doufání! Bratři v »Gruntu viery« praví: *»Druhá odpornost: že oznamují (t. j.) katolíci o Panně Marii to, což jí nepřileží, ale odporné jest víře: Jedno že by byla počata bez toho hříchu největšího Adamova, a tudy aby Syna svého v ničem nepotřebovala... Take*

¹⁾ Tím poráží konfesse kancionály vlastní.

že by byla plná milosti netoliko k svému spasenie a k vtělení a narození Pána Jesu Krista, ale v dávání účastnosti všem ctitelům svým. Také aby první po Kristu na nebe vzata byla.» Art. 9. Bratři tedy zamítali neposkrvněné početí P. M., ale za důvodem takovým, kterýž prozrazuje, že učení tomu nerozuměli. Odpírali Matce Boží, že by byla milostí plnou, ač ji archanděl Gabriel tak nazval, odpírali nanebevzetí P. M., ač starobylá Církev slavnost nanebevzetí P. M. od pradávna světla, tradice prastaré se dovolávají. ¹⁾ V tom opět dali Bratři na jevo, že nejsou věrní žáci Husovi, ač se jimi nejednou býti pravili a bez ostychu hlásali, že Jan Hus umíral za pravdu Boží.

Pókud se týká díla vykoupení, jsou Bratři v této konfessi za jedno s Petrem Chelčickým, že totiž vykoupil lidstvo utrpením a smrtí svou a že vybavil lidské pokolení z moci ďábla, z hříchu největšího, t. j. dědičného, že trpěl i za osobní hříchy a nedostatky i vyvětil nás ze zatracení i z muk a utrpení věčného, tak aby spravedlivá výplata, dostatečná v nevinosti jeho přijata byla na dostiučinění od Boha Otce. Avšak netoliko že učinil Kristus Pán zadost za hříchy lidstva, on lidstvu také zasloužil milost a slávu věčnou. Art. 51. Odebral prý se Pán Ježíš na nebe, aby tam byl našim prostředníkem a orodovníkem a působil k naší spáse skrze Ducha svatého. Art. 51. Ve všech těchto článcích není sporu mezi Bratřimi, autory konfesse, s Janem Husem a Petrem Chelčickým.

Až dotud srovnává se tato konfesse také s katolickou věrou, jen že katolíci netoliko věří, že za nás Kristus Pán důstatečně zadostučinil, ale i nadbytečně. *V něčem se konfesse odchyľuje od Petra Chelčického, neboť on jako radikální demokrat tvrdí, že prý umřel Kristus Pán netoliko za hříchy a jich pokutu, ale také za robotu.* ²⁾

S Chelčickým, s Viklifem a s Janem Husem souzvukuje konfesse, že Kristus Pán umřel *pouze za vyvolené.*

Výstředné a velice fanatické nauky, kterouž Chelčický překonává daleko i Jana Viklifa i Jednotu Bratrskou po všechn čas jejího trvání, jsem v této konfessi ku cti autorů neshledal, nauky totiž: *že Kristus Pán za katolickou Církev nezemřel.*

14. *O milosti nám zasloužené Kristem Pánem nemá konfesse »Grunt viery« dlouhých řečí,* avšak toho lze se tam dočísti, že jest ku dobrým, k životu věčnému směřujícím skutkům nevyhnutelně potřebna, a že bez Spasitele ku Spasiteli není přístupu. Také není v ní ani zmínky, že by lišíšník docházel ospravedlnění pouze věrou, jak vyslovil Lutr ex cathedra, ani že by ono bylo pouhým přičetem spravedlnosti Kristovy, ani že by ono se zakládalo v pouhém odpuštění hříchů; v tom všem jest konfesse tato od učení pozdější Jednoty Bratrské, jakož i od nauky Amosa Komenského daleko vzdálena. ³⁾ Odtud jest také definice, jakou dává konfess- o ospravedlnění, s naukou katolickou a i s Chelčickým zcela souzvučná. *»Odpuštění se děje vniterně a obnovením v duchu a v mocích a zvlášť u vůli.«* K tomu však, aby hříšník ospravedlnění došel, není dosti, aby pouze věřil v milosrdenství Boží, alebrž jest zapotřebí, aby sebe obnovil a navrátil se k úmluvě s Bohem. Art. 76.

¹⁾ Viz Dr. A. Lenz. Rozjímání a Výklady litanie loreťanské. Str. 406 seq.

²⁾ Kniha Výkladuov. Ned. I. adventní.

³⁾ Viz Dr. A. Lenz. Nástin učení Jana Komenského a učení Petra Chelčického. Vlast. XI., 1. seq.

Pokud se týká odpuštění hříchů všedních, má dotčená konfesse své zvláštní mínění. Ona totiž vyznává: *»Strany pak hřiechuov všedních známo bud, že jich odpuštenie a neváženie a nepřičítanie v Kristu z milosti Boží bývá pro odpuštenie hřiechu najväčšieho.«* Art. 71. A je-likož, jak konfesse určitě učí, jen vyvoleným se odpouští dědičný hřích, následuje, že se vyvoleným, když byli dosáhli odpuštění dědičné viny, nepřičítají hříchové všední.

O této moudrosti není ve spisech Chelčického ani stopy. Snad že slyšeli tuto moudrost od reformátorů, tehdaž již Církev Boží napravujících, a ji pak ve svou konfessi přijali.

V souhlase s učením o ospravedlnění učí konfesse, že jsou ku spáse věčné skutkové dobří nevyhnutelně potřebni. Vyslovuje se totiž o budoucím vzkříšení z mrtvých zřejmě, že duchovní vzkříšení má předejít zde. *»S tím vzkříšením duchovním mají tiela zpusobena býti křížováním, mrtvením, skládáním vetchého člověka s hřiechy i s žádostmi.«* Art. 77.

Tou příčinou nabádá konfesse snažně ku šetření příkázání Božích, v čistotě, zdrženlivosti panenské, vdovské aneb manželské sebe zachovati, bližnímu dobře činiti, krivd a hříchů se stříci, zlých příčiny ucházeti a t. d. Art. 40—46. V těch věcech není sporu ani s Chelčickým; ani s Amosem Komenským, ač Amos drže podle Lutra náuku de Fide sola justificante sám sobě odporoval; v učení však o potřebě dobrých skutků ku spáse věčné jest na straně Chelčického a také na straně nauky katolické.

Avšak konfesse dovoluje mnohé věci, jež Chelčický zakazoval. Chelčický totiž zakazoval všechno panování křestana nad křestany: Konfesse však zabíhá od této fundamentální nauky Chelčického v Art. 74. a dovoluje křestanům panovati nad křestany a míti účastenství v panování, tedy býti králem a knížetem, držeti panství, býti sudím, rychtářem, konšelem, anebo biřicem a katem. Konfesse dovoluje přisahati, ovšem že jenom na pravdu, kdežto Chelčický přísahu zakazoval, jenom že zapovídá, přiměšovati jména svatých ku jménu Božímu. Art. 6. a 37.

Ze všech odchylek od Chelčického, jež v konfessi z r. 1525 shledáváme, jest ta nejdůležitější, že Bratři dovolili křestanům panovati nad křestany, neboť tím odsoudili svého patriarchu Chelčického až běda; vždyť on učil, že se jeho domnělý Petr Valdu pravě proto odloučil od Církve Římské, poněvadž přijala z rukou Konstantinových časně zboží a panování. Přijetí tedy panování byla podle Petra Chelčického dostatečnou příčinou, aby Valdu s družinou svou se oddělil od Církve Římské, čili aby učinil pohoršlivý rozkol v Církvi. Teď však ustanovují Bratři, že panství míti a vládnouti jest věcí dovolenou, následovně odsuzují tímto rozhodnutím oba Petry, i toho domnělého Petra (Valdu), i toho skutečného (Chelčického, pakli z rodičů katolických pocházel), že se dopustili zločinu, opustivše Římskou Církev a vyhlásivše ji za odstouplou od Krista Pána. Dále vyznali svým rozhodnutím, že Petr Chelčický nepravdu pověděl, že Římská Církev Církví Páně býti přestala, a tudíž i, že Římská Církev trvá býti pravou Církví Kristovu. Ano, Bratři odsoudili svým konáním i sebe samy, neboť odsoudivše fundamentální článek svého patriarchy Petra, měli také uznati, že jest na čase, aby se vrátili v lůno katolické Církve.

15. *Příčinou nástrojnou milosti jsou, jak katoličtí theologové praví, svátosti.*

Konfesse z r. 1525 jmenuje svátosti vůbec *služebnostmi víry*, jakoby autorové byli měli před sebou nauky reformatořů věku XVI. a věřili, že víra samotná hříšníka ospravedlňuje, a všechna ustanovení Kristem Pánem nám zanechaná že jiného účelu nemají, než aby jimi byla víra vzbuzována a živena. Avšak ať by byli Bratři již v r. 1525 takto soudili o účelu svátostí, (což ovšem jest v nesvornosti s naukou o potřebě dobrých skutků;), čili nic, to jest jisto, že praví, *»že služebnost slova zaujímá první místo.* (Art. 15.) A to věru nikoho nepřekvapuje. Neboť jestliže vyznávají Bratři, že jest Písmo sv. jediným pramenem náboženství, jestli zavazují křesťana ku čtení Písma pod ztrátou života věčného; pak musí podle nich čtení Písma, čili služebnost slova (kázání podle Písma) zaujímati první místo, zvláště anť víra jest nevyhnutelně potřebna ku spáse věčné. *Bratři tvrdí: že první a nejdůležitější služebností jest čtenie svaté a že jest potřebno ku spasení, bez kteréžto služby čtenie nebývá prý poznáno zřízení a správné spasení.* Ano, Bratři tvrdí až, *»že bez čtenie svatého v pravdě se svátostmi ani nepřislukuje!«* Kdyby tedy čtení svaté bylo obmeškáno před údělem svátosti, byla by svátost neplatná. O této náuce Petr Chelčický ničeho nepovídá.

a) *Konfesse z r. 1525 uznává svátost sedmeru*, neboť takto dí: *»Sedmeru svátost máme ve smyslu pravém a přímém za věc potřebnou s výminkou slušnou k spasení, totiž, když možno jimi v pravdě slúžiti aneb jich k požívaní od vierných slúh dojeti.«* Art. 63.

Tu sedmeru svátost dělí pak stran potřeby tak: že tři svátosti mají za potřebné všem vůbec ku spasení, jako; obmývání, rukou vzkládání, chléb a víno obcování těla Kristova a krve jeho. Art. 63.

Tím již dává konfesse na jevo, že se liší od Petra Chelčického, neboť Chelčický nikde nevyřkl, že by ty tři svátosti byly ku spáse věčné nevyhnutelné, an biřmování jako svátost zamítá. Snášel se s ní o potřebě křtu a snad také o potřebě, aby i dítkám bylo podáváno těla a krev Boží, liší se však od katolické Církve, neboť ta učí, že dítkám není přijímání jak říkáme »actu« potřebno ku spáse věčné, alebrž pouze »voto«, kterážto žádost jest již v přijatém křtu sv., jak učí sv. Tomáš a theologové scholastikové, zavřena.

Jiné pak svátosti, jak konfesse dí, ne všem, ale jen některým osobám jsú potřebné, jako slúhám řízení, manželóm posvátné oddávání, padlým posvátné pokání, nemocným olejem posvátným mazání. Art. 63.

O sedmeře svátosti mluví konfesse i jinde, rozkládajíc se o svátostech jednodlých. Art. 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.

Jelikož jest známo, že Lutr poselstvu Bratří v r. 1523 mezi jinými věcmi také vytykal, že až dotud drží svátost sedmeru, nezdá se, že by Bratři ihned byli uposlechli úkazu Wittenberského reformatora. Sedmeru svátost vyznávali zřejmě Bratři v konfessi z r. 1504 a 1507, o sedmeře svátosti píší také ve spise naproti Lileckým v roce 1533, avšak v konfessi podané vévodovi Brandenburskému zmenšil se jich počet na tři, a v konfessi císaři Ferdinandovi I. podané vyznávají Bratři již jen dvě, jak jim Lutr poradil.¹⁾

¹⁾ Viz Sturem. Rozsouzení. Str. 15 seq.

Konfesse však z r. 1525 uznávajíc svátost sedmeru není souzvučná ani s Chelčickým, který pouze čtyři přijímá, ani s Viklifem, který sice sedm svátostí jmenuje, vskutku však jenom pět na pokoji nechává.¹⁾

Podle toho se zdá, že ve staré Jednotě v této stránce nevítězila autorita Chelčického, ale spíše Řehořova a jeho žáků, jakož i ta valná část umírněných Táborů, kteří k Jednotě přistoupili.

Chelčický i Bratři jsou za jedno v tom, že Kristus Pán jest původcem svátostí, a že má jimi býti přisluhováno podle ustanovení Páně. Avšak *starí Bratři zavrhovali i s Chelčickým i s Táboři a Valdenskými všechny obřady církevní při přisluhování svátostmi obvyklé*. Podobně jsou autorové konfesse za jedno s Chelčickým, že svátostmi přisluhovati mohou jen ti, které Kristus Pán ustanovil, a v tom není také sporu s katolíky.

Avšak jinak se věci mají stran otázky: Zdali mají svátosti z vůle Páně tu moc, aby působily nezávisle na rozdávaci a přijímatelí svátostí, čili *zdali působí*, jak theologická věda od věků dí: *»ex opere operato«*? Třeba zde připomenouti, že je řeč o »platnosti«, a nikoliv o ovoci svátostí.

Bratři připomínají v konfessi z r. 1525, že u nich předchází před udělem svátostí vezdy sv. čtenie (Art. 63), a tvrdí, že bez toho předchozího čtenie nemohú svátosti nic činiti (Art. 16). Proto prý káží oni, v jaké pravdě, podle jaké úmluvy a z jaké potřeby jich sluší užívat, a jak by bylo v té pravdě choditi. Podobně učí i konfesse Bratří z r. 1535 (Art. 10), že jest kázání slova Božího potřebnější k spasení nežli svátosti.

Bratři tvrdí: *»že svátosti nemají pravdy podstatné podstatně do sebe, a proto prý jí nedávají,²⁾ ale pouze svědčí*.

Odkud Bratři tuto fraseologii vzali, neumím na jisto říci. Ve spisech Chelčického jí není, leč jen veliká příhna na papeže, že prý zle užívá svátostí, aby Krista Pána z Církve vyhostil, ať prý jim přičítá úděl milosti, kterážto jenom Kristu Pánu přileží, a že tudíž přivážal milost ku svátostem, aby byl Kristus Pán nepotřeben. Učí tedy Chelčický, ač již jinými slovy, totéž, jako bratři.

Podstatná tedy pravda ve svátosti znamená podle fraseologie Bratří milost, a služebná znamená viditelný úkon, jímžto se svátost uděluje. Bratři sami poněkud svoji temnou fraseologii osvětlují slovy: *»Nesvětil Buoh mocného svého dávání v Kristu svátostem, ani Kristus práva biskupského, ani Duch sv. darování svého tak, aby v moci v vůli lidské a v svátostech vázán byl.«* Art. 63 a Art. 16. Toto učení hlásala též konfesse Bratří z r. 1507 tvrdíc, že jest ten rozdíl mezi svátostmi Starého a Nového Zákona, že znamení stará pravdu budoucí významávala, ale tato stálou a přítomnou.

Stran účelu svátostí dí dotčená konfesse, *»že máme svátosti ustanovené ku pomoci a k službě čtenie svatého*. Ony prý mají označovati milost a pravdu posvátnú v Kristu stálú.« To jest ovšem náuka,

¹⁾ Oba však, i Chelčický i Viklif o svátosti sedmeře činí zmínku; — proto také zejména o Viklifovi svědčí Engliš, že přijímal sedmeru svátost. Avšak in rigore přijímá Chelčický pouze čtyři svátosti, Viklif pouze pět.

²⁾ Katechismus Bratrský z r. 1618 str. 187 nápadně souhlasí s konfessí z r. 1525, když dí: *»že svátosti dle ustanovení Páně pravdu podstatnou věcím posvátně podávají, ale ne tak, jakoby tajnou mocí svou odpuštění hříchů podávaly*.

kteřá se Zwinglianské a Kalvínské velice podobá, ač základy její již v Chelčickém jsou vidny, neboť i podle něho nepůsobí svátosti ex opere operato, ať Bůh jimi vázán není.

Chelčický učí, že platnost svátostí jest závislá na pravověrnosti a svatosti i rozdavače i přijímatele,¹⁾ a i na tom, zdali jest rozdavač i přijímatel z počtu vyvolených, čili nic. Konfesse se tuto v ničem neliší od Chelčického. Neboť že jenom předzřizovaný může býti knězem, jde již z její nauky, že jest Církev sborem pouze vyvolených. Přijímá tedy předzvěděný podle Bratří pouze larvu svátostí, ale nikdy milost, čili, jak Bratři dí, podstatnou pravdu svátostí. Podobně učí také konfesse, že kněz, není-li pravověrný, anebo je-li ve hříchu smrtelném, neplatně přislужuje. Odtud odsuzují Bratři v dotčené konfessi papeže, jenž prý učí, že služebníci, ať zlí anebo dobří, platně přislужují, a že žádná zlost mravní úředné moci nepřekáží. Art. 15. Tak a podobně se Bratři vyslovují i v konfessi z r. 1507, avšak v konfessi z r. 1535 učení dotčené zamítají.

b) *Stran svátostí křtu* souzvukuje konfesse z r. 1525 s Chelčickým, zamítají křest dítek, a že by ony platně mohly býti křtěny, a že by ovoce křtu přijímaly, a že zapotřebí jest činiti rozdíl mezi křtem dítek a křtem rozumu došlých. Konfesse se také zle sápe na katolíky, že připisují křtu dítek tytéž účinky, jako křtu dospělých, ano, že přikládají křtu i osvobození od zápalů.²⁾

Když prý dospěje člověk, má podle konfesse rozumu uživati, posly Kristovy přijati, od nich čtenie slyšeti, pokánie činiti, a tudy dojíti podstaty křtu duchovního (oproti pouze svodnému), pravdy z spravedlnosti z víry, pak teprv křest přijati na znamení a svědectví spravedlnosti z víry v odpuštění hřiechuov a spasenie z hřiechu největšieho. Art. 64.

Podle této nauky musí býti dospělý, dříve nežli křest přijme, již svatý a spravedlivý, a křest jest jemu pouze svědectvím o spravedlnosti před křtem nabytém. Křest tedy neuděluje podle konfesse ospravedlnění podstatně, ale oznamuje pouze služebně, že Bůh dospělého kajcníka omilostnil.³⁾

Na takovémto základě mohla konfesse arci tvrditi, že křtu není ku spáse nevyhnutelně potřebí (Art. 17), kdežto Chelčický určitě tvrdí, že jest. Avšak on se blíží k Bratřím, když tvrdí: že nevyhnutelná přizpůsobka k přijetí křtu jest živá víra.⁴⁾

Na základě, že prý jest katolická Církev všechna v bludu, všechna od Krista Pána odpadlá a pravý Babylon nefestí, anebo, jak konfesse z r. 1525 dí (Art. 14): »že nemá ani pravdy víry, ani pravdy svátostí, ano, že jest ona pravý, celý a živý Antikrist, a že jest du-

¹⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o sedmeře svátostí

²⁾ Zápal (fomes peccati) čili žádostivost zlá se obyčejným fádem neodpouští na křtu sv., ač by ji Bůh z vůle své mohl odčiniti. Páni Bratři zde vyhláší něco za nauku katolíků, čemu oni nikdy neučili.

³⁾ Tento blud vytýká také Sturem (Srovnání) Bratřím, když praví: »Šestý blud: že křest a jiné svátosti nic v člověka nepůsobí, a proto že jeden každý skrze víru má očištěn býti, a kdyby bez takového předcházejícího očištění ku svátostem přistoupal, takovému svátosti nic platné nejsou, nebo nic mu svědčiti nemohou. Avšak kdežto mluví Bratři o spravedlnosti z víry, vezdy vyrozumívají »víru živou«, kteroužto zovou scholastikové »fidem charitate formatam«, tedy víru spojenou s láskou k Bohu a k bližnímu.

⁴⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o křtu.

chovní Babylon a Egypt temnotí,« tvrdí Bratři, že jsou všechny svátosti v Římské Církvi udělené neplatné, že není v ní ani křtu, ani jiných svátostí, aniž býti může.

O tomto předmětu vydali Bratři již v r. 1521 celou knihu pod titulem: *»List dostičiníci otázce protivníkuov, proč křest od služebnosti kněze Římského stále v ní se opětuje.«* Bratři totiž uznávali, že jest počínání jejich až příliš křiklavé, aniž jednak věděli, anebo věděti měli, že jejich blud byl již ve věku III. zavržen, tedy v době, ve které podle jejich historické znalosti byla Církev ještě neporušena, a proto se na tom ustanovili, poučiti svět: že křest od bludného daný není Kristův křest a proto že má býti na tom, kdož v Jednotě došel pravé víry, z potřeby přisluhován.

Podle mínění Bratří byl tehdáž jejich blud u nich *»světle*«, a učení Římských *»tmou*«. Při počátku Jednoty překřtívali tudíž všechny, kdož k nim z kališníků nebo z katolíků přistoupili. A to prý činili z potřeby, anť by žádný spasení nedošel, leč by od nich byl pokřtěn. Toto světlo jim svítilo 76 let, anebo aspoň 64 léta. Začaloť ihned z počátku Jednoty okolo r. 1457 a trvalo až do r. 1534. R. 1532 vydali Bratři konfessi k žádosti pana Kundera z Krajků, aby ji zaslali Jiřímu Brandenburskému. V této konfessi udávají Bratři prapodivnou příčinu, proč křest od římské aneb české strany daný opětovali. Dí totiž, že těm, kdož jsou Římští a Čeští, když k nim přistoupili, křest obnovují, *poněvadž se Římští a Čeští vespolek odsoudili a haněli pro bludy a kacíře i antikristy dávali a Písmo sv. se přesvědčovali, opustivše je.* Na to dokládají: *»Protož i my to smýšlíme, že, jakož jest potřebí, aby evangelium v čistotě hlášáno bylo, a víra v srdcích obnovena byla, které prve bylo poskvrněno, zase očištěno i poctěno bylo, a ten nedostatek při spasení napraven byl, podle úmyslu Kristova a rozkazu jeho.«*¹⁾

Kdežto tedy Bratři zcela nezávisle na Církvi Římské a České vydali dekret, že křest sv. udělený od nich jest neplatný, musí jim hádky mezi Římskými a Kališníky sloužiti za omluvu, proč vlastně překřtívali. Bludu toho se vzdali Bratři r. 1535, ale nikoliv proto, že by se byli přesvědčili, že domnělé jejich světlo je tmou, ale k vůli velikému muži Lutrovi, který jim toto poblouzení vytýkal. V konfessi z r. 1535 kap. 12. n. 7. vyznávají, že mají svátosti z vůle Páně vždycky moc, svědčiti, jistiti a pečeti hodným přítomnou milost a spasení, nehodným pak zatracení, byť byly podávány od kněze dobrého a ctného, aneb hříšníka tajného a pokrytého, anť dává Bůh sám věc svátostí, svátostmi však přisluhují dobří i zlí.

Tímto dekretem odsuzují Bratři své patriarchy Br. Řehoře a Br. Chelčického, jakož i své staré předky, kteří křest přijatý od kněze hříšníka anebo bludaře vyhlásili za neplatný.

Ačkoliv konfesse z r. 1525 odpírá křtu dítek ovoce této svátosti, přece dopouští, aby se děti křtily, ale k dojití viery, čili k budoucí jich víře. Art. 65. Příčina toho prý jest, jak Bratři ve spise o opětování křtu v r. 1521 v Bělé vydaném rozumují, že v dítěti není víry vlastní.

Blud tento opravují Bratři v konfessi z r. 1535 Art. XIII. § 2., když učí, že děti mohou býti křtěny na spasení jich a v Kristu po-

¹⁾ Dr. Sturem. Srovnání. Str. 205 seq.

svěcení; ale přidávají poněkud kalvínskou příchut (Art. XIII. § 4.), tvrdíce: »když by bylo dítě rodičů věřících a o křest svatý i pravdu jeho věrně pečujících, že nemá býti o spáse jeho pochybováno (kdyžby totiž křtu nepřijalo) podle toho, že k svátostem a zevnitřnímu jimi přisluhování milost Boží přivázána není.« *Takto Chelčický o dítkách zbožných rodičů, jež zemřely beze křtu, nesoudil, ale odsoudil domněnku Bratří z r. 1535 již z předu slovy:* »Vše to sú nestatečné řeči bez slova Kristova.«¹⁾

c) Konfesse z r. 1525 uznává *biřmování* za svátost: »Druhú svátost vyznáváme z viery za prvnie Cierkve sv. slúti i býti rukou vzkládanie« Art. 67. Avšak Bratři zamítají všechny obřady, zejména mazání sv. křížem, a zle se horší na katolíky, že prý neznají rozdíl mezi svátostí biřmování a milostí, kteráž se skrze ni uděluje, a že neumějí rozdělovati mezi dary mimořádnými, jež v první Církvi s touto svátostí spojeny byly, a milostí, kterouž Bůh nyní dává. Také prý v tom jest odpor, že před posluhováním touto svátostí neslúžie katolíci *čtením svatým*. Art. 18.

Tato svátost má prý dána býti rozumu došlým po křtu svatém. Art. 67.

Chelčický však zamítá netoliko obřady této svátosti, ale také svátost samu, užívaje k tomu účelu hojného skladu svého vtipu a dialektiky.²⁾

d) *Chelčický učí o Eucharistii, že jest ona i svátostí i obětí.* On také věří, že jest Kristus Pán v Eucharistii skutečně, v pravdě a podstatně přítomen. Ano, on zavrhuje spolu s katolickou Církví bludy Táborů, že by byla Eucharistie pouze znamením těla a krve Páně, anebo že by byl Kristus Pán v Eucharistii pouze mocně, duchovně a svátostně.³⁾

Avšak Chelčický napadá katolíky ještě zuřivěji nežli Táboři, jelikož učili a učí, že jest Kristus Pán v Eucharistii přítomen přeměnou podstaty chleba a vína v podstatu těla a krve Páně, když jmenuje učení toto oklamáním daleko větším a horším nežli učení Táborů,⁴⁾ ano, on je zove jedem a zapletením,⁵⁾ nicotou lžemi skládanou a básní a vymýšleností.⁶⁾ Chelčický se při těchto uhlazených a v pravdě tolerantních příhanách dovolává jistého velikého doktora, který prý ho naučil, co by katolíci o této svátosti drželi, aby tak dal na jevo, že u vltř nemluví. Potom vykládá učení o přepodstatnění asi tak, jak rozuměli Kafarnaité slovům Páně, že jim dá tělo své za pokrm a krev svou za nápoj, a neznaje učení sv. Tomáše Aquinského vtráá jemu své nemotorné mínění o učení katolickém stran Eucharistie.⁷⁾

Kdežto Chelčický popisuje náuku katolickou o Eucharistii tak děsně, velebí velice Viklífa, jenž proti tomuto neřádu a modlosluženie zahorel, a proti všem doktorům, kteří toto učení zastávali.⁸⁾ Viklíf však, zamítaje přepodstatnění, učí, že zůstává na oltáři chléb chlebem,

¹⁾ Rkp. Svatovítský. »O svátosti sedmeře.« L. 140.

²⁾ Dr. Ant. Lenz. Učení Chelčického o křtu a o svátosti sedmeře.

³⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o Eucharistii.

⁴⁾ Zpráva o tielu Božím. Kap. 5.

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ Tamtéž.

⁷⁾ Tamtéž. Kap. 4.

⁸⁾ Repl. Kap. 27.

a víno vínem, a v chlebě a víně že jest v pravdě skutečně a podstatně přítomno tělo a krev Páně.

Položíme-li otázku, zdali Chelčický věřil, že jest Kristus Pán v Eucharistii přítomen trvale, odpovídá nám, »že nejsou křesťané povinni věřiti, že všude tělo Boží chodí za kněžími.«¹⁾ On také nerozhoduje, zdali by mělo býti Kristu Pánu na oltáři klaněno. Avšak on zamítá obyčej tělo Boží pozdvihovati, vystavovati a nositi po ulicích, rynecích a polích.

Chelčický neodporuje, že se děje posvěcení slovy Páně, ale on naproti katolické Církvi učí, že přijímání se má dít pod obojí, a to z příkazu Páně. Snad bylo také jeho učení, že ta svátost jest i dítkám potřebna.

Podle nauky Chelčického nemůže nikdo platně posvětit Eucharistie, leč jen kněz, avšak musí býti pravověrný a spravedlivý. Tou příčinou upírá, že by kněží Římské Církve platně posvěcovali, a praví, že katolíci nemají na oltáři Krista Pána, ale *pouhou modlu*, jížto prý se klanějí.

Srovnáme-li učení Chelčického o Eucharistii s naukou konfesse z r. 1525, poznáme, že se ve mnohé stránce sjednávají, ale také ve mnohé liší.

Bratři vyznávají podle dotčené konfesse, že jest Eucharistie svátostí Kristem Pánem ustanovenou (Art. 16 et 68), jednosvorně také zavrhuji předpodstatnění (Art. 68), a jednomyslně učí, že tělo Boží nemá býti vystavováno a po ulicích a rynecích a polích noseno, jednosvorně tvrdí, že má býti Eucharistie pod obojí přijímána, a horlí jednomyslně na Kostnický sněm, že zakázal přijímati pod obojí a přikázal, přijímati pod jednou, čímž prý porušen byl zákon Boží; jednosvorně s obou stran vyznávají, že posvětitel nemůže býti laik, leč jenom kněz řádně posvěcený, a tím ovšem zamítají reformatory věku XVI., kteří učili, že Kristus Pán neustanovil zevního kněžství, ať prý každý křesťan mocí křtu jest knězem. Bratři vyznávají v konfessi z r. 1525 (Art. 68.), čeho všeho by třeba bylo ku platnému posvěcování Eucharistie. »Jedno prý zřízená moc úředná, svěšená řádně k přísluhování poselství Páně na místě jeho. Druhá: Známost úmyslu i působení podle nieho. Třetí: Modlitby z viery při posvěcení činěné. Čtvrté: Poselství Kristova oboje pravdy i posvěcení chleba a vína i bytu posvátného a Krve Páně skrze formu slov Kristem vydanú.«

Jestliže této zmatenici slov autorů konfesse rozumíme, žádají oni ku platnému posvěcování Eucharistie, aby světitel byl kněz náležitě poslaný, aby byl znalý víry stran Eucharistie, a podle toho se řídil úmysl jeho při svěcení, aby užil při něm slov Páně, ničeho nepřidáváje ani neubíraje, a to posvěcení že jest pouze možné slovy Páně vyřčenými nad chlebem a vínem.

Bratři i Chelčický jsou jednosvorní, že kněz hříšník nebo bludař a kacíf neposvěcuje platně, a tudíž že kněží Římské Církve platně posvěcovati nemohú, bloudíce v úmyslu, anit věří v přeměnu chleba a vína v tělo a krev Páně, a nad to žijí nešlechetně. Katolíci nemají prý tou příčinou žádné svátosti těla a krve Páně, a také proto, že

¹⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o Eucharistii.

formy Kristem Pánem přikázané neužívají, buď ubírajíce anebo nějaký nálezeček přidávajíce.

Avšak, ač se Chelčický a konfesse z r. 1525 ve mnohém srovnávají stran Eucharistie, jest přece mezi nimi trhlina veliká. Kdežto Chelčický svým časem zatratil beze všeho učení i ty kněze Tábořské, kteří drželi, že by byl Kristus Pán v Eucharistii přítomen mocně, duchovně a svátostně s milostí svou, a kladl je na roveň s náukou Naháčův, kteří shledávali v Eucharistii pouhé znamení těla a krve Páně: *nepřijímají Bratři v konfessi z r. 1525, že by byl Kristus Pán v chlebě a víně posvěceném skutečně, v pravdě a podstatně*, neboť oni podávají o svátosti Eucharistie definici zcela prázdnou: »Z viery Zákona máme za svátost třetí chléb Kristem vzatý, s děkováním lámaný a skrz to posvěcený, daný učedníkům, rozkázaný k vzetí i k jedení. Též víno vzaté, s dobrořečením dané a rozkázané k vzetí i k pití všem, i k pití ode všech v podstatě a v případech podle úmyslu Kristova a tu posvěcené máme za svátost.«¹⁾ (Art. 68.) Doleji praví konfesse: »že ten chléb posvěcený a víno posvěcené se vysvědčují býti »tělem a krví Páně«, a vykládají, že tak obdržíme chléb důstojnějšího bytu, »aby byl posvátně, duchovně, mocně a právě tělem Páně přirozeným (!)«. (Art. 68.)

Zde jest vidná trhlina mezi Petrem Chelčickým a autory konfesse z r. 1525, neboť oni užívají oficiálně právě těch slov ku vyznání své víry v Eucharistii, jichžto užívali Tábořové oproti Chelčickému.

Mám za to, že učení Tábořů o Eucharistii zanesla do Jednoty ta částka z nich, která se k Řehořovcům a Bratrům z Chelčic přidala, a z toho soudím, že asi skrovná nebyla, když Bratry Chelčické a Řehořovce překonala a učení Chelčického odstranila.

Z toho arci jde, že nemohli Bratři s katolíky věriti, že se máme Kristu Pánu v Eucharistii klaněti. Již r. 1508 píše ve spise naproti dvěma listům dokt. Augustina, někdy probošta Olomúckého, že jest v St. a N. Zákoně zakázáno Kristu Pánu v Eucharistii se klaněti, jelikož Bůh zřejmě dí: »Neučiníš sobě rytiny a t. d., jakoby byl Kristus Pán v Eucharistii jako rytina. Ve spise, jež Bratři vydali r. 1520 v Bělé, »O klekání před svátostí těla a krve Páně,« snaží se takéž o důkaz, že jí nepatří ústa Boží.

Učení, že Kristus Pán není ani tím způsobem v Eucharistii přítomen, jak učil Chelčický, předkládá také konfesse z r. 1535. (Art. VI. n. 13.) Praví se tam: »Při kterémžto artikuli obzvláště a potřebně pro vyhnutí mnohým škodným svodům Antikristovým učí, že Pán Kristus přítomností svou tělesnou, ani tím způsobem, jakýmž zde bydlil v smrtelnosti, ani oslaveným, v němž se po z mrtvých vstání učenníkům ukazoval a viditelně od nich do nebe vystoupil, zde na zemi není a nebude až do skonání světa; ale že jest na výsostech s Otcem v nebi.« V n. 14. však přiznávají Bratři; že jest s námi tentýž Kristus Bůh, a pravý člověk, avšak způsobem rozdílným . . . totiž duchovním a mocným, jakým se nám k spasení podává. Pozoruhodno však jest, že se nezalíbilo Bratrům výklad tento připojiti k učení svému o večeři

¹⁾ Tuto prázdnou definici o svátosti převelebně podává také katechismus Českobratrský z r. 1618 n. 197.

Páně (Art. 14), neboť tam jenom dí: že chléb jest tělem, a víno krví Páně.

Podle toho všeho jest na jevu, že Bratří náuku Chelčického o Eucharistii zavrhlí a že přijali učení Táborů a to ihned na úsvitě Jednoty, aspoň nedlouho potom, když se byla ustavila. Odtud také dlužno jest dáti Bratřím svědectví, že svého učení o Eucharistii později neměnili, ale v něm stáli byli a že v tom ve při své naproti Martinusovi, luterskému pastorovi v Perně, jenž je stíhal z nestálosti, byli na pravdě.

O tom, že Bratří katolíkům spílali modlářů, jelikož se Kristu Pánu v Eucharistii klaněli, nechci se zmíniti, neboť injurii tuto odkluzuje katolické dogma, že Kristus Pán jest na oltáři skutečně a v pravdě a podstatně přeměnou podstaty chleba a vína v tělo a krev Páně přítomen jako Bůh a člověk. *Činí tak arci pastorem protestantští až potud, viníce katolíky z modlářství, a v tom by se mohli v hrdlo stydět.*

e) Chelčický a konfesse z r. 1525 jsou dále na sporu v tom, že Chelčický věří, že jest Eucharistie také obětí, což konfesse zahrnuje (Art. 20), v čem i Táborům odporuje, neboť ti věřili, že jest mše sv. obětí (Art. 51). Věří Chelčický, že Kristus Pán ustanovil viditelnou obět, věřil také, že zřídil viditelné kněžství, ale zle láteří na papeže, že prý se domnívá, by v něm byla jediné moc kněžství.¹⁾ Chelčický arci ve své neznalosti ani netušil, že sobě žádný papež výlučné moci světití na kněžství neosoboval, ani v Církvi vezdy bylo věřeno, že biskup, byť se byl stal bludařem, kacířem a apostatou platně světit na kněžství, když tak činí podle ustanovení Páně.

Na světiteli žádá Chelčický, ač má-li býti svěcení platno, aby byl z počtu vyvolených a ve stavu milosti, a tohotéž žádá na tom, kdož má býti svěcen, a nad to ještě aby byl od Boha k tomuto stavu vyvolen. Proto se mu také zdá, jak praví, podle Písma, skutečně však podle Viklífa, že by volení ku stavu kněžskému se mělo díti losem. Toho-li všeho není: vyvolení od Boha, volání k tomu stavu, a stav milosti, jest svěcení neplatno.

Na tomto základě tvrdí Chelčický, že nyní není v katolické Církvi nižádného kněze, a že lidé nemohou býti spaseni, leč by ode všeho kněžstva odstoupili, což se jeho z papeže rodí. Všickni prý kněží papežští jsou zloději a lotři. Fanatické toto spílání Chelčického od-suzuje se samo.

Konfesse Bratří z r. 1525 souhlasí s Chelčickým, že jest svěcení na kněze svátost (Art. 69 a Art. 20), jen že nepřipojuje jeho dvorného líčení o katolickém kněžstvu, což ostatně jinde činí, když tvrdí, že jest katolická církev všechna zkažena.

f) V konfessi z r. 1525 vyznávají Bratří, že jest manželství svátost, když se takto vyslovují: »Při té svátosti za svátost máme v Kristu a v Církvi pravdu celého řádného, poctivého manželství, počnúc od osob až do úmysla přiemého, až do svobody vuole, až do smlúvy posvěcenie i oddanie i potvrzenie jich až do svatby a skládanie jich, až i do řádného podle umenie Božieho, požívanie jich ve vsí svatosti a zdrženlivosti.« Art. 70.

¹⁾ Siet viery. II. Kap. 28.

Definice tato jest arci velice popletena, tak že člověk čta všechny ty zmatenice těžko chápe, čeho vlastně Bratři žádají, aby sňatek křesťanův byl svátostí, a všechn se sebrati musí, aby vyvážil, za jakými as podmínkami by manželství mohlo slouti a bylo svátostí.

Zdá se, že žádají Bratři k tomu cíli, by manželství bylo svátostí, aby snoubenci v ně svatě vcházel, aby o své vůli v ně vkročili, aby lože manželské neposkvrněné zachovali, aby hříchu smrtelného se vezdy varovali, a tak stále podle přítomné spravedlnosti v obcování svatých zůstávali.

My katolíci ovšem s radostí čteme, že ta stará Jednota Bratří sňatek křesťanův svátostí býti soudí, a také uznáváme, že jejich definice o svátosti stavu manželského plně souhlasí s jejich dogmatickými názory, že, kdo není v stavu milosti, nepřijímá platně nížádné svátosti, a poněvadž jest manželství stav trvalý, pochopujeme, že kladou Bratři za podmínku, aby sňatek vezdy svátostí zůstával, by manželé žili bez hříchu smrtelného, a katolíci by sobě přáli, aby tak skutečně bylo, avšak přes to přese všechno nemohou souhlasiti s rigoristickými podmínkami Bratří pro důsledky, jež by se zajisté dostavily.

Chelčický není s Bratřími na sporu v tom, že sňatek jest původem z Boha, čímž se liší od Katharů; on také přiznává, že jest manželství znamením svatě věci, ale připojuje, že prý takové znamení se také při sňatcích Židů a pohanů nalézá, a proto činí závěrek, že *manželství křesťanů není svátostí, ani by prý jinak i sňatek Židů a pohanů svátostí býti musel.*¹⁾ Chelčický přehléd, že sv. Apoštol neřekl, že by manželství vůbec bylo tajemstvím velikým, alebrž že jest jím sňatek křesťanů směrem ku Kristu a jeho spojbě s Církví.²⁾

Ježto Chelčický sňatek křesťanův zbavuje svátostného lesku a má pouze za spojení přirozeného řádu, jest v tom předchůdcem dokt. Lutra, který vyřkl: »dasz die Ehe eine blos bürgerliche Handthierung sei.«

g) O svátosti pokání nemluví konfesse z r. 1525 do obšírna, alebrž jen zkrátka dí: že jest ono svátostí. (Art. 71.) Částky pokání, jako: zpověď, lítost, zadostučinění, konfesse tato přijímá a zřejmě dí, že jest pokání nevyhnutelně potřebno těm, kdo zhřešili. Ano, ona klade katolíkům za »největší odpornost a gruntovní základ všech odporností, že prý katolíci z hříechu největšího (dědičného) i z Zákona jeho a z ovoce jeho i ze všeho zatracení jeho nikdy pokání nečiní (Art. 22).

Těžko jest věru říci, jak jsou dospěli Bratři k té domněnce, že jest potřebno činiti pokání z hříechu dědičného, kteréhož jsme se ovšem podle sv. Apoštola v Adamovi dopustili, ale osobně nespáchali. Já se domnívám, že měli Bratři toto mínění z Viklífa, který tolik hříchů dědičných (!) přijímá, kolik jest, bylo a bude Adamových potomků. Viklif dí totiž: »Necesse est peccata originalia hominum esse inaequalia, sicut descendentes propter illa inaequaliter condemnandi.³⁾ Na takovém základě lze arci tvrditi, že jest potřebno, za hřích dědičný činiti pokání, neboť je-li dědičný hřích při každém člověku jiný a jiný, pak jest osobný, a osobných hříchů musíme ovšem z potřeby želeti.

¹⁾ Rkp. Svatovitský. O sedmeře svátosti. L. 180 b.

²⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o sedmeře svátosti.

³⁾ Trial. C. IV. cap. 13.

Chelčický neodpírá, že jest pokání svátost, a přijímá také tři částky její: želenie, dostičinění a zpověď; avšak on zřejmě dí, že pouze *zpověď Bohu jest potřebna k odpuštění*. O té podle Viklífa papouškuje, že ji ustanovil papež Innocenc III.¹⁾ Chelčický také neupírá, že ustanovil Kristus Pán moc klíčů, ale on ji vykládá podle Viklífa a Jana Husi v ten způsob, že *jest ona pouze mocí ohlašovati, že jsou hříšníkovu odpuštěny hříchy*. Avšak ani této nuzné moci nechce tento skromný člověk přiznati katolickým kněžím, aniť prý jsou bludní, nešlechtní a neumělí, nevědouce, co zákon Boží jest. Oněměli by prý papežové, kardinálové, biskupové, opatové, faráři a jiní kněží, kdyby se jich kdo otázel, co je Zákon Boží, neboť prý nikdo v něm nečte!²⁾ Nad to prý jsou katoličtí kněží kacíři a vedou peský život.

Konfesse však z r. 1525 se o moci klíčů nevyjadřuje.

Chelčický odpírá dále, že by měli papež a biskupové moc, udělovati odpustků.³⁾ Konfesse však nečiní o nich zmínky.

h) Konfesse z r. 1525 neodpírá, že *jest poslední pomazání svátostí*, ba ani neodpírá obřadům, jimiž se uděluje v Církvi katolické (Art. 72), avšak na jiném místě (Art. 23) klade odpor katolické Církvi, že prý touto svátostí i těm křesťanům přísluhuje, kteří až do poslední nemoci trvali v nekajcnosti. Bratři měli totiž za to, že takový člověk nemá naději na odpuštění hřiechuov, a proto že se jemu na zmar uděluje tato svátost, ant prý jest již od Boha zavržen. Tento ukrutný blud drželi Bratři po dlouhou dobu, a Sturem jim jej vytýká vším právem, neboť oni jej vnesli i do svých bohoslužebných písní.⁴⁾

Oproti Bratřím tvrdí Chelčický, že poslední pomazání není svátostí od Krista Pána ustanovenou, a snaží se širokým rozkládáním přesvědčiti mistry Pražské, že na plano hlásají, že by bylo poslední pomazání svátostí.⁵⁾

16. *Úctu svatým a především kodičce Boží povinnou zamítají Bratři v dotčené konfessi jako modlářství*, spolu se svým mistrem Petrem Chelčickým, jakož i úctu ostatkům svatých prokazovanou, a podobně i uctívání obrazů. Snad by sobě byli Bratři dali říci, aspoň ta stará Jednota, kteráž ještě jako článek víry držela, že Petr Valda žil za dob Konstantinových, když by k nim mluvilý katakomby, jako mluví k nám o úctě svatých a obrazů staletí před Konstantinem; avšak těžko tak s jistotou tvrditi, neboť katakomby mluví, a protestantští pastoremé katolíkům modlářství předstírají!

Podobně zamítají Bratři *vzývání svatých* (Art. 7), opět v souzvuku s Petrem Chelčickým.

17. Spolu s Chelčickým zamítají také Bratři v konfessi z r. 1525 *jsoucnost očištění, jak o něm učí katolická Církev*, a užívají proti němu těchže důvodů, jako Petr Chelčický.⁶⁾ Když totiž konfesse dotkla, že posílají katolíci některých duší beze všech důvodův do očištění, praví, že jest prý proti smyslu a rozumu, aby duše na onom světě trpěla a očištěna býti měla samotna, kdežto zhřešilo i tělo. Konfesse ovšem

¹⁾ Injurii tuto opakují stále netoliko ti, jimž jde o podvrácení křesťanství, ale také pastoremé.

²⁾ Kniha Výkladuov. Ned. XIII. po Trojici.

³⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o svátosti sedmeře.

⁴⁾ Sturem. Rozsouzení Blud IX.

⁵⁾ Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o svátosti sedmeře.

⁶⁾ Dr. A. Lenz. Učení Petra Chelčického o Očištění.

zapomněla, že sídlo hříchu a vévodění tělu v duši je. Také prý jest proti Písmu, aby byla věrná duše na onom světě ohněm trápena, neboť ten prý jest připraven ďáblu i andělům jeho. Art. 10.

Avšak konfesse nečiní nižádné zmínky o utěšených krajinách, kamž odkazuje Br. Chelčický věrné duše, aby tam dlely až do dnů posledních a požárem světovým byly očištěny.

18. S Chelčickým věří i Bratři podle konfesse, že *jest duše lidská nesmrtelná* a že zůstává po smrti těla sebevědomou, což ovšem jest učením, jež předpokládají články předchozí a následující. Také jest peklo věčné podle nich, v něm opravdový oheň, a v tom všem jsou ve shodě s Petrem Chelčickým.

19. Bratři věří podle konfesse z r. 1525 *ve druhé příští Páně*. O chiliasmu není při nich ani při Chelčickém ani stopy. Oni věří, že přijde Pán soudit živých i mrtvých, a souzvukují s Chelčickým, že druhý příchod Páně budou předcházeti znamení. Avšak jsou z obojí strany naproti odvěkému učení katolické Církve, že na sklonku časů přijde Antikrist a že bude osobou jednotlivou, fysickou, a nikoliv pouze morální. Oni zajisté za příkladem Viklifovým a Jana Husi tvrdí, jakož i za příkladem Jana Rokycany, že jest papež úhlavním Antikristem, a spolu s ním všechno císařské duchovenstvo, ano, všechna katolická Církev že jest tím Antikristem, o němž psal sv. Jan Miláček ve Zjevení a v epístole své, i sv. Pavel ve svém listě II. k Thessalonickým. Ovšem že ti nenávisníci katolické Církve nemohli z Písma dokázati, že by papež byl Antikristem a jeho duchovenstvo, ano, všechna katolická Církev, avšak lid těmto svodům věřil, poněvadž stálým lhaním, že by katolická Církev byla zcela zkažena, konečně svědcům svým dal za pravdu. Fanatismus jest slepý, tak že kalí oči i jinak osvětleným lidem. Vždyť ten fanatický článek, že jest papež Antikrist, vezdy byl v Jednotě Českých Bratří držán, ba i velebený Br. Jan Amos Komenský tak hlásal, ač neumím říci, jestli tak věřil.

Podle toho nebyl Lutr první, jak se Döllinger domýšlí,¹⁾ jenž papeže (papežství vůbec) nazval Antikristem. Je-li toto v očích českých liberálův a fanatiků něco velikého, ať vyřknou naproti německému národu, že prvenství tohoto velikářství náleží jménu českému. Já však jen toho dokládám, že se protestanté v říši za tento fanatismus Lutrův již začínají stydět.

Přehlédneme-li učení Bratří, jak je vykládá konfesse z r. 1525, ihned se přesvědčíme, že ono ve mnohých kusech od Br. Chelčického a Bratra Řehoře vybočilo. Neboť učí dotčení Bratří naproti oběma, že jest dovoleno křesťanu nad křesťany panovati a v panování úcastenství míti, a to jest fundamentální odpor jejich a zásadný naproti oběma patriarchům. Bratři tvrdí opět naproti oběma patriarchům, že jest přísaha dovolena. Naproti Chelčickému učí, že jest sedm svátostí, kdežto on pouze čtyř křesťanům dopustil, a upírají, že by byla Eucharistie obětí, a že by v ní byl Kristus Pán skutečně trvale a podstatně přítomen. Naproti oběma hlásají Bratři podle konfesse bludy o Kristu Pánu člověku. Přes to však jest valně článkův, o nichž nejsou v nesvoru. Učí s nimi, že Písmo jest výlučným pramenem křesťanského náboženství, že jest Církev sborem vyvolených, že Církev Římská jest od Krista Pána odpadlá, že jest v Církvi viditelné kněžství, že

¹⁾ Döllinger. Kirche und Kirchen. Str. 441.

kněz bludný anebo hříšný nepřisluhuje platně svátostmi, že není očištěn ve smyslu katolickém, že se svatí nemají ctíti, aniž za orodování vyzývati, obrazům že se nemá úcta vzdávati, tak že jest dosti vazeb, jimiž byli patriarchové Br. Petr Chelčický a Br. Řehoř k sobě i roku 1525 připoutáni, jakož i kázni, ku které i Br. Chelčický i Br. Řehoř své věrné nabádal.

Avšak tou měrou, jakou Jednota Bratří Českých opouštěla Br. Řehoře a Br. Chelčického, tou měrou se také lišila od Leonistů. Stará Jednota věřila s Br. Chelčickým a Řehořem, že jest panování křesťana nad křesťanem zakázáno, jakož i míti bohatství a důstojenství, aniž že sluší žítí v radovánkách, a že jest chudoba přikázána, neboť věřili s Petrem Chelčickým a s Br. Řehořem, že právě proto Církev Římská přestala býti Církví Páně, poněvadž přijala z rukou Konstantinových panování, zboží a důstojenství, a právě proto že se oddělil od téže Církve Petrus Valdsus se svoji družinou, a ti že se stali tou pravou Církví Kristovou. Stará Jednota věřila s Petrem Chelčickým a Br. Řehořem, že Církev Římská přestavši býti Církví Páně, nemá také žádného poselství od něho, že tedy nemá moci ani zákonodárné, ani soudné, ani výkonné, že není neomylná, ale plna bludův a nečestí. Jednota stará věřila s Petrem Chelčickým a Br. Řehořem, že moc světská z Boha není, že tedy zákony světské nejsou závazné, že věrnému křesťanu není dovoleno sporů si hleděti, při vésti před rychtářem anebo konšelem, býti soudcem, biřicem anebo popravním. Jednota stará zakazovala přísahu, jako Řehoř a Petr Chelčický; zamítala bohatství, prikazovala chudobu a měla za to, že útrapy a pronásledování jsou údělem věrného křesťana, jakož tak činili Br. Řehoř a Petr Chelčický. Jednota stará zavrhovala osvětu, vzdělanost a umění, nádheru v chrámech, umělé zpěvy a hudbu, rovně jako Br. Řehoř a Petr Chelčický. Jednota stará zamítala očištěc, přímlyvy za mrtvé, odpustky a účtu svatých a jich vyzývání a účtu obrazů. Ale to jsou samé články, jež vyznávali i Leonisté, s nimiž Bratří naproti Chelčickému přijímali i sedmeru svátost.

Vrací se zde opět otázka, kterou jsme položili stran učení Chelčického o pramenech, odkud je vážil. Musíme i zde doznati, že Jednota Bratrská především prostřednictvím Petra Chelčického články Valdenské přijala, jakož i prostřednictvím Táborů.

Matěj Illyrský, horlivý přívrženec Lutrův, dospěl srovnáváje učení Valdenských s učíním Jednoty Bratrské ¹⁾ k tomu úsudku, že jest křivo, tvrditi, že by byl Hus nebo Rokycana duchovním původcem Jednoty; majíť prý Bratří původ z Valdenských. On praví totiž ve svém listě ke starším Jednoty Bratrské v r. 1555, že prý Hus ani s polovice tak čistého učení nepředkládal, jako prý je učení Valdenské, a vyslovuje podivení, jak se mohlo státi, že Hus neměl čistějšího učení, anť Hus a Valdenští byli současně v Čechách. »Et Hussius ne ex dimidia parte quidem tam puram doctrinam, ut vestra est, habuit (viz Catalogus testium veritatis). Ac nequeo sane mirari, qui acciderit, quod cum eodem tempore simul Hussius et Valdenses fuerunt, non tamen ex eorum collatione Hussius suam doctrinam aliquanto purgatorem et solidiorem effecerit.

¹⁾ Prof. dr. Goll. Quellen.

Také netají toho ani Br. Jafet,¹⁾ jenž se stal učenníkem Jednoty r. 1568, a zřejmě učí, že byli Bratři již před rokem 1467 ve styku s Valdenskými, a píše o nich, že prý byli zbytkem staré pravé Církve, a, ač prý neudrželi svého učení v plné čistotě, přece že měli apoštolskou posloupnost. On také přiznává, že s nimi Bratři vyjednávali před tím, než ustavili svou organisaci, a usilovali o sjednocení, avšak že prý nastaly nějaké obtíže. Snad měl na mysli ty obtíže, o kterých Bratři jinde píší,²⁾ »že Valdenští pravdy ukrývali a chovali se k pokrytství, požívající obyčejů a služebností těch, jež měli za svodné. Také opouštějící chudé, poklady z toho, co kdy jim lidé dali, shromáždžovali, ježto mělo na chudé obráceno býti, též s kněžími Římskými se přiznali, a summou, že vyvinuli z toho, v čem předkové jejich stáli.«

Stran pokrytství, jež tuto Bratři Valdenským vytýkají, slušno přidati, že staří Valdenští neupírali hodným kněžím Římské Církve, že platně svátostmi přislужují, a v tom vlastně jest příčina, za kterou Valdenští, aspoň některá část jich, i z rukou kněží Římských svátosti přijímala.

Kdežto Jafet tupí Valdenské, nečinili takto Bratři starší doby, ale chválili je, že jsou byli mužové dobří, z nichž prý i Viklif nějakou pomoc vzal, a z Viklifa Jan Hus; oni prý majíce světlo Boží, dobře smýšleli o některých článcích a pro pravdu protiventiv snášeli.³⁾ Tak jednají Bratři zejména ve spise: Psaň Bratři Starých za krále Jiřího v úzkostech.⁴⁾ Ano, staří Bratři netají, že působili Valdenští při ustavení Jednoty, k nimžto se uchýlili, aby jejich biskup Štěpán jim posvětil kněze Michala na biskupství. Bratři také netají, že měli styky s Valdenskými, když byla Jednota již ustavena, ano, oni zvláště lnuli k Valdenským, té jsouce domněnky, že snad především při nich, ježto mají původ v odloučení se od Církve císařské, shledají i učení apoštolské i kázeň apoštolskou. Odtud poslali Br. Lukáše do Vlach. Bratři také vyznávají, ovšem ti staří, že některé z Valdenských do Jednoty přijali. V traktátu: »Jak se mají lidé míti k Římské Církvi.«⁵⁾ píší: »Také jsme s Řeky mluvili též v Praze,⁶⁾ i někteří z Čech tam byli, ježto ty věci viděli, kterak oni se mají. Též i Ráciech i v Rusích, i mezi Armény i v Muldavě, jakož jsú a mohou býti i tam lidé ctnostní a křesťané dobří. Ale puovod knězie mají spolu se světem. Než, že ten jest rozdíl od Římské Církve, i mohou se snadně křesťané věrní zachovati mezi nimi v svědomí dobrém. Ačť sú také první léta někteří z tiech trpěli mučednictva, ale však sme od nich nemohli mieti puovodu kniezie podle pravdy Piesma Apoštolského. Neb také podle puovodu sú kniezie zkažení ti Valaši. Též i Rusové.« Za to však vyznávají Bratři v též traktátu, že někteří z Valdenských s nimi sú, a chválí zvláště toho Štěpána, kterýž Michala světil, kterýž prý jim mnoho pravil o původu první Církve, a tom původu že prý oni Valdenští zůstávají. Kněz Štěpán byl prý znám s kněžími v Čechách, zvláště s Rokycanou a s Martinem Lupáčem.«

¹⁾ Quellen I., 82. Prof. dr. Goll.

²⁾ Sborník. Č. M. Sign. 4. D. 1. y. Traktát o původu Jednoty Bratrské.

³⁾ Sturem. Srovnání. Pag. 167.

⁴⁾ Goll. Quellen. I., 96, 97.

⁵⁾ Goll. I. c. I., 103.

⁶⁾ V té asi době, když Rokycana o unii vyjednával.

Nelze tedy žádnou měrou popírati, že Valdenští byli netoliko ve styku s Bratřími, ale že také mínění své s nimi vyměňovali. A z této stránky nelze upírati, že Valdenští měli vliv na Jednotu ve směru věroučném. Ano, Gindely cituje dopis kněze Martina okolo r. 1470 Rokycanovi (Gindely I, 45), »Jelikož Valdenské trpíte a je milujete, kteří s námi, co se týká víry, stejného smýšlení jsou, neboť kdykoliv jsme s nimi rozmlouvali, vždy jsme shledali, že se od nás stran víry nevzdalují, proč bychom tedy my neměli býti trpění?«

Tou příčinou nebyl na pravdě Br. Blahoslav, když naproti Matěji Illyrskému tvrdil, že neměli Bratři nižádného učení z Valdenských, tvrdě, ¹⁾ že první původcové Jednoty byli zbylí posluchači Matěje z Janova, Husovi, Jakúbkovi, Rokycanovi, z nichž nebyl z nejposlednějších Br. Řehoř a jiní měšťané Pražští, pilní návštěvovatelé Rokycanovi a Lupáčovi, kteříž prý neměli žádného obcování s Valdenskými, ano, sotva prý kterého z nich kdy spatřili. *Byli prý Valdenští po Cechách rozptýleni, trvající v úkrytu.*

Ovšem jest pravda, že se Bratři zhusta Valdenských zřikali, kteříž byli pro bludy své pronásledováni, a nechťeli tomu, aby byli s nimi směřováni, avšak to se nestalo tou příčinou, jakoby byli z Valdenských ničehož nevzáli, ale proto, aby spolu s nimi nebyli pronásledováni.

Že však Valdenští nebyli jediní, kteří kromě Rokycany a Lupáce na Bratry působili, dokazuje se z článků, které z Viklífa prostřednictvím Jana Husi a Chelčického přibrali, jako: že jest Církev sborem pouze vyvolených, a že Kristus Pán za předzvěděné ku věčné zátratě neumíral, že předzvědění neobdržíjí milosti, aby se mohli ze hříchů káti, že jim Bůh neodpouští dědičného hříchu, nebo k těmto děsným článkům se Valdenští neznali, a proto jich také Bratři z nich vzlti nemohli, tou příčinou již *jeví se býti nepravdou, že Bratři nebyli, leč jen Valdenští.*

Známo je, že Hus, když z Prahy ušel, a bylo zakázáno, v kaplích kázati, ²⁾ neposlechl autority církevní, ale že kázal i na polích, a zvláště kolem Tábora. Jak se zdá, věděl Hus, že tam jest pro jeho setbu pole připravené. Ve svých latinských a českých spisech učí Hus jenom některým bludům Viklífovým, nikoli všem, ale kdož může tvrditi, že jich nehlásal na způsob Lolardů v štrém poli? Z něho tedy mohli se sedláčkové kolem Tábora dověděti o učení Leonistů, o němž měli již aspoň poněkud známost, aniž, jak již bylo povéděno, byli Valdenští na jisto na blízku v Jindřichově Hradci, v jeho okolí, v Deštné, a jinde po blízku, a můžeme podle pravděpodobnosti říci, že i v krajinách kolem nynějšího Tábora.

Tou příčinou jest jisto, že na Bratry působili netoliko Valdenští, ale také Viklífisté.

Avšak to všechno nedokazuje plně a dokonale, že Bratři svou nauku a kázeň, aneb aspoň své názory o kázni z Valdenských čerpali, jestliže k těmto historickým svědectvím se nepřipojí důkaz, že věrouka a z části i názory mravoučné jsou na obou stranách,

¹⁾ Summa quaedam brevissima collecta ex variis scriptis Fratrum, qui falso Valdenses vel Piccardi vocantur, de eorundem Fratrum origine et actis. 1556. Goll. I. c. I., 114 seq.

²⁾ Tímž také ne v kapli Betlémské.

kromě článků, jež Bratři přibrali z Jana Husa, totožny. Ten důkaz však jest na jevu srovnáním učení Starých Bratří se starými Valdenskými.

Co sobě osvojili z tak zvaného domácího hnutí, anebo z náuk revolučních v Čechách vyrostlých a samostatných, neumím říci. Jednání Matěje z Janova, Waldhausera a Miličovo nijak nečelilo k povalení katolické Církve, ti nechtěli býti deformatory Církve Páně, oni nebyli revoluční a podvratní lidé. Deformaci Církve Římské chtěl míti Hus, chtěli míti Bratři i Táborové. Také na tom nezáležel, zdali pustošily vlast naši zásady z ciziny přišlé, anebo z domácího krbu vzaté. Ruina zůstane vezdy ruinou. Co se mne týče, byl bych z toho srdce rád, kdyby se dalo dokázati, že cizácké bludy náš národ trhaly, a že k tomu národ náš nepřispěl jinak, než že se dal svést.

VII.

Učení Táborů a Petra Chelčického ve vzájemném poměru.

Prameny: Joannis de Lukavec et Nikolai de Pelhřimov Chronicon Taboritarum; Laurentius de Březina: De gestis et variis accidentibus regni Boëmiæ. 114—1422. Ex Copia Musæi Boh. Mathiæ Illyrici »Confessio Waldensium de plerisque nunc controversis dogmatibus ante annos 134 scripta seu Apologia Confessionis Taboritarum contra claudicantes Hussitas, nostrisque temporibus statui ac rebus pulchre correspondens. Sed propter subintroductos Fratres, qui subintroierunt explorare nostram libertatem, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitute redigerent: quibus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud nos. En quam necesse ac salutare sit, repugnare servituti Mosaicæ, nedum Antichristianæ, si modo veritatem evangelii retinere volumus. Rukopis Vyšehradský.

Petr Chelčický nazývá Tábořské kněze polobratřimi a dává tento přátelský titul také, aspoň nepřímě, Táborům laikům, pokud tito se spravovali v náboženských věcech nadzmičenými kněžími. Neumím však říci, zdali tento titul svědčil všem Táborům bez rozdílu, ať již těm starým, chiliastickým, nebo také pozdějším.

Kdo však přečetl Filipíky Br. Chelčického proti kněžím Tábořským a proti Táborům vůbec, musí věru ustrnouti, kterak mohli přese všechny nepravosti, jež jim vytýká, k tak laskavému titulu dospěti.

Jenom slyšíme, jak přísně dokračuje Chelčický na kněze Tábořské, vytýkáje jim podvody páchané na ubohém lidu, zvláště v učení o velebné svátosti. Oni prý ti podvodní kněží nevěří, že by Kristus Pán byl v Eucharistii bytně, skutečně, v pravdě a podstatně přítomen, ale říkají, že jest v ní pouze milostí svou; mocně a duchovně, což prý, jak jim dokazuje, rovno jest tomu, jakoby věřili, že chléb a víno jsou pouze znamením těla a krve Páně; ale přes to přese všechno hlásají, jak prý jest to těžký hřích rúhati se velebné svátosti a říkati: že by se nedělil posvátný chléb a víno od chleba a vína tělesného, a právě prý ti kněží Tábořští jsou u příčině, že se v Čechách rúhání proti velebné svátosti rozmohlo. Nebylo prý takového rúhání

slýcháno, až do té doby, kdy kněží Táborští rozhlašovali počali, že není Kristus Pán v Eucharistii podstatně přítomen. Ač prý kněží Táborští nevěří, že jest Kristus Pán přítomen v Eucharistii, přece dopouštějí lidu klanění této svátosti. »Lid však jest podle čtenie od mladosti naučen, že jest Kristus své tělo ustavil a dal je lidem za pokrm, že pak hloupě se má k těm věcem, jako sirý a vždy od kněží zklamaný, ale vždy podle slov Božích chýlí se k tomu . . . jakož dávno naučen jest . . . A ti kněží púhým chlebem obrací se mezi nimi, kterážto věc neslýchána jest, aby lid v jiném rozumu hledal spasenie, a kněz v jiném rozumu přisluhoval lidem, a nesmiel lidu upřímně hlásati, což smýšlí o tom, čímž lidu přisluhuje.¹⁾

Chelčický doráží právem na tyto podvodné kněze Tábořské a vyzývá je, aby mluvili zjevně, pravda-li jest, že mají posláni z Boha.²⁾ Zatím prý oni podvodně a pokrytě s lidem zápolí. »Tupíte to, horlí na ně Chelčický, ježto se modlí chlebu papežovu, jako Bohu; avšak ten chléb púhý lidem těm stavíte, na vojnu nosíte, dáváte, kdežto vždy lid jako k tělu Božímu jde, ač jim pak z daleka povíte, aby se varovali modlosluženie, co jest platno, když jim nepoviete zjevně, že jest modla nebo chléb púhý, a oni pojdu k niemu, jako k tielu Kristovu? . . . V skutku je vženete v modlosluženie a budete vždy sluhy tohoto modlosluženie, které tupíte na papežově stranie.³⁾

Chelčický tuto připomíná, že by ti kněží Táborští z tohoto svého podvodného jednání měli seznati, že jich Bůh neposlal, ale že jich dopustil na lid hřšíšný, aby za nimi bez pokání zahynul.

A ejhle! Tyto podvodné kněze Tábořské jmenuje Chelčický polobratřimi, ano, bratřimi, ač, jak jim zřejmě do očí vytýká, jsou podvodníci, a že jich Bůh neposlal!

Chelčický zabíhá ve své Filipice tak daleko, že jmenuje Naháče tovaryši kněží Tábořských. Ti rúhačové sami prý dávají na jevo, kdo jsou byli jejich mistry: »Takoví rúhači vás pochvalují před námi, že jste vy stateční knězie, ježto tu modlu papežovu kázete, a že ještě právě nesmíte pro dábelníky a pro modlosluhy, ale byste směli, tepruov byste zjevili věrným tu ohavnost postavenú na místě svatém.⁴⁾ Ano, Chelčický hrozí také Tábořským kněžím tresty, jimiž trestal Bůh Naháče, vydav je chtíčům jejich. Říkali prý ti Naháci: Raději bych před ďáblem klekal, než před tú svátostí . . . Takovi Naháci obrátili sú se v ohavné a neukrotitelné smilstvie.⁵⁾ »Napáchavše vražd, a narúhavše se té svátostí, obrátili se ve smilství ohavné do lesův a do zákutin, tak rúhají, netopýře, motýle a modly tomu dávající, a někteří položivše za jedení Kristova těla své smilství, i položili sú sobě v znamení chléb bělný a tak sobě rozumějí.⁶⁾

A tyto Tábořské kněze a s nimi souhlasné Tábořy zove Chelčický bratřimi, jest to možná?

Říci o lidech, toho neb onoho jména, že jsou podvodníci a svůdci, a pak tvrditi o nich, že jsou bratřimi, toť jest zajisté něco neslýchaného.

¹⁾ Replika naproti Mikuláši Biskupovi. Kap. 34.

²⁾ Tohoto posláni od Boha zapomněl Chelčický také stran své osoby a svého Viklifického učení o Eucharistii dokázati.

³⁾ Replika. Kap. 13.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ Tamtéž. Kap. 14.

Chelčický tvrdí o kněžích Táborských, že jsou to lidé, kteří jsou svého úřadu nedbalí, kteří netoliko podvody tropí s věrným, ale hlupákem lidem, ale také jsou vrchovatě nesvědomití, zlehčující nade všechno pomýšlení velebnou svátostí. Je prý viděti, píše, do všech kněží Táborských a do všech, kteří stojí k jejich straně, zlehčení veliké svátosti těla a krve Páně. Viděti prý, kterak se tou svátostí obírají a kterak sú ji obecnou učinili, as tak, jako prý hokyně prodává věci své, ano hůře. Oni prý podávají všem a netbají, jakého svědomie neb obcovanie jsou ti, kterýmž podávají svátosti, ale obecnú všem učinili sú, nebo i na vojnu chodí s ní, kdež mordové a lúpežové dějí se, a neřest mnoho, a těm morděřům neb lúpežníkům¹⁾ tu slúžie a obietí Božie jim dávají, a doma přede všemi najhoršími hříšníkmi svátost ustavičně stojie, a vždy slúžie před lidmi, a všem morděřům, zlodějům, lichevníkům, opilcům, pyšníkům, a ledajakým marným lidem, a tak všem hříšníkům napořád . . . a nečinie svědomie z toho, jako jest vědomo o mistrech, když bylo s nimi mluveno o to, kterak činie s těmi vražedníky, ježto v boji zabíjejí. Řekli sú, že jim svědomie nemohú činiti z toho. Takéž o lúpežích, ježto berú na vojnách, řkú: že tiem nepřátely zemdlí, aby se spieše poddali, a podle tiech výmluv misterských zabíjejí a lúpí Pražani i Táboři, a to diem, odvolal-li jest tato příkázanie Buoh: »*Nezabiješ, nepokradeš, nepožádáš, neučinieš násile bližnímu,*« pakli jest Buoh neodvolal tiech příkázanie, že jsú je byli dlužni naplniti v Praze i na Táboře, tehdy mistři a knězie oklamávají ten lid, vymlúvajúce z tiech příkázanie přestúpenie a dávajúce jim tiele a krev Kristovu, protož vždy budú vinni tělem i krví Kristovou, a vražedníci i knězie zavedše lid . . . dávají jim svaté věci jako nevinným . . . a ty Božie obietí uvedú v lehkost obecnú je učinivše tomu lidu vražednému, hřiechů plnému.²⁾

A poněvadž se Pražané a Táboři prvotní Církvě dovolávali, jakoby jednali podle čistého evangelia, klade jim Chelčický na základě knih domněle Dyonisia Areopagity, kterak sobě starobylá Církev počínala stran kázně ohledně těch, kdož nebyli hodni, přijímati velebnou svátost.³⁾

Hle! Chelčický spílá Táborům, že by byli morděři a lúpežníci a zlodějové, a činí mistry Pražské a činí zvláště kněze Tábořské těmi mordy, lúpežemi a krádežemi vinnými, a právě tyto Táboře obral sobě za Bratry! Jak jen to bylo možná?

Ten rigorosní a přísný Petr jde touto cestou do sboru zlodějů, vrahů a loupežníků! I proč jest tak najednou shovívavý a běže takové lidi do své náruče?

Slyšíme a na vlastní oči se přesvědčujeme, že liberálové Petra Chelčického až do třetího nebe vynášejí, a možná-li ještě výše, jelikož on prý vztýčil zásadu humanity, zapovídaje válčiti, vojákem býti a zabijákem, a my katolíci rádi věříme, že tak myslel upřímně, ale pro Boha, jak pak sobě mohl bratříčkovati s těmi, kteří nejen válku vedli, ale ji téměř jako řemeslo provozovali, ano, kteříž netoliko bojovali proti cizincům, ale také proti své vlastní krvi způsobem tak ukrutným,

¹⁾ Jaký křik by se strhl od helvetů a jich pomahačů liberálův až k socialistickým demokratům, kdyby někdo z katolíků takto pojmenoval Bratry Táboře!

²⁾ Rkp. Pařížský. Spis o tom, kterak knězie za prvotnie Církvě podávali tuto svátost. N. 115. Kontinuace psaní mistru Janovi.

³⁾ Tamtéž.

že nelze bez hrůzy čísti, co historikové o nich vypravují. Vavřinec z Březové takto o nich píše: »Hi (Táborové) sic infecti omni postea gratia, iustitia, humilitate, misericordia et patientia quasi obliiti non ut homines usum rationis habentes, sed ut bestiae insensatae, ac canes rabidi, frementesque leones impetuose irruentes in omnes, qui supradictis sententiis¹⁾ consentire noluerunt, spoliis, igne et diversis poenis et contumeliis affligentes. Ita quod gloriosum quondam regnum Boëmiæ datum fuit cunctis nationibus in spectaculum et proverbium sempiternum. Numquam enim oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae et qualia post praefatas pestíferas doctrinas facta sunt et acta per incolas Boemiae gentis, qui se dicebant pro libertate legis Dei contra omnes Antichristi ministros arma suscepisse . . . Non clericis, non monachis, non monialibus, non ecclesiis nec domibus parcentes; sed omnia timore Dei postposito, quae manus Thaboritarum apprehendere poterant, discerpebant, rumpebant, comburebant vel ad nihilum redigebant.²⁾

Žádné péro prý nestačí k vypsání ukrutností Táborů. Vavřinec z Březové byl ovšem kališník, nikoliv katolík, jenž nebyl přítelem katolíkův, ale jejich odpůrcem, a Táborů také neměl v lásce pro hrozné činy, které páchali, avšak zpráva jeho spočívá úplně na pravdě, neboť souhlasí s ním současní spisovatelé zahraniční, kteří jsou na své oči viděli naši vlast od Táborů spustošenou, popleněné naše kláštery, naše chrámy a hrady, města a vesnice, kteří na vlastní oči viděli, kolik nevinných kněží a mnichů a věrných laiků bylo zavražděno a upáleno jen proto, že nechtěli býti zrádci své víry, nikoliv proto, že by snad byli vedli pohoršlivý život. Právě to množství mučenníků za dob Husitův dokazuje, že v hrdlo lhou ti, kteří nám chtějí namluviti, že před dobou husitskou bylo kněžstvo zkaženo, a lid zkažen, a proto že byla tak zvaná reformace Husem započatá potřebna.³⁾

O těch všech ukrutnostech, které Táborové páchali, vypravují nám také historikové naši i ti, kteří nejsou v podezření, že by byli stranili katolíkům. Ale byt bychom kromě Vavřince z Březové neměli žádného svědka o tom, jak nelibostně Táborové s naší vlastí zacházeli a s jejím obyvatelstvem, dal by program jejich, podle něhož chtěli vyhubiti všechny nepřátele pravdy Boží, důkazy, jak byli uvnitř spořádání a co všechno chtěli vyváděti ve své vlasti a vůbec všude, kam by byla síla jejich dostačila.

Tentýž Vavřinec z Březové nám ve své kronice zachoval násilnické zásady Táborů. Dává nám totiž zprávu, že v úterý po sv. Mikuláši v r. 1420 se sešli přednější z Pražanů a Táborů s mistry a kněžími z obou stran v domě Petra Zmrzlíka na blízku kláštera sv. Jakuba. Na schůzi této předčítal M. Petr Mladenovič 72 články, a prvních 15 obsahuje krutý a právě démonický program Táborův. Kdo má stud, zastydí se, že ti lidé byli Čechové. Byli totiž Tábo-

¹⁾ Jsou to články chiliastického programu Táborů, jež budeme citovati.

²⁾ Mag. Laur. de Březina. De gestis et variis accidentibus regni Boemiae. 1414—1422. Ex Copia Musaei Boh. Höfler: Geschichtschreiber der husitischen Bewegung.

³⁾ Toho však ze soudných katolíků nikdo neupírá, že byli za časů Husových velmi mnozí kněží nešlechtní a zrádní, ať by bez nich se bylo nepodařilo vedle jiných ještě příčin zajisté nekalých, strhnouti majoritu národa v děsnou vzpouru.

rové v prvéjší době svého trvání v bludu Chiliastů, t. j. těch, kteří věřili, že přijde Kristus Pán před soudným dnem na svět, aby kraloval se svými vyvolenými tisíc let. Tvrdili, že v roce 1420 nastane konec světa a vyhlazení hříšníků, tak že nezůstane na světě žádný z nich. Ale oni nečekali, až by Kristus Pán přišel, ale začali hlásati zhoubu, kterouž měli vykonati jejich věrní. Musí prý všichni nepřátelé pravdy Boží zhynouti ohněm a mečem, hladem, zubem zvěře a štírů a hadů a krupobitím. Nebude prý žádného slitování u Boha již ve přítomném věku, a proto nebude také odpůrcům zákona Božího žádné milosrdenství prokazováno. Kristus prý v přítomném věku pomsty nemá býti následován v tichosti a v milosrdenství; ale v hněvu, horlení, v ukrutnosti a spravedlivé odplatě. Zlořečen má býti každý, kdož by meče svého nebrodil v krvi nepřátel Kristových. Ano i kněží prý jest volno, ano, on prý jest povinen, hříšníky porážeti v tomto věku pomsty, raniti mečem a vražditi. Za dob trvání této bojující Církve, dlouho přede dnem posledního soudu musí prý všechna města a hrady a zámky a všechny stavby jako Sodoma býti zbořeny, a jenom pět měst že má býti zachráněno. Praha však že prý má býti ještě v tomto roce pomsty jako Babylon zbořena a od věrných vypálena. Jenom prý ti věřící, kdož se podle příkazu Páně shromáždí na horách: »Nechť utekou na hory« jsou tělem, kdež se shromáždí i orlové, a ti jsou vojska do celého světa vyslaná, aby vykonali všechny rány dotčené pomsty a se pomstili nad národy a jejich města, nad zámky a tvrzemi, a ti prý budou souditi všechny národy. Kdo by však se nechtěl k nim přidati a osobně pomáhati za svobodu pravdy a na potření hříšníků, ten že bude zničen jako satan a drak. Také prý mají býti všechny pozemské statky všech odpůrců zákona Kristova v této době všemi způsoby pomsty od věrných napadány, spáleny, anebo jinak zničeny. A k tomu přidávají páni Táborové ještě krutý přídavek, že všickni poddaní, kteří by odpůrcům Zákona Božího, byť i z přinucení, daně odváděli, mají býti považováni za nepřátele a zničení, a jejich statky pobrány.

To jsou ty částky hrůzného programu Táboritů, jímžto ohlašují nepřátelství celému světu, zvláště však občanskou válku v zemi České na život a na smrt, a až do plného vyhlazení všech nepřátel pravdy Boží, jakož ji sobě Táborové představovali.

V podstatě souhlasí bojovný program Táborů, jak o něm píše Vavřinec z Březové, se zprávou, kterouž čteme v rukopise Vyšehradském, ¹⁾ a z téhož uvádíme pouze: »Item kázali, že Kristus sestúpi na zemi a bude kralovati časné a učiní veliké hody na horách; a přijde taková hojnost Ducha sv. v srdce věrných, že nepotřebí bude jednomu každému učiti se od druhého, a že budú vše učení Boží, a protož knihy pálili sú a trhali jiné užitečné věci. It. také pravili sú, že mají býti všickni zároveň Bratři, a že již přestane daň i úrok, a nebude, kdo by nutil k tomu.« Ano, budou prý se lidé tak milovati, že budou mezi nimi všechny věci do spolku, jako synové Boží a dcery Boží.

Petr Chelčický znal tento ukrutný program Táborův a byl také očitým svědkem toho, jak Táborové tento program prováděli, a vypisuje sám tu bídu, která povstala 15letou válkou husitskou: »A trvala

¹⁾ Scriptores rerum Bohemicarum. Pag. 478—479.

válka ukrutná na patnácte let s záhubami přílišnými, s velikými strachy a davy. Mnozí ze sedlákuov a lidí robotných pro chudobu a pro hlad nemohli na dědinách ostati. Nebo někteří dvoje neb čtyry platy na hrady a miesta museli platiti oběma stranama; a vojska polní ostatek jim pobrala.¹⁾

A jestliže tomu tak jest, že Chelčický program Táborův znal a svědkem byl hrozné občanské války, ku které sobě vzali od mistrů Pražských immunity, že totiž dovoleno jest, brániti mečem pravdu Boží: tuť jest věru oprávněna otázka: *Jak mohl sobě Petr Chelčický bratříčkovati s Táboři, ten Petr Chelčický, který válku vůbec, byl i obrannou a spravedlivou, zavrhoval a zapovídal a věčnou zátratosť všem hrozil, kdož by ve vojsku sloužili?* Ten Petr Chelčický, který na pohled jako tichý beránek mřel a pokoj hlásal, jakž mohl on sobě bratříčkovati s Táboři, kteří stále vedli ukrutné boje a ty, kdož s nimi nechtěli bojovati, bez milosti vydávali na smrt?

Věru že by nebylo lze záhad těchto vysvětliti, kdybychom neměli před sebou pozdějších a starších Táborů a učení Petra Chelčického, neboť jenom na tom základě pochopíme bratříčkování jeho s Táboři.

1. Jedno z nejhlavnějších učení Petra Chelčického jest jeho *nauka o Církvi*, o níž dí, totiž o té již, která na světě putuje ku branám věčným, že jest ona sborem vyvolených. Ale tak učí také Táborové. Oni arci nedávají určitého výměru o Církvi, ale že v učení o Církvi s Chelčickým souhlasili, dokazují na zbyte jejich chiliastické články. Oni totiž hlásali, že Kristus Pán dlouho před soudným dnem sestoupí s nebe, že vyvolení Boží budou vzkříšení, a ti vyvolení, kteří budou tehdy ještě v těle, že budou do oblak vtrženi a pak, když budou zlostníci zničeni, snesou se s Kristem Pánem s oblak, a Kristus Pán bude s nimi a se všemi vzkříšenými vyvolenými kralovati a vystrojovati na pěti horách hostiny. Ač by tedy Táborové slovy se nevyslovili, že jest Církev sborem vyvolených, tož ve věci byli v souhlase a také v jednání svém, neboť v době očekávání, že sestoupí Pán Ježíš, měli sbor upravený, kterýž podle jejich názoru záležel ze synů a dcer Božích, a to jest právě učení, že jest Církev sborem vyvolených, jako v život uvedené. Na základě, že jest Církev sborem vyvolených, tedy societou, kteráž jenom Bohu jest známa, měli Táborové věřiti, že Kristus Pán neustanovil viditelného kněžství, avšak jsouce jako Chelčický v tom nedůslední, měli kněze, ano i biskupa, tedy jakousi viditelnou svatovládu z posvěcení.

2. Chelčický a Táborové se potkávají v náuce o *societě občanské*. Jakož jest známo, učil Chelčický, že ss. apoštolé ustavili lid křesťanský v rovnosti²⁾ netoliko podle stejné lidské přirozenosti, ale také podle povolání, proto odporoval všem rozdílům ve stavech, chtěje míti naprostou rovnost všech občanů v societě občanské. Tou přičinou také tvrdil, že moc světská není z Boha, a stavě na této zásadě učil, že Kristus Pán nechtěl míti, aby křesťan panoval nad křesťany, a jistil, že ti, kdož panují anebo v moci vladařské jakékoliv účastenství mají, jsou v nebezpečenství, upadnouti do horoucího pekla. Kristus Pán prý prosil, aby ti, kdož v Něho uvěří, byli jedno, a proto jest prý

¹⁾ Kniha Výkladuov. Ned. II. adventní.

²⁾ Siet viery, I., 7.

všeliká nerovnost a všelikeré panování proti víře Kristově.¹⁾ Dotčená slova Páně nemají arci toho rozumu do sebe, jež jim vtíral Chelčický, avšak jemu dostačovalo, když mluví, byť i u vítr, na základě Písma.

V této náuce o rovnosti jsou Táborové skuteční bratránkové Petra Chelčického, neboť oni podle rukopisu Vyšehradského tvrdili, že mají býti všichni vespolek bratří a sestry, a pánův aby nebylo. Ano, v té domnělé rovnosti pokročili, aspoň ti staří Táborové, ještě dále nežli Petr Chelčický, kterýž sice svým věrným hlásal, že jest chudoba přikázána Kristem Pánem, a proto také zapovídal obchody, jimiž se bohatství rozmnožuje, ale toho při něm není, aby byl majetnické právo zamítal, ač je svým učením ohrožoval, když tvrdil, že majetník ztrácí právo na majetek, a dědic na své dědictví, když jest ve smrtelném hříchu. Právě naopak, on běže majetek ve svou ochranu na-proti loupežím Táborů, hřímaje proti nim slovem Páně: »Nepokradeš«. Táborové však zřídili sobě arcí jenom as na tři léta absolutnou rovnost i v majetnictví, majíce všechno společné.

Avšak dlužno zde o této rovnosti, bratrství a svobodě Táborův i Chelčického něco připomenouti.

Bratří Táborové nedopřávali této svobody a rovnosti a tohoto bratrství, leč jen synům a dcerám Božím, tedy jenom Táborům a Táboritkám. Důkazem toho jest jejich program, podle něhož měli býti všichni vyhubeni, kdož nebyli ze synů Božích a sester, t. j. všichni, kdo se nepřiznávali k té pravdě Boží, jak ji Táborové a Táboritky hlásali. Oni tedy nebyli z těch, aby byli chtěli svobodě, bratrství a rovnosti všech národů bez rozdílu náboženství. Táborové vyslovují určitě ve svém programu, že chtějí zničiti všechny nepřátele pravdy Boží vůbec, a to po celém světě. Tím způsobem ohlásili válku všem národům, netoliko křesťanským, ale i mohamedánským a pohanským. Jaký div, že se okolní národové proti národu českému, jenž od víry, a zejména od sociálních pravd náboženských odstoupil, spojovali, a že proti němu prohlášeny byly křížácké války, neboť oni shledávali v Táborech kruté nepřátele, kteří se tím netajili, že chtějí mečem a ohněm je zahubit.

Avšak ač Táborové hlásali svobodu, rovnost a bratrství, nedělo se tak v tom rozumu, jakž je světu jako něco velikého, na světě nebývalého revoluční doba ve Francii lidu zvěstovala a lid jimi klamala. Třeba zde bez obalu vyznati, že táborismus, ač byl krutý a hrozný, přece vynikal svou vnitřní hodnotou vysoko nad zásadami mužů veliké revoluce francouzské. Heroové velké revoluce pronásledovali jako hyeny náboženství křesťanské, Zákon Boží, ano i náboženství vůbec; vždyť sesadili ve své fanatické slepotě i samého Boha, aby byla svoboda jejich absolutná nezávislost a absolutná svévole. Táborismus nebyl však náboženský nihilismus, on nehlásal, že jest člověk nezávislý na Bohu a na jeho zákonu, anebo že jest člověk sám sobě bohem. Táborismus neměl v úmyslu, Zákona Božího potlačit, ale platnost jemu, jakž jsou podle svého názoru soudili, zjednat. Myslím tedy, že táborismus, ač byl bořivý, krutý a strašný, ač pronásledoval bezpříkladně katolickou církev, ač ubíjel nemilosrdně kněze a mnichy a prolil mnoho krve katolíků, přes to přese všechno nezasluhuje, aby

¹⁾ Tamtéž. I., 25.

byl tím urážen, že byl předchůdcem zásad velké revoluce francouzské, anebo dokonce předchůdcem atheistické sociální demokracie, která ohlašuje též plnou hubou volnost, bratrství a rovnost ve všech směrech. Mám za to, že by Táborové své nepřekonatelné vozy obrátili netoliko proti bezbožeckým národohospodářským zásadám liberalismu, ale také proti zednářské svobodě, rovnosti a bratrství, i proti nynější atheistické sociální demokracii, o čemž věru ani na okamžik nelze pochybovati.

Zásadu rovnosti, bratrství a svobody hlásal také Chelčický a dával jí význam takový, jakéhož podle učení Církve katolické míti nemohla a podle Písma sv. také neměla. Shledávám však také, že nedával Chelčický této Kristem Pánem domněle hlášané svobodě, rovnosti a bratrství jen takový a ne jiný význam, leč který byl běžný při Táborech. On zajisté chtěl míti, aby jeho věrní žili ve svornosti a rovnosti, a odtud zapovídal všechny spory a soudy zvláště před soudci rathúskými, chtěl, aby všechno v lásce a v dobrotě se vyfyzovalo, ale o svornosti, o bratrství, o svobodě a rovnosti s katolíky nechtěl ani slyšeti. Vezměme jen některý z jeho spisů do ruky, na př. »Siet viery«, anebo »Knihu Výkladuov«, a shledáme, s jak děsnou a fanatickou nenávistí pronásledoval veškeré katolické duchovenstvo, ano, veškeren katolický lid; chtěl míti svobodu Zákona Božího ve svém rozumu, ale nikoliv svobodu, rovnost a bratrství pro sbory katolické, neboť na ty svolával pomstu s nebe. Myslím tedy, že nejsem v bludu tvrdě, že chtěl míti Chelčický svobodu, rovnost a bratrství pouze v tom sboru, který shromáždžoval sobě, neboli tomu sboru, o němž se domníval, že by byl pravou Církví Kristovou, ale nikoliv nebyl té myšlénky, že by svoboda, rovnost a bratrství náležely křesťanským národům vůbec, neboť jim neslýchaně spílal. Zdá se tedy býti pravdou, že v této věci byli Táborové dojista bratránky Chelčického, a on jejich bratrem. I Táborové zamítali panování.

Podle zásady, že jest zákon Boží dostatečným ku správě lidu Božího, tvrdí Chelčický za souhlasu s Tábořskými bratránky, že *jest všechno občanské zákonodárství netoliko zbytečné, ale také neoprávněné*, právě tou příčinou, že jest prý svět ustaven Kristem Pánem v rovnosti, a že všechno panování jest zakázáno. *Odtud nemá podle Chelčického i podle Táborů moc zákonodárná, soudná a výkonná žádného místa mezi křesťany.*

V jednom však se lišili Táborové od Chelčického, neboť oni usilovali, *aby všickni hříchové smrtelní byli násilně staveni a trestáni*, a čehož žádali, to také způsobem krutým na nepřátelích pravdy Boží vykonávali. Avšak Chelčický věren jsa své zásadě o svobodě rovnosti a bratrství nechtěl, aby byli lidé k ctnostnému životu puzeni, a zakazoval naprosto, aby byli darebové trestáni. Podle něho měli býti zločinci pouze poučováni a napomínáni, aby zanechali svého nečestného života, a když by odpírali, aby byli pouze za trest z Církve vyloučeni.

3. *Jako tvrdil Chelčický, že Církev Římská církví Páně býti přestala, tak učili také jednosvorně na Táboře netoliko za starších dob, ale také za pozdějších*, jen že Tábořští kněží nevyřkli, pokud jest mi známo, kterou as dobou se tato pohroma s Církví Římskou sběhla, pokud totiž máme na zřeteli domnělou zkaženost Církve Římské a plné odpadnutí od Krista Pána. Avšak zdá se, že i oni aspoň za-

čátek této pohromy kladou v dobu dotace Církve císařem Konstantinem, neboť odpírajíce Rokycanovi stran vzývání svatých, tvrdí, že sněmovné církevní před dotací nebloudili, dobře však ti, kteří byli po té době slaveni. »Fateamur quatuor Apostolorum concilia tenere principatum, qui in suis nullo modo erraverunt decretis. De conciliis autem post dotationem Ecclesiae celebratis non videtur nobis, quod pari illis qualitate incedant, cum ex decretis et chronicis nonnullis expertis appareat, generalia concilia statuuisse aut decrevisse, quae in lege Dei non sunt fundata . . . unde evidenter constat concilia erravisse. (Apologia Confess. Taboritarum. pag. 119.) Zejména prý bloudil sněm Nicejský, když schválil dotaci Církve. (Tamtéž p. 122.) Z této smutné, Chelčickým podle nepravdy hlásané okolnosti následovalo nezbytně, že Římská Církev ztratila poslání od Boha, a ztratíši Božské poslání obdržela je od satana. Tou příčinou tvrdí Chelčický, že má papež poslání od ďábla, a všickni biskupové a veškeré duchovenstvo, a proto prý všechno, což konají, jest dílo ďáblové. Papež prý vypudil Krista Pána z Církve a postavil sebe na jeho místo. V těchto všech věcech Táborové jemu neodporují.

Na tom základě zamítal Chelčický všechnu zákonodárnou, soudnou a výkonnou moc Církve Římské, a tvrdě, že zákony církevní jsou na újmu Zákonu Božímu, hlásal, že všechny ty šibalské zákony z ďábla jsou, jsouce jen k tomu vymyšleny, aby zákon Boží potlačily. Odtud zavrhuje Chelčický všechny ústavy Církvi katolickou zřízené a všechna její ustanovení, o nichž se domnívá, že by neměla základ v Písmu sv. On zavrhuje svátky P. M. a světic Božích, a všechny řehole, ač jinak panenství schvaluje a chudobu až i přikazuje, on zamítá čtyřicetidenní půst a jiné Církvi ustanovené posty, ač jinak není proti postu, ježto Písmo zřejmě k němu ukazuje, a vůbec zamítá všechno a všechny obřady při mši svaté a při přisluhování svatými svátostmi obvyklé.

V tomto zamítání všeho, což podle rozumu Chelčického nemělo v Písmě sv. základu, potkává se horlivý Petr v příkladné svornosti s Táborý. V r. 1421 žádali Táborští na Pražanech mezi jinými věcmi také, aby odstranili právo německé, pokud odporuje zákonu Božímu, podobně aby se mistři Zákonu Božímu podrobili, a vůbec aby se vládlo podle zákona Božího; žádali na nich, aby se zbořily kláštery a oltáře; obrazy, bohoslužebná roucha, kalichy stříbrné i zlaté, jako modloslužebné aby byly zničeny.¹⁾ Zde tedy máme již patrný souhlas Táborův s Br. Petrem Chelčickým.

Vavřinec z Březové vypravuje o Táborech, kterak prý učí, že všechna ustanovení lidská a všechny obřady mají býti zrušeny, jakož i dekrety ss. Otců, aniž že má býti výrokům jejich věeno, *anoť prý to všechno, čemuž má býti věeno, v Písmě sv. jest obsaženo*. Takové chytrosti Antikristovy mají prý býti zavrženy, zničeny a spáleny. Touto moudrou naukou se také Táborové řídili, když poklady v klášterních knihovnách nashromážděné, drahocenné knihy napořád ničili a pálili.²⁾

Dále vypravuje o Táborech Vavřinec z Březové, že prý žádají, aby nebylo při křtu užíváno křížma a svěcené vody, a že bylo jim

¹⁾ Vavřinec z Březové l. c. Str. 386.

²⁾ Katolická Církev ovšem po věky všechny jinak jednala, neboť věnovala osvětě vezdy zvláštní pozornost, zakládala bibliothéky a starala se o jich zachování.

určitě vytýkáno, že zapovídají světití křestní vodu, bráti ke křtu kmotry a užívati exorcismů. Podobně prý, jak Táborové chtějí, nemají se kalichy ani roucha bohoslužebná světití, ano, missály, kancionály, brevíře, monstrance, kalichy stříbrné i zlaté, čili všecko bohoslužebné náčiní že má býti odstraněno. Není prý pro tyto věci v Písmě základu. Táborové zamítali čtyřicetidenní půst a čtvero suchých dní, ač nezavrhovali postu, ano, právě naopak usilovali na Pražanech, aby byly všechny pitky a hodování odstraněny. Touže příčinou, že zákon Boží jest dostatečný ku správě lidu Božího, a že tudíž všecko, co nemá v něm založení, má býti odstraněno, zakazovali Táborové církevní hodinky a mši sv. v bohoslužebném rouše čili v ornátě, a tvrdili, že, pakli by mše sv. byla sloužena v ornátě, má jí býti pohrdáno jako nevěstkou v Zjevení sv. Jana.¹⁾ Zvláště však měli Táborové v nenávisti kláštery, horlice proti nim, jako by jim cizák Viklif missionáře byl dělal, anebo jakoby jeho furibundní traktáty, jež v Trialogu umístnil, byly jim vzorem. Oni tvrdili o řeholích, že jsou to brlohy lotrů zřízené proti Zákonu Božímu. Mniši prý jsou lenoši, kdežto by prý měli podle rozkazu Páně po všem světě kázati a křtiti. Tou příčinou mají prý všechny kláštery býti vyvráceny, aby mniši táhli do celého světa. A toto zboření klášterů se mělo státi během jednoho roku. Táborové také pospíšili a za krátký čas zbořili 20 klášterů zbožím nadaných a 18 žebravých.²⁾

Srovnáme-li tyto Tábořské nauky s učením Petra Chelčického, shledáme zajisté aspoň v podstatě souhlas mezi oběma stranami, jen že tichý beránek *Chelčický pouze láteřil na právomoc Církve Římské*, jižto z ďábla odvozoval, a na nálezky, ustanovení a zákony lidské, aniž svých Bratrů vybízel, by ty nálezky Římské Církve násilou odstraňovali; on tedy jen snášel palivo, aby nastaly bouře, Táborové však vyváděli všechny ty věci, k nimžto nauka Chelčického pouze směřovala.

4. Svrchu jsem připomenul, že se společnost Táborů, kteráž byla v prvních třech letech socialistická, valně lišila od revolučních názorů tak zvaných velikánů veliké revoluce francouzské, jakož i od zásad sociální demokracie, a podobně že se také od nich liší socialismus Petra Chelčického. *Avšak to sluší přiznati, že sociální nauky Táborů a Petra Chelčického jsou příbuzny zásadám sociální demokracie a socialistickým choutkám velké revoluce.* Pravda jest, že měli na Táboře všechno do spolku, avšak není žádných historických dokladů, že by se bylo toto snášení majetku do spolku dělo na základě zákonitého nezbytí, tam zavedeného. Podobně bylo řečeno, že Chelčický nezamítal majetkového práva, a přes to jest pravda, že bylo ono s obou stran ohroženo. Táborové zajisté zakazovali, by kněží neměli časného zboží, a které prý mají, to že má býti jim pobráno a k dobru obecnému obráceno,³⁾ a v tom s nimi jest za jedno také Petr Chelčický. Odpírají tedy i Chelčický i Táborové osobám duchovním schopnost k držení nabytého majetkového práva a soukromého majetku i právo k nabývání jeho. Tím zajisté ohrožují nepřímě majetkové právo vůbec, neboť tou cestou, jakou nabývají laikové

¹⁾ Vavřinec z Březové I. c. Str. 391 seq.

²⁾ Tamtéž. Str. 395.

³⁾ Vavřinec z Březové. I. c.

majetku a jsou právem v jeho držení, tou cestou ho také nabyli duchovní, a tímže právem drží věc právně dosaženou. V této věci jsou tedy Bratři Táborové a Br. Petr Chelčický blíženci socialismu. K tomu ještě se jejich ohrožování majetkového práva tím přiostrňuje, že jsou s obojí strany učili, že ztrácí majetník právo na svou držbu, je-li ve stavu smrtelného hříchu, neboť tím aspoň držba majetku stává se nejistou.

5. Chelčický a Táborové byli svorní ve svém nezdravém rigorismu, vedle kterého *zapovídali všecku nádheru v oděvu*, a proto také doléhali Táborové dne 5. srpna 1420 na Pražany, aby odložili stkvostná roucha, jichž užívali; již zprvu 21. máje 1420 běhající po ulicích Pražských opovážili se trhati s Pražanů a s Pražanek všecku nádheru. Tím více horlili Táborové na všechnu velebu a nádheru, jízto byly tehdaž za dob zbožných a za dob hojnosti za císaře Karla IV. chrámy a oltáře okrašlovány. Táborové zuřili proti pokladům umění stavitelského, řezbářského a malířského, zatracující chrámy katolické, oltáře, sochy a obrazy svatých a světic, jež starobylá Církev od prvního počátku chovala v úctě, odsuzující tuto úctu jako modlářství. Tou příčinou chránili se chrámů katolických, aniž chtěli na oltáři katolických chrámů přisluhovati svátostmi, jelikož prý chrámové ti nejsou chrámy Božími, ale ďáblými, a proto prý mají býti zkažení a vyvráceni.) Že byla takováto v pravdě démonická náuka východištěm zběsilého a rouhavého řádění Táborů a Táboritek proti katolickým chrámům, proti klášterům, oltářům, proti drahocenným malbám na plátně, na skle a na stěně, proti sochám, i také naproti hudbě a umělému zpěvu bohoslužebnému, to zajisté snadno jest pochopitelné. Jako Bratři Táborové, tak horlil i Br. Petr Chelčický proti nádhře o sobě, proti velkolepým stavbám chrámů, basilik a oltářů, proti sochám a obrazům svatých a světic Božích. Chelčický není také žádným přítelem kostelních zpěvů a hudby. Slyšme, co dí: »Prvotní hlupá (Církev) bez ornátův sloužila i bez kostelů, jediné páteř při slúženie riekející, ale poslední (t. j. Církev císařská), ježto umí Boha ctíti, kamení veliké a nákladné kostely a oltáře zjedнала jest, a ornáty krásné, a všechno zasvětila jest, modlitby a zpievanie na mšech rozmnožila jest, a to vše stkvostně ozdobila a zřídila: aby poctivosť Boží hojna byla skrze okrášlené kostely, malované stěny, koberci, odění, světly, zvony, varhany, písňemi a vysokými hlasy a notami prolamovanými. To vše opatřila múdrá Církev na čest Bohu, neboť on velmi žádá, tak ctěn býti, a túžeben jest, když málo vosku shoří, a stěny se nestkví pěkně.« ¹⁾ Tak mluví Chelčický o velkoleposti chrámů, oltářů, o uměleckých malbách a t. d. Čím se tedy liší od pustošitelů Táborů? Jen tím, že Táborové vykonávali, což on pouze svými slovy Bratřím předkládal.

V této nenávisti k umění následovala Chelčického a Bratry Táboru Jednota v prvních svých dobách.

6. Jako zavrhoval Br. Chelčický umění, tak zamítal také osvětu a vzdělanost a vědy vůbec. Vzdělanost a učenost podle Br. Chelčického k ničemu prý není, leč že pýchou nadýmá a odpor působí proti Kristu Pánu. Bůh prý nenávidí múdrosť tohoto světa, poněvadž

¹⁾ L. c. Str. 395.

²⁾ Sieť viery. I., 13.

skrže tu múdrosť umějí se toliko od Boha vzdalovati. A zvláště ti největší mudrci, ješto umějí pravdu Kristovu postaviti . . . jako lež bláznivú a jako blud kacířský, a svú lež vymyšlenú jako vieru. A jest i dnes múdrosť Kristova skrže jich smysly jako smiech všem v ústech.¹⁾ Tímto způsobem horlí Chelčický proti vědě a vzdělanosti na místech přehojných. A v tomto horlení proti vědám druží se k Br. Chelčickému Bratří Táborové. Oni zajisté tvrdili, že spisy a náuky sv. Otců stran věd a života, byť je byla i prvotní Církev schválila, jako spisy Dionysia, Origena,²⁾ Cypriana, Chrysostoma, Jeronyma, Augustina a Řehoře nemají býti čteny, aniž jest prý dovoleno od nich bráti poučení, anebo jich u výkladu Písem Božích užívatí.³⁾ Ano, oni ve své nenávisti proti vědám tak daleko dospěli, že tvrdili: že každý člověk, jenž se vědám věnuje, anebo přijímá stupňů akademických, jest marným člověkem, ano, pohanem a že hřeší naproti evangeliu Pána n. J. Krista.⁴⁾

Podobně jako byli Táborové a Chelčický nepřátelé umění a vědy, tak jest bylo i při Br. Řehořovi, zakladateli Jednoty Bratří a při Jednotě samé v prvních dobách jejího trvání. Myslili jsou Bratří na úsvitě své Jednoty, že víra a čistota mravů se naprosto nesnáší a také snést nemůže s uměním a vědou, proto zavrhovali vyšší vzdělání a osvětu.⁵⁾ A majíce chudobu za přikázanou, zavrhovali všechnu nádheru a velebu v chrámech a ozdobu a drahocennost bohoslužebných nádob, ano i hudbu chrámovou a bohoslužebné umělé zpěvy.

Avšak Táborové i Chelčický i Jednota prvéjší doby doznali odsouzení stran svého nezdravého rigorismu proti velebě v bohoslužbě a proti vědám a umění, neboť již v r. 1495 prohlášení jsou spisové Br. Řehoře za nezávazné, a tím byli také odsouzeni Br. Chelčický a Bratří Táborové ve své nenávisti proti vědám a umění. Sotva se stal Br. Lukáš biskupem Jednoty,⁶⁾ hned se jal uváděti do sborův přísnější řády. Nařízeno bylo určité čítání evangelií a epištol, časův, postův a svátkův ostříhání a pravidelné písní zpívání. Služby kostelní se zvelebovaly, pěkné nádoby pořídily, a svíce se hojně rozsvěcovaly.⁷⁾ Zaváděly se tedy do sborů Bratrských věci, jež byly před očima Táborů, Br. Chelčického a Br. Řehoře ohavností spustěny. I také v tom opustili Bratří své vzory, že vysílali nadějně jinocy na studie, zvláště do Wittenberka, aby se učili vědám, ač jim to bylo ve mnohém na škodu, neboť právě styky s Lutrem neblaze na ně působily. Učíce se vědám a nabývajíce vědomostí utrpěli újmu na prostotě mravů, anť, jak sám Lutr svědectví vydává, stal se Wittenberk pravým Babylonem. Tím však, že Br. Lukáš starou přísnost Bratří umírní a jim cestu ku vzdělanosti proklestil, šířilo se učení Jednoty mezi občanstvem i mezi šlechtou.

¹⁾ Kniha Výkladuov.

²⁾ Origenovy spisy ve své celotě nejsou od Církve schváleny.

³⁾ Vavřinec z Březové I. c. str. 440.

⁴⁾ Tamtéž. Str. 391. »Item omnis homo in eo, quod studet in artibus liberalibus, aut gradus in eisdem accipit, est vanus et gentilis et peccat contra evangelium D. n. J. Chr.«

⁵⁾ Takové názory stran vědy a umění katolická Církev zatratila.

⁶⁾ Br. Lukáš se narodil v Praze r. 1460 a zemřel r. 1528.

⁷⁾ Jireček Rukověť I., 469.

7. Br. Petr Chelčický a Bratři Táborové *zamítali přísahu* na-prosto, ať by se žádala i ku věci spravedlivé, v případě potřeby, a v tom byla s nimi za jedno i Bratrská Jednota, ale jen v prvnějších dobách svého trvání.

8. Jako uznával Petr Chelčický pouze Písmo sv. za pramen pravd křesťanského náboženství, a jakož takto i při Jednotě Bratří bylo držáno, *nepřipouštěli také Táborové jiného pramene náboženství, leč jen Písmo*. Avšak kdežto Chelčický všechny knihy Zákona Starého i Nového, jak v Církvi bylo držáno, přijímal, zdá se, že Táborové nepřijímali knih Makkabejských; neboť když mistři Pražští odtud dokazovali jsoucnost očiště, odvětili kněží Táborští: »Knihy Makkabejské slují apogryfy a nejsou v kanonu Hebreův, v nichžto jsou některé užitečné věci, ale nejsme vázáni vše přijati, což jest v nich obsaženo.«¹⁾ Držíce však Táborové, že jest Písmo výlučným pramenem náboženství, vyjadřují tuto svoji nauku daleko přísněji, nežli kdy bylo od Br. Chelčického, od Br. Řehoře, a od Jednoty vysloveno. Vždyť, jak bylo poznamenáno, *zavrhují netoliko tradici, jejižto svědkové jsou ss. Otcové, ale oni zakazují přímo spisy Otcův ss. čísti, anebo jich při výkladu Písma sv. užívat, aneb i jen citovati*. Jak tuto lze viděti, předstihovali Táborové v tomto nadsazování Písma jako jediného a výtečného pramene náboženství všechny tehdejší denominace, ani Chelčického nevyjímajíce, a jak se mi zdá, byl to důsledek až otrockého následování Jana Viklifa, i předstihování jeho. Odtud také vynakládali Táborové i Táboritky velikou péči, aby znali Písmo Boží, a v tom se jim obdivoval Aeneáš Sylvius, napotomní papež Pius II., a netoliko se divil znalosti Písma při nich, ale také, jakou měli obratnost ve sporech a bádání stran náboženských otázek. Ježto však vtírali Táborové lidu své názory náboženské, a to pod ztrátou majetku, ano i hrdla, musíme za to míti, *že o sobě drželi, že vykládají přesně a neomylně Písmo Boží*. A tak snad důsledně tvrdíme, že Táborové o sobě věřili, že je Bůh, čtou-li Písmo, osvětčuje, aby poznali neomylně význam Písma svatého, a že tedy v tomto subjectivismu byli za jedno s Br. Petrem Chelčickým, a že ovšem s obou stran odpírali, že by Církev katolická byla ve věcech víry a mravů a u výkladu Písem ss. v naznačeném rozumu neklamná, anebo že by Římský papež měl od Boha výsadu, aby o věcech víry a mravů jako učitel celé Církve neklamně rozhodoval.

9. *Stran theologie čili v učení o Bohu snášeli se Táborové s Chelčickým, jakož i v kosmologii a anthropologii*, zejména o prvotném stavu našich prarodičův, o jejich pádu a o hříchu dědičném, a tou stranou byli také v souhlase s katolickou věrou. Chelčický aspoň nečinil v této stránce kněžím Tábořským žádných předhůzek.

10. *Podobně byl Chelčický v souhlase s Tábořem stran Christologie*, neboť Táborové vyznávají zjejmě, že byl Kristus Pán pravý Bůh a pravý člověk, že se narodil z blahoslavené Panny.²⁾ Pokud se týká soteriologie čili učení o vykoupění, byli Táborové taktéž v souhlase s Chelčickým, a to jde již na jevo z jejich výměru o Církvi, nebo ještě spíše z jejich konání, jež dávali na jevo jako synové a dcery Boží, majíce sebe za lid Bohem vyvolený a povolany sdíleti s Kristem

¹⁾ Chronicon Thaboritarum I. c. II., 658.

²⁾ Chronicon Taboritarum, Cap. 19.

Pánem Jeho království. Odtud také věřili, že jenom za ně Kristus Pán vyléval svou krev a že jenom svým vyvoleným zasloužil milosti, které vedou do království Božího.

11. Jakož bylo řečeno, jsou svátosti nástrojnými příčinami milosti, a jelikož se nedostává milosti podle nauky Chelčického, Bratří, a s nimi v tom svorných Táborů jenom těm, kdož jsou předzřizeni k životu věčnému; vychází na jevo, že *podle nich jsou svátosti vlastně jenom ustanoveny pro předzřizené, a nikoliv pro předzvěděné.*

Táborští kněží dávají své názory na jevo s velikým nákladem důvodů z Písma sv. a také z Otců sv., ačkoliv, iakož jsme slyšeli, sv. Otce zprvu na Táboře naprosto zavrhovali, ano je i čisti zapovídali. Jejich učení o svátostech shledáváme naznačené na schůzi, kterouž měli v r. 1431 v Praze v kolleji Karlově s mistry Pražskými.¹⁾

Na dotčené schůzi obviňoval Rokycana Tábořské kněze jménem mistrů a kněží Pražských z mnohých věcí. Oni prý neužívají některých svátostí a při svátostech, jichž užívají, nešetří obřadů, ač nemají ani v Písmě, ani ve ss. Otcích pro své jednání základu. Oni prý jsou škůdcové zemřelých, jelikož se za ně nemodlí a dobrých skutků nekonají. Táborové jsou prý škůdcové živých, poněvadž zamítají vyzývání Rodičky Boží a svatých; také dávají prý pohoršení, zavrhujece posty. Rokycana klade jim za vinu jejich válčení, a že strhují na sebe pokrytecky panování, a konečně jim vytýká způsob, jak slouží mši svatou.

R. 1434 sešli se mistři učení Pražského a kněží Táborští opět a usnesli se s obou stran, že chtějí státi k rozvodu Petra Engliša, majíce spor o víře, zejména stran svátostí, vyzývání svatých a jejich přímlov, stran očištění a obřadů při mši sv. a to na základě spisů téhož Engliša, Jana Husi a Jana Viklífa v ten způsob, aby tentýž Engliš se řídil dotčenými spisy a sjednáním v Chebu.

Mistr Petr Engliš učinil pak na umluveném základě v r. 1436 tento nález: α) *sedm jest svátostí, jelikož prý tak učí Viklíf,*²⁾ *Jan Hus.*³⁾ β) *Svatí Boží mají býti žádáni za přímlovu,* učí prý takto Viklíf,⁴⁾ podobně Jan Hus,⁵⁾ a on prý Payne sám ve svém spise. γ) *Očištec má býti držán,* učí prý takto Viklíf,⁶⁾ *a proto má býti za věrné duše modleno, a mají býti za ně dobré skutky konány,* jakož učí Viklíf a Jan Hus. δ) *Konečně rozhoduje Petr Engliš, že jest dovoleno užívatí při mši sv. ornátu,* ovšem prý bez zbytečné nádhery, a to prý má svůj důvod v Janu Viklífovi⁷⁾ a v Englišově spisu.

Na konec vyzývá Petr Engliš, aby se kněží Táborští podrobili a zvoleného arcibiskupa poslouchali.

Toto rozhodnutí bylo čteno před císařem Sigmundem, před legáty sněmu Basilejského, před barony království Českého, před mistry Pražskými a před velikým množstvím lidu.

¹⁾ Tamtéž. Str. 597 seq.

²⁾ Trial. IV. 1, 2, 3.

³⁾ In IV. Sent., a v jiných spisech.

⁴⁾ Trial. III., 31. De civili dominio č. 31 a v řeči: Maria optimam partem elegit.

⁵⁾ Super D. 45. IV. Sent.

⁶⁾ Lib. de nova praevaricatione c. 8. Dial. cap. 8. De Ecclesia cap. 1, 5, 6, 20. De Blasphemia, de civili Dominio I., 16 a jinde.

⁷⁾ De potestate papa c. 11 de Apostasia cap. 17.

Na tyto články dávají kněží Táborští odpověď, tak že ji vezdy předchází učení, kteréž drželi mistři Pražští. Zde však jde nám především o svátosti.

Přihlížeje k obojím prohlášením Tábořských kněží, totiž z roku 1431 i z r. 1436 díme, že bylo učení jejich následující:

a) Táborští kněží prohlašují, že *jest sedm svátostí*, a kladou je v odpovědi k dogmatické větě mistrů Pražských v následujícím pořádku: »Křest, vzkládání rukou, večeře Páně, pokání, řád, manželství, mazání nemocných. Táboři připojují k tomuto vyznání poznámku, z níž jde na jevo, že by přijali k těmto svátostem ještě jiné, kdyby se našly v písmě i jiné řády, jímž by bylo lze dáti jméno svátostí s tímže důvodem, jako jsou svátostmi některé z těch sedmera. Z toho možno souditi, že as Tábořové přijímajíce svátost sedmeru nepřijali jich v rozumu katolickém, aniž kališnickém.¹⁾

Rokycana, ač byl dříve Táboritou, vyznává, že netoliko kněz dobrý posvěcuje, ale také zlý.²⁾ V tom nejdou s ním Tábořové, neboť oni zřejmě vyznávají, že nemá kněz, jsa v hříchu smrtelném, poslání od Boha, aby platně svátostmi přisluhoval.³⁾ *Tábořové také žádají k tomu, aby byla svátost platna, by měl přisluhovatel pravou víru a úmysl udělovati svátost a věřiti v její účinky.* V tom ve všem se liší Tábořové od kališníků, ale také od katolíků, a jsou v dobré shodě s Petrem Chelčickým.

Podle toho, že Tábořové žádají, aby přisluhovatel, ač má-li platně přisluhovati, *byl pravověrný, spravedlivý a věřil také v účinky dotčené svátosti*, nevěřili zajisté, že by svátosti působily »ex opere operato«, a v tom opět není ničehožného sporu mezi nimi a Chelčickým a starší Jednotou českých Bratří. Ježto však věřili Tábořové, že Kristus Pán jenom za předzřítelné umíral a jenom jim milosti zasloužil; sjednávají se nadobro s Chelčickým a s Jednotou Bratrskou, že nenabývají předzvěděni účinků svátostí.

Jakož bylo ode mne ve zvláštní monografii dokázáno,⁴⁾ přijímal Chelčický pouze čtyři svátosti, a jeho vzor Jan Viklíř pouze pět.⁵⁾ Tábořové však a Jednota Bratří v první době *sedm*.

b) *O svátosti křtu* vyznávají Tábořové, že jest svátostí od Krista Pána ustanovenou, ale zavrhnou všechny obřady při něm od Církve užívané, chtějíce tomu, aby byl udělován podle řádu, kterýž jest podle Písma potřeben, bez exorcismů, bez soli, bez křížů, bez svěcené vody, bez křížma a bez oleje, bez trojího potápění a bez kmotrů, zkrátka beze všech církevních obřadů.⁶⁾

c) *O svátosti biřmování* vyznávají Tábořští kněží, že má býti udělováno skrze vzkládání rukou, a jím prý uděluje Bůh milost duchovní síly. Toto vzkládání rukou má prý základ v Písmě, avšak není

¹⁾ Joannis de Lukavecz et Nicolai de Pelhřimov Chronicon Taboritarum. Höfler. L. c. II., 601 seq. a II., 712 seq.

²⁾ Rokycana. Vita M. J. Hus deprompta ex sermone I. Rokycana. Codex. Capit. Prag. F. CXV.

³⁾ Vavřinec z Březové u Höflera, l. c. I., 439 n. 41. Tam vyznávají Tábořové: »Item, quod nullus sacerdos in quorumque peccato mortali existens habet auctoritatem a Deo conficiendi aut Captizandi.

⁴⁾ Dr. Ant. Lenz. Učení Chelčického.

⁵⁾ Engliš nedobře četl Trialog Viklířův, neboť ač Viklíř o sedmi svátostech zmínku činí, přijímá jich pouze pět.

⁶⁾ Chronicon Taboritarum. Höfler II. Str. 602 a 713.

prý tam nižádného příkazu, by musila býti svátost tato udělována z potřeby, avšak když by byla udělována po řádu apoštolském, že prý jest k užítku. O mazání však křížem v způsobu kříže a o formě: »Consigno te signo crucis et confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, Filii et Spiritus sancti. Amen,« aniž o políčku a o jiných obřadech není prý v Písmu ani stopy. *Což prý nyní biřmováním slove, není obsaženo v zákoně Božím.* Ovšem že Táborové také zamítali, že by byl pouze biskup řádným přísluhovatelem této svátosti, poněvadž rozdíl mezi biskupem a knězem neuznávali.¹⁾

d) Stran *Eucharistie* vyznávají Táborští kněží, že ty tři svátosti, křest, vzkládání rukou a Eucharistie zvláště k sobě přiléhají, neboť býváme křtem od hříchu obmyti, skrze milost vzkládání rukou v dobrém k boji posílnění, kdežto Eucharistie tyto milosti živí a rozmnožuje.

Avšak Táborové neuznávají, že by byl Kristus Pán v Eucharistii skutečně, v pravdě a podstatně přítomen, alebž pouze svátostně a duchovně a mocně, a tím byli odporní rozezlenému Br. Chelčickému, oni však zavrhovali také předpodstatnění, a tím byli v nesvoru i s katolíky, ano i s Valdenskými.²⁾

Než, ač byli Táborové v odporu naproti Chelčickému stran Eucharistie, shodovali se s ním přece v tom, že Eucharistie nemá býti k účtě vystavována, aniž hostie pozdvihována, aniž tělo Boží po ulicích, ryncích a po poli noseno, aniž ve svatostánku chováno.³⁾

Táborové se shodovali s Chelčickým a s Jednotou Bratří i s kališňáky, že má býti přijímáno pod obojí, a v tom odpírali katolíkům i Valdenským z prvnějších dob. Zdá se také, že Chelčický souhlasil s Táboru stran přijímání velebné svátosti od dítek, jakož i s Rokycanou a kališňáky.

O mši sv. praví Táborští kněží, že se podstata její zakládá v konsekraci. K platnosti mše sv. jest podle Táborů nevyhnutelno, aby ten, jenž ji slouží, byl kněz, aby říkal formu konsekrací slovy Páně, aby měl úmysl posvětit svátost, aby byl pravověrný, a ovšem také ve stavu milosti, jinak že by bylo posvěcení neplatné. Z toho jde arci, že by kněz katolík neplatně posvěcoval, nevěře o této svátosti podle naučení Táborů, ba, ani ne kněz ze sboru Chelčického. Že jest mše sv. obět, učí také Chelčický, avšak konfesse »Grunt viery« tomu odporuje.

Avšak ač přijímali Táborové obět mše sv., zamítali všechny obřady mešní, jež zařídila Církev k oslavě a velebě této nejsvětější oběti, všechnu nádheru, ano i mešní roucha.⁴⁾

Jakož jest známo, sloužili Táborští kněží mši svatou bez ornátu, a, ve svém zatvrzele trvajíce, široce dokazují, že není zapotřebí sloužení mši sv. v mešním rouchu. A v tom jim Br. Chelčický není na odpor.

e) Táborští kněží přiznávají, že je *svátosti pokání nevyhnutelně potřebna těm*, kdož jsou po křtu sv. (smrtelně) zhřešili. Oni praví, že podstatnou, vnitřní částkou pokání jest lítost, zevní částky však že jsou: vyznání z hříchů a zadostučinění. V této náuce nejsou odporní

¹⁾ Tamtéž. Str. 603 a 713.

²⁾ Tamtéž. Str. 606 a 714.

³⁾ Vavřinec z Březové, I. c. Str. 440.

⁴⁾ Tamtéž I. c., Chronicon. Str. 613 a 712.

Táborové ani katolické víře, avšak oni stojíce k Viklifovi a užívající i způsobu, jak on svých domněnek dokazoval, houževnatě ujišťují, že ušní zpověď není od Krista Pána ustanovena, ale že toto jho svalil na křesťanstvo papež Innocenc III., aniž k tomu dospěli, že byla zpověď v obyčeji na Východě i na Západě, když ještě nebyla rozštěpena rozkolem, a že Církev i Řekův i Rusů z dob Táborů věřila, že jest zpověď původu Božského, a že se tedy Viklif buď klamal, nebo zúmysla lhal, že by byl Innocenc III. ušní zpověď ustanovil. Bohužel, dobou tehdejší vládl cizák Viklif v Čechách, a před ním sklonili i Táborové své tvrdé šíje. Důsledně tvrdili Táborové, že ušní zpověď není k odpuštění hříchů potřebná, an by prý byli všichni křesťané před Innocencem III. uběhli ve věčnou zátratu. Dobře však jest potřebna zpověď Bohu, jak praví, učiněná. Obdržuje tedy věrný podle Táborův absoluci přímo od Boha bez absoluce kněžské. Bylo by prý až proti rozumu jistiti, že by byl Bůh nucen (necessitatur) dáti tu moc svému nepříteli, nevědoucímu, jak by měl s přítelem Božím zápoliti, a jednati s ním podle zákona Antikristova. Římský papež jest prý zhusta Bohu odporný, a největší Antikrist, jakož i jeho zpovědníci, mocí obdaření.

Zavrhující Táborové ušní zpověď, přijímají dosti učinění, jež se děje modlitbou, postem, almužnami, avšak přidávají, že nemá kněz moci, skutků těch ukládati.¹⁾ V tom všem není sporu ani s Chelčickým, ani s Jednotou Bratří.

f) Táborští kněží neodpírají, že *svěcení kněžstva jest svátost*, kterou se dává od Boha moc ke službám církevním, a že tudíž se kněz liší touto mocí od laika. Avšak oni přidávají, že není v Písmě založeno, by měl pouze biskup moc, na kněžství světiti, neboť to prý se děje, toliko obyčejem Církve.²⁾ Stran této nauky není sporu mezi Táboru a Chelčickým, jakož jsou s obou stran za jedno, že nemá býti obřadů církevních při údělu této svátosti obvyklých.

j) Táborští kněží vyznávají, že *jest sňatek křesťanů svátostí*, a v tom nejdou s Br. Chelčickým, kterýž jsa jako vzor Lutrův tvrdil, že manželství křesťanův není žádnou svátostí, ale pouze spojením přirozeného řádu osob podle pohlaví rozdílných, tak že by mezi sňatky pohanův a Židův a mezi sňatky křesťanů nebylo žádného rozdílu.³⁾

h) Jsouce však Táborové srozuměni, že jsou: křest, vzkládání rukou, večeře Páně, pokání, svěcení kněžstva svátostmi, — ovšem v tom rozumu, jak se jim zalíbilo tvrditi, *tvrdí o posledním pomazání, že ono nemá v Písmě sv. základu*. Tato svátost prý není, jak se zdá, od Pána Ježíše ani od apoštolův ustanovena.⁴⁾ Celá argumentace však, již užívají Táborové stran této svátosti, jest vypůjčena z Viklifa.⁵⁾

To jest tedy učení Táborův o svátostech. Na počátku svých výkladů vyznávají, že jest jich sedm, ale na konec nechťejí míti, aby poslední pomazání bylo svátostí, a tak jich zbývá pouze šest.

Patrně jest tedy, že se Táborové co do počtu svátostí lišili od

¹⁾ Tamtéž. Str. 607 a 714.

²⁾ Tamtéž. Str. 617 a 714.

³⁾ Tamtéž. Str. 611.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Viz Dr. A. Lenz, Učení Petra Chelčického o svátosti sedmeře.

Br. Chelčického, kterýž uznal za dobré, by byly pouze čtyři, kdežto jich Viklif »in rigore« velkomyslně přijal pět.

12. Táborové přijímají spolu s Chelčickým *učení o obcování svatých*, avšak zamítají spolu s ním logické důsledky, jež s článkem tímto jsou v nerozlučném spojení.

13. Táborové zřejmě prohlašují, a to obšírným aparátem z Písma a tradice, ovšem podle jejich rozumu vyloženého, že *prý se nedá očištec nikterak z Písma dokázati*. V celém Písmě prý není slova, jež by velelo, abychom se za mrtvé modlili, leč jen v knize Makkabejské, a ta prý není v kanonu Hebreů. Také prý neučili ani proroci, ani Kristus, ani apoštolé, ani jejich nástupci, bychom za mrtvé orodovali. Tak prý také mluvil M. Jan Hus, sv. paměti.¹⁾ Táborští kněží upírají, že by stará církev se byla modlila za mrtvé; očištec prý teprve papež Pelagius I. po roce 508 ustanovil, a ani prý z I. Cor. 3, 11—15 nelze dovoditi víru v očištec. Než, Táborové asi nevěděli, že o očištcích a o prosbách za věrné duše mluví ss. Otcové, kteří žili sta let před Pelagiem, jako Origenes, Tertullian, sv. Ambrož, sv. Augustin a jiní, jako sv. Basil a sv. Jan z Damašku, který arcí žil po Pelagiovi, avšak měl na Východě autoritu tak velikou, jako sv. Augustin na Západě. *Tentýž sebral tradičnou víru o očištcích a dí určitě, že obyčej za mrtvé se modliti pochází z časů apoštolských*. Táborští kněží as také neznali starobylých liturgií, jako jest liturgie sv. Jakuba, sv. Jana Chrysostoma, liturgie Jerusalemská a Cařihradská, neboť v těch naznačen řád modliteb za mrtvé.²⁾ Nebylo také známo Tábořským kněžím, že trvalé svědectví o očištcích a o dluhu, za mrtvé se modliti, vydávají katakomby, které ovšem poněkud později naproti Lutrovi a jeho přívržencům, byvše opět objeveny a otevřeny, svědčily, že všechny jeho řeči proti očištcích a proti prosbám za mrtvé jsou bezdůvodné a nepravdivé.

Táborové užívají proti očištcích také důvodů rozumových, které jsou totožné s těmi, jichž užíval Petr Chelčický, a vrcholí v tom, že prý duše není všechen člověk, ale duše a tělo v jednu přirozenost lidskou spojené, a tak prý by nebylo možno, aby duše sama byla v očištcích sužována za to, což i tělo páchalo. *Opatrní kněží Táborští přehlédli spolu s Br. Chelčickým, že by na základě takového rozumování nesměla a nemohla ani sv. duše vzata býti do nebe, aniž zlořečená vržena býti do pekla, kdežto Chelčický i Jan Hus učí, že duše zlořečená ihned po smrti těla po soudu soukromém do pekla buchne, a svatá do nebe se dostává*.

Táborští kněží jednajíce o očištcích, dotýkají také zprávy Pseudoklementovy,³⁾ kde totiž dí sv. Petr Clementovi, že věrné duše bydlí na onom světě v utěšených krajinách, a to až do soudného dne a pak že projdou světovým požárem, a budouce očištěny, do nebe vejdou, a nad to učí, že vůbec všechny i svaté duše tím požárem projdou pro své očištění. Petr Chelčický utvořil sobě z této liché zprávy očištec svůj, kterýž se liší od Táborů.

¹⁾ Táborští kněží zapomněli as, že M. Jan Hus určitě dí: »Mrtvého otce a matku máme z dluhu ctíti, prosiec za nie Boha, aby ráčil je vysvoboditi; také dáti almužnu a postiti se za nie, neb oni druhdy ostavili jsú zbožie, a druhdy pro nás sú byli lační.« Výklad. I., 152. Erben.

²⁾ Viz Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o očištcích.

³⁾ Lib. I. Itinerarii.

Jisto tedy jest, že Táborové zamítali očištec, a proto také všechny prosby za věrné duše konané, a v tom byli věrnými bratry Br. Chelčického.¹⁾

14. Táborští kněží *zamítají naprosto úctu svatým povinnou*, neboť ta prý Bohu jediné náleží.²⁾ Také prý k takové poctě Písmo nevyzývá pod ztrátou života věčného

Táborští kněží opět tuto přehlédli, že ovšem katolíci ctili a ctí svaté, ale že neučí, že by každý tak činiti *musil* pod ztrátou života věčného, ale odpírali jim povinné úcty a tvrditi, že není dovoleno je ctíti, jest tolik, jako odsuzovati všechnu křesťanskou minulost a odvěkou nauku Církve Boží.

Táborové zamítají také učení o *přimlouvách nebešťanů za nás*, a že by dobré bylo a prospělo, je vzývati, by za nás orodovali, anť prý jediný Prostředník náš u Boha jest Kristus Pán. V této náuce souzvukují opět Bratři Táborští s Br. Petrem Chelčickým. Podobně zavrhovali Táborové spolu s Chelčickým úctu ostatkům prokazovanou.

15. Chelčický zapovídal uctívati obrazy svatých a vyhlásil všechnu takovou úctu za modlářství³⁾, a tím způsobem je také odsoudili Táborové, a odsoudivše strašným vandalismem sochy a obrazy svatých a oltáře Bohu ku cti jejich věnované, ničili, bořili, pálili, zvouce katolický modláři.

16. S Chelčickým věřili Táborové, že jest duše lidská nesmrtelná, že zůstává po smrti těla sebevědomou, že bude ihned po smrti těla souzena, by obdržela ihned odměnu anebo trest podle toho, jak byla zasloužila, s čímž souhlasí Chelčický až na to, že věrné duše, kteréž se na světě nedokály, bytují pouze v utěšených krajinách.

17. Staří Táborové rozeznávali dvojí vzkříšení z mrtvých, jedno spravedlivých, neboli všech vyvolených, a druhé i těch, kteří byvše předzvěděni, odešli u věčnou zátратu. Po tom prvním vzkříšení očekávali příchod Krista Pána s nebe a králování s ním za tisíc let. Tuto říši Páně líčí Táborové barvami nejkrásnějšími. S tímto chiliasmem Táborů nebyl Chelčický srozuměn, avšak on i Táborové věřili, že vstaneme všickni z mrtvých s těmi těly, která jsme měli za živa.

18. Podle učení katolického přijde na svět na konec časů *Antikrist*, úhlavní odpůrce Páně, ač byli, jsou a budou až do skonání velmi mnozí, kdož odporovali, odporují a odporovati budou Kristu Pánu a Jeho Církvi. O tomto úhlavním Antikristovi učí katolíci, že bude jednotlivou, jak říkáme, fysickou osobou, a nikoliv snad pouze jakýsi sbor osob Kristu Pánu nepřátelských, čili jakási osoba morální. Avšak tomu odporují Chelčický a Bratři Táborové, jednosvorně tvrdíce, že *tím Antikristem jest papež a jeho duchovenstvo již od dob Konstantinových*, ano, jak Br. Chelčický učí, byl již Antikrist za dob apoštolských, ale nedí, že to byli kacířové, kteří rozšiřovali bludy netoliko za časů apoštolův, ale i později proti Římské Církvi a Církvím apoštolským na Východě, ač určitě dí, že Antikristové byli tehdejší kacíři, kteří s Církví nebyli u víře za jedno.

¹⁾ Chronicon l. c. Str. 616 seq. a 649 a 718 seq.

²⁾ Tamtéž. Str. 639 n. 21.

³⁾ Tamtéž.

Tot tedy jsou články Táborského učení, z nichžto lze seznati, že Br. Chelčický s Bratry Táboři v hlavních základech své nauky souhlasili. S obou stran jsou zajisté za jedno, že jest Církev sborem vyvolených, a přes to, že ta Církev jest vlastně neviditelná, přijímají s obou stran viditelné kněžství a věří, že Církev záleží z údů sobě nerovných, z kněží a laiků. S obou stran se upírá, že by byl Kristus Pán učinil viditelnou hlavu Církve ve sv. Petru a v jeho nástupcích, anť jest ona sborem neviditelným, jemuž dostačuje neviditelná hlava Církve, Kristus Pán. Jednosvorně zamítají Chelčický a Táborové Římskou Církev jako od Krista Pána odpadlou a plnou bludův, a papeže Římského jako Antikrista, kterýž nemá v Církvi jiného poslání, leč jen od ďábla. Jednosvorně zvěstují Chelčický a Táborové, že všecko konání papežovo a jeho duchovenstva směřuje k tomu, aby byl Kristus Pán z Církve vyhostěn, a sem prý směřují všechny církevní zákony a ústavy, svátky rodičky Boží, svatých a světic, ano i university, akademie a kolleje, i všechna osvěta a vzdělanost, a zvláště řehole, ježto prý mají původ z ďábla. S obou stran jsou Chelčický a Táborové jednosvorní v náuce o societě občanské, pokud žádají, aby všecko panování vzalo za své, jelikož prý ustanovil Kristus Pán svět v rovnosti; souzvukey tedy v tom, že má býti societa občanská societou sobě rovných. Chelčický i Táborové jsou za jedno v učení, že Kristus Pán umíral pouze za vyvolené, a že tedy jen vyvolení obdržují milosti, jichž smrtí svou a útrapami zasloužil, a taktéž v učení o vtělení Páně se nijakž neliší. Oni také jednosvorně zavrhnou očištec, úctu a vzývání svatých, úctu jejich obrazův a ostatkův, očištec a přísahu.

Vidouce tento příkladný souhlas neváháme říci, že měl Chelčický všechno právo nazývati Táboři svými bratřími, ač ovšem jest pravda, že se tito příkladní Bratři také valně rozcházel, jako když odsuzuje Chelčický všechnu násilu, a zejména všechnu válku, a Táboři právě naopak prohlašují netoliko, že jest dovoleno válčiti, ale také, že mají býti nepřátelé pravdy Boží mečem a ohněm potírání; když tvrdí Chelčický, že jest Kristus Pán v Eucharistii skutečně a podstatně přítomen, kdežto Táborové tvrdí, že jest v ní pouze mocně a duchovně; anebo když Chelčický ohlašuje světu, že jsou svátosti čtyři, kdežto jich Táborové čítají šest.

Než, tyto všechny odpory Chelčického proti Táborům nevyvracejí mého přesvědčení, že nebylo tehdy v Čechách sekty, kteráž by byla tak blízká názorům Chelčického, jako sekta Táborů.

Mám za to, že článkův od Římské Církve odchylných nevzal Chelčický od Táborův, aniž Táborové od Chelčického, ale že měli společné zřídlo, z kterého vážili.

Toto společné zřídlo byla především sekta Valdenských. Poměr Chelčického k sektě Valdenských byl vylíčen v pojednání V. Táborové však tou měrou z Valdenské sekty svoje učení čerpali, jakou i Chelčický z nich těžil. Ze sekty Valdenské přijali Táborové učení, že Církev Římská přestala býti pravou Církví pro bohatství a důstojnosti, kteréž přijala z rukou Konstantinových, od ní měli učení, že Církev Římská nemá žádného poslání od Boha a žádné moci zákonodárné, soudné a výkonné; od sekty Valdenských přijali Táborové, že zákonů církevních nemá býti posloucháno; z té sekty přijali, že obřadů bohoslužebných při údělu svátostí a při mši svaté netřeba

šetřiti; z nich měli také učení, že kněz ve stavu hříchu neplatně přislужuje, z té sekty měli nauky, že jest všechna nádhera i při službách Božích zakázána, a že třeba zamítnouti všechnu osvětu a vzdělanost. Z té sekty přibrali své učení, že jest úcta svatých a jejich obrazů i vzývání nebeštanů modlářstvím. Lišili se ovšem Táborští daleko více od Valdenských nežli od Br. Chelčického, zejména v učení o dovolenosti války, a tím více v tom, jak ji vedli: avšak v prvnějších dobách Táborů vládlo u nich jiné učení, neboť i oni měli za to, že válka jest zapovězena. Svědkem toho jest Jakoubek ve svém polemickém dopise proti M. Janovi z Jičína, kterýž píše takto:

»De hoc autem, quod populus ex vestris praedicationibus, ut dicitur, et periculosus scripturae interpretationibus arripit arma bellica carnalia et relinquit consuetum laborem manuum suarum et otiose vivit de substantia et rapina aliorum proximorum, et occidunt, effundunt quoque sanguinem: haec enim magna inconvenientia multi contra vos clamant, qui sunt fide digni, cum, ut spero, sunt amorem Dei prae oculis habentes, vocitantes vos sacerdotes sanguineos, a quibus, dicunt, nemo fidelium deberet sacramenta divina percipere. Nonne prius praedicastis contra occisionem, et quomodo jam res sit versa in oppositam qualitatem.«¹⁾ Ano, Haupt cituje i výrok Mikuláše Biskupce, podle kterého není po obecném zákonu Božím dovoleno, někoho na hrdle trestati, kterýžto výrok byl od něho učiněn, když na sboru Basilejském bylo Čechům kromě jiných kacířství také vytýkáno, že zamítají naprosto trest smrti. Slova jeho jsou: »De homicidio dico, quod secundum legem Dei communem non licet per homicidium puniri.«²⁾ Podle toho by bylo o jeden důvod více, že Táborští vážili svoji nauku z nauky Leonistů. Avšak jest velmi podobno pravdě, že hojná část tak zvaných Táborů záležela z Leonistů, kteří vidouce stav věcí, jež se děly, a bouři, která se strojí, seznali, že doba jejich se blíží, a proto ochotně chvátali k nespokojencům na Táboře, zvláště aniž pronásledováním jsouce roztrpčení, již na konci XIV. věku inquisitorům hrozili násilou. Zdá se mi tedy, že jest oprávněno mínění, že také Táborové čerpali z učení Leonistů.

Avšak netoliko Leonisté byli jejich vzorem, ale také Jan Viklif, jež nejen Chelčický velice cenil, ale také Táborové. Vždyt dopustili, aby Engliš na základě učení Jana Husi a Jana Viklifa o jejich učení rozhodoval. Z Viklifa přibrali nauku, že jest Církev sborem vyvolených, a hrozné učení, že Kristus Pán umíral pouze za vyvolené, a že pouze jim se dostává ovoce vykoupení, a možná také, že mnohé jiné články, které nejsou původem z Viklifa, ale které on sám přibral z Valdenských, kteří záhy pode jménem Lolardů přibyli do Anglie a byli i za doby Viklifovy jeho venkovskými missionáři. Sem náležel zvláště, že i Viklif boje zamítal:³⁾ »Videtur, quod omnis homo debet sufferre quemlibet violentem occidere gentem vel devastare regionem, sic videlicet, quod non det occasionem ad facinus... fugere autem ab una civitate in aliam praecipitur, sed resistere violente non videtur maturioribus Christi discipulis convenire.« Sem také náležel jeho za-

¹⁾ Goll. Quellen II., 60.

²⁾ Monumenta Concilior. generalium. Saec. XV. Tom. I., 309 et 347. Haupt, I. c. str. 108.

³⁾ De officio regis.

mítání universit, akademií a kollegií, neboť on dí: ¹⁾ »Cum ergo Christus non ordinavit universitates istas sive collegia, manifestum videtur, quod ista sicut graduationes in illis vana gentilitate sunt introducta.« Sem náleží vším právem také učení Viklifovo, že ku kázání slova Božího není zapotřebí autorisace biskupské, ano, že volno i laikům kázati, neboť tyto články jsou náukou Leonistů, od nichž ji přijal netoliko Viklif, ale také Chelčický a Táborové, buď přímo od Leonistů, anebo prostřednictvím Viklifovým. Byl tedy Viklif ve věcech náboženských vzácným vzorem Táborů.

Že revoluční hnutí v Praze bylo také vážným momentem, jenž působil na Táboře, netřeba dokládati.

VIII.

Učení Jana Viklifa a učení Táborův.

Literatura, čili spíše prameny. Joannes de Lukavec et Nicolai de Pelhřimov Chronicon Thaboritarum. Laurentius de Březina: De Gestis et variis accidentibus Regni Boëmiæ. 1414—1422. Ex copia Musæi Bohemici. Mathiæ Illyrici: Confessio Valdensium. Rukopis Vyšehradský. Viklif de potestate papæ. Ex MS. Musæi Bohemici. Joannis Vyclife. Dialogus sive speculum Ecclesiæ militantis. Londini 1886. Joannis Vyclife. Summæ in Theologia tractatus tertius. Tractatus de civili domino liber primus. Ex unico M. S. Viennensi. Londini. 1885. Joannis Vyclif. Tractatus de Ecclesia. Londini 1886. Joannis Vyclif. Trialogus.

1. Chiliastické učení Táborův a jeho důsledky byly vylíčeny v předešlém traktátu n. VII.

Chiliasmus Táborův nebyl učení v Církvi novým, neboť řádily chiliastické bludy již v nejprvnějších dobách křesťanství. Forma však chiliasmu byla dvojitá: chiliasmus hrubý neboli hmotný a chiliasmus duchový.

Chiliasmus hrubý učil, že bude vzkříšení dvoje, spravedlivých a nespravedlivých. Při vzkříšení prvním, abychom tak řekli, částečném, budou prý vzkříšení pouze spravedliví a svatí, a vstavše z hrobů, budou prý kralovati s Kristem Pánem tisíc let a požívati radostí tělesných. ²⁾ Chiliasmus tento hlásal Cerinthus, klada: že budou údové této chiliastické říše vázání k šetření Zákona Mojžíšova; později se k němu přiznávali Marcionité a Dimokriti neboli Apollinaristé, zvláště však Gnostikové.

Chiliasmus duchovní souzvukuje s hrubým potud, že i on dvojitě vzkříšení rozeznává, jedno částečné čili těch, kdož jsou svatí, a pak všeobecné, a i v tom, že svatí vzkříšení budou kralovati s Kristem Pánem a oplývati radostmi, ale nikoliv tělesnými neboli hrubými. Původcem tohoto chiliasmu byl Papias, biskup Hieropolský, jenž býval žákem sv. Polykarpa a Jana kněze, ale nikoliv Jana Miláčka. Papias byl ³⁾ nadání prostředního, ale získal jednak proto, že byl

¹⁾ Dialog. Cap. 26.

²⁾ Euseb. h. e. lib. III. c. 22.

³⁾ Euseb. h. e. lib. III. cap. 23.

žákem Polykarpovým, jakož i pro svůj bezúhonný život muže jména velkého, jako sv. Justina, sv. Ireneje, Tertulliana, Laktance, ano, na čas i sv. Augustina. Sv. Augustin sám takto vyznává v XX. knize o Městě Božím, v kapitole VII. Někteří z Millenaristů těchto připouštěli, že v říši chiliastické budou také radosti tělesné, ale nevinné, jiní však nepřipouštěli, že by v té říši byly radosti jiné leč jen duchovní. Sv. Irenej zejména zastává tuto domněnku tvrdošíjně a neústupně (Lib. V. adversus haereses cap. 31. n. 1. a 2.) a zve všechny v tom odpůrce kacíři. Budou prý svatí kralovati s Kristem Pánem tisíc let a budou oplývati vši blažeností s vyloučením však veškerých tělesností. Místo, kdež budou svatí po svém vzkříšení dlíti, bude prý neviditelné. Když svatí patřením na Krista Pána uzpůsobí se k tomu, aby mohli užíti tvář Otce nebeského, dostane se jim slávy v nebesích.

Chilisté, kteří chtějí míti po prvním z mrtvých vstání tělesné radosti s králem Kristem Pánem, dovolávají se Písma Božího a tvrdí, že jsou tam netoliko zřejmé důkazy, že budou spravedliví s Kristem Pánem kralovati na zemi, ale že jest tam také naznačena doba tohoto kralování. K této říši prý měl zřetel Pán, když pravil k apoštolům: »Nebudu píti z plodu vinného keře, až přijde království Boží.« Luk. 22. Z těchto slov prý snadno lze poznati, že přijde doba říše Kristovy, a že podle jeho slibu budou údové této říše požívatí radostí tělesných. Takových však radostí nebude v nebesích, a proto bude nadzminěná říše Kristova pozemská.

Avšak výklad tento nemá do sebe pravdy. Lze ovšem vykládati slova Páně v logickém neboli historickém, vlastním smyslu, anebo ve smyslu přeneseném. Dlužno-li bráti slova Páně ve smyslu přeneseném, pak nevymáhají ona zajisté chilismu hmotného. Víno znamená ve smyslu přeneseném radost a rozkoš duchovní, neboť tyto se předkládají lidu israelskému nezřídka v obraze hodů. Ve Zjevení sv. Jana čteme ovšem: »Blahoslavení, kteříž k večeři svatby Beránkovy povoláni jsou.« Apos. 18, 9. Avšak i teház by chilisté svým doslovným výkladem nemnoho vyfídili: neboť slova Páně lze sobě předobře vyložití o době po Jeho z mrtvých vstání až do na nebevstoupení, neboť jedl Kristus Pán a pil v mezičase tom s apoštoly skutečně, neboť na to máme svědectví sv. Petra, kterýž dí: »Jedli a pili jsme s ním, když byl z mrtvých vstal. Act. ap. 10, 41.

Že výklad chilismu hrubého nemá pravdivého základu, jde na jevo ze souběžného textu, který se čte u sv. Matouše v kap. XXVI., 29: »Pravímť vám: Nebudu od této chvíle píti z tohoto plodu vinného kořene, až do onoho dne, když jej píti budu s vámi nový v království Otce mého.« Zde zajisté již slova: »Otc mého« dávají na jevo, že se celý text nese k době, v kteréž bude již vítězství Páně dokonáno nad hříchem a ďáblem, a kde z vůle Otce nebeského započal Jeho věčný Syn vykonávati všecku sobě danou moc na nebi i na zemi.

Chilisté dovozovali, že musí se dostaviti doba pro říši Páně na zemi, ano by jinak se nenaplnilo, co slibuje Kristus Pán těm, jenž by vše opustili a za ním šli, pravě: »Každý, kdož opustí dům, neb bratry, neb sestry, neb otce, neb matku, neb manželku, neb syny, anebo pole pro jméno mé, stokrát více vezme a životem věčným vládnouti bude.« (Mat. 19, 29.) Než, že text tento nemá doslovně

býti vykládán, jde na jevo z nesrovnalosti a absurdit, kteréž by z takovéhoho výkladu vyplývaly, neboť kdyby Pán Ježíš byl mluvil o darech tělesných v domnělé říši millenaristů, a nikoliv o duchovních, musili bychom tvrditi, že ten, kdož opustí na světě otce svého a půjde za Pánem, obdrží v království Kristově sto otců, a kdo matku, že obdrží sto matek, kdo syna, sto synů, a kdo ženu, sto žen. Vyplyvají tedy z doslovného výkladu dotčeného textu věci, kteréž jsou jednak nemožny, jednak křesťanskému náboženství odporny. Právem zamítá tedy sv. Jeronym doslovný výklad chiliastů. (In Cap. 19. Matthaei.)

Chiliasté se dovolávají kapitoly XX. Zjevení sv. Jana, kdež čteme: »I viděl jsem anděla sestupujícího s nebe, majícího klíč od propasti a řetěz veliký v ruce své. I uchopil draka, starého hada, kterýž jest ďábel a satanáš, a svázal jej na tisíc let. I uvrhl jej do propasti a zavřel a svrchu nad ním zapečetil, aby nesvodil více národů, až by se vyplnilo tisíc let: a potom má býti rozvázán na malý čas... Blahoslavený a svatý, kdož má díl ve vzkříšení prvním: nad těmi nemá moci smrt druhá: ale budou kněžími Boha a Krista, kralovati budou s ním tisíc let. A když se dokoná tisíc let, propuštěn bude satanáš ze žaláře svého.« (Apoc. 20, 1. 2. 3. 7.) Potom ihned vypravuje sv. Jan o vzkříšení mrtvých. »I viděl jsem trůn veliký, blýsajícího na něm, před jehož obličejem utekla země i nebe, a místo jim není nalezeno. I viděl jsem mrtvé veliké i malé, stojící před obličejem trůnu, a otevřeny jsou knihy: a jiná kniha otevřena jest, kteráž jest (kniha) života; i souzeni jsou mrtví z těch věcí, kteréž byly psány v knihách, podle skutků jejich. A vydalo moře mrtvé, kteříž byli v něm, a smrt i peklo vydaly mrtvé své, kteříž v nich byli, i souzeni jsou jedenkaždý podle skutků svých. (Apoc. 20, 11. 12.)

Zde jest skutečně řeč o dvojím vzkříšení, a tak i zdánlivý podklad chiliastických snů; avšak nížádný odůvodněný důkaz. Text sám jest nejasný. Hermeneutické pravidlo však u vykládání Písma sv. žádá, aby se místa nejasná vykládala místy souběžnými jasnými, a ne naopak. Těch jasných textů však jest v Písmě sv. hojně. Chiliasté totiž dovolávající se doslovného výkladu textu sv. Jana, tvrdí: že bude dvojí vzkříšení, jedno spravedlivých, a ti prý budou kralovati s Kristem tisíc let, a po tisíci letech bude vzkříšení všech lidí, dobrých i zlých současné. Job nemaje po lidsku žádné naděje, že se pozdraví, těší se věrou, že v poslední den z mrtvých vstane: Vím, že Vykupitel můj živ jest, a že v poslední den z země vstanu: a zase oblečen budu koží svou a v těle svém užijm Boha svého.« (Job. 19, 25. 26.) Job vynává tudíž, že i spravedliví teprve v poslední den vzkříšení budou. Mluvě Pán Ježíš o vyvolených, zřejmě učí, že i oni budou vzkříšeni v den nejposlednější: »Tatoť jest pak vůle toho, kterýž mne poslal, abych z toho, co mi dal, nic neztratil, ale vzkřísil to v den nejposlednější. A tato jest vůle Otce mého, kterýž mne poslal, aby každý, kdo vidí Syna a věří v něho, měl život věčný, a já ho vzkřísím v den nejposlednější.« (Jan 6, 39. 40.) Jde tedy již z obou textů na jevo, že i vyvolení Páně, svatí a svěťice Boží, budou v nejposlednější den vzkříšeni.

Avšak Písmo sv. vyslovuje netoliko, že budou spravedliví v den nejposlednější vzkříšeni, tak že nezůstává nížádné doby, v níž by mohlo se ustaviti millenium Chiliastů; ale ono jasně hlásá, že bude

z mrtvých vzkříšení i vyvolených i zavržených současné. Pán Ježíš praví: »Nedivtež se tomu, neboť přichází hodina, v kteroužto všichni, kteříž v hrobích jsou, uslyší hlas Syna Božího; i půjdou, kteříž dobře činili, na vzkříšení života: kteří pak zle činili, na vzkříšení soudu.« Jan 6, 28. 29. A sv. Pavel dří: »Všickni zajisté vstaneme z mrtvých, ale ne všickni budeme přeměněni. Hned pojednou, v okamžení, ku poslednímu zatroubení; neboť trouba zazní, a mrtví vstanou neporušitelní, a my budeme proměněni.« I. Cor. 15, 51. 52. Učí tedy Písmo svaté nejenom, že spravedliví budou v poslední den teprv vzkříšeni, ale také že bude jejich vzkříšení a vzkříšení hříšníkův současné, a tak nezůstává žádného mezičasu pro millenium. Písmo svaté také určité dří, že ihned při vzkříšení budou těla svatých a světic Božích neporušitelná a duchovní (I. Cor. 15, 42.), že ihned po vzkříšení vyvolených započne jejich věčný život nebeský (Mat. 25, 42. Jan 5, 29.) a že budou uchváćeni do oblaků vstříc Kristu, a že budou vždycky s Pánem. (I. Thes. 4, 16.) A tak mluví Písmo také jinde zcela jasně, že bude vzkříšení všech, dobrých i zlých, současné, a tím také jest na jevu, že texty ve Zjevení sv. Jana obsažené, jichž se chiliasté dokládají, nemohou býti rozuměny doslovně v jejich rozumu. Sv. Jan zajisté sám v souběžných slovech svých toho nedopouští, ale ve smyslu přeneseném. Učený theolog Suarez dří, že mají býti texty ve Zjevení sv. Jana obsažené vykládány ve smyslu obrazném. Prvé vzkříšení že sluší vykládati o duchovním vzkříšení ze smrti hříchů, čili o přechodu ze stavu hříchů smrtelného, této smrti duševní, do stavu milosti, a tak o uschopnění k životu věčnému. Druhé vzkříšení jest vzkříšení podle těla v den nejposlednější. Tisícileté kralování Páně jest doba trvání Církvě Boží na zemi, v němžto panuje Kristus Pán v Církvě a v duši lidí spravedlivých. Výklad tento má pro sebe autoritu svatých otcův a katolických theologů: Nemá tedy chiliasmus hrubý pravdivé opory ani v kapitole XX. Zjevení sv. Jana, ať nic nedím o tom, že Kristus Pán zřejmě praví, že na onom světě, v říši, kterouž on bude vládnouti, nebude tělesných rozkoší: »Bloudíte, dří k Saduceům, neznajíce Písem, ani moci Boží. Při vzkříšení zajisté ani se nebudou ženiti, ani vdávati; ale budou jako andělé Boží v nebi.« (Mat. 22, 29. 30.) A sv. apoštol dří: »Království zajisté Boží není pokrm a nápoj, ale spravedlnost a pokoj a radost v Duchu svatém.« (Řím. 14, 17.)

Nemá tedy hrubý chiliasmus v Písmě sv. opory nižádné, ani ne ve XX. kapitole zjevení sv. Jana, neboť doslovný výklad odporuje jasným textům souběžným a tradičnímu výkladu otcův svatých i theologů scholastiků. Avšak ani subtilný neboli duchový chiliasmus nemá v Písmě sv. základu. Sv. Augustin praví ku kap. XX. svrchu naznačené, že by byla náuka o říši Kristově na zemi poněkud sne-sitelná, když by se nesla pouze k duchovním radostem, a vyznává, že i on za nějaký čas za to měl, že by se v tom smyslu mohla zastávat; avšak hrubý chiliasmus zavrhuje zřejmě. Že však ani duchovní chiliasmus na pravdě není, snadno lze dokázati. Uhlavní a charakteristický ráz všech chiliastů jest ten, že stanoví dvojí budoucí přístí Páně, nečiní nikdy zmínky o jeho pozemské říši, ale vezdy o jedné, která nebude míti konce podle slov Pána Ježíše, jenž řekne k těm, kteří budou na pravici: »Pojďte, požehnaní Otce mého, a vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa« . . . A k těm,

kteří budou na levici, řekne: »Odejděte zatracenci do ohně věčného, kterýž jest připraven ďáblu i andělům jeho«... Na to dí Písmo: »I půjdou tito do trápení věčného; ale spravedliví do života věčného« (Mat. 25, 34. 41. 46.)

Odtud také zcela právem přidala synoda ekumenická Konstantinopolská I. k symbolu Nicejskému článek, že Království Kristovu nebude konce.

Poznamenati sluší, že chiliasmus neměl v Církvi nikdy trvalého útulku, zejména hrubý chiliasmus měl pouze kromě Církve svoji domovinu. Shledáváme jej u Cerintha, Marcionitů a jiných sekt gnostických, jakož i u Montanistů, a u Dimokritů, tedy kromě Církve. Kromě toho, že tyto sekty se k chiliasmu hlásily, měli také náťer židovský, neboť chtěly mít obnovu židovstva, kult židovský s oběťmi a obřady židovskými, a kladly do říše tisícleté netoliko rozkoše tělesné, ale také dopouštěli uzdu vášním pohlavním. Chiliasmus se objevil i později ve středověku, ježž hlásali: Opat Jáchim, Jan Oliva, Sagarelli a zvláště Dolcino. Tentýž rozšiřoval svoji chiliastickou náuku ve Vlaších, zvláště od r. 1304 v krajině Novarské a shromáždil okolo sebe ke dvěma tisícům mužův a žen a ohradil a upevnil se s nimi v horách. Soukromého majetku netrpěl, ale přikázal, aby bylo všechno do spolku, snad i ženy. Z opevněného tábora svého činili kačři tito výpady, žijíce z loupeže.

2. Táborové byli také v prvních dobách chiliasmu oddáni a popisují, jakož ze současných spisů lze seznati, barvami utěšenými brzké sestoupení Krista Pána, aby požíval se svými vyvolenými pozemských radostí. Stane prý se vzkříšení první: Kristus Pán sestoupí s nebe, ustaví svou říši, a členové její budou se stkvíti jako slunce. Do církve nebudou mítí přístupu zlostníci. Po svém sestoupení s nebe učiní Kristus Pán svým vyvoleným velikolepou hostinu na horách, a všichni, kdož by se neshromáždili na těch horách, zhynou za okamžik požárem. V té říši Páně nebude žádného pronásledování, nebude v ní žádného panování, všickni budou sobě rovni, nebude žádného krále, ani šacunků, ani výběřčích. Všecky věci budou do spolku. Nebude také žádného manželství, ženy však budou roditi bez zarmoucení a bolesti, a to i po všeobecném z mrtvých vstání až do vnuků. V té říši prý, kteráž bude dlouho před všeobecným vzkříšením, bude taková hojnost Ducha svatého, že nebude třeba, aby se jeden učil od druhého, ale že budou všickni bezprostředně od Boha poučováni. Tou příčinou vezme prý psaný Zákon Boží za své. A ježto Táborové za to měli, že všechno naučení budou mítí bezprostředně z Boha, proto prý, jak svědectví dává Rukopis Vyšehradský, pálili sú knihy a trhali jiné užitečné věci.

Jest zajisté každému vidno, že jsou v těchto současných zprávách momenty a základní myšlenky komunismu. Máme v nich naznačenou rovnost i bratrství všech, je v nich vyrčeno, že nemá býti v říši Páně ani krále, ani panování, ani daní, ani výběřčích, jsou v nich také stopy o zavrhování sňatku manželského, a tak i zárodky poblouzení tak zvaných Naháčů. Naháci zamítali zákon Boží, rovně jako chiliasti Táborové, a zákonem jejich prý bylo, jak Vavřinec z Březové píše, pouze ruffianství. Manželství zamítali a chodili jako nevinný Adam a Eva v ráji, beze všeho obleku. Oni prý nepřijímali nižádné osoby pohlaví ženského do svého spolku, leč by se dala od nich

porušiti, a když se byli rozplamenili, na sobě páchali ohavností. I Naháči, rovně jako přivrženci Dulcinovi, majíce svoji brlohu na jednom ostrově na řece Lužnici na blízku »Valu« a žijíce v komunismu, činili odtud výpady na okolní obyvatele, loupíce a vraždíce.

Důležitá jest nyní otázka, na jaké asi cestě dospěli Táborové ku svému chiliasmu? Snad že na základě výkladů Písma Božího? Viklif ovšem, kterýž byl na Táboře a i kolem Tábora ctěn jako polobůh, velí aby každý Písmo četl, že jest v něm obsažena pravda, poroučí pod ztrátou života věčného, aby jedenkaždý Zákon Boží četl a jej znal. Totéž velel také žák jeho M. Jan Hus. V tom byli Táborové poslušni obou mistrův, i Viklifa i Jana Husi. Na Táboře se Písmo sv. pilně četlo, mužové i ženy se v něm dobře znali, tak že se Aeneas Sylvius této znalosti až podivil. Také jsouce vyznavači chiliasmu zajisté rozjímali o rajském stavu prvních rodičů a přenášeli také mnohé věci ze stavu Adama a Evy v ráji do svého chiliasmu, jako-že v milleniu nebude panování ani císařů, ani králů, ani prelátů, děti že se budou roditi bez dědičného hříchu a že nebudou podrobeny smrti, ale že budou věčně žítí, stav vyvolených že se bude podobati Enochovi a Eliášovi v ráji.¹⁾ Tyto všecky chiliastické věci mohli arci Táborové míti z mylného výkladu Písma. Vavřinec z Březové vydává svědectví o tomto poblouzení na Táboře dí: »Fundamentum autem omnium malorum sequentium fuit erroneus scripturarum intellectus. Základem všeho napotomního zlého byl bludný výklad Písma svatého.²⁾ Bohužel, že ani Viklif toho neuznával, aniž jeho žák Jan Hus, ani ne Kališníci, neboť se dovolávali u věcech víry a mravů svého výkladu Písma, povrhnuvše autoritou katolické Církve, a v tom nebyli snad pouhými rozkolníky, ale skutečnými kacíři.

3. Avšak kdežto bylo na Táboře tolik pilných čtenářů Zákona Božího laiků i kněží, kdo asi dal první podnět ku chiliastickým snům na Táboře? Snad že laikové? Snad Táborští kněží? Petr Chelčický, jakož svrchu bylo řečeno, vytýká Tábořským kněžím, že by měli i Naháče na svědomí, ale nedí, že by tomu tak bylo na základě mylného výkladu Písma sv. vůbec, ale pouze tou příčinou, že vykládají Písmo o velebné svátosti jinak, než jak Chelčický podle Viklifa na základě téhož Písma sv. neústupně hlásal. Vavřinec z Březové, když byl naznačil bludy Táborův i ty, které směřovaly k chiliasmu, určitě dí, že učiteli jejich byli: Kněz Martinek, Mluvka, M. Jan Jicín bakalář Margold, Koranda a jiní kněží Táborští. Dělo-li se tak na Táboře skutečně, pak by byl proveden důkaz, že autorové učení Táborů vůbec i chiliastických snů, byli Táborští kněží. Avšak i tak lze říci, že Táborští kněží nebyli asi jedinými vynálezci chiliasmu, ale že nepochybně v tom působili také laikové Táborští, mužové i ženy. Dosti však jest možno, že chiliasmus na Táboře nebyl Tábořským zbožím, ale cizáckým. Jisto zajisté jest, že chiliastické sekty vyskytovaly se hojně ve středověku, ano, že byly také v poblížkém Rakousku, a tak by bylo možná, že se blud ten vetřel i do Čech, ač o tom není skutečného historického dokladu.

¹⁾ Vavřinec z Březové u Höflera: Geschichtschreiber der husitischen Bewegung. I.

²⁾ Tamtéž I., 390.

Mezi chiliastickými články Táborů čteme také ten, že, když svatí budou v době milleniu vtrženi ku Kristu Pánu do oblak, užijí tam také Jana Husa,¹⁾ a to plně souhlasí s úctou, jaké Jan Hus na Táboře požíval. Vždyť tam byl jako kazatel pod širým nebem předsobře znám. Avšak o Janu Husovi není aspoň jasného dokladu jako u Viklifa, že by byl držel jednu z hlavních částí chiliasmu, »komunismus«, aspoň v zásadě, leč jen že zastával Viklifovu větu: *Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.* »Nikdo není občanským pánem, nikdo prelátem, nikdo biskupem, když jest ve hříchu smrtelném. Tím ovšem zamítá Hus majetkové právo při těch, kdož jsou ve hříchu smrtelném, ano, ohrožuje majetkové právo vůbec. Jinak se věci mají s Viklifem. Viklif arci nikde netvrdí, že Kristus v prvním vzkříšení k životu povolá spravedlivé a že sestoupí s nebe, aby s nimi kraloval a jím na horách vystrojoval stkvělé hody, ale i on je komunismu svojí naukou velice blízek.

Viklif totiž docela po katolicku praví, že první člověk Adam kromě milosti Boží obdržel jiné ještě dary a mezi nimi také panování nad tvorstvem sebe nižším, tak že náleželo jemu všechno. A toto učení odůvodňuje Viklif tím, že byla milost Adamovi od Boha přisvořena. *Jest na jevu, praví, že Adam byl v milosti stvořen, jelikož dal jemu Bůh vládu nad vidomým veškerenstvem.* Patet, quod Adam fuit creatus in gratia, cum Deus donavit sibi dominium universitatis.²⁾ Avšak když Adam přestoupil zákon Páně, a tak smrtelně zhřešil, ztratil milost Boží, a ztrativ ji, ztratil také panování nad veškerenstvem a vládu nad ním. Tou příčinou byl Adam z ráje vyhnán.³⁾ Když však tentýž Adam byl milosti Boží po spáchaném hříchu vrácen, vrácena byla jemu zase vláda nad veškerenstvem. Podle Viklifa jest tedy posvěcující milost princip, na němž záleží právo nad veškerenstvem, a také o sobě právo na majetek, jež majitel drží. A tak se to také má s každým člověkem. Když hřeší, ztrácí právo na svou državu. Žádná prý država, jak dí, se nedrží spravedlivě, leč jen, když má základ v přirozeném právu, t. j., když Bůh tu državu schvaluje, to však se děje pouze, když jest držitel ve stavu milosti Boží. Viklif dí: »Eo ipso, quo quis peccat mortaliter, est de jure privandus quocumque dominio . . . statim . . . Nullum civile dominium est justum, nisi in naturali dominio sit fundatum, sed nemo habet naturale dominium pro tempore, quo peccat mortaliter, ergo nec civile dominium simpliciter . . . Ergo cum eadem sit ratio de quolibet peccante mortaliter, sequitur, quod naturale dominium sit impossibile cum peccato mortali.⁴⁾

Avšak spravedlivý netoliko že drží podle milosti, kterouž oplývá podle spravedlnosti svůj majetek, alebrž jemu náleží po právu božském všechnen svět, kdežto hříšník nemá vlastně ničehož. »Justus dominatur praví Viklif, toti mundo sensibili.⁵⁾ A to prý má základ ve slovech Pána Ježíše: »Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho: a toto všechno bude vám přidáno. (Mat. 6, 33.) Zvláště však, jak

¹⁾ Vavřinec z Březové l. c.

²⁾ Viklif: De dominio civili, cap. 6.

³⁾ De civili Dominio, cap. 5.

⁴⁾ De civili Dominio, cap. 3.

⁵⁾ Tamtéž. Cap. 7.

Viklif tvrdí, náleží všechen svět člověku k životu věčnému předzřízenému, když jest ve stavu milosti Boží. Ten prý, jsa přijatým synem Božím, má právo na celé království a na kteroukoliv jeho částku. Má prý se to s předzřízeným jako s korunným princem, ten má také nárok na celé království, a následovně na každou jeho částku. Viklifova slova jsou: *Omnis existens in charitate praedestinationis est, quandocunque habet gratiam Dei, filius adoptivus; sed eo ipso habet jus ad regnum integrum, et per consequens ad quamlibet ejus partem; ergo omnis sic justus dominatur toti mundo.*¹⁾

Z Viklifa lze vybrati na sta podobných textů, kterýmiž dává na jevo svou víru, že pouze a výlučně drží spravedlivě državu, kterouž má ten, kdož jest ve stavu milosti Boží, já však přestávám na slovech, kteráž jsem z Viklifa věrně citoval, maje v úmyslu vydati, ač-li Bůh dá, obšírnou knihu o učení Jana Viklifa, neboť byl on, ač bezděky, spisy svými nejhorším škůdcem Českého národa.

Podle Viklifa náleží tedy po právu panování nad veškerým světem a država veškerenstva každému člověku spravedlivému. Petr spravedlivý má právo na državu veškerenstva, a všechen svět jest z vůle Boží jeho majetkem: Pavel spravedlivý má nárok na všechen svět, a majetkem jeho jest veškerenstvo; Jan spravedlivý má nárok na veškerenstvo a všechen svět o sobě (simpliciter) je državou jeho atd. do nekonečna. Náš Pán a Spasitel nám zvěstoval, že jest mnoho povoláných, ale málo vyvolených, praví dále Viklif, avšak neřekl nám, kolik by as bylo v jistém čase spravedlivých, a kolik lidí nešlechterných. Doufejme, že jest jich dosti značná částka. Každý z nich jest pánem celého světa, a državou jeho jest veškerenstvo. Má tedy, řekneme tímto časem, veškerenstvo tolik majetníků a pánů, kolik je pro praesenti spravedlivých. Náleží tedy všem spravedlivým všechen svět, a všechny částky jeho společně. A k této větě dospěl také Jan Viklif, když dí: *»Fustorum sunt omnia et specialiter pauperum spiritu, quantocunque sint abhominabiles apud mundum.*²⁾ Že však mají býti všechny věci do spolku, dokazuje prý se, jak myslí Viklif, takto: *»Každý člověk jest povinen býti v milosti Boží, a je-li v milosti, jest pánem světa a všeho, což v něm jest, a proto jest každý člověk zavázán, býti pánem veškerenstva. To však by se nesrovnávalo pro množství lidí, leč by bylo všecko společné. Proto prý věčná Pravda, Pán Ježíš, neměl soukromého majetku, ale měl všecko do spolku, a tak prý také bylo apoštolům po jeho nanebevstoupení všecko obecné. Act. ap. 4, 5. Omnia bona Dei, dí Viklif, debent esse communia . . . Omnis homo debet esse in gratia, et si est in gratia, est dominus mundi cum ejus contentis, ergo omnis homo debet esse dominus universitatis: quod non staret cum multitudine hominum, nisi omnes illi deberent habere omnia communia . . . Veritas cum suis discipulis aufugit proprietatem, sed habuit omnia in communi . . . et post ejus ascensionem erant ejus discipulis omnia communia . . . dividebantur singulis, prout unicuique opus erat.*« Act. ap. 4, 35.³⁾ Zcela důsledně tvrdí pak Viklif: že ani svědectví svědkův, ani nález soudcův, ani skutečné uvedení v tělesné držení majetku, ani dědictví,

¹⁾ Tamtéž. Cap. 7.

²⁾ Viklif. Dialogus. Cap. 27.

³⁾ Viklif de Civili Dominio. Cap. 14.

ani záměna, ani koupě, aniž všechny tyto právní tituly nedávají člověku práva opravdivého k držení majetku, leč by byl v milosti Boží. Nec testium depositio, nec iudicis sententia, nec corporalis possessio, nec descensus haereditarius, nec commutatio, nec humana donatio confert homini sine gratia dominium vel jus ad aliquod, nec omnia ista simul.¹⁾

Než, dosti budíž na těchto dokladech, neboť již z nich jde nad slunce jasněji na jevo, že přednášel Viklif komunistické zásady. A tyto zásady kryjí se úplně s učením Táborův z prvnějších dob, neboť oni o sobě drželi, že jsou vyvolení synové Boží a dcery Boží, a že Bůh je chová ve své milosti. A proto také majíce všechny svět za odpadlý od Zákona Božího, a zvláště všechno křesťanstvo, měli za to, že všechny svět ztratil právo na své državy a že tedy všechny jest nehoden darů Božích, dary však Boží že náleží synům a dcerám Božím. Hledíme-li s tohoto hlediště na děsné činy Táborů, můžeme je poněkud omluviti. Za oporu sloužila Táborům, aneb určitěji Tábořským kněžím právě vylíčená nauka Viklifova. Než, kéž by byli sečkali Táborové, až se ukáže s nebe Pán, aby sobě a jim zařídil chiliastickou říši, ale nedočkaví jsouce, začali vykonávati soudy Páně beze všeho posláni s hůry a ničiti nepřátely pravdy Boží, pustošiti jejich sídla a jako nepřátelům Božím odjímati statky.

Viklif arci se snažil vyloučiti svoji nauku, že toto *panování* spravedlivých nad veškerenstvem a *jejich právo na všechny věci*, kteréž prý všem spravedlivým mají býti do spolku, *jest pouze duchovní*, a že, kdyby spravedlivý toužil po zboží zemském nespořádaně, nebo sobě dokonce cizí občanský majetek (dominium civile) osvojil a jeho se zmocnil, smrtelně hřeší, a tím ztrácí všechno právo, jež měl, jsa v milosti.

Než, po tak stálém a určitém tvrzení a k tomu se Písem svatých dovolávání, neměl zajisté výklad Viklifův o pouhém duchovním právu na všechny věci valného vlivu na davy lidu obecného vůbec, a na Táboře zvláště. Tábořským kněžím byl as na jisto spis Viklifův *de civili dominio* znám, a že Viklifova nauka byla asi lidu na Táboře předkládána, možno poznati z toho, že jinak komunistické názory Viklifovy a Táborů se v podstatě kryjí. Druhý tedy moment chiliasmu, aby totiž byly věci všechny obecné, *mohli* míti Táborové prostřednictvím Tábořských kněží z Viklifa.

4. Kdežto nalézali Táborové podle toho, co bylo praveno, svůj vzor vedle Valdenských zvláště ve Viklifovi v kommunistických zásadách, majíce jako synové Boží a dcery všechny věci do spolku a jednajíce později ve svých bojích proti nepřátelům pravdy Boží a uchvacující jejich zboží jako těm, již jsou darů Božích nehodni a kteříž jako hříšníci ztratili právo na své državy: nevstoupili v jeho šlépěje stran vnitřního upravení své sociality, neboť oni stanovili, jakož bylo vylíčeno, podle Valdenských v úplném souhlase s Petrem Chelčickým, *aby ve společnosti jejich zavládla rovnost a panovalo bratrství, rovnost však aby měla místo ve všech směrech, ne snad pouze proto, že jsme podle lidské přirozenosti sobě důstojnosti rovni, ale také v povolání a stran všech poměrů společenských vůbec*. Táborové se dovolávali při tomto zařizování své sociality Písem svatých, rovněž jako Chel-

¹⁾ De civili Dom. Cap. 4.

čický, avšak i Jan Viklif se dovolával samého Boha, líče socialitu křesťanskou způsobem Táborům zcela odporným.

Viklif uvádí totiž mluvčího Krista Pána stran sociality, jak jest byla ve středověku rozdělena do tří stavů takto: »Rozdělil jsem Církev svoji do tří částek, první částkou, aby bylo duchovenstvo moje, jímžto jsou kněží moji, a ti mají mne na způsob apoštolů předsněji následovati v životě, aby tak byli oživeni pokorou a živi byli jako já o almužnách . . . Druhou částkou aby byli páni světští, kteřížto mají býti náměstky Božství . . . Kněz však, kterýž má živ býti v pokoře a v chudobě, aby byl náměstkem člověčenství Pána Jesu Krista. Úlohou však pánů (velmožů) jest, aby podle moci své, rozumem řízené chránili zákon Boží. Neboť tím titulem služby obdrželi od Krista Pána, jakožto svrchovaného Pána všeho, což mají. Třetí částkou jest obecný lid, kterýž jest rozdělen v řemeslníky, kupce a sedláky. Tato třetí částka jest nejnižší a základem, vyživuje prvé dvě částky v potřebách tělesných. »Dividebam autem meam militantem Ecclesiam in tres partes, quarum prima foret clerus meus, qui vocantur sacerdotes Christi, qui me instar apostolorum propinquius sequerentur. Et sic ad animandum eos in humilitate, viverent de elemosynis instar mei . . . Secunda pars meae militantis Ecclesiae forent domini temporales, qui debent esse vicarii Deitatis . . . Sacerdos autem, qui secundum humilitatem et pauperiem debet procedere, est vicarius humanitatis D. n. J. Chr. Et hi secundum potentiam regulatam ratione debent defendere legem Dei. Nam titulo istius servitii tenent de Christo tanquam capitali Domino quidquid habent. Tertia pars militantis Ecclesiae sunt vulgares, qui in operarios, mercantes et ikonomos multipliciter sunt divisi. Ista autem tertia pars et infima ut fundamentum sustinet duas partes alias in corporalibus necessariis vitae.¹⁾

Z těchto řádek jest patrné, že politická socialita Táborů, kde měla býti rovnost všech bez rozdílu, podstatně se lišila od nerovné, do tří částek rozdělené společnosti politické, podle nauky Viklifovy. Viklif jest zde také v rozhodném nesvoru s Petrem Chelčickým, který zle se horšil na nerovnost středověké společnosti, rozdělené ve tři části: ve stav duchovních, panstva a sedlákův.

Viklif odvozuje tuto svou socialitu v celém jejím zřízení od Boha přímo a v tom nejde s katolickou naukou. Katolická Církev učí ovšem, že všeliká moc z Boha jest, ale nikoliv, že by forma vládní přímo z Boha vycházela. Katolická Církev také nerozlišila societu ve stavy tři, ale ona tato rozdělení při prvním hlásání slova Božího již nalezla, snažíc se, aby přikrostí, jež shledala, svou lidumilnou naukou odstranila, neb aspoň umírnila. Avšak tatáž katolická Církev nikdež nevyslovila, že by takovéto roztržení sociality lidské vycházelo přímo z Boha.

Všecky ty tři částky society lidské, jak připojuje Viklif, mají sobě býti vzájemně k užitku. Duchovenstvo však má nad jiné duchovní žiti a tak životem vésti všechny ku věčnému blahoslavenství. Třetí částka má prý sloužiti těm dvěma částkám.²⁾

¹⁾ Viklif. Dialogus. Cap. I.

²⁾ Viklif. Tamtéž. Cap. I.

5. Kdežto chtěli mít Táborem, jakož jsme slyšeli, ve směru občanském plné bratrství a naprostou rovnost v občanské civililitě, nedopouštěli toho v životě církevním. Podle nich jest Církev sborem předzřízených. Členem Církve nečiní volba lidská, ale volba věčného Boha a předzřízení k životu věčnému. Ta Církev započala Abelem spravedlivým a není dosud všechna, ale bude až při skonání. Vzor svůj měli Táborem v tomto učení jednak z Jana Husa, kterýž je přijal z Viklífa, a pak ve spisech téhož anglického reformatora. Viklíf podává tuto fundamentální nauku na hojných místech ve svých spisech, a to tak, že prý jest ten, kdož by neústupně učení tomuto se vzpíral, kacífem, anof prý jest učení, že jest Církev sborem předzřízených, článkem víry. Viklíf praví, že mnozí bloudí stran toho, co by byla Církev, a proto ihned činí o ní tento výměr: »Církev jest sborem předzřízených.« *Ecclesia est congregatio omnium prae-destinatorum.*¹⁾ Poněvadž však tvrdí Viklíf, že jest Církev sborem *všech* předzřízených k životu, rozděluje ji ve tři druhy: v Církev vítěznou, bojující a spící, a tuto nauku prohlašuje za katolickou: »*Secundum catholicos est Ecclesia prae-destinatorum universitas, et sic est triplex Ecclesia triumphantium in coelo, ecclesia militantium hic in mundo et ecclesia dormientium in purgatorio.*»²⁾

Že Církev vítězná a církev v očistci strádající jest sborem pouze předzřízených, a že Církev Páně budouc po posledním soudu na věky na nebe vzata, jest a bude na věky sborem pouze vyvolených, jest také článkem víry katolické Církve, ale jinak jest tomu stran Církve bojující, neboť ta jest podle odvěké víry katolické sborem netoliko předzřízených, ale také předzvěděných. Viklíf však urputně upírá, že by Církev bojující držela v sobě také předzvěděné. Nižádný předzvěděný není prý v pravdě údem církve, neboť jenom volbou Páně vchází člověk do Církve a stává se údem jejím a mystického těla Páně, a proto prý jedině předzřízený jest pravým křesťanem, poněvadž jenom předzřízený jej na vždy spojuje s mystickým tělem Páně.³⁾

Avšak Viklíf přes to přese všechno připouští, že jest možno, aby byl předzvěděný v Církvi podle přítomné spravedlnosti, kterouž má, je-li v milosti Boží postaven. Jest prý jistý sbor věřících, praví, kteří jsou svým způsobem nebo dočasně anebo podle přítomné spravedlnosti z církve, a tak jsou prý z Církve předzvěděni na tak dlouho, dokud jsou v milosti. Tato církev však není tělem Kristovým, aniž svatou katolickou Církví, aniž částkou její. Za druhé prý se Církev běže v tom rozumu, jako by byla sborem, jenž by se skládal i z předzřízených i z předzvěděných, pokud jsou v milosti, a podle toho výměru jest totožna se svatou Církví částkou svou, ale nikoli v celku. Jest prý Církev tato jednou částkou »zrnem« a druhou »plevou«, obilím i koukolem, královstvím nebeským o pěti pannách nemoudrých a o pěti moudrých, a tuto Církev nazval prý Tyconius bludně tělem Páně ve dvě části rozděleným, neboť nejsou předzvěděni ani tělem Páně, ani částí jeho. Za třetí však se činí výměr o Církvi, že jest ona sborem předzřízených, ať by byli v milosti

¹⁾ Viklíf. de Ecclesia. Cap. 1.

²⁾ Viklíf. De Christo et ejus adversario. Cap. 1.

³⁾ Viklíf. de Ecclesia. Cap. I. et cap. XVII.

podle přítomné spravedlnosti čili nic . . . A podle toho není žádný předzvěděný z Církve, ač v ní jest. »Aliqua est convocatio fidelium secundum quid, vel ad tempus, vel secundum praesentem justitiam, et taliter sunt praesciti de Ecclesia pro tempore, quo sunt in gratia Illa autem Ecclesia non est corpus Christi, nec Ecclesia sancta catholica nec pars ejus. Secundo sumitur Ecclesia mixtim pro praedestinatiis et praescitis, dum sunt in gratia secundum praesentem justitiam; et ista Ecclesia communicat in parte sed non in toto cum Ecclesia sancta Dei. Et ista Ecclesia vocatur mixtim granum et palea, frumentum et zizania, nec non regnum coelorum de quinque fatuis virginibus, et quinque prudentibus, et istam Ecclesiam vocavit Tyconius erronee corpus Domini bipartitum; non enim sunt praesciti corpus Domini et pars ejus. Sed tertio modo sumitur Ecclesia pro convocatione praedestinatorum, sive sunt in gratia secundum praesentem justitiam sive non . . . Et sic nullus praescitus est de Ecclesia, licet sit in illa.¹⁾

A opět ihned z počátku své knihy de Ecclesia tvrdí: »Ecclesia est congregatio omnium praedestinatorum.« »Církev jest sborem všech předzřízených.« A aby o tom nebylo nižádné pochybnosti, že i ta bojující Církev jest sborem pouze předzřízených, přidává: že ta částka Církve nečítá žádného předzvěděného k sobě, rovněž jako Církev vítězná na nebi. »Ista autem Ecclesia secundum partem peregrinantem non habet aliquem praescitum partem sui, sicut non habet secundum partem triumphantem.« »Tato Církev však podle své částky putující, nemá nižádného úda předzvěděného, jakož ho nemá částka Církve vítězná.«²⁾

6. Z toho jde odpověď, kdy as vzala vznik tato Církev? Zajisté ne teprve tou dobou, když řekl Kristus Pán ku sv. Petrovi: »Pasiž ovce mé, pasiž beránky,« alebrž ona byla dříve a shromažďovala se na onom světě od smrti Abela spravedlivého a bude se shromažďovati až do dne posledního. Ona putuje ve svých údech předzřízených po celém světě. K té Církvi nepřivádí křest, ale pouze vyvolení Páně. K ní tedy náležejí: Předzřízení, kteří jsou v milosti Boží, Předzřízení, kteří nejsou v milosti Boží, alebrž tonou v nešlechetnostech, a to netoliko, pokud jsou byli pokřtěni, alebrž i ti, kdož nepřijali křtu vodného a jsou pro tento okamžik pohané, Židé, Mohamedáni, nebo i apostati a nevěřící, neboť ač by byli pro okamžik ve stavu hříchu, oni se vzchopí, obrátí se a budou pro dar setrvání s Bohem spojeni netoliko podle základní spravedlnosti, kteráž jest nezrušitelná,³⁾ ale také podle přítomné spravedlnosti, kteráž jest v milosti posvěčující zakotvena. Z toho ze všeho jest zřetelné, že Viklif nepřijímal žádné society církevní v tom rozumu, jakž vyučovala Církev katolická podle slov Páně a jeho apoštolův, ale že sobě ustavil domněle podle svatého Augustina, ale ovšem málo pochopeného, náuku o Církvi již v VI. věku zavrženou. Kdyby byl Viklif aspoň o slovech Augustinových, které sám cituje: »Evangelio non crederem, nisi me commoveret Ecclesiae auctoritas,« poněkud hlouběji rozjímal, byl by byl ihned postřehl, že sv. Augustin nikdy nebyl podle učení o Církvi

¹⁾ Tamtéž. Cap. 17.

²⁾ Tamtéž. Cap. I.

³⁾ Viklif. de Ecclesia. Cap. IV.

Viklifem, jako nebyl ani Kalvinem, ani Lutrem, ač se ho snažně dovolávali, toužíce míti pro své bludy podporu tak vzácnou.

7. Z tohoto výměru o Církvi činí Viklif následující závěrky:

a) Jako neví nikdo o sobě, zdali by byl předzříván anebo předzvěděn, tak také nemůže nikdo o sobě věděti, že by byl údem Církve Páně, ať pouhý křest bez vyvolení Páně neuvádí do Církve.¹⁾

b) Nikdo nesmí o sobě tvrditi jistotou víry, ať by neklamala, že by byl hlavou Církve svaté katolické, ať neví ani bez zvláštního zjevení, zdali by byl údem katolické Církve. »Sicut homo sine speciali revelatione non assereret sine formidine, se esse praedestinatum sic nec assereret, se esse membrum et per consequens non caput illius Ecclesiae.«²⁾

c) Kristus Pán jest jediné a výlučně hlavou Církve, a nikdo se nemá o sobě domýšleti, že by on byl hlavou Církve veškeré, neboť kdyby prý jí byl, byl by prý nad anděly vznešenější; to však přináležejí jediné Kristu Pánu. Avšak ani s Kristem Pánem nemůže nikdo býti zároveň hlavou Církve, neboť by jinak byla Církev potvorou dvouhlavou, ale tou ona býti nemůže.³⁾

d) Církve sv. jest jenom jedna, tak že není více katolických Církvi. A to prý, jak Viklif praví, jde již z toho, že jest universální držíc v sobě všechny předzříváné, i ty, kteří jsou v nebi, i ty, kteří strádají v očistci, i ty, kteří putují ku branám nebeským.⁴⁾ To jsou prý ty tři částky Církve všeobecné, ačkoliv jest ona tolikerá, kolik jest Církvi částecných, ano, kolik jest předzříváných.⁵⁾ Viklif vyslovuje zde myšlenku, kteráž za doby reformace zřejměji byla vyslovena, a kterouž se láme a atomisuje Církev v tolik částí, kolik jest lidí, kteří se ku jménu Páně hlásí.

e) O této jedné Církvi tvrdí Viklif, že jest ona samospasitelná, neboli že kromě té Církve prý není spasení ani hříšců odpuštění. K tomu cíli a konci užívá starobylého obrazu, jehož zhusta užívali sv. Otcové a theologové scholastikové, o arše Noemově, v níž pouze Noe a jeho rodina byli zachráněni. »Tertia conclusio, quod extra sanctam Ecclesiam catholicam non est salus vel remissio peccatorum Sicut extra navem Noe non remansit bestia salvata in diluvio: sic extra navem Ecclesiae non restat homo salvandus per spirituale conjugium.«⁶⁾

f) V této jediné, samospasitelné Církvi jest prý dvojí meč a dvojí moc, jedna prý jest tělesná neboli časná, druhá však duchovní, kterýžto meč neboli moc přísluší hlavě Církve a jejímu náměstku, a to prý bylo předobrazeno v odpovědi apoštolů Luk. 22, 38. »Hle, dva meče,« a slovy Páně: »Dosti jest«. Tím prý vychází na jevo mystický význam, že jest v moci Církve obojí meč, hmotný za Církve a ten má v ruce míti a jeho užívati laik; duchovní na trestání hříš-

¹⁾ Tamtéž. Cap. I.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž. Unde si aliquis Christianus cum eo (Christo) foret caput universalis Ecclesiae, cum ipsa non potest esse monstrum, habens ex aequo duo capita...

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž. »Licet quotlibet sunt ecclesiae particulares,« quia tot, quot sunt praedestinati.

⁶⁾ Tamtéž. Cap. I.

někdo, a ten mají v rukou biskupové. Hmotný meč přísluší prý králům, aby v Církvi kázeň byla zachovávána a chráněna, ale netoliko od lidí světských, ale také od duchovenstva. Viklif také naznačuje příčiny, za kterými propadá klerik kázni světské: když jest totiž nenapravitelným hříšníkem, když jest vetřelcem, když usiluje podvrátiti víru, když jest padělatelem listin, když činí v Církvi rozkol, když pohrdá kletbou Církve, když Církev opomíjí držeti kázeň při kněžích, když velmožové žádají daň na duchovenstvu.¹⁾

Viklif přenáší učení, jež vyslovil papež Bonifacius VIII. v bulle »Unam sanctam« o Církvi viditelné, jejíž hlavou jest Římský papež, na Církev, jejížto pojem svrchu naznačil, že by totiž ona byla sborem pouze předzřítelných, a přikládá jí, že by ona byla jedna, svatá, katolická a samospasitelná Církev. Přenášení toto jest, abych tak řekl, zlomyslná travestie bully »Unam sanctam«, jíž používá k důsledkům, které směřují k úplnému ujařmení Církve ramenem světským.

Táborové mohli ospravedlniti náukou Viklifovou všechno svoje násilí, jehož se dopouštěli na těch, kdož jsou byli v očích jejich hříšníkové, neboť vtiskl jim do rukou meč, aby trestali duchovenstvo a hříšné občanstvo za tou příčinou, že se neznali ku pravdě Boží a nešetřili zákona Božího.

Z toho viděti lze, že se Táborové dobře snášeli s Viklifem i stran výměru o Církvi, i stran moci světské naproti duchovenstvu.

g) Na základě bully Bonifacia VIII., a užívaje slov tohoto papeže, tvrdí Viklif, že jest nezbytno a potřebno pro věčnou spásu, že každý má se podříditi papeži Římskému. Tímto papežem Římským vyrozumívá však bezprostředně Pána Ježíše, a tento Římský papež jest hlavou všeobecné Církve, také každé Církve částečné. A ta Církev všade je, bytuje v Římě i v Anglii, a na místě kterémkoliv. Nebo, kde je papež, tam jest také Římská Církev . . . kteráž podle své totality (celistvosti) nemůže se omeziti Římem anebo sborem kardinálů.²⁾

8. Jestliže však jest Církev sborem všech předzřítelných, jestliže nikdo o sobě neví, zdali by byl předzřítelný čili nic, zdali by byl ve stavu milosti nebo nemilosti jistotou víry, ana by neklamala, a jestliže neví nikdo, zdali by bližní jeho byl předzřítelný a ve sta u milosti; pak nejsou skuteční členové Církve Páně, ani té bojující, viditelní, a protož musí se říci, že podle Viklifovy nauky jest ta jedna, svatá a katolická Církev tělesnému oku lidskému neviditelná. A byt i Bůh v některém okamžiku zjevil člověku, že by ten neb onen člen Církve byl předzřítelný a ve stavu milosti, je možná, že druhým okamžikem ztratí milost Boží a že tou měrou bude vyloučen z Církve.³⁾ Jaká by as povstala v důsledcích takového učení spousta, lze se snadno

¹⁾ Tamtéž. Cap. I.

²⁾ Tamtéž. Subesse Romano pontifici est de necessitate salutis. Patet ex hoc, quod nemo potest salvari, nisi meritorie subsit Christo; sed ipse est Romanus pontifex sicut est caput universalis ac cuiuslibet particularis Ecclesiae . . . Et per idem, ipsa inhabitat Romam, et quemcunque alium locum fidelem. Nam si ubicunque papa fuerit, ibi est Romana Ecclesia . . . non potest stringi secundum se totam in Roma vel ictu papae et cardinalium . . . Cap. I. de Ecclesia.

³⁾ Viklif tvrdí ovšem na jiném místě (De Eccl. cap. 7.), že předzřítelní vylučují se pro hříchy smrtelné z Církve, aniž jsou pouze milostí k Bohu připojeni, avšak o předzřítelných si takto tvrditi netroufá. Než, o tom všem bude řeč v budoucí monografii o soustavě učení Viklifova.

domyslet, v církevních řádech, v sociálním životě církevním, v údělu svatých svátostí, zvláště anť Viklif tvrdí, že kněz ve stavu hříchu neposvěcuje a platně neuděluje svatých svátostí, ač ovšem jinak v této náuce sobě odporuje a jinde opak toho zastává. Avšak dosti, že na několika místech ztrátu moci církevní pro hřích smrtelný zajišťuje, nebo to již dostačovalo ku svodu těch, kteří na jeho diktátech lpěli.

9. Kdyby byl Viklif na základě svého učení o Církvi jako o sboru všech předzřízených důsledně pokračoval, byl by dospěl k náuce reformátorů německých, že v Církvi Páně není rozdílu mezi klerikem a laikem. Avšak Viklif, jsa v této věci nedůsledný, přijímá stav kněžský a dí, že by on byl, jak zprvu bylo řečeno, nad stav laiků vznešenější. Avšak Viklif zamítá rozdíl mezi biskupem a knězem a praví, že nemá ani papež větší moci z posvěcení, nežli kněz prostý. »*Quilibet simplex sacerdos habet parem potestatem ordinis cum papa.*»¹⁾

Přihlédneme-li, majíce na zřeteli tyto Viklifické články, k Táborům, seznáme ihned, že se od Viklifa v nich nelišili, neboť oni se přiznávali k učení, že jest Církve sborem pouze předzřízených, že jest societa nerovná, anť záleží z laiků a kněží. Avšak v tom se lišili Táborové od Jana Viklifa, že stanovivše nerovnost v církevní sociálnosti, chtěli míti svobodu, rovnost a bratrství ve směru občanském.

10. Opět bychom očekávali při Viklifovi, že, přijav svatovládu Církve z posvěcení (hierarchiam ordinis), snad jí také přiklene nějakou skutečnou pravomoc, moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou; avšak očekávání jest marné. Viklif vyslovuje v tomto směru základnou zásadu: »*Lex Christi est sufficientissima ad regulandam Christi Ecclesiam.*« Kristus Pán prý ustanovil Starý i Nový Zákon ku správě katolické Církve a k tomu Zákonu nesmí se nic přidávati, aniž jemu ubrati. Neboť buď by byl zákon lidský, přidaný k Zákonu Božímu, témuž Zákonu Božímu odporný, a tuť by byl beze všeho zločinný; nebo by byl přidaný zákon k Zákonu Božímu nepřislušný, a tuť by se přijalo, že přidaný zákon lidský zdokonaluje Zákon Boží, avšak to tvrditi bylo by rouhavé, anť by se takto stanovilo, že jest Zákon Boží bez lidského nedostatečný, a že bez lidského zákonodárství by Zákon Boží nedostačoval ku správě duší. Odtud uzavírá Viklif, že Zákon evangelický o sobě jest dostatečným ku správě Církve. Na tomto základě stojí tvrdí Viklif, že evangelický zákon jest dostatečným ku správě Církve Boží beze všeho zákona civilního nebo kanonického.²⁾ Viklif se vrací opět a opět k tomuto předmětu a praví: »že jsou všechny nálezky lidské, jimž neučí Písmo, zbytečné a bezbožné.«³⁾ Z těchto slov Viklifových dlužno zajisté odvoditi, že nemá nikdo práva zákonodárského, soudního a výkonného, a že Zákon Boží sám o sobě nahrazuje všechno zákonodárství, a kdyby někdo odvážil se přidávati zákony k němu, činil by závoru Zákonu Božímu a stěžoval jeho šetření.⁴⁾ Na tomto základě zamítá Viklif rozdělování

¹⁾ De Ecclesia. Cap. 14.

²⁾ Viklif. De civili Dominio. Cap. 17. Ex his videtur mihi, quod lex evangelica per se sufficeret sine lege civili, vel canonica ad completum regimen Ecclesiae militantis.

³⁾ Tamtéž. Cap. 44. »Omnes traditiones humanae, quas lex evangelica non docet facere, sunt superfluae et iniquae.

⁴⁾ Tamtéž. Cap.

v Církvi Římské obvyklé v moc z posvěcení vycházející a z pravomoci.¹⁾

Tomu-li však tak jest stran učení Viklifova, pak ovšem není možno, aby byl uznával ústavu Církve katolické a její pravomoc dávatí zákony, souditi, nálezy soudné vydávati a je také vykonávati. A to také zřejmě vyslovuje Viklif, tvrdí totiž, že moc papežská není vyšlá z práva Božího, ale z císaře Konstantina, kterýž prý papeže Silvestra uvedl v důstojenství a panování, aby byl první mezi duchovenstvem, jako on císař byl prvním v říši nad občanstvem. Silvestr prý přijetím bohatství se vychýlil ze zákona Božího již tím, že dotaci přijal a přijav stal se haeretikem, jako prý jsou kacíři všichni papežové dotaci přijavše, nebo přijaté podrževše. »Videtur fidelibus,« praví Viklif, »si auderent depromere, quod papa a tota secta ejus dotata temporalis sit haereticus induratus, quia scripturae, quae non potest solvi, pertinaciter est contrarius.«²⁾ Jinde dří Viklif: »Není Církvi katolickou ta od císařů privilegovaná a světskými statky obdařená.«³⁾

Takový-li jest původ papežství, jak maluje Viklif, tuť mu bylo snadno tvrditi, že způsob volby papeže od kardinálů jest vynálezem ďáblovým,⁴⁾ tuť mu bylo snadno vyřknouti, že papež není hlavou všeobecné Církve; neboť není-li papežství z Boha, a jestliže papežové, jak se líbilo Viklifovi tvrditi, způsobem od ďábla vymyšleným bývají voleni, pak ovšem není a nemůže býti papež hlavou Církve všeobecné, a z toho vycházejí také všechny bludy, jež hlásal Viklif o papatu.

11. Za jeho dnů všeobecně se věřilo, že papež ve věcech víry a mravů, když rozhoduje, z daru Božího nepodléhá bludu, a Viklif sám jest svědkem této víry. Dř prý se, praví, v kanonu o Římské Církvi: »To jest ta svatá a apoštolská matka všech Církví Kristových. kteráž skrze milost všemohoucího Boha z cesty tradice apoštolské nikdy se neuchýlila, aniž kacírům podlehla? Sv. Jeronym prý dří: »Svatá jest Římská Církev, kteráž zůstala vezdy neporušena, anť ji Bůh ostříhal, a sv. Petr svou pomocí přispíval, a tak zůstane na vždy nepohnutelná.« Svědectví toto arcí pářilo Jana Viklifa, a proto beze všeho stanoví, že zde nemůže býti rozuměn papež se svými kardinály kterýkoliv, neboť prý oni byli porušeni haeresiemi.⁵⁾

Viklif zde přehlédřl, že sv. Jeronym žil ve věku čtvrtém, tedy za císaře Konstantina a po něm, a tak v době, ve které, (jak Viklif sám tvrdí) byl již v Církev vřit jed dotacemi císařovými, tudíž v době, kdy již papežové i se svým duchovenstvem byli pro přijetí dotac haeretikové, a že sv. Jeronym právě tou dobou tvrdí, že Církev Římská nikdy nepodlehne bludu. Potřrá se tedy důmyslný Viklif slovy svými sám. Viklif dává na jiném místě na jevo, že mu nebylo neznámo učení Církve katolické, že papež jest, hlásá-li jako papež učení o víře a mravech ex cathedra, neklamný, ale připojuje injurii, jakoby katolíci tvrdili, že jest papež i neklamný i bezhrěšný.⁶⁾

¹⁾ De potestate papae. Cap. I. l. 165a—165b.

²⁾ Dialogus. Cap. 7.

³⁾ Ecclesia catholica non est caesaree privilegiata, nec saeculariter possessio-nata. De Eccl. Cap. 18. Viz též cap. 17, kdež Viklif popisuje, jakou pompou bylo důstojenství papatu Silvestrovi od císaře uděleno.

⁴⁾ Dial. Cap. 11. Trialogus cap. 9. Suppl.

⁵⁾ Viklif. de Eccl. cap. 5.

⁶⁾ De civili Dominio. Cap. 43.

Není-li papež hlavou Církve všeobecné, jak tvrdí Viklif, pak ovšem nemá také nížádné pravomoci nad biskupy, kněžími a jinými věřícími — již také tou příčinou, že Zákon Kristův nedopouští přídavku lidských vynálezkův, sám jsa dostatečný.

Učení tedy katolické, že by měl papež svrchovanou moc nad veškerou Církví, zamítá Viklif a tvrdí dokonce, že není nic tak kačfského, jako jistiti, že tento císařský řád v Církvi, jest potřebný a že by každý pro spásu svou musil býti podřízen papeži. Trvala prý Církev předřízených tři sta let bez tohoto řádu, t. j. bez papeže, a rostla a mohutněla, a tenkrát byl kněz a biskup v důstojnosti jedno a totéž. »Nihil magis haereticum, quod tam necessarius est ordo iste caesareus, ut nemo possit sine papa istius ordinis esse salvus... Duravit praedestinatorum Ecclesia (sine pseudopapis existentibus) quia trecentis annis et amplius, quibus sine dotatione crevit Ecclesia, regulabatur sine tali primatu caesareo communi consilio, pro quo tempore idem fuit sacerdos et episcopus.«¹⁾

Tou příčinou zamítá Viklif všechny rezervace papežské, jimiž papež sobě a své pravomoci některé osoby nebo důležitější věci vyhražuje, ano, on také tvrdí, že pravomoc biskupů a kněží jest s papežskou na rovní, že není potřebí, aby se téže pravomoci u stolice papežské dovolávali, aniž kněz biskupské, že jest každému volno beze vši autorisace kázati, svátostmi přisluhovati a konati službu Boží. Odtud také zle želá Viklif, že Církev jest rozdělena v okresy diecéšní a farní, ant prý Pán Ježíš řekl: »Jděte a učte všechny národy.«²⁾

Ano, Viklif zabíhá tak daleko, že netoliko praví, že papát není původu Božího, ale císařského, což prý tolik znamená, jako by jej byl založil císař tatarský,³⁾ ale on tvrdí, že papež netoliko není náměstek Kristův, ale že jest náměstkem ďablovým a Antikristem.

Můžeme se domysliť, jaký dojem asi činilo toto odvážné učení na ty, kdož se o něm dověděli. Ač bylo papežství tehdejší již velice zlehčeno vinou netoliko císařů a králů a velmožů, jakož i přemnohých členů z duchovenstva, trvalo přece množství národů a lidstva při náuce, že papež jest Kristem Pánem ustanovenou viditelnou hlavou Církve, že jest jemu čili jeho pravomoci podřízeno veškerenstvo věřících, že jest z vůle Páně každý povinen jeho poslouchati: a teď hlásá Viklif, že papežství není z Boha, ale z císaře Konstantina, Církev že není jemu podřízena, že jest náměstkem Kristovým jen potud, pokud Krista Pána v životě následuje, a že jest pohlavárem jen té částky Církve, kterou zákonem Božím a svým životem spravuje, jako každý biskup, nebo farář. Viklif ovšem připouští v Církvi aspoň takovéto pohlavárstvo, avšak jsa sobě odporen, ant zle se sápe na řád v Církvi, podle něhož není dovoleno, aby cizí biskup se vtíral do správy diecése biskupa jiného, aniž aby kněz se míchal do řízení cizí fary a tam chtěl kázati anebo konati služby Boží. Viklif dokonce prohlašuje jako *ex cathedra*, že prý může kněz beze všeho svůj farní okres opustiti, když by shledal, že by mohl zdárněji působiti jinde.⁴⁾

¹⁾ Viklif de potestate papae. Cap. 10. I Chelčický totéž učení slovy téměř stejnými svým věřícím předkládá.

²⁾ Tamtéž. Cap. V.

³⁾ Tamtéž. Cap. 9.

⁴⁾ Tamtéž. Kap. 4. Svěvoli, že opouštěli Luterští praedikanté svá místa, kdy se jim zachtělo, kárají přísně i Čeští Bratři.

Viklif se také podle svých zcela rovolučních a demagogických zásad zařídil. Jak bylo totiž svrchu dotčeno, znal Viklif učení Valdenských, a my budeme ihned viděti, že jest o tom hojně důkazů. Aspoň to jest jisto, že Valdenští dlouho před Viklifem v Anglii byli rozšířeni. Byli tam známi pode jménem »Lolardů«. Ty tedy k sobě úžeji přivinul, jakož i mladé kněze, kteří se dali uchvátiti jeho domnělou reformou. Přivrženci tito po celé Anglii se roztrousili a kázali tamtéž podle zásad Viklifových beze všeho posláni náuku Viklifovu i za jeho živobyťi, i po jeho smrti.

Přivábiv k sobě Viklif svými demagogickými názory lid, zvláště Londýnský a svou štedrostí, kterouž vybízel velmože, aby zabrali zboží kněžské, i mocné pány v království, vzdoroval arcibiskupovi i papeži, jen že odvaha jeho, majíc krytá záda, mnoho ceny do sebe neměla.

Kdežto Viklif zamítal pravomoc papežovu, jeho moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, dával ji beze všeho králi a velmožům, neboť jim dává, jak bylo svrchu pověděno, do rukou meč, aby byla v Církvi zachována kázeň a moc, aby mohli i ve věcech církevních a pro církevní přestupky před svůj soud poháněti duchovní, je odsuzovati a trestati.⁷⁾

12. Jako Viklif učil o Církvi, že by ona byla pouze sborem předzřízených, že Kristus Pán jest jedinou hlavou této Církve, papežství a všechna jeho moc že povstaly z císaře Konstantina, papež že jest po případe Antikristem a náměstkem ďáblovým, že není ku hlásání slova Božího žádné autorisace zapotřebí, ano, že dlužno pro rozkaz Kristův i tenkráté kázati, kdyžby papež kletbou kázati zapovídal: tak a nejinak věřili také Táborové.

Táborům bylo také vytýkáno, že u nich i laikové svátostmi přisluhují, a že prý oni tvrdili, že by se tak dělo platně. Neumím říci, že by to bylo historickou pravdou, ač by v tom byli Táborové za jedno s Valdenskými; však byla-li aspoň za nějaký čas tato náuka u Táborů, měli v tom vzor svůj v evangelickém doktoru Janu Viklifovi. On totiž dí: »Má se připustiti, že i laikové svátostmi mohou přisluhovati, ano i posvěcovati, jako prý sv. Cecilie svůj dům posvětila, aby byl chrámem Božím. Ano, já věřím, dí Viklif, že nelze dovoditi, že kdykoli křesťané lámali po domích chléb, jakož čteme ve Skutcích apoštolských (Cap. 2.), nebyli ti chlebové tělo Kristovo, nebo že apoštolé a kněží byli jedini, již tak činili.«⁸⁾ Zdá se věru člověku čtoucímu tato slova, jako by slyšel nějakého mistra nebo Barbu Valdenských mluvit, nebo ti tvrdili, že netoliko kněží v milosti Boží jsouci ale také každý spravedlivý laik má moc posvěcovati Eucharistii i svátostmi platně přisluhovati. A tak by byl Viklif netoliko souhlasil s Valdenskými a po případě s Tábori, ale on by byl také předse-
vzal reformaci doktora Martina Lutra, který všechny křesťany pro přijatý křest učinil kněžími a tak ustavil rovnost v Církevní societě. Avšak Viklif nadzmněnou větou odporuje svým dřívějším slovům, jimiž stanoví zřejmě rozdíl mezi kněžími a laiky.

⁷⁾ De Ecclesia. Cap. I.

⁸⁾ Viklif Trialogus. Lib. IV. Cap. 10. Concedendum videtur, quod laici conficiunt, imo quod et consecrant, sicut beata Caecilia domum suam Ecclesiam consecravat. Imo credo, quod nescis ostendere, quod quando Christiani frugerunt panes circa domos, ut legitur Act. 2. quod illi panes non erant corpus Christi aut quod soli apostoli et presbyteri sic fecerunt.

13. Viklif tvrdil, že zdroj, odkud prý všechny zlořády v Církvi vyprýštily, jsou stále dotace kněží čili obročí, jichž požívají, ale on jda ještě dále jistí, že se dopustil Silvester hříchu, když přijal panování a dotaci z rukou Konstantinových, jakož i že hřešil Konstantin obohativ Církev, a touž měrou že se těžkého hříchu všichni ti dopustili, kdo založili církevní nadání, jakož i všichni ti, kdož takové dotace přijali. Ano, on tvrdí, že všichni dárcové zboží církevního a přijímatelé dostali se do věčného zatracení, ač-li se z tohoto hříchu nekáli, a tohoto hříchu že se dopouštějí všichni, kdož tou dobou obročí kněžské zakládají, nebo je přijímají, nebo drží. Na doklad toho možno citovati celé knihy Viklifovy. Mají prý žiti kněží podle příkladu Páně, jehož všechen život hlásá chudobu. On se narodil ve chlévě a umřel na kříži. A tak prý jest vidno, že bohatí preláti opouštějí víru. Ano prý: papež a všechna jeho sekta, obdařená dotacemi a světským panováním jest zatvrzelým kacífem.

»Videtur fidelibus, . . . quod papa et tota secta ejus dotata temporalis dominio sit haereticus induratus, quid scripturae, qua non potest solvi, pertinaciter contrarius.«¹⁾ On prý, Viklif, ví, že jest to rozkaz Kristův, aby duchovenstvo žilo v chudobě.²⁾ Odtud vyzývá Viklif duchovenstvo, aby se vzdalo dobrovolně všech pozemských statků a všeho světského panování. To prý kdyby učinili biskupové a císařské duchovenstvo, opati se svými řeholníky a jiní přednostové, byl by prý to slavný triumf Církve Boží nad ďáblem a jeho údy. Avšak duchovenstvo jest v tom zatvrzelé, a i velmožové v této věci souzvukují s Antikristem.³⁾

A jelikož nebylo naděje, aby duchovenstvo se odřeklo obročí, volá Viklif krále a velmože ku konání jejich povinnosti, aby totiž hřích svých předků, kteří duchovenstvo opatřili pozemskými statky, napravili, zboží církevní zabrali, aniž by prý jinak byli účastníky hříchu svých předků.

Že Táborové v těchto věcech souhlasili s Viklifem, jakož i Br. Petr Chelčický, jest zjevno z jejich učení.

Viklif tedy vyhlásil duchovenstvo svými diktáty za sbor zcela neschopný k držení světského zboží a k panování občanskému, a to, jak za to měl, dokázal z Písma svatého. Avšak on na zbyť ještě tvrdil, že má býti zboží jeho zabráno králem, anebo velmoži, když by kněží trvali ve stavu hříchů⁴⁾. Jako dobrý člověk vydal Viklif nález ex cathedra, že mají kněžím dávány býti desátky, ale, kdyžby nějaký otrapa nechtěl jich odváděti, že se nemá kněz o ně souditi. Jsou prý desátky pouhé almužny.

A tak máme zde plný souhlas Táborů a Viklifa z dvojí strany: za jedno tvrdí Táborové s Viklifem, že mají kněží žiti v chudobě, a že tedy mají statky býti zabrány, a to na základě Páně a Jeho chudobného života. Avšak jest želiti, že se dali Táborové a i Viklif předstihnouti od Valdenských, neboť ti pokročili ještě dále, než oni, neboť na tomž základě Písma Božího a chudobného života Páně jistili Valdenští, že mají žiti v chudobě všichni křesťané, a že, kdo

¹⁾ Dial. Cap. 8.

²⁾ Tamtéž. Cap. 17.

³⁾ Tamtéž. Cap. 34.

⁴⁾ De Ecclesia Cap. I.

by tak nežil, propadne věčné zátřetí; také Chelčický měl chudobu za přikázání.

14. Viklif upíraje Církvi a zejména papeži všechnu moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou na základě toho, že jest Zákon Kristův svrchovaně dostatečným, dobře cítil, že takovéto učení důsledně vésti musí k tomu, že ani král nemá žádné moci zákonodárné, soudné a výkonné, a že by tím také zmařil své účely ku povznesení králů a knížat nad Církví, a tím i také právo, které králi Anglickému a velmožům o své újmě přisoudil, aby totiž opatřili kázeň duchovenstva, je kárali, trestali, zboží duchovenské zabavovali, a tak k chudobě dopomohli kněžím, kteří se neměli k tomu, aby na povel Viklifův obročili svých se vzdali.

On totiž takto rozumuje: »Zákonodárce náš Pán Ježíš dal nám zákon, jenž jest sám o sobě dostatečným ku správě universální Církve bojující Předně, poněvadž sebe sama dal, jenž jest zákon nestvořený, o sobě svrchovaně důstatečný . . . Dále jest šetření zákona Kristova . . . dostatečno, aby člověk zůstal v něm V tomto Zákoně jest všechno zákon lidský zavřen . . . Proto prý dí sv. Augustin (Ep. V.): že není pravdy, kteráž by nebyla nalezetelna v Písmě . . . Práva tedy lidská jsou zavřena v právu Božském . . . A proto prý v něm (v zákoně Kristově) jest o sobě dostatečnost ku správě nevěsty Kristovy (Církve).¹⁾ Člověk prostého rozumu by soudil na základě výroků M. Jana Viklifa zcela jinak než on, jehož mají odpůrci za velikého a důmyslného i filosofa i theologa, ano, za jednoho z nejslavnějších theologů, scholastiků XIV. věku, člověk prostého rozumu by řekl, že, když jsou zákony lidské, ať církevní, ať státní na závalu a na úkor zákona Páně, že buď činí nemožným jeho šetření anebo aspoň stěžují jeho zachování, že tudíž nemají býti zachovávány, jsouce nálezy lidskými. Tak aspoň by byl soudil v této věci logičtější, důslednější, a také upřímnější, než drsný až k neuvěření Br. Chelčický. Tento náš rodák zavrhuje právě na základě: že jest Zákon Kristův dostatečný ku správě lidu Božího, všechno zákonodárství lidské, všechna práva císařská, městská i rathúská, a odpírá moc zákonodárnou netoliko Církvi Římské, ale také socialitě občanské. Viklif však kryje sobě záda, jedním dechem pronášeje, i že jsou všechny zákony lidské zbytečné, i že Zákon Páně jest o sobě dostatečný sám o sobě ku správě domu Božího, i že jest nebezpečno z kacífství viniti zákon lidský (haereticare legem humanam)²⁾.

Tatáž neupřímnost Viklifova se jeví při jeho filipikách proti zboží a panování duchovních. On vyzývá císaře, krále, velmože širého světa, aby uloupili duchovenské statky, ano, on vysílá své přívržence po celé Anglii, aby zuřili proti nádhernému, bohatému, lakomému, simonií zprzněnému duchovenstvu, neboť tak je líčí, aby všude kázali, že duchovenstvo nemá míti pozemského zboží, aniž světského panování: ale sám přibral k praebendě, kterouž držel jako mistr, i také obročil v Canterbury, na něž neměl žádného práva, a když byl přinucen kathedru na universitě Oxfortské opustiti, usadil se na své tučné faře, aniž mu vstoupilo na mysl, aby se jí z lásky k chudobnému životu Páně vzdal a v chudobě své dny trávil. Toho druhu

¹⁾ De civili Dominio. Cap. 42.

²⁾ De civili Dominio. cap. 42.

jsou všichni páni pseudoreformátoři: na jiného jsou přísní až k nejdruhámu rigorismu, ale sobě, pokud možno, hoví.

V učení, že duchovní nemají mítí pozemského zboží aniž panování, jsou Táborové za jedno s Viklifem; avšak oni nejdu s ním stran oprávněnosti zákonů lidských a zejména občanských, neboť oni v souzvuku jsou s Chelčickým, a s Valdenskými, tvrdili, že jest zákonodárství světské netoliko zbytečné, ale také mezi křesťany zakázáno. Přijavše tedy Táborové princip Viklifův, že jest Zákon Kristův svrchovaně dostatečný ku správě lidu Božího, přijali zároveň i jeho důsledky, kdežto opatrný Viklif se spokojil ohledně světské vlády přestati na svém revolučním principu, ale za to směrem k církevním věcem ze své podvratné zásady vyvodil i logické důsledky a všecku zákonodárnou moc Církve potíral a ničil.

15. Mohli bychom se nadíti, že Viklif, kterýž aspoň slovy převysoko cení život rozjímavý a jej nad život činný vysoko vynáší¹⁾ a tvrdí, že jest také Církvi prospěšnější, bude také řehole bráti pod ochranu, neboť jsou vedle svých pravidel k rozjímavému životu zavázány. Takovouto nadějí mohli bychom se kochati tím spíše, jelikož velebí chudobu, velice chválí panenství²⁾ a doporučuje pokoru a poslušnost; avšak naděje tato jest marná. Neboť jestliže Viklif nenáviděl duchovenstva, a zvláště papeže, biskupů a prelátův, byli mniši zvláštěm předmětem jeho nenávisti až šílené. On dí o řeholích, že jsou byli proti vůli Páně zavedeny³⁾, mnichové prý jsou ďáblové, a brlohy, kde bytují, a jejich kláštery že mají původ z ďábla⁴⁾. Oni prý jsou zjevní žáci Antikristovi, poněvadž svobodu Kristovu odčínají a zamezují, aby zákon evangelický byl zachováván⁵⁾, ano, jsou prý mrtvolou ďáblem zmítanou⁶⁾. Zvláště však horlí Viklif proti mnichům žebravým způsobem tak furibudním, že ihned na první pohled lze viděti, že nešlo mu tak o nápravu, jako o pomstu, jakou je stíhal, poněvadž odpírali jeho učení o eucharistii. Ne o nápravu klášterů šlo Viklifovi, ale o jejich popravu, neboť tento autokrator Anglie opovážil se tehdáž již tvrditi, že klášterské sliby nejsou závazny, a dovolil samozvanou pravomocí svou, aby mniši opustili své kláštery⁷⁾.

V nenávisti této byli Táborové věrnými přívrženci Viklifovými a připojili ku svému hněvu také děsné skutky vandalismu proti klášterům, o nichž jako Viklif tvrdili, že jejich původcem jest ďábel.

16. Táboři byli také odpůrci nádhery, jež se jevila za slavných dob země České v budovách chrámů a klášterů, jakož i u velikolepých bohoslužbách, zamítali nádherné náčiní kostelní a posvátná roucha a podle toho také s nimi nakládali. Viklif byl jim v tom vzorem, jakož i Valdenští. Viklif dává na jevo k nim svoji nechut, když vylévaje svůj hněv proti klášterům praví, že ctnost nebytuje v řeholích ďáblem zavedených, prosby řeholníků a modlitby nejsou prý mocnější proto, že bydlí v domech kamenných a mají nádherné

¹⁾ De civili Dominio. Cap. 24.

²⁾ Tamtéž. Kap. 23.

³⁾ Dial. Cap. 23.

⁴⁾ Tamtéž. Cap. 21.

⁵⁾ Trial. IV. Cap. 26.

⁶⁾ Tamtéž.

⁷⁾ Dialogus. Cap. 26.

chrámy. Patriarchové prý jich neměli, a byli Bohu milí, Kristus Pán sám po větší části pod širým nebem obcoval, povrhnuv chrámem (templi aedificium respuebat)¹⁾. Viklif kárá také velebu obřadů při službách Božích, které prý smysly pasou a do židoviny zabíhají. (De Eccl. c. 19.) V tom prý vězí veliké nebezpečství, ať prý se lid odvrací od Zákona Božího. A když mniši se dovolávali nádhery chrámu Jerusalemského, odvětil jim Viklif, že Kristus právě v tom chrámu předpověděl jeho zkázu. Podobně byl Viklif nepřitelem hudby a zpěvů chrámových, a v tom všem ho následovali také Táborové se svým polobratrem Petrem Chelčickým, neboť všude se jeví při nich nechuť k hudbě kostelní a zpěvům chrámovým. S touto nechuťí naproti nádherným službám Božím, proti stkvostným oltářům, drahému náčiní kostelnímu a proti drahému rouchu kostelnímu se potkáváme při všech praedestinatianech, zvláště při těch, kdož Viklifa následovali, a při těch, kdož následovali Kalvína. Děsné učení o předzřízení i předzvědění a ukrutné učení o vykoupení a o údělu milosti zasmušilo ducha praedestianů a vypudilo z chrámů Božích všecko, co láska křesťanů k Bohu do nich drahého zanášela, a trhali a vyhazovali z kostelů všechnu ozdobu, kterouž pieta předků našich děm Boží okrášlila. Jeden makavý důkaz fanatičnosti, nesnášenlivosti a nenávisti proti okrase domu Božího dal nám Bedřich Falcký a jeho fanatická, helvetská družina, která se Skultétem v čele velechrám u sv. Víta hanebně spustošila.

Avšak Viklif byl netoliko nepřitelem umění, ale také vědy a universit, akademií, a collegií a všech řádů, kteréž byly na vysokých školách zavedeny, a tvrdí o nich, že, poněvadž jich Kristus Pán neustanovil, jsou prý původem marnivosti pohanické, a že prý jsou Církvi as tak prospěšny jako ďábel. Jsou prý také původu ďábelského. Mnohý prý idiota jest Církvi k většímu užítku, nežli graduovaný mistr. »Cum ergo Christus non ordinavit istas universitates, sive collegia, manifestum videtur, quod ista, sicut graduationes in illis, sunt vana gentilitas introducta, in cuius signum tam collegiati, quam alii graduati in illis quaeorunt, quae sua sunt, caritatis regulas deserentes. Et quantum ad fructum certum videtur, quod unus idiota mediante Dei gratia plus proficit ad aedificandam Dei Ecclesiam, quam multi graduati in scholis sive collegiis . . . Conceditur tamen, quod omnia ista tam studia quam collegia sicut diaboli proposita²⁾. Sem náležel věta Viklifova XXIX. na sněmu Kostnickém zavržená. »University, studie, kolleje, graduace a ministerství v nich jsou marností pohanickou zavedeny a jsou Církvi k takovému užítku jako ďábel«. »Universitates, studia collegia, graduationes et magisteria in iisdem sunt vana gentilitate introductae, tantum prosunt Ecclesiae sicut diabolus.« V těchto všech věcech byl Viklif vzorem Táborů, kteří nechtěli, aby se čtla jiná kniha, leč jen Písmo sv., a zapovídali zabývat se svatými Otcí, anebo filosofii.

17. Ptáme-li se *po pramenech, odkudž by se vážilo křesťanské náboženství*, odpovídá Viklif, že jediným a výlučným pramenem jeho jest Písmo sv. Starého a Nového Zákona, aniž kteroukoliv knihu deuterokanonickou zavrhoval, a to všecko tvrdí tak písně, že prý

¹⁾ Dialogus. Cap. 21.

²⁾ Tamtéž. Cap. 26.

bychom ani nemohli v Krista Pána věřit bez Písma. »Non enim sincere credimus in D. J. Chr., cum hoc dato ex fide fructuosa teneremus, quod scripturae sacrae sit infinitum major autoritas, quam autoritas cujuslibet scripturae signandae¹⁾. A poněvadž jest Kristus Pán původce Písma sv., jest ono se všech stran nejpravdivější, držíc do sebe jeho význam. Z Krista Pána bře také autoritu svoji St. Zákon, tak že oboje Písmo stejnou vážností má do sebe, jakož i každá jeho částka. »Patet, quod scriptura sacra sit verissima secundum quamlibet ejus partem, quia si sit scriptura sacra, tunc habet pro sensu sententiam Jesu Christi. Unde ex isto fonte tota scriptura Legis Veteris capit autoritatem et reverentiam cum Christus in communi vel particulari allegat omnes libros Legis Veteris, quos oportet catholicos acceptare, et ita parís autoritatis sunt omnes codices Novae Legis et Veteris Legis.²⁾ Poněvadž nelze podle Viklífa ani věřit v Krista Pána, leč na základě Písma, aniž po křesťansku žítí, jest povinen každý křesťan Písmo sv. čísti a znáti.³⁾ Písmo sv. jest prý »Magna charta«, a když se ho nešetří, nemůže obstáti žádný dar Boží při člověku.⁴⁾ Vedle Písma neuznává Viklíf žádného pramene náboženství křesťanského, tedy nižádné tradice, nižádných vynálezků lidských, a proto di určitě, že má býti věřeno pouze Písmu.⁵⁾ Avšak netoliko ve věcech víry, ale také v záležitostech správy občanské má býti vše řízeno podle Písma.⁶⁾ V tom ve všem souzvukují s Viklífem netoliko Táborové, ale zvláště Petr Chelčický. Stran výkladu Písma sv. vyznává Viklíf, že člověk sám o sobě nedovede přesně vyložiti sobě Písma Božího, ale Duch Boží že nám otevírá jeho význam.⁷⁾ O sobě samém však tvrdí Viklíf, ale nedokazuje téhož, že prý jemu Bůh sám otevřel význam Písem.⁸⁾ A opět jsa odporem tvrzení svému jistí, že se Písmo samo vykládá.

Jestliže však jest Písmo jediným pramenem náboženství křesťanského, je-li v něm všechna pravda obsažena, jestliže nelze bez Písma po křesťansku žítí, a má-li býti netoliko socialita církevní, ale také občanská podle Písma řízena, pak ovšem má také každý křesťan nejen právo je čísti, ale jest také povinen je důkladně znáti a podle něho život svůj zaříditi, a to pod ztrátou věčné spásy.⁹⁾ Viklíf na základě tomto zle nařiká, že prý se lidu zapovídá čísti Písmo, a žádá, aby byl papež theologem, biskup theologem a kněz theologem, a ovšem také každý občan theologem, aspoň důkladným znatelem Písem. V těchto věcech jest opět Chelčický se všech stran souzvukný s Viklífem; a také Táborové, aspoň pozdější: neboť starší jejich část věřila, že přijde chiliastická doba, ve které nebude třeba psaného zákona Božího, ať prý bude jejich učitelem Kristus Pán bezprostředně.

18. *Stran theologie čili učení o Bohu a jeho poměru ku světu*, shledáváme plno deviac, jimiž vybočil Viklíf netoliko z theologie, ale

¹⁾ Trialogus. III. cap. 31.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ De veritate Scripturae cap. 21.

⁴⁾ Trial. I. cap. 9.

⁵⁾ De civ. Dominio. Cap. 20.

⁶⁾ De civ. Dom. cap. 20.

⁷⁾ De civil. Dom. III., 26 a tamtéž. Cap. 9.

⁸⁾ De Veritate Scripturae cap. 6.

⁹⁾ De Veritate Scripturae. Cap. 7.

i z filosofie křesťansko scholastické. On uznává v souhlase s katolickou věrou, že přirozené světlo rozumu lidského není odporno světlu víry. Odkud také připouští, že může býti byt Boží dokázán z rozumu, a k tomu účelu užívá důkazu, jehož dlouho před ním sv. Anselm užíval, a po něm Leibnitz a Hegel; avšak sv. Tomáš Aquinas tohoto důkazu nepřijímá, aniž scholastická theologie a filosofie. Avšak další jeho učení silně zapáchá pantheismem, neboť on dí, že se idee od věčnosti v Bohu jsoucí pouze formálně od Něho liší, nikoliv essentialně, a podle toho tvrdí, že se sice formálně liší stvoření od Boha, ale nikoliv essentialně; odkud jeho výrok: »Quaelibet creatura est Deus.« »Každý tvor jest bůh.«¹⁾ Viklif věří v Trojici nejsvětější a v poznatelnost její, avšak on se proti pravdě domnívá, že by rozum lidský byl s to i Trojici svatou dokázati.²⁾ Sv. Tomáš v souzvuку s katolickou církví zavrhuje takovouto nauku,³⁾ kteráž také byla v Raymundu Lullovi za dob Viklifových proskribována.

V souvislosti s pantheistickými svými názory upírá Viklif Bohu kosmickou svobodu ohledně stvoření světa anebo nestvoření, a tvrdí podle své zásady, že všechno, co se děje, nezbytně se děje, že jako jest Bůh od věčnosti v Trojici jeden nezbytně,⁴⁾ tak že také stvořil svět, ne proto, že o své vůli chtěl, ale že bylo nezbytné, aby jej stvořil. Také prý nebylo na něm, utvořiti jiný svět,⁵⁾ alebrž bylo nezbytné, aby takový stvořil, jak jej stvořil, a ne jiný. Není také v moci Boží, jak Viklif myslí, svět zničiti⁶⁾, kdežto víra katolická učí, že Bůh ani při skonání všech věcí nezničí svět, ale ne proto, že by tak učiniti nemohl, když by v tom byla Jeho sv. vůle. S bludem, že jest svět podstatně, ač ne formálně, bůh, spojuje Viklif jiný, kterýž za našich dnů v Ontologismu jest zavržen,⁷⁾ že totiž nížádná věc není poznatelná bez poznání Boha, jenž ji měl ve své mysli ve stavu ideálním od věčnosti, aspoň jak dí in abscondito.⁸⁾ Jako byl svět z nezbytné stvoření, tak jest také věčný, ale jinak, nežli Bůh, což arci podle učení Viklifova je zcela důsledné, anť podle něho Bůh a svět v jedno spadají.⁹⁾

Jako Viklif naznačenými bludy klesá v pantheismus, tak jest učení jeho také příbuzné materialismu, když tvrdí, že jest svět vlastně jedna podstata,¹⁰⁾ z čehož by arci vyplývala fundamentální věta materialistická, že mezi člověkem a zvířetem, mezi živým a neživým není rozdílu, čímž by v důslednosti bralo za své všeliké náboženství.

Jak za to mám, byli Táborové těchto Viklifových bludů prázdní. Aspoň není stopy, že by je byli kdy vyznávali, ač jsou, jak bylo dotčeno, ctili Viklifa jako páte evangelium.

¹⁾ Trial. I. 9.

²⁾ Tamtéž. Cap. 6.

³⁾ S. I. q. 31. art. 1.

⁴⁾ Trial. I. cap. 10.

⁵⁾ Trial. Tamtéž.

⁶⁾ Trial. Tamtéž.

⁷⁾ Věta censurovaná zní: *Immediata Dei cognitio, habitualis saltem, intellectui humano essentialis est, ita ut sine ea nihil cognoscere possit: siquidem est ipsum lumen intellectuale.*

⁸⁾ Trial. I. Cap. 8. I toto bludné učení Viklifovo jest v Ontologismu zavrženo.

⁹⁾ Trial. I. II. c. 1.

¹⁰⁾ Tamtéž.

O andělich učí Viklif, že byli nezbytně stvoření a že ihned při stvoření svém viděli tvář Boží. Avšak tvrzením svým, že viděli andělé ihned tvář Boží, jest Viklif v odporu s katolickou věrou, ale také sám s sebou, neboť viděti Boha a přece hřešiti jest věc, kteráž se na vzájem vylučuje, kdežto Viklif určitě dí: že andělé někteří zhřešili. Avšak andělé nebyli podle Viklifa ihned odsouzeni do pekla, aniž prý se dá mysliti, že by byli trestáni citelně, anť prý se citelný trest s duchovou povahou andělů nesnáší.¹⁾ Avšak Viklif velmi nedostatečně vysvětlil možnost trestu, jaký stihl padlé anděly. Podle zásady: že vše, což se děje, nezbytně se děje, hřešili andělé z nezbytí, poněvadž Bůh chtěl, aby hřešili. Drsný Viklif a v tomto strašném učení démonický tušil, že jsou jeho názory více nežli pohanské, a proto rozeznává dvojí bytí hříchu: *Esse primum*, a *Esse secundum*. Prvému hříchu andělův nechtěl prý Bůh, ale druhému, t. j. on nechtěl hříchu tomu, pokud jest hřích, ale potud, pokud jej chce trestati a z hříchu dobré věci rozváděti, podle toho, co dí svatý Augustin o hříchu Adamovu: »*O felix Adae peccatum, quod talem ac tantum meruit Redemptorem.*« »O šťastný hříchu Adamův, kterýž jsi zasloužil takového a tak velikého Vykupitele!«²⁾ Viklif tuto zapomenul, ač říkali jemu »*doctor evangelicus*«, a ač se tak zhusta Písma dokládá, na velikého apoštola sv. Pavla, který praví, že nemá býti páchní hřích za tím účelem, aby z něho dobré věci vycházely: »*Numquam sunt facienda mala, ut eveniant bona.*« Jest tedy učení Viklifovo právě naznačené i v tom rozumu, jak je Viklif vykládá, rouhavé.

Ač Viklif, jak bylo naznačeno, tvrdí, že ďáblové neokoušejí trestů pekelných citlivých, přece rozeznává trest ze ztráty a tresty kladné, neboli citelné, ovšem zapomenuv, což byl nedlouho před tím tvrdil.³⁾

Zde opět dlužno doložiti, že Táborové, aspoň pokud jejich učení známe, rouhavého učení Viklifova, že by Bůh chtěl hříchu, aspoň quoad »*Esse secundum*«, nikde nehlásali.

Stran anthropologie učí Viklif, že má člověk dvě duše, jednu sensitivnou a druhou duchovou, ano, dokonce dí, že jest ve člověku více podstatných forem neboli duší, později však zůstává na tom, že jsou ve člověku dvě podstatné formy, ta sensitivná oživuje prý bezprostředně tělo, ale jest prý závislá v bytu svém na duši nesmrtné.⁴⁾

Viklif zajisté dobře věděl, aneb aspoň jako theolog a filosof věděti měl, že již v r. 1311 ekumenický sněm ve Vienně stanovil, že jest v lidském těle jen jedna duše, a to nesmrtná jako podstatná forma, kteráž tělo oživuje, avšak on se přes to zle sápe na mnichy, kteří jemu odpírali — pravíce, že jest kacířské tvrditi, že jest ve člověku více podstatných forem.⁵⁾ V tomto učení nebyli Táborové Viklefisty.

Viklif učí, že může člověk svým rozumem Boha a vlastnosti Jeho poznati, ano, on slu rozumu ve věcech náboženských až za

¹⁾ Tamtéž. Cap. 12.

²⁾ Trial. Lib. III. c. 4.

³⁾ Trial. lib. III. cap. 4.

⁴⁾ Trial. Lib. II. c. 5.

⁵⁾ Trial. lib. II. c. 5.

hranice pravdy vyvyšuje, avšak zamítá, že by vůle lidská byla svobodná v rozhodu svém nezávisle na násilí a na nezbytnosti, alebrž tvrdí, že, co volí člověk, nezbytně volí a co koná, nezbytně koná, ale že prý nezbytí a vůle svobodná dobře se snášejí!¹⁾

Stran stavu, v němž byl Adam v ráji, učí Viklif, že byl jiný, nežli v němž se po pádu ocitnul. Duše měla do sebe dar říditi tělo, a tělo nemělo umřítí,²⁾ avšak hříchem pozbyl Adam svého blaženého stavu, byl podroben smrti a nezpůsobilý k tomu, aby hřichu odpořoval (*indispositus ad resistendum peccato*)³⁾, nad to ztratil, jakož bylo již pověděno, panování nad tvorstvem, a majetnictví vzhledem k němu a milost Boží.

Hřích Adamův byl však, jak Viklif soudí, ideálním úkonem nás všech, a proto prý se převádí hřích dědičný na všechny, kteříž z Adama pocházejí.⁴⁾ Avšak, na základě, že hřích Adamův jest ideálním hříchem každého z potomků Adamových, tvrdí Viklif, že jest tolik hříchů dědičných, a to rozdílných, kolik bylo, jest a bude potomků Adamových, a že také nestejnou měrou budou ti dědiční hříchové trestáni. »Necesse est, peccata originalia hominum esse inaequalia, sicut decedentes propter illa inaequaliter condemnandi⁵⁾; Viklif proměňuje tuto o své újmě a proti Písmu dědičný hřích v osobný. Nauky takové, jak ji tuto předkládá Viklif, u Táborů neshledáváme.

Jako prý bylo stvoření světa nezbytné, a nezbytný hřích Adamův, tak prý bylo *také vtělení Páně nezbytno*. Všecko prý se děje z nezbytí, i vtělení Páně se tak stalo, tedy i Kristus Pán z nezbytí se vtělil, a to tím časem a týmž způsobem, jakým se vtělil, ano, Viklif dří dokonce, že musil na se vzíti tu duši lidskou, kterouž přijal, a ne jinou.⁶⁾ Slabých stránek a odporů, kterých tento theolog a filosof zde nahromadil, se nedotýkám, ponechávaje sobě ve zvláštním spise o osudné pro náš národ Viklifově náuce šířeji pojednati. I tohoto učení Viklifova bychom u Táborů marně hledali.

Na základě své trichotomie o člověku tvrdí Viklif, že jsou *v Kristu Pánu tři přirozenosti*, jako jsou v Božství tři Božské Osoby,⁷⁾ ačkoliv bylo na sněmu v Chalcedoně r. 431 za článek víry prohlášeno: že máme věřiti v jednoho Krista ve dvou přirozenostech.⁸⁾ Snad že Viklif o tomto článku dobře věděl, avšak on přes to bludnou nauku o Pánu Ježíši předkládal. Výrok dotčeného sněmu měl a mohl jej tím spíše navrátiti svaté víře, anť on sám, na potupu Církve na Západě praví, že Církev na Východě zůstala v prvotní chudobě, kdežto Církev Římská pro bohatství své zpyšněla, a proto byla od východní nenáviděna.⁹⁾ Jestliže východní Církev v chudobě setrvala, nebyl dotacemi jed do ní vlit, následovně naléhala povinnost, aby

¹⁾ Tamtéž. Cap. 9.

²⁾ Trial. lib. II. cap. 24.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Trial. III., 27.

⁵⁾ Trial. IV. 13.

⁶⁾ Trial. III. Cap. 25.

⁷⁾ Trial. III. cap. 26.

⁸⁾ »Sequentes sanctos patres. . . consonanter omnes docemus, . . . unum eundemque Christum Filium Dominum unigenitum in duabus naturis inconfuse immutabiliter, indivisse et inseparabiliter agnoscendum.

⁹⁾ Viklif. De Ecclesia, Cap. 16.

se u víře řídil Viklif aspoň podle nezkažené Církve na východě. Avšak Viklif věřil patrně sám sobě více, nežli Církvi veškeré. V Písmě svatém však není ani stopy, že by v Kristu Pánu byly tři přirozenosti; a tak Viklif tvrdě, že každá pravda v Písmu jest obsažena, nehledí zde k Písmu, ale ku svému vlastnímu zdání. O tom, že Viklif mluvě o chudobě Církve na východě jako idiota mluvil, nebudu se šířiti. Viklif vyřkl také o vtělení Páně větu, zdánlivě učení svému o třech přirozenostech v Kristu Pánu protivnou, avšak velice pohoršlivou a z monofysitismu podezřelou, když o Kristu Pánu podal tento výměr: »Christus est duarum completarum naturarum utraque, scilicet tam deitas quam humanitas.« Tato věta byla také na sněmu Kostnickém censurována. Táborové však v učení o Osobě Páně a jeho člověčenství zcela se srovnávali s věrou katolickou.

Bylo by ihned se šířiti o zadostiučinění Páně, *avšak jest nevyhnutelno předeslati učení Viklifovo o předzřítí.* Již bylo řečeno, že Viklif v souzvuku s katolickou Církví tvrdí, že jest Církev Boží mystickým tělem Páně, jehož hlavou jest On sám. Údové tohoto mystického těla Páně jsou jediné a pouze předzřítí, a nikoliv ti, kdož jsou předzvěděni ku věčné zátatě. A tak rozděluje věčná úrada Páně »předzřítí« všecko člověčenstvo ve dvě části, v mystické tělo Páně, jehož členové jsou předzřítí, a v tělo temné, jehož údové jsou předzvěděni. Viklif dí: »Předzvěděni činí jedno tělo . . . Tělo Kristovo sluje mystické pro tajemství nebeského zasnoubení mezi Kristem a jeho Církví. Tělo ďáblové však (tělo předzvěděných) není mystické, ale temné. Forma, kteráž tělo předzvěděných spojuje, jest zevná jedna, a druhá vnitřní. Zevná forma jest věčná vědoudnost Boží, kteroužto zná a určuje všechny takové ku trestu věčnému, sšeredělost však vnitřná jest konečná neposlušnost anebo pýcha, zarputilost, kterouž svatí zovou konečnou nekajcností nebo hříchem proti Duchu svatému. A tento hřích odděluje i spojuje. Spojuje, když je v jejich zlobě v pekle svírá, a odděluje je od společnosti blahoslavených.«¹⁾

K mystickému tělu Páně nenáleží tedy, jak Viklif učí, nižádnou měrou předzvěděni, ani tehdaž ne, když by byli v milosti Boží postaveni, jsouce beze vši viny, ano, Viklif hlásá, že ti, kdož by tvrdili, že Církev bojující má také členy předzvěděné, jsou haeretikové, ano, více, jsou až rouhači.²⁾ Za to však předzřítí vezdy jsou spojeni s mystickým tělem Páně, byť i vězeli dočasně v bludech a v nejděsnějších nepravostech, ač pravdou jest, že i předzřítí se vylučuje z Církve pro hřích smrtelný, ale podle základné milosti, kteráž jest předzřítí, nikdy od mystického těla Páně oddělen býti nemůže.³⁾

Ve věčné úradě předzřítí jest také důvod, proč není možná, aby mohl býti předzřítí oddělen od mystického těla Páně. Jest prý holá nemožnost, aby Kristus Pán nemiloval mystického těla svého, anebo některé jeho částky, anť miluje je nezbytně, jako sebe sama. Ale aby tak miloval předzvěděného, toť prý jest nemožno. Jest prý to založeno na Písmu Efz. 5, 25. 28., že musí Kristus Pán vždy milovati celou Církev svou, a tudíž vždy nenáviděti kteréhokoliv

¹⁾ Viklif. De Ecclesia. c. 5.

²⁾ Tamtéž. Cap. 6.

³⁾ Tamtéž. Cap. 4. et. 5.

předzvěděného, rovněž jakož tak činiti bude po posledním soudu. Onť prý ví, jak skončí předzvěděný, a zná, jak tuhé pokání budou činiti předzřizení, a proto prý jest na jevu, proč miluje Kristus Pán i toho nejhoršího nešlechtníka předzřizeného více, nežli předzvěděného, byť se přítomně nalézal i v té nejdokonalejší svatosti dočasné, neboť on (Bůh) chce, aby předzřizený došel věčné odplaty, předzvěděný však aby byl uvržen do věčného ohně.¹⁾

Když však vynucuje předzřizení na Kristu Pánu nezbytnou lásku k předzřizeným, byť byli i zločinní, a zase spíše nenávisť nežli lásku k předzvěděným, byť jinak byli i nejsvětějšími lidmi, vizmež, jakou as náuku předkládá Viklif o *vykoupení Páně*.

Viklif učí především, že vtělení bylo nezbytno, poněvadž lidské pokolení musilo býti vykoupeno, a jako se vtělil Syn Boží z nezbytí, tak že také tak žil, jak žil, a trpěl a umíral, jak trpěl a umíral.²⁾ A to nezbytí vtělení Páně a jeho smrti, dovozuje Viklif odtud, že prý není možno, aby Bůh jinak odpustil a darmo hříchy.³⁾ Zadostučinění Páně bylo netoliko dostatečné, ale také nadbytečné, že by bylo dostačovalo na vykoupení více světů. »Christus salvavit totum mundum humani generis, cum apposuit medicinam passionis, quae suffecit redimere multos mundos.«⁴⁾ Kristus spasil všechny svět lidského pokolení, jelikož přiložil lék svého umučení, kteráž bylo dostatečným vykoupiti mnoho světů. Když tedy byla cena vykoupení Páně tak veliká, že byla dostatečná vykoupiti mnoho světů, tuť bychom se právem mohli domnívati, že bude Viklif souhlasiti s odvěkou katolickou věrou, že Kristus za všechno pokolení lidské, za všechny lidi a za všechny hříchy a jejich tresty života svého položil: avšak Viklif usoudil jinak, že prý *Kristus zemřel za předzřizené ku věčné slávě*. »Já sám, praví Viklif ex cathedra, často jsem tvrdil: že Kristus pouze předzřizené vykoupil, jež ku věčné slávě předzřídil.« »Ego ipse saepius locutus sum, quod Christus solum redemit praedestinos, quos ordinavit ad gloriam.«⁵⁾

Tou měrou jest věčná úrada o předzřizení u příčině, že Kristus Pán za ty otrhánky, t. j. za předzvěděné života svého nepoložil, dobře však za miláčky své t. j. za předzřizené. Z toho učení vyplývají důsledky pravážné. Předně neobdrzuje žádný předzvěděný náležitě křtu svatého, jímž by se shlazoval dědičný hřích. Neboť předzvěděný trpí vezdy vadou, že konečně nesetrvá, a to nesetrvání jest nejtěžší hřích, a následovně se nesnímá skrze křest.⁶⁾ »Nullus praescitus recipit rite baptismum, quo deleatur simpliciter originale peccatum... Nam omnis praescitus manet perpetuo in defectu finalis perseverantiae, quod est perpetuum gravissimum peccatum et indelebile, et per consequens non tollitur simpliciter per baptismum.«

Z této kruté nauky Viklifovy by se muselo důsledně souditi, že *předzvěděný vlastně nikdy nenabývá žádné milosti*, že zůstává stále temným a šeredným údem ďábovým, a to tím spíše, jelikož Viklif zřejmě dí: že není možná, by Bůh částečně odpouštěl hříchů,

¹⁾ De Ecclesia. Cap. 4.

²⁾ Trial. L. III. c.

³⁾ De Eccl. cap. 4.

⁴⁾ De Eccl. cap. 3.

⁵⁾ De civ. Dom. c. 3.

⁶⁾ De Eccl. cap. 19.

aniž by odpustil všech,¹⁾ ale hle, k podivení všech připouští Viklif, že i předzvěděný může dospět k milosti. Slyšme jenom, co ten evangelický doktor dí: »Při předzvěděném jest stále vada dědičného hříchu, avšak ta vada prý bývá dočasně suspendována milostí podle přítomné spravedlnosti jako skrze milost křtu.«²⁾ Jak by byla možná taková dočasná suspense dědičného hříchu, Viklif nevysvětlil ani z Písma, ani z Otců svatých, ani z theologů, ani z rozumu, a proto nijakž, a již ten odpor mohl ho usvědčiti, že bloudí. Další odpor naproti učení Viklifovu shledáváme v jeho slovech: že se nemá upírati, že se dostává předzvěděnému i milosti účinné, předchozí, provázející a dobré skutky dokonávající.³⁾ Neboť tomu-li tak, pak učil Viklif proti pravdě, že Kristus Pán života svého nepoložil za předzvěděné; neboť úděl milosti jest závislý na vykoupení Páně, a protož neumíral-li Kristus Pán také za předzvěděné, nemůže se také důsledně stanoviti, že by i oni byli účastni milosti Boží, ale mohou býti pouze, jakož Viklif jinde dí, předmětem nenávisti Boží. A opět ubíjí Viklif svou theorii o vykoupení pouze těch, kdož jsou předzřízeni, tvrzením, že pouze sbor předzřízených jest docela vykoupen,⁴⁾ a tu by se aspoň zdálo, že jsou někteří, kteří nejsou ze sboru předzřízených, aspoň částečně vykoupeni, ale marné volání! Viklif ihned přidává, že někteří nejsou vykoupeni jako předzvědění. Ale zase roztrhává předzvěděné na takové, kteří naprosto nejsou vykoupeni, jako ti předzvědění, kteří nikdy neokusili darů Božích, a na jiné předzvěděné, kteří jsou vykoupeni, ale ne k obdržení slávy Boží.⁵⁾ A tak máme zde děravé učení Viklifovo, kteréž as takto zní, ač jestliže jeho slovům rozumíme: Kristus Pán zemřel za předzřízené docela, za některé předzvěděné nikterak, a za jiné částečně!! Avšak Viklif nezůstává svým slovům věren, neboť on dí, že kromě Církve není spásy, ani odpuštění hříchův,⁶⁾ a to právě jest podle Viklifa následek věčné úrady o předzřízení, že nikoliv předzvědění, ale toliko předzřízení mohou býti v pravdě a skutečně členy Církve Páně, jako ni žádný předzvěděný nemůže býti ani pohlavářem, ani členem Církve.

Další důsledky učení Viklifova o předzřízení a vykoupení jsou tyto: *Předzřízený jest jako hýčkaný mazlík.* Žádný hřích jeho, byť byl sebe horší, nesměřuje ku věčné zátratě, neboť on jsa předzřízen, nemůže ztratiti dar setrvání, a tak také ne život věčný;⁷⁾ a zase naproti tomu nemůže i předzvěděný zasloužiti svátost, byť i nejdokonalejší, života věčného, ale pouze nějaký dar, jak praví Viklif, nějaký dar »citra«, tedy něco jiného, jenom ne život věčný.⁸⁾ »Videtur mihi, quod nullus praescitus in quantacunque magna gratia fuerit secundum praesentem justitiam, meretur regnum vel gratiam finalis perseverantiae, sed aliquod bonum citra. Non enim se dignificat ad habendum quod Deus vult ut non habeat, cum omne jus creatum sit a jure, quod est divina volitio, extractum. T. j. předzvěděný nižádným, byť i nej-

¹⁾ De civ. Dom. cap. 5.

²⁾ De Eccl. cap. 19.

³⁾ De Eccl. Cap. 6.

⁴⁾ De civili Dom. Cap. 10.

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ De Eccl. Cap. I.

⁷⁾ De civili Dom. Cap. 2.

⁸⁾ Tamtéž. Patrně se tuto Viklif blíží ku Kalvinovi.

lepším skutkem nezasluhuje života věčného, poněvadž Bůh tomu nechce. Ale jinak jest při předzřiveném: »Nullus praedestinatus, quantuncumque peccaverit secundum justitiam iam instantem, demeretur poenam aeternam; quia dignum non est, cujus contradictum placet Deo. Co by však to Viklifovo »citra« znamenalo, čili co by sobě zasluhoval předzvěděný, konaje dobré skutky ve stavu milosti, vyjadřuje v kap. XIX. de Ecclesia, pravě: že sobě zasluhuje umírnění trestu věčného a nějaká dobra dočasná, a tak prý ho Pán Ježíš nevypouští, aby měl život věčný, ale aby dosáhl umírnění věčných trestů, a tak prý vykoupil všechny zatracence. A takým způsobem obdrží prý předzvěděný i odpuštění hříchů, nikoliv aby vůbec nebyl na věky trestán, ale aby tak těžce nebyl trestán.¹⁾ Viklif ovšem tvrdí, že může býti předzvěděný hříšník přenesen do stavu milosti, ale toto jeho rčení tomu, což praví v Trial. III. c. 24., že správně litovati nedovede, leč jen předzřivený, naprosto odpírá.

Neumím říci, zdali ti Pražští mistři, kteří s husitskou šlechtou se v r. 1429 v Praze shlukli, aby M. Jana Příbrama vinili, jelikož se odvážil kaceřovati Viklifa, a tím také M. Jana Husa, tyto všechny zmatenice a odpory Viklifovy znali čili nic, ale mám za to, že je znali, vždyť Viklifa do nebe vynášeli. Jestliže znali tyto odpory a nesrovnalosti, pak byli buď slabí theologové, anebo zlovolně tajili, což ve Viklifovi shledali, a tu by zasluhovali, aby nad nimi byl vynesena přísný soud.

Jestliže se však tak mají věci s vykoupením Páně, *co asi hlásal Viklif o milosti Boží?* Milost Boží rozeznává dvojí: milost posvěcující a milost účinnivou, a účinnivou opět dělí v milost předcházející, provázející, a dokonávající dobrý skutek.

Viklif rozděluje milost ztratitelnou a milost, kteráž jest neztratitelná. Tu prvou zove milostí podle přítomné spravedlnosti, jižto ztrácí člověk každým smrtelným hříchem; neztratitelnou milostí zove milost z předzřivení, neboť té předzřivený neztrácí, byť ji i chtěl ztratiti, ani těmi nejhoršími ohavnostmi; avšak hřeší-li smrtelně, ztrácí i on milost dočasnou podle přítomné spravedlnosti.

Milost posvěcující popisuje Viklif jako stav, který se člověku dává, neboli popisuje ji jako vlastnost, která se vlévá.

Obojí milost, i účinnivá i posvěcující jest potřebna, žádný člověk jí však nemůže zasloužiti.

Kdo by chtěl dospěti k dosažení milosti posvěcující, musí se přizpůsobiti. Přizpůsobá ta má svůj zdroj ve víře, a ta je dar Boží, avšak víra o sobě by nebyla dostatečná, ale hříšník musí hříchů želeť, Bohu se zpovídati a za hříchy dostičiniti.

Hřích smrtelný má děsné účinky, jakož Viklif popisuje. On otravuje všecku jeho přirozenost, tak že všechno, což koná, je vadné²⁾, anť prý jest nemožno hřešiti smrtelně, a úrazu na víře netrpěti.³⁾ Hříchem smrtelným ztrácí člověk milost Boží a zároveň vládu nad tvorstvem nižším sebe a vylučuje se z Církve Boží podle přítomné spravedlnosti, a zároveň ztrácí oprávněný nárok na svůj majetek.

¹⁾ De Eccl. Cap. 19.

²⁾ De civili Dom. c. I.

³⁾ Trial. III. 2.

Zase na vzájem obdrzuje hříšník ospravedlněním milost Boží, právo na panování všemu světu, nárok na oprávněné držení svého majetku a způsobilost k tomu, aby, jsa v milosti, konal všechno, což koná ku své zásluze.¹⁾

Byl-li hříšník král, biskup, prelát, kněz a majetník statků, ztratil hříchem smrtelným všechnen nárok na panování královské, prelátské, biskupské a kněžské a na právo majetkové; ve stavu hříchu jest král, biskup, prelát, kněz, majetník statků pouze dle jména králem, biskupem, prelátem, knězem a majetníkem.

Podle víry katolické nemůže se hříšník sám o sobě bez milosti Boží k dosažení posvěcující milosti připravit. Theologové katoličtí k tomu však přidávají, že, poněvadž tito průpravní úkonové jsou celé úkony i lidskými i milosti Boží, jsou záslužní »de congruo«, Viklif však nedává této náuce místa, ale dí prostě, že nejsou záslužní. I předzřízeným jest třeba dobrých skutků a kajicného setrvání, avšak ani jejich dobré skutky nezavírají do sebe zasloužení de condigno, ale pouze de congruo.

Táborové rozeznávají arci milost předzřízení i milost posvěcující a učí, že milost předzřízení jest neztratitelná, kdežto milost posvěcující se hříchem smrtelným ztrácí, avšak, pokud mi známo, širšího výkladu o těchto článcích nečiní.

Pokud se týká svátostí, jest jisto: že tvrdí Viklif, že je svátostí sedm. Ne v bohatství, praví, jest založena Církev, ale v šetření Zákona Páně, v sedmeru darů Ducha Božského a v léku sedmera svátostí Církve.²⁾ A tak vyznává Viklif i jinde.³⁾ Zvláště však se šfíí o svátostech ve svém hlavním spise »*Dialogu*«. M. Engliš také, jakož bylo řečeno, zřejmě svědčí, že prý Viklif svátost sedmeru uznával.

Avšak jsou mnohé věci, jichž se Viklif stran svátostí dotýká, které jsou protikatolické, zvláště stran přísluhovatele. On totiž tvrdí, že snad i laikové měli a mají moc svátostmi přísluhovati,⁴⁾ a tím jest za jedno s Valdenskými. Viklif dále učí: že kněz a biskup trvaje v nevěře anebo v rozkolu neplatně přísluhuje svátostmi. Jestliže by ten, kdož na kněžství světl, anebo ten, kdož má býti svěcen, byl nevěrcem, anebo oba v okamžiku ordinace, anebo jestliže světitel neměl (náležitý) úmyslu; . . . pak bylo vykonáno svěcení nezákonné . . . Zcela nevěřící nepřisluhuje (platně) svátostmi.« »Si ordinans vel ordinatus vel uterque fuerit pro tempore ordinationis infidelis, aut ordinanti deest intentio, non fit ordinatio legitima.«⁵⁾ A podobně neplatně světl biskup, když jest v rozkolu, dí Viklif na jiném místě. »Jestliže jest sbor Římský (t. j. sbor kardinálův) tak rozdělen rozkolem, pak tento sbor není hlavou, ani částkou Církve, poněvadž se nedostává apoštolské jednoty. Odtud . . . jestliže by takový biskup světl, není to konsekrace, ale exekrace. »Si collegium Romanum sit sic divisum schismate, tunc ipsurn non est caput aut pars Ecclesiae, quia deficit unio apostolica. Unde . . . si talis episcopus consecrat alium, non consecratio sed execratio dici debet.«⁶⁾ Již tyto

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ De Civil. Dom. Cap. 39.

³⁾ De Eccl. Cap. 21 a v *Dialogu*.

⁴⁾ Trial. L. IV. c. 10.

⁵⁾ De Eccl. Cap. 19.

⁶⁾ De Eccl. Cap. 9.

exty ukazují, že podle Viklifa neplatně přisluhuje svátostmi ten, kdož by jich uděloval ve stavu hříchu, neboť Viklif tvrdí: že každý smrtelný hřích zavírá do sebe jistou měrou nevěru, a podle toho by se kněz sa ve hříchu smrtelném, jistou částkou dopouštěl nevěry a ztrácel by moc přisluhovati platně. Avšak Viklif tak také zřejmě tvrdí: »Cum igitur quilibet potentatus abutitur sua potestate, dum illam exercuerit in mortali, videtur, quod meretur talem potestate amittere, et cum Deus, qui dat insensibiliter potestatem, non defert meritum sive dignitatem, videtur quod Deus eo ipso aufert ab eo potestatem.¹⁾ A opět tvrdí Viklif, že člověk hříšník nemůže dáti Ducha svatého, jehož sám nemá: »Dicendum quod nimis magna praesumptis foret, dicere, quod homo peccator dat Spiritum sanctum... Imo nullus alius habet potestatem, servandi sibi Spiritum sanctum, quomodo ergo ad dandum alteri.²⁾

Musí se tedy říci, že Viklif odpíral rozkolníkům, nevěrcům a hříšníkům moc, svátosti platně udělovati. A to jest také zcela v soulase s jeho naukou, že hříchem vylučuje se hříšník z Církve Boží, a že není ten pohlavárem Církve částečné, kdož Pána Ježíše nenásleduje v životě, ve svatosti a chudobě, a že všechno dotacemi obohacené a zpyšnělé duchovenstvo jest kacířské.

Zdánlivě se ovšem Viklif opravuje, když dí: »Sluha Kristův, jsoucí ve smrtelném hříchu uděluje svátost, jako nespravedlivý soudce činí spravedlivý nálezn, neboť darové slávy a milosti na Bohu jediné sou závislí.³⁾ »Minister Christi in mortali peccato dat sacramentum sicut et iudex injustus dat justam sententiam. Dona enim gloriae et dona gratiae sunt soli Deo propriae.« Avšak tentýž Viklif sám vykládá, v jakém as rozumu by slova jeho měla býti vykládána; neboť on pravi: »Ačkoliv ten, kdo vykonává moc z posvěcení (ve smrtelném hříchu) smrtelně hřeší, přece doplňuje Bůh, jehož jménem přisluhuje, (supplet), aby prospělo způsobilým, jako by přisluhovatel byl spravedlivý.⁴⁾

Nad to nauka Viklifova jest těsně spojena s jeho úhlavní zásadou, že hříchem ztrácí člověk všechny dary Boží, a zvláště dary nadpřirozené, musí se tedy dáti za pravdu, že Viklif skutečně učil, že přisluhovatel, jsa ve hříchu smrtelném, neplatně přisluhuje.

Viklif řadí svátosti takto po sobě: křest, biřmování, svěcení kněžstva, stav manželský, pokání, svátost oltářní, poslední pomazání.⁵⁾ V kritickém rozboru o svátostech řadí je po sobě, jak která prý jest více nebo méně odůvodněna v Písmě svatém: Eucharistie, druhá svátost křtu, třetí biřmování, čtvrtá svěcení na kněze, pátá stav manželský, šestá pokání, sedmá poslední pomazání.

O *Eucharistii* tvrdí, že jest obětí,⁶⁾ avšak upírá, že se děje na oltáři proměna podstaty chleba a vína v podstatu těla a krve, ale že trvá na oltáři chléb a víno, a v chlebě a vínu že jest tělo a krev Páně, a tuto svou nauku se vši vášní proti víře katolické snaží se dokázati, při čemž zlehčuje učení katolické tou měrou, že je méně

¹⁾ De potestate papae. Cap. 2.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ De civili Dom. Cap. 36.

⁴⁾ De civ. Dom. Cap. 3.

⁵⁾ Trial. Lib. IV. Cap. I.

⁶⁾ De Eccl. Cap. 4.

cení než fetišismus, ano, pouhou nicotou býti klade. Katolíci prý jsou modláři, a klanějící se sv. hostii, klanějí se modle. Avšak tentýž Viklif, kterýž tímto svým učením jest vzorem Petra Chelčického a blížencem Martina Lutra, zhusta mluví tak, že i Táborové i Zwingliáné mohli z něho čerpati náuku, že chléb a víno pouze znamenají tělo a krev Páně, neboť on dí: »Mens catholici non capit, quod panis sit Corpus Christi, nisi intelligendo figurative.¹⁾ Ano, Viklif dále tvrdí, že se nemá za to míti, že tělo Kristovo sestupuje s nebe do hostie, ano stále a bez pohybu zůstává na nebi a protož prý má v hostii byt duchovní. Ano, Viklif heresii svou roztahuje do takové šíře, že praví, že tělo Kristovo jest všade, na každém místě podle člověčenství.²⁾ Z toho lze poznati, jak jest Viklif těsně spojen se všemi odstíny bludů, jež povstaly na Táboře a že měli v něm Naháči i Táborové doklady pro své domněnky, jako Petr Chelčický.

O křtu sv. tvrdí Viklif, že jest svátostí, že má pro sebe odůvodnění v Písmě, že jest potřebný, avšak že může Kristus Pán i jinak učiniti dítky spaseny. Dítky nekřtěné přijdou prý do pekla, aby tam byly trápeny tresty citelnými, avšak nestejnými, neboť Viklif mluví o hříchu dědičném tak, jako by nebyl jeden, ale v každém člověku jiný.³⁾

O biřmování mluví Viklif tak, jako by bylo svátostí, ale ve smyslu širším. Bylo by prý podle Písma (!) lze tvrditi, že biskupové nedávají Ducha svatého. Viklif zamítá všechny obřady při této svátosti obvyklé a tvrdí, že může i kněz biřmováním přisluhovati.⁴⁾

Přijímaje Viklif svátost *svěcení na kněze*, praví, že vtiskuje přijímajícímu nezrušitelná znamení,⁵⁾ tak že se kněz liší od laika. Avšak mezi knězem a biskupem není rozdílu žádného.⁶⁾

Kdežto Viklif tvrdí ve svém Trialogu, že svěcení na kněžství vtiskuje přijímajícímu vůbec nezrušitelné znamení; jistí ve svém spise »de Ecclesia«, že sluší rozeznávati mezi člověkem předzřizným a předzvěděným. Když byl totiž předeslal, že není žádný předzvěděný částí Církve a že nedrží úřadu v Církvi jako by byl z Církve, klade sobě otázku: zdali by předzvědění docházeli nezrušitelného znamení, neboli charakteru, čili: zdali by byli biskupy, kněžími a preláty. Viklif rozděluje charakter na zrušitelný a nezrušitelný (Characterum delebilem et indelebilem) a praví, že bude trvati při předzvěděných až k poslednímu soudu, při předzřizných však že naprosto bude nezrušitelný. Žádá prý toho důstojnost, jížto oplývají ti, kteřížto Beránka Božího následují. Zrušitelný charakter mají prý náměstkové Jidášovi, předzvědění biskupové, preláti a kněží, ale jiným způsobem obdrží prý i předzvědění biskupové a kněží znamení nezrušitelné, znamení to dáblovo všech, kdož náležejí k synagoze satanášové.⁷⁾

Podle Viklifa jest *sňatek křesťanův obdobou Církve Boží*, a tak svátostí ctihodnou.⁸⁾ Manželství jest nezrušitelné, tak že ani cizolož-

¹⁾ Trial. I. IV. Cap. 7. Viz Dr. Ant. Lenz: Učení Chelčického o Eucharistii.

²⁾ Trial. lib. IV. c. 8.

³⁾ Trial. I. IV., Cap. 13.

⁴⁾ Trial. I. IV., Cap. 14.

⁵⁾ Trial. I. IV., Cap. 15.

⁶⁾ Tamtéž.

⁷⁾ De Ecclesia. Cap. 19.

⁸⁾ Trialogus IV. Cap. 20.

stvím nemůže býti zrušeno,¹⁾ a to ihned, jak bylo uzavřeno, před tím, než bylo obcováním dokonáno.²⁾ Poněvadž však Kristus jeden byl zasnouben Církvi, nelze, jak učí Viklif, aby měla jedna žena více mužů, a jelikož prý u příležitosti hříchu .se udá, aby Církev, choť Páně, byla rozdělena, na svědectví toto je možno, aby jeden ženich více ženám byl zasnouben. Jako prý tedy jest jeden Bůh, ale možná, aby bylo více Církví, na příklad ze židů a z pohanů, Církve těch, kteří vedou život činný, a těch, kteří vedou život rozjímavý; tak prý smí »occasione peccati« jeden ženich zasnouben býti více ženám, jako prý bylo v Zákoně Starém.³⁾ Nevím, zdali Viklif sebral tuto učenost ze své vlastní hlavy, nebo odjinud, ale to jisto jest, že by byl ho mohl Martin Luther s potěšením citovati, když se hotovil jako samozvaný reformátor Filipovi Hessenskému za živobytí první ženy povoliti druhou.

O svátosti pokání dří Viklif, že by měla tři částky: Lítost, zpověď především Bohu a zadostučinění. O zpovědi tvrdí lhavě Viklif, že ji ustanovil papež Innocenc III. na sněmu Lateránském III. v roce 1215. Ona prý škodí Církvi, ale kněžím prý přináší užitek.⁴⁾ Přes to však, že Viklif jistí, že by byla Církvi na škodu, přece zase ujišťuje, že může býti užitečna, ale ne tak, aby hříšník nemohl bez ní býti spasen.⁵⁾

Jelikož neví kněz neklamně, zdali kajicník v pravdě lituje, a nezná náležitě tíži jeho hříchů, nemá býti toho při něm, aby se odvažoval někoho rozhřešiti.⁶⁾

Tou příčinou rozlišuje Viklif moc hříchů odpouštětí v autentickou (moc svémocná — překlad Husův), v subauthenticickou a služebnou; prvou připisuje Viklif Bohu, druhou Kristu Pánu člověku, třetí knězi. Kněz však nemůže žádného rozhřešiti, leč by Bůh dříve odpustil.⁷⁾

Při tom prohlašuje Viklif opět jako ex cathedra, že každý řádně posvěcený kněz má moc přisluhovati všem svátostmi a hříšníka v pravdě litujícího (vere contritum) rozhřešovati jako papež.⁸⁾

Avšak jenom předzřízený dovede správně litovati a proto také jen on může v pravdě býti rozhřešen a nikoliv předzvěděný.⁹⁾ Tímto učením sobě Viklif opět odporuje, neboť jinde tvrdí, že jest možno, aby byl předzvěděný ve stavu milosti. Po odpuštění vině hříchů zůstává v ospravedlněném přece zápal.¹⁰⁾

Když by předzřízený smrtelně zhřešil a po hříchu se kál, nebude na jeho hříchů vzpomínáno, a všechny dobré skutky, které konal ve stavu milosti, budou vráceny jemu k zásluze; jinak jest při předzvěděném, neboť jestliže zhřešil smrtelně, budou naň uvaleny i ty hříchů, které již byly shlazený, když se octne na onom světě.¹¹⁾ Tuto

¹⁾ Tamtéž. Cap. 21.

²⁾ Tamtéž. Cap. 24.

³⁾ De Dom. civil. Cap. 24.

⁴⁾ Trial. IV., Cap. 23.

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ Tamtéž.

⁷⁾ De civ. Dom. Cap. 38.

⁸⁾ Tamtéž.

⁹⁾ Trial. IV. Cap. 24.

¹⁰⁾ De Dom. civili. Cap. 9.

¹¹⁾ Trialogus. Lib. III., Cap. 7.

Viklifikou ukrutnost zamítá katolická Církev, neboť ona učí, že odpuštěné hříchy již neobživnou, ale že jsou smazány na věky i při těch, kdož budou odsouzeni do věčné zátraty.

Pokud se *týká odpustků*, zavrhuje je Viklif naprosto slovy krutými, pravě, že jim netřeba věřiti, poněvadž jsou papežové lidé hříšní, aniž od Boha osvíceni, jakož prý každý na vlastní oči může viděti, a proto prý neví papež, zdali osoba, jížto odpustky dává, jest zátraty hodna čili nic, aniž jest mu známo, zdali je v tom vůle Boží, aby dával odpustky. A proto prý jest udělování odpustků hříchem,¹⁾ ano, jsou rouháním.²⁾ Avšak zdá se, že evangelický doktor neznal jasně, co by odpustky byly, neboť znaje je, nebyl by mohl mluvit o rouhání. Odpustky se nevtráží nikomu, a dávají se jen těm, kdož jsou k jich dosažení přizpůsobeni a vykonají podmínky, za jakými se udělují. Zdali však skutečně jest ten neb onen přizpůsoben, to je arci povědomo Bohu.

Vyobcování z Církve nemůže na nikoho býti uvaleno, leč by dříve od Boha byl vyobcován, a to se děje pouze pro hřích smrtelný, nebo pro smrtelný hřích vylučuje se člověk z Církve. Jinde praví, že se vyobcování státi nesmí, leč jen pro haeresii,³⁾ a nikdy pro vyssávání, nebo zapravení desátků,⁴⁾ ač Viklif dovoluje, by smělo duchovenstvo bráti desátky pro své živobyti, když byl velmožům dovolil, ano pod trestem horoucího pekla rozkázal, aby zabrali zboží duchovenské a všechna věčná nadání. Viklif sám tvrdí, že se censur Antikristových, t. i. papežských nebojí. Jsou prý pouze falešnými stíny, pudící člověka z cest Páně. Když prý cituje Antikrist člověka na místo, o němž neví, zdali se nepropadne do pekla (t. j. do Říma, nebo do Avignonu), když Kristus Pán cituje na jiné místo svým zákonem (na příklad aby hlásal slovo Boží), tu sluší Boha poslouchati. Jedna útěcha prý jest, že všechny ty exkomunikace nemají základu v Kristu Pánu, ale jsou původu Antikristova.⁵⁾

Jako váží Viklif málo biřmování, tak a ještě méně cení *poslední pomazání*, a proto také není podle jeho nauky poslední pomazání svátostí.

Přihlédneme-li k Táborům, poznáme, že oni vyznávají také sedm svátostí, ano, oni by podle všeho byli přijali jich i více, avšak celkem a do opravdy neuznávají jich více nežli šest. Oni souhlasí s Viklifem, že kněz, jsa ve smrtelném hříchu, nebo nevěře a kacířství nepřisluhuje svátostmi platně. Avšak Táborové jsouce přísní na všechny vynálezy lidské, zavrhuji všechny Římské obřady při svátostech obvyklé, kdežto by Viklif až i přijal některé svátostniny.⁶⁾ Jako Viklif zamítají i oni zpověď za tou křivou domněnkou, že byla křesťanstvu uložena teprv Innocencem III.

Stran Eschatologie učí Viklif z větší části v souhlase s katolickou věrou. On věří, že smrt jest oddělením duše od těla, že ona odchází na onen svět sebevědomá, že bude ihned souzena a vejde podle zásluhy buď do nebe, nebo do očištky, nebo do pekla.

¹⁾ Dial. Cap. 13.

²⁾ Trial. I. IV. c. 32.

³⁾ De civil. Dom. Cap. 40.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Dial. Cap. 27.

⁶⁾ De civil. Dom. Cap. 41.

Ale sluší doložit, že v tom všem soustavě učení svého odporuje, aniž učí, že vše, co se děje, nezbytně se děje, a že Bůh pudí člověka jako k činům dobrým, tak i ku zlým. Ale tomu-li tak, pozbývá člověk zásluhy za své činy, ale nemá také viny.

Viklif věří v *obcování svatých*.¹⁾ Obcování toto sloučeno jest spojbou vespolené lásky. K němu náležejí údové Církve zvítězilé na nebi, duše věrných duší v očištění, a údové Církve bojující a předzřízené na zemi, jako že jsou všichni údy mystického těla Páně.²⁾

Za věrné duše v očištění jest dovoleno se modliti a prospěje jim, jak Viklif zřejmě učí. Mluvě totiž o Církvi jedné, kteráž jest sbor všech předzřízených do tří částí rozdělený, praví, že doktoři ukazují k hostii při oběti do tří částí rozdělené. Jedna se dává do kalicha, a ta znamená Církev vítěznou, ze dvou zbylých znamená větší Církev bojující a menší Církev spící v očištění. Za tyto dvě, jak svědčí Viklif, orodujeme,³⁾ aby se Bůh slitoval nad námi. Pokud se týče třetí, žádáme s nimi pokoje. A proto prý navštívil Kristus Pán tři místa, zem v Jerusalemě a v Judsku, na zemi trváje 33 léta, předpekli (limbus), a konečně vstoupiv na nebesa korunoval třetí částku.⁴⁾

Není tedy nížádné pochybnosti, že Viklif se nelišil od Církve katolické stran víry v očištěc a že spolu s ní věřil, že jest dovoleno za věrné duše v očištění se modliti.

Věrou v očištěc a učení, že jest dovoleno za věrné duše v očištění se modliti, liší se Viklif jak od Chelčického, tak i od Táborů.

Podobně souhlasí Viklif s učení katolickým, že nemá býti modleno za ty, kdož jsou u věčné zátatě, a také že by modlitby takové k žádné úlevě trestů zavržených nesloužily.⁵⁾

Podle učení katolického na Písmě a odvěké tradici založeného učí katolická Církev, že dobou zemského putování běže za své čas k dobývání sobě zásluh pro věčnost. Na věčnosti nemůže si člověk již ničeho zasloužit. *Finak však učí Viklif, neboť on tvrdí, že sobě Svatí v nebi stále dobývají zásluh ku množení odplat případkových, jiným však odměny i podstatné i případkové prý dobývají svými zásluhami. Věrné duše v očištění sbírají prý zásluhy sobě i k odplatě podstatné i případkové.* »Beati in coelo merentur sibi continue usque ad diem iudicii praemium accidentale, aliis autem utrumque; sed existentes in purgatorio merentur sibi praemium utrumque continue.⁶⁾

Viklif přidává k této své náuce: že i pekelníci stále rozmnožují svoji vinu. »Damnati usque ad finem demerentur.⁷⁾ S touto naukou by souviselo mínění, že se stávají tresty pekelné stále hroznějšími, mínění to, které může chovati jenom drsný praedestinatianismus.

¹⁾ Tamtéž. Cap. 38.

²⁾ De Eccl. Cap. I.

³⁾ Avšak ač Viklif přijímal modlitby za věrné duše vůbec, nepřijímal přímlyvy za jednotlivce. Věta jeho na sněmu Kostnickém zavržená zní: »Speciales orationes applicatae uni personae per praelatos vel religiosos non plus prosunt eidem, quam generales ceteris paribus.«

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž. Cap. 21.

⁶⁾ Tamtéž. Cap. 23. Podstatná odplata se zakládá především u vidění Boha tváří v tvář, případkové v radostech přistouplých; jako radost andělů nad hříšníkem pokání činícím.

⁷⁾ Tamtéž.

Peklo jest místo skutečné, a jest prý věrohodně, že jest v prostředku světa.¹⁾ Zatraccenci okoušejí tam tresty dvoje: jeden ze ztráty, druhý citlivý. Předmětem trestů citlivých, čili nástrojem jejich jest pekelný oheň. Trest ze ztráty jest, že jsou pekelníci na věky odloučeni od tváře Boží. Ohněm tímto však nebudou těla pekelníků zmařena, anť budou nesmrtelná a nezrušitelná. V pekle bude, jak dokládá Viklif, netoliko žár ohně, ale také zima.²⁾ Kořen však a základ všech trestů pekelných bude trest ze ztráty, a bolest z toho bude se rozlévatí po všech údech zatraccenců,³⁾ a ten trest jest prý těžší nežli tresty kterékoliv.

Pokud se týká těch, kdož pouze dědičným hříchem stížení na věčnost odejdou, ustanovuje pro ně Viklif taktéž netoliko trest ze ztráty, ale také tresty citlivé; a poněvadž tvrdí, že jest hřích dědičný v každém člověku jiný, jakoby byl hřích dědičný mnohý a nikoliv jeden, a jakoby byl osobný, přidává, že jsou citlivé tresty za hřích dědičný v pekle nestejně.⁴⁾

Ohledně radosti v nebi, tvrdí Viklif, že podstatná radost nebesťanů se zakládá buď že ve vidění Boha tváří v tvář, anebo v požívání Boha, nebo v dokonalé lásce, nebo ve všech těchto momentech. »Omne bonum glorie subjectum, cum sit clarivisio, sive fruitio, sive caritas consummata vel aggregatum ex omnibus istis et dotibus utriusque naturae, est infinitum minus bonum, quam bonum increatum, quod est primum objectum.⁵⁾

Stran *úcty svatým povinné lze celkem říci*, že Viklif se shodoval u velké části s katolickou církví. Aspoň zprvu neshledáváme v něm nic úctě svatých protivného. Zvláště vyvyšuje Viklif Matku Boží. Ona prý vidí ve Věčném Slovu naši tiseň, jsouc nás nad jiné milovna. Ona tedy věrnější má o nás péči než jiní svatí. Odtud sluje ona útočiště hříšníkům. »Debemus credere de Matre Domini, quod ipsa est suis et veris cultoribus propitia procuratrix. Sed beata Maria videt in Verbo⁶⁾ (Lechler tuto opravuje, jakoby zněti mělo »in Coelo«, nepochybně as proto, že jest jemu snad neznáma náuka sv. Tomáše Akvinského a scholastiků vůbec o tom, jak poznávají svatí v nebi naše záležitosti;) nostram egentiam, et est magis charitativa et misericors. Ideo credendum est, quod fidentius procurat contra nostram fidentiam egentiam et eo specialius, quod noscit se adeptum tantum honorem, ut si refugium peccatorum.« — Ano, Viklif i docela uznává, že jest Matka Boží jistým způsobem příčina naší spásy, neboť jest příčina vtělení Páně a celého vykoupení. Ona má prý zásluhu, že se hříšníci k Bohu obracejí, a že není žádného stavu ani pohlaví, aby nemělo orodování jejího zapotřebí. Jest prý až nemožno, aby někdo bez ní odhržel věčnou spásu: »Hic videtur mihi, quod impossibile est, aliquem praemiari sine Mariae suffragio. Ipsa enim fuit quodammodo causa incarnationis et passionis Christi, et totius salvationis mundi.⁷⁾

¹⁾ Trial. IV., Cap. 43.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Trial. IV., Cap. 13.

⁵⁾ De civili Dom. Cap. 13.

⁶⁾ Lechler. Johann von Viklif und die Vorgeschichte der Reformation. Pag. 556 cituje úryvek z kázání Viklifova.

⁷⁾ U Lechlera. Tamtéž.

O některých z těch, kteří žili, učí však Viklif dále, že víme jistotou víry, že jsou nebešťané, jako jedenáct apoštolů a svatý Pavel¹⁾ a sv. Magdalena, o jiných sv. prý nevíme jistotou víry, že jsou v nebi.²⁾ *Canonisace* prý nedává jistoty o tom, zdali by kanonizovaný byl skutečně svatý. Viklif toto svoje mínění tím spíše sobě osvojuje, jelikož má za to, že Církev Kristova jest sborem předzřízených, Římská však viditelná Církev že jest synagogou satanášovou. On mohl tohoto svého názoru tím spíše se držeti, jelikož tvrdil, že netoliko papež se sborem kardinálů jest bludu podroben ve mnohých věcech, ale také všechna Církev,³⁾ jenom M. Jan Viklif nepodléhal bludu, ať o sobě tvrdí, že ho Bůh bezprostředně osvětlil.⁴⁾ Ano, Viklif mohl tím spíše názor ten sobě osvojiti, ať se neostýchal ex cathedra hlásati, že jest možná, aby všechna Církev vzala za své, až snad na jednu osobu. Kanonisace tedy nedává nižádné jistoty podle Viklifa, že by byl kanonizovaný v nebi. Proto prý nařizuje Církev, aby všechny modlitby k Bohu se obracely, když bychom se ku svatému modlili. Ano, někteří prý se domnívají, že modlitba ku svatému jest pouze tenkrátě chvály hodna, když by přimnožovala zbožnost ku Kristu Pánu. Bylo by prý užitečnější, kdybychom se přímo ku Kristu Pánu modlili. Onť jest naším knězem a prostředníkem u Boha, a velmi přístupný bez všelikého jiného prostřednictví. Někteří prý dokonce praví, že jsou bezprostředné modlitby ku svatým nejenom zbytečné, ale také škodlivé.⁵⁾ Ještě prudčeji se vyjádřuje Viklif v *Triologu*. Tam totiž tvrdí, že slavnosti ku počtě svatých nemají býti konány, leč by čelily k oslavě Kristově. Toho však není vezdy, a proto prý soudí mnozí, že by bylo Církvi prospěšné, kdyby se všechny slavnosti takové odstranily, a aby se slavila pouze slavnost Páně, a takto by Církev více prospívala, než když má tolik prostředníků. Pro množství svatých odvrací se prý lid od Krista Pána. Prostředníkem naším a nejlepším jest Kristus Pán, praví Viklif, a proto prý jest bláznivo, vyhledávati prostředníka jiného.⁶⁾ *Canonisace* prý nedává žádné jistoty, že jest kanonizovaný skutečně mezi svatými. Papež prý nedostává k tomu účelu žádného zjevení od Boha, ať ani svědectví lidské, ba ani zázraky činěné na prosbu toho, jenž má býti počten mezi svaté, takové a tak potřebné jistoty nedávají. Satan může prý i zázraky lid sváděti.⁷⁾ Na základě takových domněnek bylo Viklifovi na snadě, otfásati poctou i vzýváním svatých. Pozoruhodno však jest, že Viklif nezapírá, že se děly zázraky vzýváním svatých.

Jestliže tak se to má s úctou svatých a jich vzýváním, snadno se domyslíme, jak as Viklif soudil o *úctě ostatků svatých*, o poutích k nim a o úctě obrazů.

Viklif horlí především na přlišné uctívání ostatků svatých a na zlořády, ježto se zde onde s nimi děly, na přlišné ozdobování hrobů svatých a světic Božích, a na poctu, jež jim od lidu se prokazuje,

¹⁾ Dial. Cap. 14.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ De Eccl. Cap. 23. Papa sicut tota Ecclesia militans errat in multis.

⁴⁾ De veritate Scripturae. Cap. 6.

⁵⁾ Dial. Cap. 14.

⁶⁾ Trial. III. Cap. 30.

⁷⁾ Trialogus l. c.

kteráž prý převyšuje poctu, jež se vzdává sv. Petru a Pavlu, o nichž víme na jisto, že jsou nebeštany, ano, větší jest, nežli uctívání těla Panny Marie.¹⁾ A to prý se všechno děje před tvářmi biskupů a prelátů. Zázraky, jež prý se při poutích stávají, jsou prý znamením od ďáblů činěnými na svod hříšného lidu.²⁾

Obrazů svatých a světic Božích nemá Viklif v žádné lásce. On tvrdí, že jest jen tehdaž volno je činiti, když jsou lidem pohnutkou k úctě Boží. Avšak zdržují-li člověka ve službě Boží, anebo má-li k nim člověk náklonnost, tu prý již úcta jejich jest modlářská. A to prý se má lidu, jenž prý jest hovadný, stále vštěpovati.³⁾

Avšak přes to přese všechno se zdá, jakoby byl Viklif úctu svatých naprosto nezavrhoval, ale že pouze bránil na jisto věřiti, že ten neb onen kanonizovaný jest v pravdě v nebesích, anebo že bránil ctíti jednotlivé svaté. Podobně se zdá, že nezavrhoval naprosto úctu ostatků a obrazů, ale spíše že zamítal sběhlé při tom zlořády, ač jest jisto, že řeči jeho směřovaly k tomu, aby nebyli ctěni ani svatí, ani ostatky, ani obrazy.

Přirovnáme-li Viklifovu nauku k učení Táborů sem hledícmu, ihned seznáme, že jenom z části jdou s Viklifem. Táborové odpírají jsoucnost očiště, a tím ovšem také orodování za věrné duše, oni ničehož netvrdí o tom, zdali volno za pekelníky se modliti, oni také nedí, že by svatí v nebi až do soudného sbírali zásluhy, ani že by pekelníci přimnožovali viny své, a kdežto Viklif, jak se zdá, úctu svatých a světic Božích naprosto nezamítá, jak se domnívám, jsou Táborové neústupní a zavrhuji úctu svatých, ostatkův a obrazů jako zjevné modlářství.

Ve druhou parusii Páně věřil Viklif pevně. O znameních, která budou předcházeti poslední soud, nešíří se, pokud mi známo, Viklif; jen to připomíná: že někteří rozumějí slovem: »soužení národů« vřavu způsobenou od papežů, ač by prý měli býti sluncem zem osvěcujícím; zatmění slunce prý vykládají o třech řeholích, jež jsou opatřeny zbožím a državami pozemskými, a hvězdy o žebavých mniších.⁴⁾

Pokud se týká *Antikrista*, kterýž podle učení katolického, jako nejstrašnější protivník křesťanského náboženství, na konci dnů má přijíti, nezdá se, že by Viklif byl ustálen, zdali Antikrist znamená osobu morálníou čili juridickou, t. j. jakési sdružení osob za všech časů proti Církvi zapřísáhlých, anebo jednotlivou, čili, jak říkají, fysickou osobu. Ve svém spise de civ. Dominio cap. 44. vyzývá ty, jenž se činí náměstky apoštolů a jim se chtějí rovnati, aby prý ukázali, že vypudili ze sebe sedmero hlavních hříchů, poněvadž prý jest ten stran víry podezřelý, kdož vede život hodný hany, ať prý tedy ukáží biskupové, že svatě žijí, a pak ať se vykáží zázraky, chtějí-li, aby bylo věřeno, že jsou náměstkové apoštolští, ač prý mohou klamati i zázraky⁵⁾ jakož se díti bude za dnů Antikristových.⁶⁾ Tu se

¹⁾ Jak se zdá, nevěřil Viklif v nanebevzetí P. M., ale zdá se také, že tento evangelický doktor nevěděl, že tělo P. M. se v Církvi neuctívalo, poněvadž podle tradice vzato bylo na nebe.

²⁾ De Ecclesia. Cap. XIX.

³⁾ Liber mandatorum. Cap. 14.

⁴⁾ Trial. L. IV., cap. 39.

⁵⁾ Viklif zapomněl, že vystoupil jako reformátor, aniž se osvědčil zázraky, aniž žil v pokofe, jak na svatého slušelo, aniž vedl život chudý.

⁶⁾ De Dom. civ. Cap. 44.

zdá, jakoby Viklif s katolíky souhlasil, že ten úhlavní odpůrce Kristův přijde teprve za dnů posledních. Ano, on dí takto ještě zřejměji v Dialogu. I tam mluví o zázracích, které se dějí u přítomnosti těla a nedokazují, že by ono bylo svaté. Neboť prý mohou taková znamení míti původ buď v ďáblu, anebo v Bohu.

Před soudným dnem bude prý také Antikrist činiti mnohá znamení: »Cum prope diem iudicii Antichristus faciet multa signa.¹⁾ Avšak jinde zamítá Viklif, že by byl Antikrist osobou fysickou, alebrž vykládá, že se má rozuměti slovem »Antikrist«, netoliko jeden úhlavní, ale množství nešlechtných lidí. Tím úhlavním Antikristem činí Viklif papeže, neboť prý mnozí vykládají znamení Antikristova papežskými bullami, kteréžto prý jsou plné lží.²⁾ A opět dí, že sbor všech předzvěděných jest velikým Antikristem, avšak přidává, že musí býti jeden nejvyšším Antikristem, ať prý jest jím papež anebo císař, anebo kdokoliv jiný odpůrce Kristův. Přes to však podává svoji víru takto: »Credo, quod papa sit ille Antichristus«, (*»Věřím, že papež jest tím Antikristem,«*) avšak připojuje, že nedí, jakoby byl každý papež Antikristem. A odtud prý se rozděluje duchovenstvo Kristovo, které žije podle zákona Kristova, a duchovenstvo Antikristovo, které se řídí zákony Antikristovými.³⁾ Podle tohoto neustálého rčení Viklifova možno aspoň tvrditi, že byl na váhách, komu by měl úřad Antikristův přidělit, zdali osobě fysické, anebo juridické, a tak položití přístří Antikristovo až na konec dnů, anebo do všeho času trvání Církve Páně, anebo zdali přijal více Antikristův podřízených, a jednoho Antikrista jako nejvyšší hlavu. Jeho přívrženci měli na vybranou. Avšak, jak se aspoň zdá, jest Viklif toho mínění, že jest papež Antikristem. Díť o papežích, že přicházejí ve jménu Kristovu, ale že jsou Antikristové, ano, zove Antikristy všechny papeže, netoliko Urbana VI. a Clementa VII., kteří prý o sobě vyhláší, že jsou náměstky Kristovými, ale žijí jemu na odpor, ano, Viklif praví o papeži, což čteme II. Thess. 2, 3., že papež jest člověk hřícha.⁴⁾ Papežství všechno prý jest, jak dí, celé zjedovatělé.⁵⁾ Papežství prý jest počátkem a pramenem veškeré nešlechtnosti, a tak jest papež přede všemi Antikristem. Z hnízda jeho prý mají původ všechny nešlechtné zákony a jejich vykonávání proti zákonu Kristovu. Tento Antikrist se dělá bohem na zemi, vládne celou Církví, povrhne zákonem Páně, a přece tvrdí, že jest náměstkem Páně. Podmanil prý sobě všechnu Církev na Západě, tak že sotva jest jednoho věrného, jenž by bojoval za zákon Páně.⁶⁾

Papež prý není náměstkem Páně, ale ďáblovým. On prý k zákonům čelícím proti Kristu Pánu připojuje a přimísuje také zákony dobré, aby svedl svět, ať by mu jinak nikdo nevěřil, a tak prý šálí všechnen svět.⁷⁾ Věrohodně prý se tedy praví, že jest papež Antikristem⁸⁾ a náměstkem ďáblovým.⁹⁾ Jeho náhončí jsou prý kardiná-

¹⁾ Dialogus. Cap. 16.

²⁾ De potestate papae. Cap. 12.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ De Blasphemia. Cap. I.

⁵⁾ Trial. L. IV., 32.

⁶⁾ Trial. Suppl. Cap. 3.

⁷⁾ Tamtéž.

⁸⁾ Trial. I. III., Cap. 17.

⁹⁾ Trial. Suppl., Cap. 3. a Trial. IV., Cap. 26.

lové, arcibiskupové, biskupové, kanovníci, faráři, ale přede všemi mnichové.

Pokud dí Viklif, že jest papež náměstek satanův, člověk hřichu a Antikrist, jsou s ním za jedno Táborové i Petr Chelčický, jakož i Čeští Bratři.

Viklif věří s katolickou Církví, že budou všichni lidé na konci dnů vzkříšeni, jakož jest smrt pro hřích Adamův všemu pokolení jeho uložena. On také věří, že vstaneme z mrtvých s těmi těly, která jsme měli za živa.¹⁾ Tělo naše bude, jak Viklif v souhlase s Církví učí, oslavené, pakli setrváme, bude jemné, jasné a nesmrtelné.²⁾ Duše se vrátí při vzkříšení do svého těla a bude míti vědomí sobě příslušné. Svati nebudou ani jísti, ani píti, aniž v manželství vcházejí. Radosti nebeské nebudou při všech stejné, ale podle zásluhy nestejně a budou trvati věčně.³⁾

To tedy jest náuka Viklifova ve stručném obsahu. Viděti z ní, kterak mohla býti vzorem Táborům ve mnohých věcech. V ní shledáváme základy komunismu, ač Viklif jen duchovní komunismus zastával, v ní shledáváme netoliko revoluční momenty vzhledem k společnosti občanské, ale i církevní, svou teorií o Církvi podkopává a ničí nejen všechny základy Církve, církevní společnost, církevní řády, církevní pravomoc, církevní vládu, církevní zákonodárství, ale i občanské. Ve Viklifovi mohli mít Táborové vzor, z něhož mohli ssáti krutou nenávisť proti papeži, biskupům, kněžím a mnichům, proti veškerému duchovenstvu a všemu katolickému lidu, o němž tvrdil, že jest veskrze kacířský. On nebyl žádným reformatorem v Církvi, ale celé Církve deformátorem, neboť podstata jeho učení čelí ku zničení katolické Církve. Pokud však hlásal opravu ve mravním životě, nemělo učení jeho ovoce nižádného, leč jen vzpoury, neboť bylo založeno na základě lhavém.

Ač pronášel Viklif svoji náuku jako seslanou s nebe a ji tak lidu hlásal jako neomylný papež, přece nebyla původní revoluce jeho, neboť shledáváme v ní mnoho příbuzného s učením Valdenských. Viklif tvrdí, jako Valdenští, že dotací Konstantinovou se Cíkev Římská porušila, čili, jak dí Viklif, že zjedovatěla, on tvrdí jako oni, že nemá Římská Cíkev pravomoci, a že netřeba nižádné autorisace ku hlásání slova Božího, a že to jest dovoleno i laikům, že kněz a biskup, jsa ve hřichu smrtelném, neplatně přísluhuje, ano že i laik posvěcuje; Viklif tvrdí jako Valdenští, že mají býti kněží chudí z příkazu Božího, ano, že všechno zboží jim zadané nemá právního podkladu; jako Valdenští zakazuje i Viklif přísahati,⁴⁾ jako Valdenští zavrhuje nádheru ve chrámech Božích, nádherné obrazy, malby, sochy, hudbu, umělé zpěvy, a tak umění, ano i kolleje, akademie i university, tedy i vědu. Není tedy možná tvrditi, že byl Viklif původním ve svém revolučním učení naproti Církvi, jakož i proti civilitě občanské, ač vydával všechnu Cíkev na pospas králům a knížatům.

Své konání odsoudil Viklif bezděky těmito slovy: Arcikacíři hřeší tím tížeji, čímž větší množství lidu jeho kacířstvími bylo sve-

¹⁾ De civ. Dom. C. 6.

²⁾ Trial. IV., C. 41.

³⁾ Trial. IV., Cap. 42. 43.

⁴⁾ De civili Dom. Cap. 13.

deno. *Haeresiarchae peccant de tanto gravius, quanto major populus suis haeresibus est seductus.*¹⁾ Krev vyhlitá v Anglii a zvláště v Čechách lpi u veliké části na bludech Viklifových.

IX.

Poměr učení Viklifova k učení Jana Husi.

Prameny: *Spisy Husovy české a latinské. Documenta. Palacký.*

Kdo čte Husův spis »Dcerku«, musí podle pravdy vyznati, že spisovatel byl mužem mírným a zbožným, a zajisté, že by člověk nepoznáv jiných jeho spisů, nemohl uvěřiti, že tentýž zbožný, katolické víře oddaný spisovatel, tak by byl mysl svoji změnil a tak rozhodně a neústupně proti základním článkům víry katolické byl bojoval, jako se to stalo za nedlouho při Janu Husovi.

Připouštím ochotně, že právě láska ku sv. víře a k Církvi Bohem založené mnohé již dávno před Janem Husem a nedlouho před ním k tomu vedla, aby zlořády, kteréž zde onde se v Církvi uhnízdily, odstranili, aby duchovenstvo i lidé, pokud možná, všecko svaté kázni se navrátilo, jakož tak činili s velikým požehnáním s nebe sv. František z Assisi a sv. Dominik, a v Praze Konrád Waldhauser, Milič, a zajisté nad jiné sv. Jan Nepomucký, i jako vikář arcibiskupa Jana z Jenštýna, i jako Vyšehradskou kapitolou ustanovený kazatel u Panny Marie v Týně. Náprava v Církvi vždy jest potřebna a vždy byla potřebna, jako jest jisto, že v žádném věku křesťanském nebylo duchovenstvo všecko svaté, aniž všecken lid svatý. Jistou měrou jest každý povolán k nápravě v Církvi působiti, jakož jest každý povinen království Boží na zemi rozmáhati, ale zvláště jsou k tomu zavazáni ti, jež postavil Kristus Pán, aby řídili a spravovali Církev Boží, biskupové a ti, jimž oni ukládají, aby drželi stráž nad kázní duchovenstva i lidu. Nezbytnost stálé kázně zajisté vyslovil již Kristus Pán, když velel apoštolům: »Jdouce učte všechny národy . . . učíte je zachovávatí všecko, což jsem koli přikázal vám: a aj já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.« Mat. 28, 19. 20. Odtud také napomíná sv. apoštol Timothea: »Kaž slovo, nabízej, v čas i nečas, *tresci, pros, žehři* ve všl trpělivosti a v učení.« II. Tim. 4, 2. Ale tentýž sv. apoštol napomíná také, aby ti, kdož mají bdíti nad sv. kázní v Církvi, byli sami příkladem ve svaté víře a ve sv. kázni: »Ve všech věcech«, dí, »sebe samého vydávej za příklad dobrých skutků v učení, v celosti (neúhonnosti) vážnosti.« II. Tim. 2, 7. Ale i když toho žádá sv. kázeň, aby ten, kdož jest povolán nad ní stráž míti, trestal, velí sv. apoštol, aby se tak dělo s mírností: »Neslušit na služebníka Páně, vaditi se, ale aby byl tichý ke všem, způsobný k učení, trpělivý, jenž by s mírností trestal ty, kteříž se protiví pravdě.« II. Tim. 2, 24. 25. Sv. apoštol zde dává na jevo, jak by měli býti spořádáni ti, kdož jsou povoláni, nad kázní v Církvi bdíti. Především mají zachovávatí čistotu víry a sami býti příkladem sv. života, a když nastane doba, aby kárali a trestali, by nezapomínali:

¹⁾ De civ. Dom. Cap. 36.

že velí Pán: »Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.« Zbloudilé ku pravdě vésti, hříšné k nápravě života nabádati, to jest přikaz Páně. Ale chtítí položití jiného základu Církve, nežli který jest položen Kristem Pánem, anebo měniti učení víry Páně, anebo zásady sv. kázně, to bylo a jest proti vůli Krista Pána. Základy Církve, její ústava, pravda jí svěšená a zásady svaté kázně nejsou a nemohou býti předmětem opravy nebo nápravy. V tom také jest podstatný rozdíl mezi katolickými a svatými reformatory a mezi reformatory tak zvanými čili deformatory, kteří pod zástěrou nápravy v Církvi, snažili se Církev samu a její základy opravovati, odvěké články křesťanského náboženství měniti a tak i zásady sv. kázně podle své vůle jinačiti. Jsouť zajisté i zásady sv. kázně podstatnou částkou křesťanství a s věrou sv. nerozlučitelně spojeny. A právě v těchto věcech bloudil Viklif, jakož i všichni domnělí reformatoři sv. Církve. Pokud tedy Jan Hus Viklifa následoval, potud vybočil z cesty křesťanské pravdy.

V úvodu k tomuto spisu jsem podotkl, že Hus nenásledoval Jana Viklifa ve všech jeho bludech, ale jest jich přes to dosti hojně, v nichž byl Hus učenlivým žákem Viklifovým.

1. Jako Viklif hlásal bořivé názory o societě občanské i církevní, tak to shledáváme také při Janu Husovi. Byloť zmíněno, že Viklif ohrožoval soukromý majetek svým učením o stavu milosti a o stavu smrtelného hříchu. Tvrdil totiž Viklif, že Bůh přistvořil Adamovi posvěcující milost, a s tou také nerozvížitelně vládu nad veškerým vidomým tvorstvem a panování, tak že Adamovi ve stavu rajském náleželo všecko, když však zhřešil, ztratil tuto vládu, ale zase jí nabyl, když byl stavu milosti vrácen, a tak prý se děje při každém člověku. Když se narodí, nemá práva žádného ani na panování, ani na nějakou državu, ba ani ne korunní princ na nástupnictví, nabývá ho však přijetím křtu. Když člověk po křtu sv. těžce hřešil, přestává býti po právu majetníkem svého zboží, a měl-li panování, přestává býti po právu pánem, a jest jím jenom podle jména. Poněvadž každý spravedlivý má nároky na všecken svět a na všechny částky a jeden jako druhý, následuje z toho, že mají býti lidem omilostněným, svatým a spravedlivým všechny věci do spolku. Viklif ovšem, jakož bylo řečeno, připojil, že toto majetnictví všeho do spolku jest pouze duchovní čili ideální, ale tím nebezpečné nauky své neodstranil, ale přistříl jí tím, že se dovolával komunismu za první doby křesťanské.

Divno jest, že Jan Hus nepostřehl nebezpečnoství, kteréž by mohlo míti v takovéto náuce základ. Ale on netoliko že nepostřehl, on také tuto nauku přijal za svoji, neboť ve svém spise o svatokupectví takto praví: »Shledajme, můžli papež býti svatokupcem? a zdá se že nemouž: proto že on jest pán všeho světa, jemuž sluší bráti, jak chce, a činiti, jakž chce: a také že jest otec najsvětější, jehož se hříech nemož chopiti¹⁾ Ay tím trojím můž býti papež svatokupcem! Pakli se toho který papež vystřeže a následuje svého v životě svatém Spasitele, tehdá má právo ku požívání všech

¹⁾ Učení takového nedržela nikdy Církev, aniž její velicí theologové. Z jakého pramene vážil tento nesmysl Hus, a před ním Viklif, nevím. Jest to nepochybně jedna z prohnanych lží, jaké vymýšleli nepřátelé papežů.

věci v světě, tak jako sú měli apoštolé, a nemá tiem hrd býti. Neb ktož jest světejší než on, ten má před Bohem lepší právo než on; jakožto milejší a důstojnější syn Pána Boha; a kromě toho práva ku požívání světa má ještě právo, aby slúžil Cierkvi svaté, a aby ji spravoval, učil a řídil vedle písma svatého¹⁾. . . . A opět dí Jan Hus: »Aj, teď máš, že spravedlivého člověka jest vešken svět, a tak i papežův, ač jest kdy spravedlivý«²⁾. — Jan Hus se dovolává na doklad, že spravedlivému všechny věci náležejí, také Písma svatého, jako Viklif činí. Praví prý sv. Pavel: »Všecko jest vaše, buď Pavel, nebo Apollo, aneb Petr aneb svět, buď život anebo smrt, buď přítomné věci aneb budoucí, všecko jest vaše, vy pak Kristovi a Kristus Boží. I. Cor. 3, 22. 23. Podle souvislosti však nemá text sv. Pavla toho rozumu do sebe, jaký jemu přikládají Viklif i Hus. Světec kárá totiž: že někteří Korintané se tím vychloubali, že byli na víru obráceni Pavlem, jiní Apollem, a proto jim sv. Pavel klade na srdce, aby se lidmi nechlubili, jelikož nejsou majetkem lidí, ale právě naopak, že všecko, což Bůh činí anebo dopouští, všechny věci z vůle Jeho k tomu jsou určeny, aby jim dopomáhaly ku spáse.

Avšak ačkoliv Hus vyslovuje spolu s Viklifem, že spravedlivému člověku všechen svět náleží, neuznal za dobré, aby s Viklifem vyjádřil, že na tom základě dlužno říci, že mají spravedliví všechny věci do spolku.

Viklif tvrdí, a po něm Hus, a oba podle nauky katolické, že nikdo neví o sobě, je-li ve stavu milosti, anebo ve stavu nemilosti, oba však praví naproti pravdě, že nikdo nemůže o sobě tvrditi, že drží majetek svůj podle práva a spravedlnosti, a proto oba vrhají v nejistotu všechnu državu majetku, anebo aspoň dávají, pravice, že ta jejich slova mají brána býti v rozumu duchovním, příležitost k tomu, aby lid se domníval, že zboží hříšníka ztratilo pro smrtelný hřích svého oprávněného držitele a pána.

Hus však nespokojil se pouze tvrzením, jakž byl u Viklifa shledal, že hříšník ztrácí právo ku svému majetku, alebrž on podává také toho důvody, jež opět z Viklifa přibral. On praví totiž, že hříšník nemá žádného práva k daru Božímu, jelikož všechno právo lidské má základ v právu božském. Smrtelným hřichem se však člověk z tohoto práva vyzouvá, ješto prý jest hřích smrtelný nákazou celé přirozenosti, a proto prý zkázu trpí všecko, což na člověku hříšném jest případkového. Hříšník prý drží všecko, což drží tím způsobem, jakým jest, ale on jest a existuje se všech stran proti spravedlnosti, následovně nemá práva ku državě toho, což má.³⁾

Hus dí dále: že hříšník upadá pro hřích věcím stvořeným, slouže jim proti Božskému řádu v otroctví, a tak se stává velezrádce svého Boha. Nebo jako zrádce pozemského vladaře se zbavuje pro zradu i práv občanských i práva ku svému majetku: tak i ten, jenž smrtelně zhřešil, vypověděl Bohu poslušnost a zradil Ho, a proto ztrácí práva na právu božském se zakládající, jako právo k důstojnosti časné a k majetku.⁴⁾

¹⁾ O svatokupectví. Kap. 4. Sebrané spisy Husovy od Erbena.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Hus. De decimis.

⁴⁾ Hus tamtéž. Další důvody viz: Dr. A. Lenz. Učení Jana Husi. Str. 119 seq.

Odtud prý hříšník bera dary Boží, na př. když jí a pije, aneb majetek a důstojenství drží, jest zloděj, anť všechno právo lidské předpokládá právo Božské. »Každý taký běře, v hříše jsa, nevěrně cizie věci, bez vôle Pána; nebo jsa v hříše, cožkoli běře, to jest Božie, jenž jest Pán najvyšší; a běře bez vôle jeho, neb nechce Pán Bóh, aby člověk to bral v hříše smrtelném; neb chce Pán Bóh, aby, co činí člověk, vždy v jeho milosti činil A že Bóh jest najvyšší Pán všech věcí, pročť komu kolivěk kázal by vzíti co jinému bez jeho vědomie, ten by neukradl. A tak synové israhelští, Židé, uprosivše nádoby mnoho zlatých i stříbrných u pohanův Egyptských, neukradli sú, ušedše s nimi bez jich vědomie, neb jim jest rozkázáno bylo od Boha, a pohané že sú byli v hříše smrtelném, nebyli sú v pravém drženie. Ale snad bude zdáti někomu, že to není tak; protož vezmi tento důvod: že Pán Bóh každému člověku dal jest duši, tělo i vše, což má, pod tú úmluvú, aby věrně slúžil, jeho plně přikázanie, a odřekl se jeho nepřitele dábla; a zachová-li to, že chce jemu přidati po smrti nebeské královstvie; pakli nezachová toho, tehdy všechno ztratí; a že kdyžkolivěk Božie přikázanie přestúpi, ihned od Krista krále odstúpi, od jeho vojska odběhne, a k dáblu, jeho nepřiteli, se přikáže a proti svému stvořiteli a králi bude; protož jest poběhlec ne černý a zrádcě svého Pána jako Jidáš, jenž odsed od Krista přistúpil ke kněžím, a dábel, pán jeho, vstúpil v niego: kterakž tedy hodně má neb drží zbožie od Pána Boha, jsa jeho nepřítel? Viem to, že kdy kto učiní tak králi neb pánu menšiemu, než jest Pán Bóh, tehdy ihned odsudie, že jest ztratil i hrdlo i zbožie: a pak nechtie téhož popřieti pánu najvyššímu, jenž milostivě ještě shovie poběhlému, aby se k němu navrátil¹⁾.

»Z toho máš, praví Jan Hus, že každý, jenž smrtelně hřeší, krádež činí; neb běře cizie bez jeho vôle, jenž jest Pán; běře proti vůli Božie pokrm, zdravie, déšť, slunečné světlo, povětríe, jakoby byl věrný sluha jeho, a jsa lživý a nevěrný Ale hrubí lidé toho neznamenají, protož neustávají pomsty pro ten krádež; ale pro krádež tělesný, zřejmý, mnoho sú nakonali práv a ustavení ukrutných a ta držie pevněji než Boží zákon.²⁾

Vmysleme se na okamžik v tu dobu, když Jan Hus přinucen byl z Prahy se (v r. 1413) odebrati a když se odebral na Kozí Hrádek, aby jsa v klatbě a nemoha v kapli Betlémské kázati, kázal sedláčkům kolem Táboru, (jakož takto skutečně se dělo)³⁾, že jenom lidé v milosti Boží jsoucí podle spravedlnosti drží svůj majetek, a že hříšník pro svůj hřích ztrácí všechno právo na majetek, ano toto právo spoléhá na právu svrchovaného Pána Boha, a ten právě že velí, aby každý majetník hodně držel svůj majetek. Co sobě as pomyslili ti ubozí sedláčkové, o nichž vypravuje Petr Chelčický, že jest to lid dobrý, ale hlupý. Avšak Hus netoliko hlásal, že ten, kdož je hříšný, pozbývá práva před Bohem na svůj majetek, alebrž on zhusta v kázáních svých láje zle na nepravosti netoliko obecného lidu, ale také na lidi zámožné, a zvláště na papeže, kardinály, biskupy, preláty, kanovněky a přenáší hříchy a nepravosti jednotlivců na celé

¹⁾ Výklad desatera přikázání. Erben I., 208 209.

²⁾ Tamtéž. Str. 209.

³⁾ Čtenie 32. Erben. II., 220.

stavy, a to způsobem často tak děsným, jakoby nebylo téměř ani jednoho kněze, který by žil podle vůle Boží a konal, k čemu ho zavazuje kněžská povinnost jeho. A zvláště neúprosným hněvem odsuzoval na svých kázáních feholníky. Tuť zajisté sedláčkové snadno utvořili si úsudek, že, když se to má takto s bohatými biskupy, preláty, opaty, kanovníky a faráři, zvláště však s mnichy a s jinými boháči, když v hřichu smrtelném jsou drží své zboží jako lupiči, že vlastně nic nepřekážá, aby se uvázali ve zboží hříšníků proti právu a spravedlnosti oplývajících vezdejšími statky. Zda se zde nejeví návod Táborům, aby se zmocňovali majetku hříšných zemanů a prelátů? Arciť Hus měl na mysli, jako jeho vzor Jan Viklif právo na majetek duchovní, a nikoliv občanský, a nedával statkův těch, kdož smrtelných hříchů se dopustili, beze všeho v plen, ale mluvě po způsobu Viklifa neopatrně mluvil, a ač přímo zboží hříšníků nevyhlásil za zboží, jež nemá majetníka, svými řečmi nemálo působil, anebo aspoň působili mohl k ohrožení a zabrání soukromého majetku.

Hus také hlásal jako Viklif, že i král, jsa ve smrtelném hřichu není po právu Božím králem skutečným, ale jen podle jména, což mu také na sněmu Kostnickém bylo vytýkáno. Můžeme tudíž říci, že učení Husovo o socialitě občanské, čili o vlivu hřichu smrtelného na socialitu občanskou a její řády bylo podvrtné, revoluční, ano anarchické, ano uvádělo v nivec jistotu majetku soukromého a jistotu oprávněné, zákonité vlády.

2. Jako Viklif tak i Hus předkládal revoluční nauku o Církvi, neboť oba tvrdí: »Že jest Církev Kristova sborem všech vyvolených.« Sbor prý člověčenstva všechen jest od Boha rozdělen na dvě. Jedna strana jsú od věčnosti vyvolení, druhá strana od věčnosti zavržení. Prvá strana jest mystické tělo Páně, druhá temné, šeredné tělo sata-nášovo. Sbor všech vyvolených svatých, čili Cierkev svatá obecná dělí se ve tři strany. Jedna strana Cierkev zvítězila, jenž sú světi v nebeském království. Druhá strana nebo částka jest nebo slove Cierkev rytěřící, a ta jest všichni vyvolení zde bydlící. Třetí stránka slove cierkev spajících, a ta jest všichni vyvolení v očistci trpějící. Prvá strana zvítězila, druhá vítězí, ale třetí již nevítězí; ale v čem se zmeškala, když jest rytěřila, od první strany pomoci čeká. Ty tři strany nynie jsú, ale v súdný deň ze všech tří stran bude jedna choť Kristova, krásná bez poskvrny a bez vrásky... Ta cierkev ještě nenie všechna, úplně, neb mnozí sě ještě urodie tělesně od otce a matky tělesně, ale od Krista a od cierkvi svaté duchovně, Duchem svatým.¹⁾

Tato cierkev jest jedna, jak učí Hus, jednotou předzřízení a jednotou budoucího blahoslavenství; apoštolská, poněvadž apoštolé jsou údy jejími, a poněvadž autoritou jejich a učením jí řídí nástupci jejich; jest svatá, poněvadž jest sborem všech předzřízených; jest obecná nebo katolická, neboť jest po celém světě rozšířena a údy své čítá netoliko v Římské Církvi, ale i v řecké a všude, kde se nalezají předzřízení.²⁾

Ale odkud to, že jsou v Církvi i lidé, kteří nebudou spaseni, a kteří tedy nejsou z počtu předzřízených? Hus odpovídá na základě

¹⁾ Výklad viery. Erben I., 25. Hus. De Eccl. Cap. I. et II.

²⁾ Hus. De Eccl. I. c..

Viklifově, že jest to něco jiného býti z Církve, a něco jiného býti v Církvi. Někteří jsou prý v Církvi pouze podle víry mrtvé, a ti jsou předzvěděni a zločinní křesťané, jiní pouze podle předzřízení, jako: nekřtěná nemluvnata křesťanů, pohané a židé předzřízení, jiní podle víry mrtvé a podle předzřízení, jako křesťané vyvolení, tonoucí v přítomné době v nepravosti; jiní podle víry a spravedlnosti, ale nikoliv podle předzřízení k životu; jiní podle předzřízení i podle přítomné milosti, jako všichni křesťané, kteří následují šlépěje Páně, ač milosti přítomné zase mohou pozbyti; konečně někteří z předzřizovaných jsou již v nebi v milosti utvrzeni. Všichni však se dělí na dvě: na předzřizované, a ti jsou údové mystického těla Páně, a na předzvěděné, a ti jsou údové těla satanášova.¹⁾

V tuto církev, jak učí Hus, pouze věříme, neboť nikdo neví o sobě, ani o jiném, že by byl z počtu předzřizovaných, anebo ve stavu milosti, leč by Bůh jemu zjevil. Tou příčinou nesmí také nikdo o sobě tvrditi, že by byl údem Církve, a tudíž prý věrou pouze poznáváme církev svatou,²⁾ anot úkonem víry jest věřiti, čeho nevidíš. »Actus fidei est, credere, quod non vides.«

Církev Páně jest tedy podle Jana Husi sborem neviditelným, a proto nemá ona viditelné nejvyšší hlavy, alebrž jen neviditelnou, a tou jest Ježíš Kristus; tak tvrdí Hus, rovně jako Viklif dále. Pokud máme však na zřeteli církev, ana putuje ku branám věčným. a která pravdivě jest sborem viditelným, musíme říci, že se Hus s Viklifem od pravdy odchyluje. Pravda ovšem jest, že i této Církve jest hlavou neviditelnou Kristus Pán, ale z vůle Páně má putující církev také viditelnou nejvyšší hlavu. Hus však i Viklif prohlašují za článek víry, že Kristus Pán jest výlučně jedinou hlavou Církve i bojující.³⁾

Tento svůj článek víry snaží se Jan Hus za příkladem Viklifovým četnými důvody opodstatniti, kteréž jsou totožné s těmi, kteréž uvádí Viklif.⁴⁾ S Viklifem také tvrdí Hus, že, ač nemá obecná církev kromě Krista žádné nejvyšší hlavy, přece prý mohou míti církve částečné, jako na příklad církev Pražská více hlav. Částečná církev má za hlavu Krista Pána, onť jest její hlavou vniternou podle člověčenství, a zevnou podle Božství, a pak má také zřízeného sobě pohlavára lidského. Stran obecné Církve učí Hus, že jest Kristus Pán její vniternou hlavou podle člověčenství a zevnou podle Božství, avšak viditelné hlavy že nemá.⁵⁾

Na základě tomto zamítá Hus učení, že by byl Kristus Pán ustanovil sv. Petra za viditelnou hlavu své Církve, opět po příkladu Viklifově.⁶⁾ Na sv. Petru nezaložil prý Kristus Pán své Církve, alebrž na jeho víře, a nebyl ani on, ani jeho nástupci hlavou viditelné Církve. Podobně vykládá také Jan Hus text Písma sv. Mat. 16, 19. »Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou ji.«⁷⁾ Sv. Petr prý neměl širší pravomoci, než ostatní

¹⁾ Hus. De Eccl. Cap. V. ab initio.

²⁾ Hus de Eccl. Tamtéž. Výklad viery. Erben. I., 26. Postilla. Erben. II. Čtení 7.

³⁾ Ad Scripta Stanislai de Znoyma. Cap. 5.

⁴⁾ De Eccl. Cap. 4. a cap. 3. Adversus scripta Stephani Palecz, doctoris.

⁵⁾ Hus. De Ecclesia. Cap. IV.

⁶⁾ Viklif. De potestate papae.

⁷⁾ Hus. De Eccl. Cap. 7. Adversus scripta Palecz, doctoris. Ab initio.

apoštolé, a proto prý neměli zření ani k němu, ani k jeho nástupcům.¹⁾ Sv. Petr byl jen v tom rozumu pohlavárem církevním, že vynikal nad apoštoly věrou, pokorou a láskou, avšak hlavou Církve ustanoven nebyl.²⁾

Jestliže však nebyl sv. Petr hlavou Církve, tím méně jest jí Římský papež, a to z příčin mnohých. Za jedno jest jedinou hlavou Církve sám Kristus Pán,³⁾ za druhé nemá prý v Písmě žádného založení.⁴⁾

Jestliže však se nedá zjistiti papežství z Písma, není prý ono původu Božského, ale spíše původu lidského, a to, jak dí Hus, rovněž jako Viklif, jest ono původem z císaře Konstantina.⁵⁾ Avšak Hus jde ještě dále, on praví, že jest papežství původu dábelského. V kázáních svých praví, že nebyl Kristus Pán na hodů beránka pro nepřázeň židovskou, a proto, že on doufá Bohu, že jest vymluven, že nestál v Římě, pohnán byv před papežem, prvé proto, že poručníky své za tři léta postavil, a nikdy jim nedáno slyšení . . . Druhé, že jest dále z Prahy do Říma, než od zámoří Tiberiadského do Jerusalema, do něhož z Jerusalema odšel Kristus. Třetí, že není v zákoně Božím přikázáno, aby tak daleko do Říma lidi darmo pohonili. Čtvrté, že málo jest u dvora papežova Boží pravdy, již by vedli podle Zákona Božího. Páté, že by zmeškal lid v slovu Božím, a sám na cestě co bych dobrého mohl činiti? A až bych k dvoru přišel, které bych svatosti u něho nabyl? Jedné svárův, a chtěl-li bych svatokupčiti. Šesté, že bych mnoho almužny darmo utratil, nabera na lidech. Sedmé, že pře, kterouž já vedu, jest proti papežovým obyčejům a *proti jeho moci, ne od Boha půjčené, ale od ďábla vymyšlené*. — Na důkaz, že moc papežova z ďábla jest, udává, že papež Alexandr V. vydal bullu, v níž zapovídal, aby nikdež v kaplách nebylo kázáno slovo Božie lidu . . . jedné u far a v klášterích. A té bully dobyl jest sobě dobré paměti kněz Zbyněk, arcibiskup Pražský, s jinými preláty. A mnich Jaroslav, planý biskup, ten v poselství jezdil o tu bullu, v níž jest také stálo, že v království Českém v Praze a v markrabství Moravském mnohých srdce jsú kacífstvím tak zprzněna, že potřěbie jest přizřenie a trestkanie. A tak ta bulla ukazuje, že jsú proti zákonu Božímu i papež i kněz Zbyněk učinili, aby slovo Božie nebylo kázáno svobodně, *proti čtenie a proti skutkóm Spasitele Jezu Krista*, jenž přikázal učedníkóm, aby šli po všem světě, kázíce čtenie každému stvoření. — A Spasitel náš . . . kázal na púšti, a jindy na moři, stoje na lodi, a v ulicích a po městečkách, bez kostelův a po vseh; a řekl učedníkům svým, aby kázali i po střechách . . . kterakž tedy ta bulla s Písmem a skutky Kristovými sě sjeďává? Nikoli; protož od té odvolal jsem se prvé ku papeži, a že též i tohoto papeže sě dotýká, protož pravda miesta nemá. A tak druhý kus bully móż býti práv v tom, že mnohých srdce jsú zprzněna v Praze, na těch, jenž sú byli proti Písmu a proti spasení lidskému dobývali a k ní přivolíli.⁶⁾

¹⁾ Adv. scripta Stephani Palecz.

²⁾ Hus. De Eccl. Cap. 9.

³⁾ Hus. Tamtéž. Cap. 12.

⁴⁾ Ad scripta Stanislai de Znoyma. Cap. 3. De Eccl. Cap. 13.

⁵⁾ Hus. De Eccl. Cap. 13.

⁶⁾ Postilla. Čtení 18. Ned. IV. v postě. Erben II., 112—113.

A proč prý žádali, aby v kaplách nesmělo býti kázáno? »Jistě v tom jest závisť, lakomství, zlost protivná slovu Božímu, aby kapla Betlém byla slova Božího zbavena.¹⁾ Byl prý Zbyniek naveden od kanovníkův a farářův Pražských i od mnichův, jenž sú se o Betlém smířili, a chtěl jest tu kaplu slovu Božímu zkaziti a tak prý Husovi kázanie úplně odjieti.²⁾ . . . Konečně prý nestál u dvora papežského proto, aby darmo života neztratil, neboť prý jest všade nepřítel plno, Čechův i Němcův, nepřítel papež soudce, nepřítel i kardinálové . . . neboť prý nikdy neslyševše, učinili ho kacířem, a jeho pře prý se týká i papeže i kardinálov, když se káže proti pýše, proti lakomství a zvlášť proti svatokupectví. Také prý naň krivě svědčili v Pražě a ta svědectví poslali do Říma. Jeden prý svědčí, že by byl kázal, že když kněz mši slúží, že tu není Božie tělo, jiný svědčí, že když kněz jsa v hříchu smrtelném, mši slúží, že požehná chleba, ale nebude tu tělo Božie, jiný prý svědčí, že by byl kázal že baba jest důstojnější ve všem nežli papež, . . . a kardinál sám, soudce, pokládá prý ho svůdcem, a Michal farář prý svědčí, že Hus káže každého dne bludy a kacířství, a že jest kníže kacířské a hlava kacířův.³⁾

K tomuto předmětu, že se mu brání kázati, se Jan Hus často vrací: »Antikristovi apoštolé, dí, ti, kto věrně chce volati lidi k večěři vedlé Božího přikázanie, ihned se osopie a nedadie volati, jedné, ač to chce po jich vůli kázati, je velebiti a hříechu jich nedotýkati. A z té Antikristové pušky byli sú knězie s Pražským arcibiskupem, knězem Zbynkem, kteří prý bully dobyli, aby kromě far a klášterů nikde nebylo kázáno. A proti té bully prý se postavil až do té kletby a stavenie služby nepravého, a ještě káže a bude kázati . . . Prvé prý kázal v městech a ulicích, ale nyní že káže mezi ploty, podle hradu, jenž slove Kozl, mezi cestami měst i vsí.⁴⁾

3. Všecka ta slova Husova, kteráž hlásají zjevně neposlušenství proti autoritě papežově, mají za základ základní jeho blud, že i Církev bojující nemá jiné hlavy kromě neviditelné, a proto nepřikládá Hus papeži nižádné pravomoci nad Církví Páně obecnou čili universalnou, on mu odpírá, že by on měl moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou. Odtud praví, že pravomoci k výkonům kněžským vůbec, a tedy zvlášť ku kázání slova Božího, obdrží kněz přímo od Pána Ježíše, že nepotřebuje tedy k této službě Boží žádné autorisace ani od papeže, ani od biskupa. Ano, Jan Hus dokonce tvrdí, že musí jáhen a kněz kázati i proti záповědi prelátů. Známkou prý této autorisace je hlásání pravdy a spravedlivý život, a nikoliv zázraky.⁵⁾ S touto náukou, že není potřebí ku hlásání slova Páně žádné autorisace, vrací se Hus nejednou,⁶⁾ a jako důsledek její jest prosba Husova k moci světské, aby svobodu slova Božího t. j. nezávislost hlásati slovo Boží na pravomoci hierarchie církevní bránila: »Milí páni a dědicové království Českého, želá k nejvyššímu dvoru soudnímu v království, »přičiňte se k tomu, ať takové nehody přestanú, a slovo Božie ať jímá svobodu

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž. Str. 114. Hus při těchto svých slovech zapomenul, že dával sám k těm obžalobám hojnou přičinu.

⁴⁾ Postilla. Čtenie 33. Ned. II. po sv. Trojici. Erben, II., 256.

⁵⁾ Defensio quorundam articulorum Joannis Viklii.

⁶⁾ Hus, De Eccl. Cap. 20.

mezi lidem Božiem. — Aj, já to znám, že ani papeže, ani arcibiskupa chci poslouchati v tom, abych nekázal, neb to jest proti Bohu a mému spasení. « ¹⁾

V hlásání slova Božského není vázán, jak Hus mnil, ani biskup na diecési svou, ani plebán na farní okres, spíše jest prý povinen okres svůj beze všeho opustiti, když by jinde mohl prospěšněji působiti. « ²⁾

Podle toho také Hus jednal a ohlašuje také zhusta tuto svoji neposlušnost jako něco velikého, jelikož prý více cení příkaz Páně, hlásati evangelium všemu stvoření, nežli vůli satrapů Antikristových.

Hus takto jednáje činil, jak shledal ve svém vzoru Janu Viklifovi, avšak nepostřehl, jaká anarchie by byla musila nastati, kdyby toto revoluční učení se bylo v životě provádělo. Avšak což dím, že nepostřehl? Vždyť Ondřej Broda, jeho universitní kollega, vytýká jemu: »Ecce vestrates intrudunt se ad beneficia aliorum, et ut dicitur, vos estis horum instructor et procurator. ³⁾

Než, k tomu, aby ukázal Hus, že netřeba jemu autorisace ku kázání slova Božského, nebylo jemu věru třeba se dovolávati Písma a příkladu Páně, vždyť měl ve svém výměru o Církvi, a ve své náuce o původu papežství hojnost důvodů jak říkáme dogmatických, že papeže poslouchati není jemu zapotřebí. Nebot již výměr o Církvi, jako o sboru neviditelném, zahrnuje v sobě revoluční myšlenku proti autoritě viditelné Církve, ano, znamená v zásadě její zničení, a ještě více fanatické tvrzení, že papežství jest z ďábla!

Ačkoliv však Hus zamítá, že by papež byl hlavou Církve, tož jemu přece přikládá, že může býti pohlavárem Církve částečné, a to tak rozsáhlé, jakou skutečně spravuje, a je-li mravů bezúhonných.

Jakož není papež hlavou Církve, není také učitelem Církve, a ještě méně lze o něm tvrditi, by on byl u věcech víry a mravů mluvčím k celé Církvi v nejvyšší instanci neklamný, ani Římská Církev s kardinály, ba ani Církev vůbec, ona prý jen v tom rozumu jest neklamná, že v ní víra nemůže docela vyhynouti, a může prý se ten hlouček pravověrný scvrknouti až na jednu starú babu, jako prý za dnů utrpení Páně jenom Matka Boží ji zachovala. ⁴⁾ Papež prý netoliko blouditi může, ale zbloudil prý mnohokráte, a právě prý z papežů měla původ ta nejhroznější kacířství. ⁵⁾ Věta, která dí, že jest papež neklamný, jest prý také rouhavá, anť by musel býti také bezhlášný. ⁶⁾

Ježto papež není hlavou Církve a nemá pravomoci, a ježto ani Církvi samé takovéto pravomoci nelze přičísti, následuje z toho jeho další učení, že nemá Církev žádné moci zákonodárné. Na správu Církve prý jest dostatečný zákon Boží, a k němu není dovoleno něco přidati, aniž od něho něco ubrati. Kristus prý sám postavil pravidlo ku správě Církve; jest to Písmo sv. Nového a Starého Zákona. ⁷⁾

¹⁾ Collegio judicum Regni Bohemiae z r. 1411. Documenta. Palacký. Str. 22 n. 11.

²⁾ Ad scripta Stanislai. Cap. V.

³⁾ Andreas de Broda ad Hus. Palacký. Docum. 520—521 n. 58.

⁴⁾ Ad scripta Stanislai. Cap. 9.

⁵⁾ Tamtéž. Cap. 10.

⁶⁾ Hus. Adversus indulgentias papales.

⁷⁾ Hus de sufficientia legis Christi ad regulandum Ecclesiam.

Na tomto základě rozlišuje Hus poslušnost Zákonu Božímu povinnou, a poslušnost podle vynálezků kněžských.¹⁾ Těmito vynálezkami lidskými se prý mysl lidská ráda dává klamati, jakoby spravedlnost měla v nich založení, a nikoliv na Kristu Pánu a na zachování jeho příkázání. Množství prý těch vynálezků zdržují od šetření zákona Páně, a proto prý jsou původu dábelského.²⁾

Jako tvrdí Viklif, že Zákon Boží má míti veskrze platnost i v poměrech občanských, a že zákony lidské jsou jemu vůbec na závalu, ač-li nemají v Písmě sv. základu, tak učí také Jan Hus.³⁾

Nemá-li papež, ano, nemá-li Církev vůbec moci zákonodárné, pak nemá také moci soudné a výkonné. Hus nejednou na to želá, kterak se v Církvi zlo valně přimnožilo, ježto pohlaváři její žádají a poroučejí, aby se jejich soudním výkonům více věřilo nežli Písmu Božímu, a trestají přestupky vynálezků svých mnohem přísněji, nežli provinění proti Zákonu Božímu.⁴⁾ Proto se také Hus nepodrobil ani rozkazům arcibiskupovým, ani papežovým. Kázal, kde se mu líbilo, proti zákazu papežovu, a nedbal také jeho kletby. »Když dieš,« píše Hus v knížce proti knězi Kuchmistrovi, »že jsem v kletbě více než sto biskupuov: jistě zdá se mi, že by toho nedovedl shlehka, dokud jsi živ. I kdež's byl u sto biskupov? Ale buď to, že tisíc biskupuov, nébrž by mě všichni biskupi nynější kleli proto, že nechci přestati kázati a ustúpiti pravdy Božie: tak málo mi jich kletba uškodí, když mile budu trpěti, jakoby mě jeden klel. A raději jich kletbu v té při přijmu, než bych přijal jich požeňanie a uposlúchal jich, abych slova Božieho nekázal a jich zlosti netupil; neb die Písmo od člověka, sv. Davida, jenž die k Bohu: »Kléti budú oni, ale ty budeš žehnati.« A sám Buoh die takým: »Kléti budú vaše žehnání, a vaše kletby budú žehnati... Ano, Hus dále praví, že se odvolal k papeži Alexandrovi, ale ten prý za peníze vydal bullu, aby slovo Božie k lidu nebylo kázáno nikdiež, jediné u far a klášteríech, a v nižádných kaplách... A to přikázanie jest prý kacieřské, Bohu protivné, jenž die: »Jděte po všem světě a kažte čtenie každému stvoření«... Protož já, chtě raději Boha poslúchati, než papeže, odvolal jsem se k niemu.«⁵⁾... On prý Hus ví, že veda při Božie naproti papeži, který sama sebe neodsúdí, a proto prý ji Bohu doporučil, odvolav se k němu, anať prý pravda u papeže místa nemá.

Toto odvolávání se Husa k Bohu, k Pánu Ježíši, jakž takové odvolání učinil také na sněmu Kostnickém, souvisí důsledně s naukou Husovou o Církvi, neboť není-li papež hlavou povšechné Církve, ale je-li Kristus Pán výlučně hlavou její, pak jest odvolání se od papeže a sněmu ekumenického zcela důsledné. Ale nedůsledné bylo se strany Husa, že neuznává papeže za hlavu Církve k němu se odvolal a poručníky své poslal do Říma.

Zcela důsledně odkazuje Hus papeže k slovům Páně: »Zhrěšil-li by bratr tvůj proti tobě, jdi a potresci ho mezi sebou a jím samým. Uposlechně-li tebe, získal jsi bratra svého: pakli tě neuposlechně, přijmi k sobě ještě jednoho anebo dva, aby v ústech dvou neb tří

¹⁾ Hus. De Eccl. Cap. 17.

²⁾ De Abolendis etc. Cap. 1. 2. 3.

³⁾ De Eccl. Cap. 17.

⁴⁾ De Eccl. Cap. 19.

⁵⁾ Proti knězi Kuchmistrovi. Erben. III., 251, 252.

svědků stálo každé slovo. Pakli jich neuposlechne, pověz Církvi: jestliže pak ani Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán.« Mat. 18, 15.

Ze všeho však jest jisto, že Hus odpíral, že by měla Církve Římská a hlava Církve papež moc výkonnou, jako jí odpíral, že by měla moc zákonodárnou a soudnou. Touto svojí naukou jest Hus zcela za jedno s Janem Viklifem, v němž i Petr Chelčický mohl míti vzor, jakož i v Husovi. Vždyť pak hledě Hus očima jako Viklifovým tvrdí, že jsou tresty církevní, jako: kletba, zastavení služeb Božích a složení s úřadu původu ďábelského. Jimi prý sobě kněží lid podmaňují, lakotu svou ukojují, nešlechtnost podporují a Antikristovi cestu připravují. De Eccl. Cap. 23.

Kdežto Jan Hus odpíral katolické Církvi moc soudnou a výkonnou nad věřícími a duchovenstvem, zvláště ve sporech církevních, přisuzoval jí nad kněžstvem hojnou měrou králům a velmožům, a v tom jest opět věrným přívržencem Viklifovým. Jako Viklif, tak i Hus shledával, že prý jest všechna Církve porušena, a zvláště duchovenstvo. Tou příčinou zle také horlí na kněžstvo ve svých kázáních i také ve svých latinských spisech, přikládá zhusta zločiny jednotlivých kněží stavu celému a vydává pak veřejně před lidem tentýž stav v nevážnost a opovržení, a tím právě sám sobě bezděky vydává svědectví, že zašel na cestu, kterou byla náprava zholá nemožná. On sám stěžuje sobě, že ho nepřátelé jeho difamovali, ale nepostřehl, že sám viní ne jednoho duchovního, ale všecken stav duchovní ze zločinů nejděsnějších, ¹⁾ že viní z kacířství biskupy, kardinály, ano samého papeže a že všechny ty příhany vrhá jako kněz a jako Mistr, který přísahal, katolickou víru chrániti, před druhdy věrný katolický lid, že bourá autoritu a připravuje cestu k anarchii. On také viděl již na své oči bouře studentstva, ano i mužů dospělých, ano i duchovních jím na bezcestí svedených, ale neustál ve svém konání. Jakž mělo duchovenstvo, které na smrt urážel, a které také ovoce bouří Husem vyvolaných okoušelo, zůstati netečným, zvláště anaf netoliko jejich existence, ale i víra sv. a Církve stále víc a více se ohrožovala. Hus však domnívaje se, že vede při Boží naproti nezdárnému duchovenstvu a lidu zavedenému, a že ho Bůh volá k nápravě, volal naproti svým bratřím kněžím na pomoc rameno světské.

On totiž měl za to, že pramenem všeho zla v Církvi jsou ve zdejší statky její a panování, právě tak jako hlásali Leonisté a Jan Viklif. Prvou zkázu klade již do časů Konstantina císaře, kterýžto obohatil Církve a papeže. »V kterážto dání hlas jest slyšán: že dnes jest jed vlit v Církve Božie. I pravie oni, že ďábel to řekl; a já diem: že buď angel Božie nebo ďábel, vždyť jest pravdu pověděl! Neb tiem nešťastným zbožím . . . zjedovatělo a ztráveno jest nám takměř všecko křesťanstvo na duši; odtud svárové mezi papeži, mezi biskupy a mezi jinými kněžími. Psi se o kost hryzou, vezmi kost, a oni přestanú: nebud' zbožie u kostela, a nenalezneš k niemu kniežka! Odkud svatokupectvie, odkud prielišná v kněžích pýcha nad světské, odkud jich smilstva? Jistě od toho jedu. Ale . . knězie, mnišie a žáci, tiť tomu nechtie rozuměti! ²⁾

¹⁾ Viz Dr. A. Lenz. Učení Jana Husi. Str. 227 seq.

²⁾ Hus. Postilla. Čtenie 14. Erben II., 81.

Zabrati tedy zboží církevní, duchovenstvo o jeho statky oloupiti a je tak přinutiti, aby žilo podle chudobného života Páně — to byla základní zásada k nápravě duchovenstva a veškeré Církve podle reformatora Jana Husa. A poněvadž nebylo naděje, že by se panovačné a lakomé duchovenstvo, jak je líčil Jan Hus, dobrovolně vzdalo svých statků a svého panování, vyzývá krále a velmože, aby oni sami kněze oloupili. Zastával totiž na učení Pražském větu: »Pánové světské mohou po libosti své zabaviti kněžské zboží, zůstávají-li kněží ve hříchů.« *Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesiasticis, habitualiter delinquentibus.*¹⁾ Lupičskou tuto větu snaží se Hus dovoditi z Písma Božího, a také zcela podle Viklífa tou vytáčkou, že prý dotace církevní byly dány kněžím, aby plnili své povinnosti; když tedy jich neplní, mizí právní titul, aby jich užívali, a proto prý mohou býti v rozdílných případech zloby jejich zabrány. Ano, Hus dává velmožům v Čechách beze všeho v plen duchovenské zboží, neboť prý se rozmnožilo tak, že vadí kněžím u vykonání jejich povinností. A tak prý mají králové a velmožové právo zabaviti zboží mrtvé ruky, buď že by kněží svatokupecili, (a svatokupectví prý se dopouští vezdy, když při pohřbu, anebo jiných náboženských úkonech poplatky berou), anebo se dopouštěli smilství, cizoložství, kacířství (a podle Husa byli všichni kacíři, kdož s ním nebyli) anebo jiných hříchů smrtelných se dočinili. Kdyby prý král nesměl loupiti statky církevní, postrádal by moci světské, tak že by král nebyl více králem, ale kněžstvo by panovalo nad ním.²⁾ Hus jde však ještě dále v revolučních myšlénkách a slovy svých a tvrdí, že i osadníci mohou knězi odepriti povinných dávek.

Jako dotace kněžské v pozemcích dává Hus světskému ramenu v plen a odporuje, že by byly ony majetnictvím církevním, tak zavrhne vesměs stálé nadání a tvrdí, že jsou desátky pouhými almužnami.³⁾ V těch ve všech věcech jest Hus s tělem i s duší Viklífstou.

Oloupení duchovenstva o statky a panství jeho jest tedy v očích Husových prvním momentem k jeho nápravě. Druhý moment jest, že Hus dává kázeň nad duchovenstvem, opět jako Viklíf, do rukou ramene světského a tvrdí, že mají k tomu velmožové netoliko právo, ale také povinnost. Jako Viklíf, tak učí také Hus, že Bůh sám rozdělil bojující církev do tří částek, tak že jest ona složena z kněží, jenž šetří zákona Božího, ze šlechty, kteráž pudí k zachování téhož zákona, a z lidu, jenž má býti podle zákona Kristova k službě oběma předešlým řádům.⁴⁾ Další výklad tohoto předmětu uhostil Hus v následujících slovech: »V té otázce jistá strana jest, že pánům světským: králům, knížatům, šlechticům, rytířům, panošiem i měšťanům sluší řádem z lásky změtené lidi puditi, aby šli k té poslední večeři (t. j. aby šli cestou, kteráž vede do nebeského království), nebo proto od Pána Boha mají moc a panství a meč.« (Řím. 13.)⁵⁾ Podle Písma tedy má prý moc světská právo, připuditi zlé, ať světské

¹⁾ De ablatione temporalium, a clericis. Determinatio Joannis Hus.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Hus. De Eccl. Cap. 17.

⁵⁾ Postilla. Ned. III. po sv. Trojici. Erben II., 257.

nebo duchovní. »Ale z toho Písma chce prý Antikrist kněží vyniesti svým ustavením . . . ¹⁾). Že by toto ustavení bylo proti Písmu, ukazuje Hus na Šalomounovi, kterýž sesadil kněze Abiataru a na jeho místo vsadil kněze Sadocha. ²⁾ Jako prý kněžím nepřísluší, aby měli zboží pozemské, tak také ne aby panovali, neboť oni mají žítí v chudobě jako apoštolé a dosti na tom mieti, »majiece oděvec a co jiesti a pieti ku potřebě, jako die apoštol I. Tim. 6 ³⁾. A jako nemají kněží zboží pozemského míti, tak také ne panovati podle slov Páně: »Králové pohanští panují, ale vy ne tak.« Apoštolóm tedy bylo zapoviedino panovanie ⁴⁾. Ano, Hus prisuzuje netoliko velmožům právo, aby trestali hřešící kněze, ale také lidu vůbec, ba i ten neposlednější z lidu, není-li sobě hříchu smrtelného vědom, může podle naučení Husova trestati biskupa. ⁵⁾ Zvláště prý mají i osadníci právo, tresty stíhati svého faráře. Nejprve prý mají ho napomenouti, pak vnést naň žalobu u biskupa, a kdyžby nedbal biskup a neopravil hříšného života farářova, nedati jemu desátkov, aniž mše jeho slyšeti, a když by ještě neposlechl, učiniti s ním tak, jako sv. Pavel přikázal o smilníku.

4. Bylo řečeno, že Jan Hus učil, že zákon Boží jest svrchované dostatečný ku správě lidu Božího, a že všechny vynálezy lidské zavrhoval; tuť zajisté naskytá se otázka, zdali přijímal, že jsou řehole založeny na Písmu Božím. Na základě jeho učení právě o těch ctnostech, na nichž jsou řehole uzákoněny, by se arci zdálo, že ani možná není, aby nebyl v náuce s katolickou věrou za jedno. Vždyť cenil on panenství velice, dával chválu chudobě a velel, ač sám ve vzdoru trval proti papeži a arcibiskupovi, aby lid poslouchal církevních pohlavárů, pokud by neveleli nic proti Písmu. Ale ustavičná čistota, dobrovolná chudoba a dokonalé poslušství jsou právě podstatou řeholního života. Ano, on sobě také váží slibu čistoty a velí, aby byl zachován. A přes to přese všechno se zdá, že upíral, že by měly řehole ve své podstatě založení v Písmu; neboť v jednom kázání, kdež mluví o svatbě v Káni Galilejské, vyzývá mnichy, aby ukázali, že mají v Písmu založení. »A proto oddal jest« (Buoh) dí Hus, »Evu s Adamem v ráji . . . a tak manželství počalo se v ráji a od Boha jest ustanoveno. Necht ukáže, který mnich tak pevné založení svého zákona, jakož je má svaté manželství!« ⁶⁾ Nenávist však Husova nezabíhala tak daleko jako Viklifova, kterýž tvrdil o řeholích, že jsou původu dábelského.

5. Nedočetl jsem se, že by byl Hus podobně jako Viklif v nenávisti měl university a akademie, a že by byl vyhlásil, že jsou z ďábla; avšak to jest jisto, že alespoň podle řečí svých nebyl valným cititelem ani universit, ani mistrův. Srovnávat je s těmi mistry, o nichž řekl Pán Ježíš: »Pilně se varujte od mistrův.« On praví: Věrně slýchal jsem od mistrův o pokoře, o trpělivosti, o chudobě, o statečnosti a o jiných ctnostech . . . jakoby ty všechny ctnosti byli naplnili: a pak v skutcích nic těch ctností nenalezl jsem

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Výklad. Erben I., 181.

⁴⁾ Postilla. Erben II., 81.

⁵⁾ Výklad. Erben I., 243.

⁶⁾ Postilla. Erben. II., 37.

Neviem, že jeden mistr Mařík, mnich, dobyl sobě od papeže bull, aby mu bylo dáno nad jiné mistry místo; a přikázal v bullách, . . . aby dali jemu místo pod zbavením obrokův i kněžství i všech důstojenství i pod kletbů; avšak nemohl jest od nich přivolenie mieti. Oni zle nepřivoli z pýchy, a on zle o to stál. Neb die Spasitel, že milují první stolice v sborích a rozšiřují své podolky v sukniech, pláštech, a v tapartiech a v kapiích. Pohřiechu, také jsem měl ty taparty, sukně s křídly, i kápě s bělznami; neb tak sú zahrabali to mistrovství, že nelze k niemu přijíti, nebude-li tiech přistrojův mieti! Protož aby lidé se vystříhali té pýchy, die Spasitel k učedníkům a k zástopům: Ale vy neroďte nazváni býti mistři; neb jest jeden mistr váš: Kristus.¹⁾

6. Zdá se také, že nebyl Hus valným přítelem nádherných budov chrámových, drahých obrazů, soch posvátných, uměleckého zpěvu a hudby. Aspoň takto píše: »Máme pilně lid vystříhati hlupý a hovadný, jenž opustě vieru a žádost duchovních věcí, prieliš pasě čichy své: viděnie v dívání obrazův, ornátův, kalichův a jiných divných příprav; sluch pasě o zvuku zvonův, varhan, v zvonciech, v zpievání neslušném Pročež první světí, že jsú byli dobří, Krista v srdci měli, nehledali sú zevnitřních obrazův a podobenství²⁾ V těchto rozkladech není sice Hus zcela za jedno s Viklifem, ale poněkud se přece k němu blíží.

7. Jako Viklif vyhlásil Písmo, ale celé se všemi částkami, jež vypočítává³⁾, za jediný a výlučný pramen křesťanského náboženství, tak učinil také Hus, ač tomu odpírá, tvrdě proti katolickým členům theologické fakulty v Praze, že prý tak jistí naproti němu lhouce.⁴⁾ Avšak on sám sebe poráží veškerým svým jednáním, i dokud dlel v Čechách i trvaje v Kostnici. Na základě této své nauky o Písmu dí Hus, že jest kacířství blud proti Písmu neústupně držaný.⁵⁾ Avšak to doložití dlužno, že Viklif v Bibliolatrii Husa daleko překonával. Na otázku, kdo by Písmo přesně vykládal, odpovídá Hus, že neomylnou vykladatelkyní není ani Církev Římská, ani papež Římský, avšak o sobě tvrdí Hus, jako Viklif, že jej Bůh osvětlil, aby poznal pravdu Písem,⁶⁾ a takovéto osvícení skrze Ducha sv. přičítá také kazatelům své strany.⁷⁾

8. O Bohu učí Hus po katolicku, že jest jeden, a že může rozum lidský dovoditi, že jest, a tak i také jeho vlastnosti, jakož znamená sv. Pavel v listu svém k Římanům.⁸⁾ Ačkoliv tedy jest podstata Boží nevyzpytatelná, přece jest Bůh poznatelný, a proto jest každý člověk ku poznání Boha zavázán.

Jeden jest v podstatě Bůh, ale tři jsou Božské Osoby. Trojice svatá jest: Otec, Syn a Duch svatý. Otec sám od sebe, nepocházeje od nikoho, Syn od Otce pouze, a Duch sv. z Otce a Syna.⁹⁾

¹⁾ O svatokupectví. Erben I., 454.

²⁾ Výklad Desatera. Erben I., 77.

³⁾ Zpravidlo k výkladu. Erben I., 360.

⁴⁾ Hus. De Eccl. Cap. 16.

⁵⁾ O svatokupectví. Erben I., 391.

⁶⁾ Actus pro Defensione Joannis Viklif de Trinitate.

⁷⁾ Disputatio de Indulgentiis, seu de cruciata papae Joannis XXIII.

⁸⁾ Jádro učení křesťanského. Erben III. Výklad. I., 48.

⁹⁾ Hus. De Trinitate.

9. Jako jsou tři Osoby v podstatě jedno, neboli jako jest v Božství jeden princip, tak jsou i skutky Boží vnější nedílny. Jeden jest Stvořitel nebe i země, t. j. všeho stvoření, a všechny věci počaly se v čase. Stvoření znamená z ničehož něco učiniti, a ten úkon pouze na Boha sluší. »Buoh slove a jest všemohúcí, a že co ráčí a kdy ráčí, mŏž učiniti.«¹⁾ Příkládá tedy Hus naproti Viklifovi Stvořiteli Bohu kosmickou svobodu, a nenásleduje ho v učení, že všechno, což se děje, nezbytně se děje, a že Bůh nemohl stvořit svět leč jen že musel, a tak stvořiti, jak stvořil. Hus nejde s Viklifem i tou stránkou, že Boha se světem žádnou měrou nesměšuje, aniž dí, že by Bůh, když by o tom byla vůle Jeho, nemohl zničit svět.

Z téže svobodné vůle stvořil Bůh také anděly, jak učí Hus, ale netvrdí, že by byli viděli ihned tvář Boží, jak jsou byli stvořeni, jak Viklif činí, neboť viděti Boha odměnou jest. Jedna část andělů zhřešila, a ti padlí andělé slují ďáblové. Oni jsou nepřátelé lidstva a usilují člověka u věčnou zátратu uvést, a proto ho ku hříchů pokoušejí. Ďáblové jsou ve zlém utvrzeni. Andělé, kteří ve zkoušce obstáli, vidí Boha tvář v tvář a nemohou více hřešiti, jsouce v dobrém utvrzeni. Ti jsou naši andělé strážní.

Hmotný svět stvořil Bůh v šesti dnech, a naposledy člověka, opět ze svobodné vůle své. Prvého člověka stvořil Bůh podle obrazu svého a dal jemu rozum, paměť a vůli, aby byla zobrazena v něm Trojice svatá, a přidal podobenství své, které záleželo v milosti Boží. K těmto darům přirozeným a nadpřirozeným připojil Bůh dary mezi nimi jsoucí: přebývání v ráji, nesmrtelnost těla a soulad duševních a tělesných sil. První člověk měl od Boha »posse non peccare«, a »posse non mori.« Přirozenost člověka záleží podle Husa z těla a z duše, a nikoliv ze tří částek, jak tvrdil Viklif.

10. Avšak první člověk přestoupil příkázání Boží ne proto, že musel, jak Viklif praví, ale proto, že se o své svobodné vůli tak ustanovil. Zhřešil, a proto následoval ihned trest; první lidé ztratili milost Boží, a tak ztratili život duše, rozum se stal přístupným k bludům, a vůle se k zlému naklonila. Pozbyli jsou první lidé nadpřirozeného obrazu Božího, ale nikoliv přirozeného. Oni měli sílu ku poznání Boha a ku konání podle vůle Jeho; vůle se stala tak slabou, že může člověk o své ujmě hřešiti, ale nemůže býti nehřešícím. On ztratil »posse non peccare«, a podržel »posse peccare.« Pro tu slabost vůle může člověk činiti dobré, ale nemůže jednati tak, aby jeho konání bylo prázdno všeho hříchů, a proto prý každým dobrým činem, ať již se modlíme, postíme, anebo almužnu dáváme, aspoň všedního hříchů se dopouštíme.²⁾ Avšak ač Hus tuto slabost vůle lidské zveličuje, nedí nikde, že by člověk nemohl dobrých skutků³⁾ konati.

Hřích v ráji spáchaný jest hříchem naším, jenž sluje hříchem přirozeným (dědičným). V Adamovi ztratilo potomstvo jeho svatost a dary mimo- a nadpřirozené, ale nikoliv obraz Boží a svobodnou vůli. Člověk může i po pádu Adamovu poznati Boha i jeho vlastnosti, a konati dobré a stříci se hříchů rozhodnutím svobodné vůle. »Každý

¹⁾ Výklad viery. Erben. I. Kap. 9. Str. 12.

²⁾ Výklad v Pateře. Erben, I., 312.

³⁾ Tractatus de mandatis Domini.

hřích smrtelný má hnízdo a pochop ve vůli a koná se ve skutku.¹⁾ Hus také líčí celý psychologický postup hříchu, až k jeho vykonání. V tom se opět liší Hus od Viklífa, který sice tvrdil, že vůle lidská jest svobodná, ale nikoliv neprázdná nezbytí, i když hřeší, i když koná dobré tak, že vlastně Bůh pudí člověka ku všem jeho skutkům neodolatelně.

Bůh mohl podle spravedlnosti své zatratiti veškeré pokolení lidské, ale slitoval se podle své lásky a sv. svobodné vůle své, tedy ne proto se slitoval, že musel, jak Viklíf rouhavě tvrdí, ale proto že chtěl. Podle věčné rady trojjedinného Boha vtělil se Syn Boží pro naše vykoupení. Kristus Pán byl Bůh-člověk v jedné Božské Osobě.²⁾ On se počal z Ducha sv., ale ač počat byl z Marie Panny, a nikoliv Otce anebo Ducha sv., přec úkon o vtělení nedílně přísluší sv. Trojici. Ihned, jak řekla Panna Maria: »Staň mi se vedle slova tvého,« byl Kristus Pán plný člověk i Buoh, a obě i duše i tělo s Božstvím bylo a bude na věky pravý Buoh a pravý člověk, a v tu dobu tak moudrý jako dnes.³⁾ Zde učí Hus zcela pravověrně.

Avšak: o díle vykoupení pronáší se tak, že se věru zdá, jakoby souhlasil plně s katolickou Církví. On totiž popisuje ve výkladu modlitby Páně nejprve stav prvního člověka v ráji, že byl totiž člověk tak velikú milostí obdarován, že nic nebylo, co by čich jeho vnitř i zevnitř urazilo, neb by bolest trápila, právě zemdlela, neb hanba pohaněla, horko pátilo, zima ushodila, neb hróza zstrašila; nebylo v těle jeho mezi mokrostí a suchostí, mezi teplostí a studeností sváru neb protivnosti, z níž pocházejí neduhové a nemoci a mdloba těla, ale ty protivné moci tak sú Boží moci byly v těle člověka sobě povolny, že bez odporu daly sú byly Adamovi a Evě tak váhu u mierě, že ani nemoc, ani bolest, ani starost jich těla netrápila. Byla v nich také živost bez mrtvenie; mohli sú tak mnoho umieti bez práce, nebyl v nich zákon tělu protěven zákonu duše, ale plné ukrocenie žádostí, kteréž se duchu protívie . . . Byla jest v niem paměť, jež mohla býti bez zapomenutie; rozum nebludný v svobodě rady. Měl jest moc člověk nehřešiti, a v svobodě libé měl jest moc, nezamucen býti. — Od toho stavu jsme, jak dí Hus, pro hřích odvráćeni, a stav náš jest oloupen o ta dobra, jak o nich bylo pověděno. »Mdlé v nás síla, a neduhové nesčíslní v nás se množí . . . Co pak práce v učení, ano, paměť biedná, co psoty v boji těla proti duchu, co zlosti v žádosti, co bludu v rozumu! A což najviece pláče hodné, že jest v člověku moc k nehřešení pohynula neb obecným během, vedle řeči sv. Pavla, každý se v hřeše rodí, a není človiek bez hřecha i dietě okřtěně, rozuměj bez hřecha všedního . . . A tak móż býti řečeno lidem . . . Vé, vé, vé, neb: Bieda, běda, běda přebývajícím v zemi . . . To jsou bídy, i když se nevzpomíná na smrt a pro hřích dědičný a smrtelný zaslouženou zátratu věčnou.⁴⁾ Po té podává Hus náuku o vykoupení.

Člověk hřešiv, nemohl sám ze sebe smířiti se s Bohem a zadosťučiniti za hřiech. Byl nepřítel Boží. Tu se slitovalo milosrdenství

¹⁾ Výklad Desatera. Erben. I., 275.

²⁾ Výklad. Erben. I., 15.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Výklad v Patefe. Erben. I., 292 seq.

Božie. Bůh pro nevýmluvnou lásku, již jest člověka miloval, člověctvie na se vzal, a to pro hříchy s Synem neb na Synu ukřižoval, a tak zápis hřícha zedral... Bůh hříech človieka prorazil mečem bolesti v svém Synu i v matiče jeho, ne by on neb ona, byl neb byla prohršela, ale že člověctví prohršelo v Adamovi a v Evě; protož člověctvie v Synu Božiem a v jeho máteři utrpělo, a dosti učinilo.¹⁾ Z toho Hus vyvodí, že nemá nikdo příčiny k zúfaní, jelikož není u Boha přijímání osob. A tak by z toho šlo, že Kristus Pán za všechny lidi umíral, že všechny vykoupil, a že všechny hříchy, co na nich bylo, na kříži shladil. V tom by byl ve shodě s učením katolickým, že zemřel Kristus Pán netoliko za předzřizené, ale také za předzvěděné. Avšak abychem tak o Husovi soudili, brání jeho výměr o Církvi, že jest ona sborem vyvolených, a že miluje Bůh předzřizeného, byť i v nepravostech pohřbeného, více, nežli předzvěděného,²⁾ že předzřizený, byť i smrtelně zhřešil, zůstává spojen s Bohem neztratitelnou milostí, kteráž jest předzřizení.³⁾ Brání tomu také jeho zřejmá slova: »Syn Boží Kristus zaslíbil sobě choť cierkev svatú, jenž jest sbor všech vyvolených k spasení; a tu choť tak jest miloval, že za ni na kříži umřel, a miloval ji řádně pro spasenie.⁴⁾ K této však Církvi náležejí pouze předzřizení, a nikoliv předzvědení, a tak by z nauky Husovy vyplývalo, že Kristus Pán za předzvěděné života svého nepoložil. Avšak učení křesťanské dí: že Kristus Pán netoliko učinil zadost za hříchy člověčenstva, ale také že nám zasloužil spasení a milosti ku spáse vedoucí. Jelikož však Hus nevylučuje předzvěděných z údělu milosti, dlužno aspoň poněkud připustiti, že podle Husa Kristus Pán jistou měrou i za předzvěděné života svého položil. O tom, že by předzvědení dobrými skutky umírnňovali sobě budoucí a neodvratné muky pekelné, nedí Jan Hus ničehož.

11. Ovoce vykoupení Páně jest milost Boží. Milost Boží jest dvojí, jedna posvěcující, zove se také druhé urození, a druhá milost účinnivá, jak učí Hus. Kdo obdržel posvěcující milost, jest spravedlivý a beze hříchu. Tu obdržuje i předzvědený, avšak musí se přizpůsobiti, a to netoliko věrou, nebo ta o sobě jest mrtva, ale také dobrými skutky.⁵⁾ Ku každému dobrému ku spáse věčné čelícimu skutku jest třeba účinnivé milosti Boží. Aby však byli skutkové dobří záslužní, k tomu jest nevyhnutelno, býti ve stavu posvěcující milosti Boží.⁶⁾ Že však těchto milostí bývá i předzvědený účasten, tvrdí Jan Hus zřejmě: »A povolal jest (Buoh) mnohých, t. j. všech i vyvolených i předzvědených, neb všechny volá vnitřním osviecením, jímž jest osvietil každého člověka, aby z přirozenie žádal radosti nebeské.«⁷⁾

12. Svátostí jest, jak Hus učí, sedm, a hlásá je v tomto pořádku: »Prvá jest křest, druhá biřmování, třetí manželství, čtvrtá kněžství, pátá pokání, šestá svátost Božského těla, sedmá poslední svaté olejování.« V pořádku tomto liší se Hus úplně od Viklífa,

¹⁾ Tamtéž. Str. 295 seq.

²⁾ De Eccl. Cap. 4.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Postilla. Erben. II., 37.

⁵⁾ Hus. Výklad. Erben. I., 358.

⁶⁾ Výklad. Erben. I., 318. Postilla. II., 202. Výklad. I., 331.

⁷⁾ Postilla. Erben II., 252.

s nímž také nesouhlasí stran výkladu o svátosti biřmování a o svátosti posledního pomazání.

Hus věřil také, že svátosti mají moc, působiti silou Bohem jim danou nezávisle na tom, kdož ji uděluje, a na tom, kdož ji přijímá, ale aby člověk ovoce svátosti dosáhl, že jest třeba, aby byl přizpůsoben. Odtud věřil Hus, že kněz i hříšný platně přisluhuje, ač jest konání jeho proti vůli Páně a v tom bezprávné.

Pokud se týká křtu, dí Hus zřejmě, že jest netoliko svátost, ale také že jest svátost od pokání rozdílná. To vysvítá z odpovědi, kterou dává osmi doktorům na theologické fakultě v Praze, kdež dí, že pravda jest, že křest shlazuje vinu a trest při tom, kdo neklade milosti závory, tak že by pokřtěný mohl beze všeho vejíti do nebe, ale že se liší od pokání.¹⁾

Avšak svátost tato nepůsobí stejně v předzřizovém a v předzvěděném, neboť předzvěděný se nestává křtem údem církve Páně a mystického těla Jeho, ale zůstává i po křtu údem ďábovým, ač jest v Církvi podle přítomné spravedlnosti. Předzřizovaný však jest již před křtem údem Církve a stává se jím skrze křest pouze podle přítomné spravedlnosti.

Hus rozeznává křest vody, křest krve a křest ducha. Křest vody, jímž se kdo u vody křtí, krve, když kdo prolitím krve pro Krista bývá od hříchův očistěn, ducha, když kdo právě věře v Boha a v Ježíše Krista bývá Duchem sv. očistěn, žádaje sobě křtu.²⁾ A tak ač jest křest o sobě nevyhnutelně potřebný, móż človiek bez vodného křtu spasen býti.

Jak jest patrno, spojuje tuto Jan Hus své bludné domněnky s učením katolickým, ale nepozoruje, že sobě odporuje.

O svátosti biřmování se nevyjadřuje Hus dosti jasně, avšak jest jisté, že nepovažuje biskupy oproti kněžím řádnými rozdávající této svátosti, neboť tvrdí, že ani papež není více kněz nežli jiný prostý duchovní.

Eucharistie jest podle Jana Husi i oběť i svátost. On věří, že se na oltáři děje proměna chleba a vína v tělo a krev Páně, ve způsobě chleba že jest netoliko tělo Páně, ale i Jeho krev, a ve způsobách vína netoliko krev, ale i tělo Jeho. Kristus Pán jest v Eucharistii všechen s Božstvím i člověčenstvím. Mistr Jan Hus tuto svoji víru vložil do spisu, jež napsal ve vězení Kostnickém.³⁾ On píše také zcela pravověrně o účincích této svátosti a dí, že každý má před přijetím jejím sebe zkoušeti, zdali hříchů litoval, ze všech se zpovídal, zdali má pevné předsevzetí nikdy více nehřešiti a za ně dosti učiniti.⁴⁾

V této své víře byl tedy Hus zcela s Církví katolickou za jedno, ač svědčili na sněmu Kostnickém mnozí hodnověrní svědkové proti němu, jako by i v této stránce byl nakvašen Viklifovými bludy. Příčinu k tomu zavdala neprozřetelná slova Husa samého. Tímto svým učením se liší Hus od Viklifa, avšak předstihuje ho v tom, že, ač teprv v Kostnici, pokládá přijímání pod obojí způsobou za nezbytné ku věčné spáse, čehož Viklif nečiní.

¹⁾ Ad scripta octo doctorum.

²⁾ Postilla. Erben II., 233.

³⁾ De sacramento Corporis et Sanguinis Domini. Cap. 2. et 3.

⁴⁾ Tamtéž. Cap. 3. et 4.

O pokání dí Hus zřejmě, že je svátostí, a žádá, aby hříšník hříchů litoval, z nich se zpovídal a za ně dostiučinil, chce-li dojít odpuštění.¹⁾ Hříšník se musí ze všech hříchů smrtelných zpovídati, ale ne ze všedních.

Od hříchů rozvolniti kajcníka nemůže nikdo leč jen kněz řádně posvěcený. Moc hřichy odpouštětí rozlišuje Hus, jako Viklif, na svémocnou, kteráž Bohu přísluší, podsvémocnou, kteráž Kristu Pánu jako člověku náleží, a služebnou, kterouž jsou Kristem Pánem opatření kněží. Avšak úkon rozhřešení z Boha vychází, tak že kněz nemůže žádného rozvolniti, leč by ho prve rozvolnil Bůh. Za tou příčinou žádá Hus na kněžích, aby vyznali, že nejsou to oni, jenž hřichy odpouštějí²⁾, a tak jest, jak se Husovi vidí, rozhřešení se strany kněží pouhé ohlášení, že Bůh kajcníkovi odpustil. Poněvadž však musí kněz rozeznati, komu by as Bůh odpouštěl, činí Hus platnost rozhřešení se strany kněžské závislé na umění čili na znalosti zákona toho kněze, jenž rozhřešuje³⁾. Těmi články se Hus podstatně liší od učení katolického, snad také od Viklifa, a je v tom vzorem Petra Chelického, za to však zlehčuje moc klíčů nade všechno pomyšlení.

Ač Hus chce, aby hříšník nejen hříchů litoval a z nich se zpovídal jednotlivě, a velí také, aby za ně dostiučinil, přece upírá, že by byl kněz z vůle Boží oprávněn, ukládati za hřichy pokání, ač prý mohou kněží k němu raditi.⁴⁾

Hus také upírá, že by měl kněz zapotřebí jurisdikce se strany biskupa nebo papeže ku platnému rozhřešování, anaf prý pravomoc přímo z Boha pochází.

Odpustky však zamítá Jan Hus na dobro a snaží se tuto svoji domněnku po svém způsobu dokázati,⁵⁾ o kterýchžto zdánlivých důkazech jsem obšírně jednal ve svém spise: »Učení Jana Husi«.

Podobně upírá Hus, že by se mohlo autoritou lidskou státi rozvolnění od slibu.⁶⁾

Podle učení Jana Husi nemá tedy Církev moci, v pravdě odpouštětí hřichy, ač jsme povinni zpovídati se z hříchů zevrubně; kněží nemají také z vůle Boží práva kajcníkům ukládati pokání, alebrž jen raditi; biskupové a papež nemohou také odpustků udělovati, aniž od slibů rozvolňovati.

Jestliže však Hus takovéto učení přednášel, zda mohl míti za zlé, že o něm bylo šířeno a také žalováno, že mocí klíčů pohrdá?⁷⁾

O posledním pomazání jest jisto, že činil Hus platnost jeho závislou na charakteru kněžském. V čem se liší stran udělování této svátosti, jest jenom to, že ku správně dovolenému přisluhování nežádal pravomoci.

O svátosti svěcení kněžstva se Hus šířeji nevyslovil, avšak nájisto lze tvrditi, že s katolickým učením veskrze nesouhlasil. On arci

¹⁾ Výklad. Erben. I., 94.

²⁾ Ad scripta octo doctorum.

³⁾ Výklad. Erben. I., 31, 32.

⁴⁾ Ad scripta octo doctorum. Cap. 17.

⁵⁾ Ad scripta octo doctorum. Cap. 8. et 9.

⁶⁾ Výklad. Erben. I., 268 seq.

⁷⁾ Supplicatio cleri facta papae contra M. Joannem Hus. Docum. Palacký.

učil, že socialita církevní jest **nerovná**, a že se liší laikové od duchovenstva, ale tvrdě, že biskup a kněz jsou si rovni, nemohl tvrditi, že moc světiti na kněze sluší výhradně biskupovi: Či snad Hus nejsa sobě důsledný jinak učil? Určitého výroku ve spisech jeho neshledávám.

Hus však upírá výkonu svěcení sflu, dáti Ducha svatého proti svému vlastnímu učení, že svátosti působí silou do nich Bohem vloženou, a ještě ke všemu uvádí sebe v podezření, jakoby nevěřil, že biskup jsa ve hřtchu smrtelném platně přislubuje. On dť, že biskup nemá té prosté moci, dáti Ducha svatého, druhé proto, že snad ten, jenž kněžství přijímá, jest ve hříše smrtelném, a také proto, že jsou biskupové obecně ve hřších smrtelných. Když by ale ten, dokládá Hus, jenž přijímá kněžství, byl dobrý, obdrží Ducha svatého, ale ne od toho biskupa, ale pro vyššieho.¹⁾

Že jest manželství svátost, praví Hus určitě,²⁾ a tvrdí, že má základ v Písmě, čímž se spolu s Viklifem liší od Petra Chelčického. Hus také zřejmě učí, že nesmí míti žena současně více mužů, aniž muž více žen,³⁾ a že jest sňatek manželský nezrušitelný⁴⁾ a že za žádnou příčinou nesmí býti rozvázn.⁵⁾

Svátost stavu manželského se podle Jana Husi uskutečňuje vespólným svolením ženicha a nevěsty. Avšak jenom řádné manželství má do sebe povahu nerozlučitelnosti, t. j. takové, jemuž žádná překážka nevadí. K těm překážkám čítá Hus především ty, o nichž čteme v Levitiku 18, 20.⁶⁾ K těmto překážkám přibírá Hus ještě jiné, kteréž nejsou v Zákoně Božím obsaženy, a to ovšem proti svým vlastním zásadám, že Církev nemá moci zákonodárné.⁷⁾

Avšak ač by byl M. Jan Hus stran svátosti s učením Círky zde onde za jedno, nebylo tomu tak se všech stran, jakož viděti lze z krátkého přehledu nauky Husovy o svátostech. Pravdu tudíž vyslovili údové theologické fakulty na učení Pražském, když radice k míru v Čechách takto napsali: »Jsú někteří z žakovstva v království Českém, . . . a ti praví, že potupenie a zapovědzenie čtyřiceti a pěti artikulův neb kusův jest zlé a bezprávné, a ti nechtie věřiti, by smyslové a úmyslové Viklefovi o sedmeře svátostí a o jiných věcech svrchu psaných falešni a křiví byli« . . . a proto na základě oprávněného podezření žádají, aby každý z doktorů a mistrů učení Pražského vyznal, že drží a věří a držeti a věřiti chce, o sedmeře svátostí, o moci kněžské, totižto o rozhrěšení a o kletbách, o odpustcích, o právech a o svobodách kostelních, jakož drží kostel Římský.⁸⁾ A jako pravdu pověděli údové fakulty, tak zase se mýlil Hus odmítaje od sebe nařknutí, že o sedmeře svátostí jinak věří, jakož i o moci kněžské, a o svobodách kostelních,⁹⁾ než Církev obecná.

¹⁾ Postilla. Erben. II., 157—158.

²⁾ De matrimonio.

³⁾ O manželství. Erben III., 200.

⁴⁾ De matrimonio.

⁵⁾ Postilla. Erben II., 39.

⁶⁾ Výklad Desatera. Erben I.

⁷⁾ O manželství. Erben. III. 205.

⁸⁾ Palacký. Docum. 481. I. D.

⁹⁾ Viz Dr. A. Lenz. Učení Jana Husi. Str. 168, 169.

13. Stran Eschatologie a pravd sem hľadícich jest Jan Hus u veliké části v souhlase s katolickou Církví. Pravověrně učí, že jest smrt následek a trest hříchu, že všichni lidé zemrou, duše však že bude ihned souzena, a podle toho, jak činila, půjde buď do nebe, nebo do očišťa, nebo do pekla.

Peklo jest věčné. Trápení jest tam brozné, zvláště ohněm. Citelné tresty nestihnou však těch, kdož zemřeli majíce na sobě pouze hřích dědičný. »Peklo zatracencův, jenž sú skutečně zhřešili, a v tom jsú temnosti i k nevidění Boha, i k nejmění milosti, a v tomu sú citedlné tresty«. ¹⁾ »Druhé peklo jest, v němž sú temnosti i k nevidění Boha i k nejmění milosti Boží, ale v tom nejsú citedlné muky, a to jest místo dětí nekřtěných a v Starém Zákoně neobřezaných«. ²⁾

Do očišťa se dostane, kdož sice v milosti Boží zemře, ale ještě se nedokál za své hříchy. »Druhá strana jest té obce, ješto sú v předpeklí v mukách, ješto sú zde neučinili dosti svatým pokáním, ačkoli sú zemřeli bez smrtelného hřiechu, a ta slove obec spících. ³⁾ O věrných dušech učí Hus, že sobě nic nemohú zaslúžiti, čímž se liší od Jana Viklífa, kterýž tvrdí, že sobě duše ty stále dobývají zásluh k odplatě i podstatné i přípádkové. Avšak duše věrné jsou jisté o své spáse budoucí a požíevají zasluženie jiných svatých na světě. ⁴⁾ Očištění v očišti se děje ohněm. ⁵⁾

Nebe jest odplatou těch, jenž v milosti zemřeli a za hříchy své se na světě nedokáli. Radost nebeská bude neskonálá a nasytí rozum a vůli a všechnu duši lidskou. ⁶⁾

Avšak útrapa v pekle nebude ihned plná, ač bude nevýslovná, aniž bude radost ihned v nebi plná, ač bude dokonalá. Plnost útrap v pekle a radostí v nebi bude teprv, až se tělo z hrobu vzhopí a opět sjedná s odešlým duchem po zmrtvých vstání.

Vzkříšení bude všeobecné, a pak bude soud veřejný, a po soudu nastane radostná věčnost v nebi, a přežalostná v pekle. ⁷⁾

V těchto všech věcech není sporu mezi Husem a Církví katolickou.

Svatí v nebi, duše v očišti a údové Církve mají mezi sebou obcování, a to sluje obcování svatých. Svati v nebi a věrné duše v očišti nemohou z tohoto obcování býti vyloučeni; předzvěděni, byť byli v milosti podle přítomné spravedlnosti k němu nenáležejí; předzřízení údové bojující Církve přísluší k obcování svatých, ale vylučují se z něho dočasně, když se dopustili smrtelného hříchu. ⁸⁾ V tomto obcování mají údové jeho do spolku zasluženie svatých a světic Božích, tak že, což jest Kristus Ježíš zaslúžil a všečen sbor svatý, toho každý požíevá svatý, a to právě sluje obcovati. ⁹⁾ Náuka tato Husova souvisí těsně s jeho učením o předzřízení a předzvěděni. Proto také vylučuje — proti pravdě — předzvěděné, byť byli sebe světější, ale odporuje také sobě, když tvrdí, že předzřízený se vylučuje.

¹⁾ Výklad. Erben. I., 17.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Zlomek viery. Erben III., 293.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Výklad. Erben. I., 18.

⁶⁾ Dcerka. Cap. 9.

⁷⁾ Tamtéž.

⁸⁾ Výklad. Erben, I. 27.

⁹⁾ Výklad. I. 27. Erben. Zlomek viery. III. 295—296. Hus de fidei suae dilucidatione.

čuje z obcování svatých pro smrtelný hřích, a zároveň tvrdí, že jsou a trvají stále i při hřichu údy mystického těla Páně. Jest tu odpor veliký, jehož Jan Hus nepostřehl.

Věře Hus v obcování svatých, věřil také, že svatí za nás v nebi orodují, jsouce tak skrze Krista Pána našimi prostředníky. Nade všechny však anděly a svaté vyniká Rodička Boží, jako naše Prostřednice.

Orodování svatých jest nám také prospěšné, nade všechno však jest nám užitečna přímluva Matky Páně. Ona jsouc Rodičkou Boží, jest Panovnicí andělů a branou nebeskou; bez její přímluvy nelze člověku býti spasenu.¹⁾ A jest prý nejenom užitečno, ale i potřebno, utíkati se pod ochranu Matky Páně a žádati, aby nebesťané přispěli nám ku pomoci.²⁾ V této víře doporučoval sebe Jan Hus snažně, zvláště v posledních dobách svého života, přímlově svatých.³⁾

Svatých nejenom že smíme žádati za jejich přímluvu, ale také je ctíti pro jejich svatost, a nade všechny Rodičku Boží, kteráž svatostí svou nade všechny vyniká.⁴⁾

Orodování svatých a světic Božích, i naše přímluvy prospívají také věrným dušem v očistci.⁵⁾

Jan Hus byl sobě dobře vědom rozdílu mezi svatostí svrchovaného Boha a službou jemu jediné povinnou a mezi svatostí svatým půjčenou a úctou jim příslušnou: »Klanenie, modlenie a ctienie Boha príslušného nelze nikomu jinému prokazovati, leč toliko Buohu. Klanenie, modlenie a poctenie, ale ne jako Bohu, prísluší také tvorům. Toto klanenie sluší proto tvorům (angelóm a svatým), poněvadž v nich jest podobenstvie Božie.«⁶⁾

Poněvadž věří Hus, že se svatostí povznáší všechna bytost člověka, i duše i tělo, přenáší úctu také na ostatky a zove je blahoslavenými.⁷⁾

I obrazy míti dovoluje Hus. Obrazy prý k tomu slouží, aby lid obecný z nich se učil, na Boha a na svaté vzpomínal a byl tak k svatému životu veden.⁸⁾ Avšak přes to přese všechno mluvil Hus o ostatcích a o obrazech také tak, že podkopával úctu obrazům a ostatkům povinnou zvláště slovy, jimiž horlil naproti zlořádům s úctou tou zde onde páchanou.⁹⁾ To se dělo takovým způsobem, že se ho mohli dovolávi netoliko Petr Chelčický, ale i Táborové, když bořili oltáře a ničili sochy a obrazy.¹⁰⁾

Pokud se týká posledních věcí země naší, neshledal jsem, že by se Hus byl o nich šířil. Před skonáním všeho světa přijde Antikrist, o němž takto dí Hus: »Jan svatý psal jest řecky, co mu Bůh zjevil, kterak se bude dieti mezi křestany zvláště v čas Antikristův.«¹¹⁾ Mínil-li tuto Hus časy poslední, pak věřil s Církví katolickou, že

¹⁾ Contra Praedicatorum Pilsensem.

²⁾ Ad scripta octo doctorum.

³⁾ Palacký. Documenta. 234.

⁴⁾ Hus de fidei suae dilucidatione.

⁵⁾ Výklad. Erben. I., 152.

⁶⁾ Tamtéž. I., 71.

⁷⁾ Postilla. II., 192.

⁸⁾ Výklad. I., 71—73.

⁹⁾ Tamtéž.

¹⁰⁾ Výklad. I., 77.

¹¹⁾ Zpravidlo k výkladu. Erben. I. 361.

úhlavní Antikrist a odpůrce Páně bude osobou jednotlivou, jak říkají fysickou, a že není s těmi, že slovem tím má býti míněna osoba juridická čili souhrn osob Kristu Pánu odporných. Avšak Hus byl také na sněmu v Kostnici žalován pro učení, že papež jest Antikristem. A skutečně Hus zhusta papeže Antikristem jmenuje. Tak jmenuje stavení služeb Božích sieti ďábelskou a papeže Antikristem, »Nemá Antikrist sieti silnější, než Božie služby stavenie.¹⁾ Podobně zove papeže Antikristem i jinde, jelikož prý sebe censurami vyvyšuje a lid sobě podmaňuje.«²⁾ A opět dří: »V tom rúhání jest Antikristovo položení, jímž se vznese nade všecko, což slove Buoh, t. j. i nad Božství Kristovo, i nad Krista člověka, chápaje se moci Božské a zamietaje pokoru a chudobu, tak že, jakož milý Kristus zde bydle byl jest Otce ve všem poslušný, tak on bude ve všem protivný; a proto slove Antikristus, t. j. protivník Kristův.«³⁾ Avšak přese všecko mám za to, že Hus byl prost bludu, že papežové a ti, kdož jich poslouchají, jsou jeden Antikristus, neboť Hus nepodává o tom ve svých spisech dosti jasných dokladů.

Přehlédneme-li však učení Jana Husi a přirovnáme-li je k učení Jana Viklífa, shledáme, že byl Hus v učení svém, pokud jest ono odchylné od Církve katolické, převelice na Janu Viklífovi závislý. Vydávají o tom svědectví články Husovy, jež byly z autografu Husova vyňaty a Husem samým za jeho uznané. Pocházejí ty články buď doslovně ze spisů Viklífových, jako věty I., II., III., IV., V., VI., VII., IX., X., XI., XII., XVI., XXVI., XXX., buď jsou aspoň svoji podstatou zbožím Viklífovým. Hus přijal dokonce i XLV. vět Viklífových pod svou ochranu, ač jsou některé protivné učení, jež Hus sám hlásal, jako učení Viklífovo ve větách I., II., III., IV., V. a zvláště v XLIII. obsažené. A že ty články byly jemu velice milé, a že je také schvaloval, dokázal Hus tím, že jich veřejně hájil. On také zle želá na to, že byly Viklífovy knihy z rozkazu papeže Jana XXIII. spáleny, jelikož prý duchovní velmi hnětú, že psáno v nich o jich svatokupectví, o pýše, o smilství, o lakomství a že je nazývá almužníky, a že nemají jako světští páni panovati: a také proto, že pieše, když sú kněží zle živi a nechťi zlosti ostati, mohú jim zbožie odjeti a také desátkův jim nedávati. A tyto řeči potupili sú někteří doktorové s kanovníky, s faráři a s mnichy u Pražě v radnice . . . ale mnozí mistři, a takměř věččie strana jich, a obec bakalářův a studentův, k tomu potupenie sú nepřistúpili, alebrž mistři stáli sú v obecné škole v kolleji, že sú ti doktorové s rotú svú pravdu potupili a volali sú ty doktory do školy, aby dovedli Písmem; a oni sú nechťeli, neb sú nesměli nemajiece Písma, jímž by mohli dovésti svého potupenie. A toho všeho byl pówod Štěpán Páleč, ten doktor, když jest pravdu miloval, mój věrný a milý přítel, a druhý Stanislav . . .⁴⁾

Hus také netají, že se přiznává k mnohým článkům Viklífovým a jak na sněmu Kostnickém vyznává, hlásí se k nim ne proto, že jsou Viklífovy, ale proto, že jsou pravdivy.

¹⁾ Postilla. Erben II. 173.

²⁾ Hus. De Ecclesia Cap. 23.

³⁾ O svatokupectví. II. 393.

⁴⁾ Postilla. II. 57. Erben.

Avšak, ač mnohé články přibral M. Jan Hus z Viklifa, ve všem ho nenásledoval, jakož na jevu jest z toho, co v tomto článku a v úvodě bylo pověděno. Zejména nenásledoval Hus Jana Viklifa v tom, že by přísaha byla zakázána. Hus také dává toho důkazy. Zejména uvádí slova Páně: »Buď vaše řeč: jest, jest, nenie, nenie« a připomíná, že Pán doložil, což více jest, to od zlého jest, t. j., když ty jsa připuzen přísieheš, pravě pravdu, ty nečiníš zlého . . . , ale od zlého jest, totiž od nedostatka . . . v člověku, jenž nedóvěří.¹⁾ Bůh sám přísáhl v St. Z. a Kristus Pán a sv. Pavel. Lehkou přísahu však Bůh zakazuje. Zde uvádí Hus, kterak mnohý dobrý člověk, lekaje se přísahy ihned nepřisáhá, tou měrou v zápětí bývá od úředníků světských i duchovních za kacíře vyhlášen. Zde se mi zdá také důkaz, že byli Valdenští v Čechách v hojném počtu, a že i Hus je znal, a jejich učení že mu nebylo neznámo. Zdali však i on jako Viklif z bludů jejich přibíral, toho zjistiti nelze.

I v tom se podobal Hus Viklifovi, že vábil k sobě lid a šlechtu svými filipikami proti duchovenstvu, svými strašnými popisy o hříších duchovenstva a o hrozném spuštění celého křesťanstva pro zlobu papežovu a jeho kněží, svým hlásáním, že mají býti kněží chudí, a že mají statky jim býti zabráný, a že jsou to statky chudých, a nad to že přivábil k sobě svým předstíraným rigorismem a svou láskou ku domnělé pravdě mladý lid, a zvláště studentstvo. Jako Viklif prohlásil, že jest nebezpečno u více blouditi, tak učinil také Hus; ale maje neepochopitelným způsobem za to, že Viklif mu oči otevřel, díval se očima Viklifovýmá na Církev, tehdáž pro rozkol žalostivě zbědovanou a připojil se k jeho učení o Církvi a z toho hlediště posuzoval ústavu Církve katolické i socialitu občanskou, a tak přivalil spolu se svými přívrženci na naši ubohou vlast bídu daleko větší, než jakou předzidal.

X.

Z á v ě r e k.

Přivádím tuto svoji práci ku konci a odevzdávám ji obecenstvu, maje pevné přesvědčení, že jsem psal podle pravdy, jakož mi kázalo svědomí.

Vylíživ dogmatické odchylky, jak mi bylo přístupno a možno seznati je z pramenů, jsem veden povinností a láskou ku stavu, k němuž náležeti za velikou čest si kladu, bych připojil několik slov.

Není tomu dávno, snad není ani ne dva roky, kdy neostýchal se jistý poslanec na říšské radě, když se stala jen tak skrovná zmínka, že by škola národní měla býti tak zřízena, jak si toho žádá nesmírná většina katolických národů v říši, pronésti, že by sobě katolické duchovenstvo přálo, zastříti kutnami svými okenice školních světnic. Já se nepamatuji, že by býval poslanec tento za svou injurii volán k pořádku, avšak já toho muže, již kmeta, omlouvám jeho převelikou neznalostí.

¹⁾ Výklad. Erben. I., 98. 99.

Uznávám rád, že všechny tak zvané inteligentní stavy osvětu a vědu milují, avšak dovoluji si tvrditi, že se duchovenstvo katolické v lásce ku vědám každému z těch tak zvaných vzdělaných stavů aspoň vyrovná. Troufám si říci, že není ani jediného duchovního, od biskupa až k tomu nejposlednějšímu a nejchudšímu kaplanovi na vesnici, který by neměl značné sbírky knih směru netoliko theologického, ale i filosofického, historického a vůbec vědeckého. Neset to sebou věda theologická, kteráž jest ve styku s vědami všemi. Také je známo, že odběratelé spisů vědeckých poměrně nejčetnější jsou právě duchovní, a ta okolnost není snad známkou, že by sobě duchovenstvo přálo, aby okna světnic školních byla zastřena kutnami.

Akademie Dijonská vypsala asi v polovici předešlého věku cenu na zodpovědní otázky: »Zdali vzdělanost a osvěta činí lidi horšími nebo lepšími?« Mezi těmi, kdož se o rozluštění otázky této pokusili, byl také Rousseau. Můžeme si pomysleti, že bylo tehdy mezi vzdělanci napjetí veliké. Vždyť bylo tehdy modou tvrditi, že by bylo dobře žítí podle vzoru stavu přirozeného, jak jsou žili lidé, ovšem podle báje tehdejších pseudovzdělanců, když sotva se povznegli ze stavu bestialního. Tak totiž bájili tehdejší filosofové francouzští, kteří připravovali děsnou revoluci francouzskou, jež pohltila statisíce nejlepších mužů Francie. Cena byla přiknuta Rousseauovi, a ten se snažil dovoditi, že osvěta činí lidi horšími. Snad že měl před očima tu osvětu, kterou sám hlásal a bezbožec Voltaire, a osvěta bez Boha, nebo spíše proti Bohu, naproti náboženství, naproti křesťanským řádům namířená, jakož máme zkušenost téměř dvoutisíciletou, nečiní lidi lepšími, ale spíše horšími. Avšak větu, že by osvěta o sobě činila lidi horšími, nepodepsal žádný papež, žádný biskup, žádný kněz a žádný soudný katolík, neboť jest to věta nekatolická a bludná. Věda jest soubor jistých pravd k sobě příslušných, v soustavu uvedený, a pravda o sobě nečiní člověka horším, ale lepším. A přes to přese všechno, že by nikdy neschválilo duchovenstvo věty, že by věda činila lidi horšími, mělo by býti pravdou, že nechce osvětě a že miluje tmu?

Katolická Církev zakládala již na počátku své existence školy, jakož toho důkazem jsou školy v Alexandrii a v Antiochii a později v Římě a jinde; to nevydává zajisté svědectví, že by byla Církev milovala tmu! Učitelé Pantaenus, Clemens a Origenes neměli tou dobou sobě podobných. Církev netoliko nezakazovala svým synům pěstovati umění a vědu, ale ona je k tomu také nabádala. Když barbarové ze severu hrozili antickou osvětu zardousiti, poskytla jí Církev útulku a zachránila ji. Ona také první zakládala školy farní, školy v pravdě pro obecný lid, jichž paganismus nepoznal, ona zakládala školy farní, školy katedrální a na konec university, opatřivši je bohatě, a ta Církev a to duchovenstvo, kteréž v těchto věcech přední účastenství mělo, to duchovenstvo bylo snad temnosti milovné? Ó nikoliv! Dějiny katolické Církve jsou dějinami osvěty a vzdělanosti světové od jejího počátku až po tento den. Kdo toho upírá, buď nezná dějin vzdělanosti a osvěty, nebo mluví z něho vášeň a nenávisť proti křesťanství, proti katolickým národům. Bez znalosti těchto dějin nelze vysvětliti vznik, rozvoj vzdělanosti a výši osvěty, na níž se octnuli národové evropští, osvětou křesťanskou ozáření. V pravdě drsný Bismark dobře pověděl těm sněmovníkům, kteří

s pohrdou na křesťanství hledí a je podrážděn, že i osvěta jejich, pokud má do sebe něco dobrého, nemá jiného podkladu, nežli křesťanství.

Jsme dědici, jak se říká, temného, poněvadž katolického středověku. Slyšíme o temnotě toho věku vykládati starce, zhusta také hochy, kteří ani zdání nemají o těch velikánech, jež osvěta středověká zrodila, a o těch charakterech, kterým se skutečně obdivuje vzdělaný svět, slyšíme tak vykládati o temnotě středověku hochy a kmety, kteří ani jediné knihy, z těchto věků pocházející, nečetli, ba ani jí neviděli! A jsou snad ty v bibliotékách ukryté folianty sv. Anselma, sv. Bernarda, blahoslaveného Alberta Velikého a jeho žáka sv. Tomáše Aquinského, Duns Skota, sv. Bonaventury a jiných hlubokých a důsledných theologů a filosofů důkazem té předstírané středověké tmy! Co jsou proti nim ti epigoni, kteří začali revoluci naproti theologické vědě a středověké filosofii, mezi nimiž byl i zlý duch Českého království, Jan Viklif, jehož spisy obsahují v sobě neščíslné odpory a trhliny! Či jsou snad dokumentem katolického středověku velikolepé chrámy v Itálii a v její městech: v Neapoli, v Loretě, v Assisi, ve Florencii, v Bologni, v Pise, v Padově, v Benátkách, v Miláně a jinde, jsou snad velikolepé chrámy v Hispanii, ve Francii, v Germanii tyto monumenty i vědy i umění svědectvím, že katolická Církev a její duchovenstvo milovalo temnotu?

A jsou snad věže naší královské Prahy, naše chrámy, chrám sv. Víta a sv. Barbory v Kutné Hoře a jiné nám zbylé, zlobou krutých časů nezničené, velikolepé budovy známkou, že ve středověku panovala u nás v Čechách tma? Na našich četných školách klášterních a katedrálních studovali naši jinochové, a také z cizích krajů k nám přišli; učitelé na těch školách byli duchovní, snad i to jest důkazem, že duchovenstvo naše milovalo tmu? Také se z našich dějin dovidáme, že duchovenstvo naše zakládalo hojné nadace ve prospěch nadějných hochů, aby mohli studovati na vysokých školách, v Itálii a ve Francii, bylo snad i to důkazem, že duchovenstvo naše milovalo tmu? Či jsou dokumentem tohoto milování tmy se strany našeho duchovenstva naše vysoké školy, jež založil Karel IV., za rady věhlasného, učeného zbožného Arnošta, prvního arcibiskupa Pražského, a to z důhodů ponejvíce tehdejšího katolického duchovenstva?

Já tedy na základě dějin vzdělanosti křesťanských národů vůbec a Českého národa zvlášť, se vši úctou si dovoluji naproti hanobitelům našeho duchovenstva tvrditi, že je zjevnou nepravdou, že by ono bylo osvětě, vzdělanosti a vědám nepřítel, anebo že by až chtělo temnotou.

Ale jak as katolická Církev dospěla k tomu vyznamenání, jakož i její duchovenstvo, že jest vědám, osvětě a vzdělanosti nepřátelské a že chce, aby národové byli v temnostech udržováni, ano jest historicky jisto, že dějiny její jsou dějinami osvěty a vzdělanosti národů? Já jsem aspoň v dějinách církevních marně pátral, že by byla Církev kdy učinila nález, anebo její duchovenstvo, aby bylo vědám, umění a osvětě bráněno, anebo že by bylo duchovenstvo nějakým způsobem dalo na jevo, že sobě nepřeje vzdělání lidu; ale to jsem nalezl, že zavrhl věty: »že by mohlo býti něco podle theologie pravdivé, což jest podle filosofie křivé, anebo že by mohlo býti něco pravdivé podle

filosofie, což jest podle theologie nepravdou.¹⁾ Tímto výrokem vyslovila Církev, že skutečný, věcný, objektivný nesvor mezi theologií a filosofií není možný. Věřilať katolická Církev, a s ní všichni věrní křesťané, že katolická víra je z Boha, původ pravdy veškeré, a že tedy má do sebe neklamnou a neomylnou pravdu, a jelikož má věda ten účel, aby skutečné pravdy svého řádu světu ohlašovala, není možná, aby, pokud věda tak činí, bylo skutečného věcného odporu mezi vědou a věrou. A to všechno má místo stran kterékoliv vědy, ať jest to filosofie, geologie, astronomie, fysiologie, aneb kterákoliv jiná věda, neboť všech pravd, ať již mají předmět svůj na zemi, pod zemí, anebo na obloze nebeské, jest Bůh původcem, a proto není možná, aby pravdy sobě odporovaly, ať jsou již přirozeného nebo nadpřirozeného řádu.

Na tomto základě nebylo a není dogmatických příčin, aby Církev bránila synům svým zabývatí se vědami, a vůli svou také, aby se jimi zabývali, zřizováním akademií a vysokých škol dávala na jevo. Ona se tedy nebála osvěty a nikdy také nepřipouštěla, že by skutečná opravdová věda byla a mohla býti na úkor a na škodu.

Avšak katolická Církev nejen že se neobává rozvoje věd a nejen že nebrání synům, vědami se zabývatí, ona má také příčinu kladnou, za kterou sobě přeje, aby se vědy pěstovaly. Tvrdilať ona vždy, že člověk tím dokonaleji poznává tvorstvo Boží, čím hlubší jest jeho věda, a že, čím dokonaleji poznává tvorstvo, tím dokonaleji může poznati velikost Tvůrce všehomíra. Následujet zde Církev Boží sv. Pavla Řím. 1, 19. 20. »Co známého jest o Bohu, zjevné jest jim. Bůh zajisté jim to zjevil. Nebo neviditelné vlastnosti jeho ze stvoření světa, skrze ty věci, kteréž jsou učiněny, rozumem pochopené spatřiny bývají, totiž jeho věčná moc a Božství; tak že nemohou míti výmluvy.«

Tou příčinou přeje sobě Církev, aby byla mládež náležitě a do hloubky vzdělávána, neboť povrchně vzdělávati mládež není ji vzdělávati, ale zdělávati a vychovávati societé lidské čeládku nebezpečnou. Pravdou zůstane vezdy výrok Bakonův: »Leves haustus philosophiae a religione abducunt, pleniores reducunt.« Pravdu také pověděl Renan, že polovzdělanci jsou společnosti lidské čeládkou nebezpečnou. A od tud jest lež, že by vzdělanost nezbytně vedla k ateismu, neboť ne věda o sobě, ale nezpracovaná pýcha rozumu, anebo zloba vůle olupuje člověka i vzdělaného o víru v Boha.

Katolická Církev tedy nikdy nebránila ani umění, ani vědám, ale právě naopak, ona majíc všechnu příčinu ku pěstování umění a věd, je také pěstovala. Dějiny její jsou dějinami vzdělanosti lidské, zvláště dějiny našich biskupů, ale zvláště dějiny papežův, až do papeže Lva XIII., který dovolává se svých předchůdců, vybízí a napomíná ku pěstování nejenom theologie a věd k ní příslušných, ale také historie a filosofie, ano i ku pěstování věd přírodních. A v těchto dokumentech historie ode dvou tisíc let by snad vězel důkaz, že naše katolické duchovenstvo, (ne luterské anebo helvetské), rozvoji věd nepřije a si žádá, aby byly světnice školní zastřeny kutnami? Jaká to prolhaná injurie!

¹⁾ Potest esse aliquod theologie verum, quod est philosophice falsum, et potest esse aliquod philosophice verum, quod et theologie falsum.

Ale řekne se nám, že prý tak se mluví a píše o duchovenstvu katolickém od dávných věků, zvláště prý jest tato domněnka mezi těmi rozšířena, kdož nejsou katolické víry. Avšak není opodstatněno snad pořekadlo: »Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá?« Církev katolická nejenom pěstovala umění a vědy, ale ona je také proti výstředním sektám, jak jí bylo možno, chránila, a tyto sekty to byly, které usilovaly netoliko zastřítí světnice školní, ale také všechno vzdělání a všechnu osvětu ze světa vyhostiti. To činila katolická Církev v temném středověku, a činí tak až po tento den. Ve středověku ohrožovaly osvětu a vzdělanost sekty, o nichžto činím v této knize širší zmínku. Byla to především sekta Katharů, a v tom byla jako pro strašné bludy od Církve zavržena. Oni totiž zavrhovali, rovně jako Bogomilci, všechny vzdělávací ústavy Církve, všechny školy, všechno pěstování věd a umění. Ač, jakož bylo dovedeno, lišili se Leonisté podstatně od Katharů, přece v tom se s nimi sjednávali, že nemá býti vyučováno ani vědám, ani uměním. Oniť jsou tvrdili, že studie a akademie nejsou ničím jiným, nežli školami marnosti. »*Studia et academiae non nisi vanitatis scholae sunt.*«

S Valdenskými jest Viklif v těsné souvislosti. Vydávají o tom svědectví četné bludy, jež jsou s domněnkami Valdenských totožny. Daloť by se ovšem očekávati od takového muže, který sám byl mistrem a na slavné universitě v Oxfortě vyučoval, že asi měl v úctě místa, kde theologii i filosofii přednášel, daloť by se očekávati, že bude míti v úctě umění a vědu, anť s výše vědy, jak se domnívá, potíral Církev Boží a její řády, ale nic tak! Čteme o něm, že učinil následující výrok: »*Universitates, studia, collegia, graduationes et magisteria in iisdem sunt vana gentilitate introducta, tantum prosunt Ecclesiae sicut diabolus.*« Upřímným žákem Viklifovým byl na neštěstí našeho národa M. Jan Hus. Já ovšem nevím, zdali by byl Viklifa v této výstřednosti následoval, ale jest jisto, že mistrů na universitě málo cenil, graduace a misterství nevážil, chtělje tomu, aby toho pyšného jména nikdo sobě nepřikládal.

Jan Hus znal dobře Valdenské, kteří záhy přibyli do Čech a pevně trvali při svém učení, posléh v XII. věku, zejména ohledně osvěty a umění, zamítajce, jak se z jejich výslechu z r. 1395 dovídáme, všechnu osvětu a vzdělanost a všechny výsadní studie zejména university: Pařížskou, Pražskou a Vídeňskou.

S Janem Husem a s Valdenskými byl v těsné spojbě Petr Chelčický. O něm čteme, že spolu s Valdenskými jednomyslně zavrhoval osvětu a umění, sochařství i malířství, stavitelství a veškeru vědu jako věc marnou a lidské pýše hovicí a jako snahu zákonu Božímu odporou. Podobně činili také Bratři Čestí z prvnější doby, zavrhuje všecku vzdělanost a osvětu, jakoby ona se nesnášela s křesťanstvím, nádhru v chrámech, hudbu a umělé zpěvy.

S Chelčickým a s Bratřími souhlasili Táborové, ano, předstihli je v nenávisti proti umění a osvětě, neboť oni zakazovali vědecké knihy čísti, filosofii se obráti, a vyhlásili každého, kdož by se věnoval vědám, za pohana.

Nuže tedy, ať nám ti, kdož stále předstírají katolické Církvi, že by ona byla nepřítelkyní osvěty a vzdělanosti, dají odpověď podle pravdy na otázku: »Nebyli Katharové, Valdenští, Viklif, Petr Chelčický, a nebyli Táborové nepřátely vědy?« A nemělo by se o nich

podle pravdy tvrditi, že nejenom zastírali světnice školní, ale že i vědu a osvětu vůbec zamítali? Mluvme pravdu, nezacházejme podvodně s historickou pravdou a neuvádějme lid v šalbu a klam. Až dotud však jsem nikde nečetl, že by byl některý z liberalistických spisovatelů byl prostě vyhlásil: že byli Valdenští tmáři, že byl Viklif tmářem, a Jan Hus při nejmenším tmářem napolo, že byli Táborové tmáři, že byli Čeští Bratři tmáři, ano, že byl i Martin Lutr tmářem, anot jest známo, že sobě vědy a umění nevážil. Ale čeho se tito lidé dopouštěli, to příkládají Církvi katolické, ačkoliv ona vědu a umění stále podporovala a podporuje, a ačkoliv protivně v těch stránkách sekty vezdy odsuzovala. Napravte, pánové, injurii až dosud na Církvi páchanou! Vždyť pak sami jistíte, že pravda všade má vítěziti!

Všecky ty sekty, o nichž byla řeč, ač se ve mnohých věcech rozcházejí, jsou přese všechno svorny v kruté a nesmířitelné nenávisti proti katolické Církvi, a v ohrožování *autority buď pouze církevní, anebo i občanské*. Odtud byly ony více méně anarchické a vyvolaly bouře na všech stranách. Revoluční tento ruch, který začal ve věku XII. ve Francii, přebředl do Anglie, Německa, Italie, Španěl, do Uherska, Polska, a i do naší ubohé vlasti. Co krve bylo u nás právě anarchií a zapíráním autority prolito, jenom Bůh sám ví. Avšak krveprolitím ve Francii a u nás nevzalo Německo poučení a nachýlilo se anarchickému učení mnicha Martina Lutra. I ten pohrdal vědou a mistry, kde se pěstuje. Právě takto: »Vysoké školy by zasluhovaly, aby na prach byly rozetřeny, nic pekelnějšího a ďábelštějšího nepřišlo na zemi od počátku světa, a nepřijde.« Tak dí Lutr ve své postille. A jako zavrhoval vědu, tak zamítal také autoritu Církve a postavil na místo ní autoritu Písma, čili vlastně autoritu svého výkladu a sám svou. Zhrdnuv autoritou Církve, podkopával také autoritu občanskou. Jaké měla následky jeho nauka, ví zajisté každý. Zříceniny Německa k tomu ukázaly, jako anarchie u nás obrátila v poušť naši vlast.

Revoluce proti autoritě i Církve i státu, počavši ve Francii v sektě na pohled tiché a mírné, přetrvala věky a trvá až po tento den. Ona se hlásá dnes všade, i ve sněmovnách, neboť ji podkopávají až i sněmovníci zapírajíce autoritu všecku. Jaké následky tyto věci míti budou, Bohu samému jest povědomo! A já zakončuje svůj spis, želaám a prosím Pána Boha, aby se slitoval nad národy, zvláště nad národy této naší říše a sílil našeho beztoho již těžce zkoušeného císaře a krále a aby dal se mu dočekati, by svatý mír zavítal mezi národy, a aby se ujaly u nás zase křesťanské řády, neboť ty jsou podle přesvědčení nejslechetnějších mužů jedinou zárukou k odstranění všech sporů, které národy zmitají. Bůh žehnej tomuto dílu a zachovej nám čistou a svatou víru, po otcích našich zděděnou a krví mučenníků zakotvenou, kteráž jediná jest základem pravé osvěty, pravé vzdělanosti a ušlechtilých mravů.

SEZNAM VĚCÍ A OSOB.

—•—

	Strana		Strana
A.		Církev Římská všechna jest podle	
Aeneas Sylvius o Táborech	90	učení Jednoty celý a živý Anti-	
Alanus ab Insulis o Valdenských	20	krist jakož i duchovní Babylon	
Albigenských učení	15—17	a Egypt temnosti	66, 67
Alexander III. a Valdenští	20	Církev katolická není nepřítelkyní	
Andělé podle Viklifa	123	vědy ani umění, ona není Egypt	
Andělé podle Jana Husi	154	temnosti, dobře však jsou haeresie	
Antikristem jest papež podle Jednoty		takovým Egyptem	163—168
Č. Bratří	74		
Antikristem je papež podle Chelčic-			
kého, Rokycany, Jana Husi i			
Viklifa	74		
Antikrist a Jan Hus	162		
Antikrist podle Viklifa	137, 138		
Anthropologie Viklifova	132		
Arnošt z Pardubic a jeho snaha			
proti kacířství	26		
Arnošt z Pardubic o neposkvrněném			
Početi P. M.	61		
B.			
Břimování podle Jednoty Bratří a			
Chelčického	68		
Břimování podle Jana Husi	157		
Břimování a Viklif	131		
Blahoslav	77		
Bossuet o Valdenských	10—45		
Bouře v Čechách ve věku XIV. a			
příčiny jejich	26, 27		
Bogomilců učení	13		
Bucer	29		
Bůh a poznávání Jeho podle Viklifa	124		
C.			
Církev Římská podle učení Chelčic-			
kého i Valdenských	32		
Církev Římská a její zákony podle			
Chelčického i Valdenských	33		
Církev Ř. a poslání podle Chelčic-			
kého a Valdenských	32—33		
Církev Římská bez kněze	71		
Církev, sbor i vyvolených i před-			
zvěděných podle Valdenských	35		
Církev, sbor pouze vyvolených podle			
Chelčického	35		
Církev podle Viklifa, Jana Husi i			
Chelčického	43		
		D.	
		Đáblové podle Viklifa	123
		Dcerka, spis Husův	140
		Demagogické konání Husovo i	
		Viklifovo	163
		Dotace duchovních příčina úpadku	
		podle Viklifa	117
		Dědičný hřích podle učení Jednoty	56
		Dědičný hřích podle Viklifa	72
		Dražík, biskup Pražský	25
		Duchovenský stav podle Viklifa a	
		Táborů	113
		E.	
		Eugen IV.	49
		Eucharistie podle Jana Husi a	
		Chelčického	41
		Eucharistie a Viklif i Valdenští	41
		Eucharistie, oběť podle Valden-	
		ských i podle Chelčického	36
		Eucharistie, oběť podle Chelčic-	
		kého i podle Jednoty	68, 69
		Eucharistie, oběť podle Táborů	93
		Eucharistie neposvěcuje kněz ve	
		hříchu smrtelném jsoucí podle	
		Jednoty a podle Chelčického	69
		Eucharistie neposvěcuje ani kacíř	
		kněz ani hříšník podle Viklifa 7—8	
		Eucharistie a Viklif	133
		Eucharistie a Jan Hus	157
		G.	
		Gallus; inquisitor	25
		Gindely	77
		Gleiwitz, inquisitor, a články Val-	
		denských	28
		Goll, prof. dr.	27, 46, 76 etc.
		Grunt Viery	47 seq.

H.

Haupt o Valdenských	25
Hřích a úděl svátosti podle Val- denských a podle Chelčického	36
Hřích smrtelný a všední podle Jednoty	57
Hřích dědičný podle Jednoty	56
Hřích dědičný se neodpouští podle Jednoty, leč jen vyvoleným	57
Hřích dědičný podle Jana Husa . . .	154
Hus před vzpourou naproti Církvi	140
Hus o societě občanské	141
Hus o spoustách hřichu na držbu majetku a vlády	141—142
Hus a komunismus	141—142
Hus a Viklif o nejistotě majetko- vého práva	142
Hus o Církvi	144—145
Husovo učení a Viklifovo	4—6
Husovo učení v poměru k Vikli- fovi	140 seq.

Ch.

Chelčický a jeho poměr k Valden- ským	30—38
Chelčického zpráva o Petru Valdovi	31
Chelčický o Písmu sv. a Valdenští	32
Chelčického učení o Církvi Římské	31
Chelčického učení i Valdenských jest podvatné	33
Chelčický zamítá, že by laikové mohli udělovati svátosti	33
Chelčický o výměru Církve	35
Chelčický nevěří v sedmeru svátost	36
Chelčický učí, že Kristus Pán zemřel za vyvolené pouze	37, 40
Chelčický učenlivý zák Viklifův a Valdenských	38—47
Chelčický o Petrovi Valdovi a Val- denští	41
Chelčický a panování	43, 44
Chelčického učení a Valdenských o chudobě	33, 45
Chelčický a styky jeho s Valden- skými	45
Chelčický, Jednota, Hus a Viklif o výměru Církve	53
Chiliasmus hrubý a duchový	99, 100
Chiliasmus a Viklif	105
Christologie podle učení katoli- ckého a podle Jednoty	57—60
Christologie Táborů	90
Christologie Viklifova	124
Chudoba kněžím přikázaná podle Viklifa	108
Chudoba kněžím přikázaná podle Husa	152
Chudoba kněžím přikázaná po- dle Viklifa, Chelčického i Tá- borů	117, 118, 119
Chudoba vůbec všem přikázaná podle Chelčického	45

Ž.

Jafet o Valdenských	76
Jan z Jičína	90
Jednota Českých Bratří v poměru k učení Petra Chelčického	47—78
Jednota u vyhnanství a Jednota stará	47
Jednota a Řehoř	48
Jednota a Rokycana	48
Jednota o Církvi Římské	51
Jednota o Neposkvrněném Početi P. M.	51
Jednota o Vykoupení	62
Jednota o svátosti sedmeře	64 seq.
Jednota a Chelčický o manželství .	76
Jednota pozdnější o vědách a umění	89
Jifík z Poděbrad	49

K.

Kalvinistů spojení s Valdenskými .	29
Kanonisace a Viklif	136
Kapistran sv. a Rokycana	49
Karel IV. a snaha jeho na potlačení kacířství	26
Karel IV. a Neposkvrněné Početi P. M.	61
Konfesse Valdenským předepsaná Innocencem III.	21
Konfesse Bratří z r. 1468, 1470, 1503, 1504, 1507 a 1508	47
Komunismus Viklifův a Táborů 105 seq.	
Komunismus Táborů a Jan Hus 141—	144
Komenský o papeži jako o Anti- kristovi	74
Kosmologie Chelčického, Jednoty a Jana Husi	55 seq.
Kosmologie Husova	154
Kosmologie Táborů	90
Kostnický sněm a Lechler	5, 6
Křest přijatý od katolíků neplatný podle Jednoty	66, 67
Křest dítek podle Chelčického a Jednoty	66
Křest dítek a pozdnější Jednota .	67
Křest dítek a Chelčický	68
Křest a Viklif	131
Křest podle Jana Husi	157

L.

Lateranský sněm IV. a Valdenští .	21
Laikové mohou posvěcovati podle Viklifa	116
Latria a dulia podle Husa	161
Lechler	7, 8
Lolardové	4, 116
Loserth	5
Lukavec de	4, 99
Lupáč Martin	76
Lutr o praedestinaci	29
Lutr chce, aby se Bratří zřekli sedmera svátostí	64

M.**Strana**

Majetkové právo a Albigenští . . .	17
Majetkové právo a Chelčický i Táborové . . .	107
Majetkové právo a Jan Hus . . .	141—144
Manželství a Chelčický . . .	37
Manželství a Viklif . . .	131, 132
Manželství a Jan Hus . . .	159
Martin Krčimský . . .	51
Matěj Illyrský . . .	76
Michal Žamberský . . .	51
Milosti Boží úděl a Chelčický i Viklif . . .	40
Milosti Boží úděl a Hus . . .	40, 156
Milosti Boží úděl podle Viklifa . . .	109, 128
Moc světská, Valdenští a Chelčický . . .	35
Moc světská a Jednota . . .	53 seq.

N.

Náhdera a Táborové . . .	88
Naháči . . .	79
Neklamnost papežova a Hus . . .	148
Neklamnost Církve i papeže a Viklif . . .	136
Neposkvrněné Početí Panny Marie a Karel IV. i Toma Štítný . . .	61
Neposlušnost Husova . . .	148, 149

O.

Obcování svatých a Hus . . .	160, 161
Obcování svatých a Viklif . . .	134
Očistec podle Chelčického a Valdenských . . .	37, 38
Očistec podle Chelčického a podle Jednoty . . .	73
Očistec a Táborové . . .	95
Očistec a Viklif . . .	109, 134
Očistec a učení Viklifa, Táborů a Chelčického . . .	134
Odpustky a Valdenští i Chelčický . . .	37
Odpustky a Viklif . . .	133
Odpustky a Hus . . .	158
Oekolampad . . .	29
Osvěta, Chelčický i Valdenští . . .	37
Ospravedlnění podle Lutra, podle Jednoty . . .	62

P.

Panensví ustavičné P. M. podle Jana Husi, Chelčického i Jednoty . . .	61
Pantheismus Viklifův . . .	122
Panování kněžské podle Husa . . .	152
Panování podle Chelčického a podle Jednoty . . .	60
Papež Antikrist u Husa . . .	162
Papež Antikrist podle Viklifa, Husa Chelčického, Jednoty i Komen- ského . . .	74
Papež kacif podle Viklifa . . .	114
Papež není neklamný podle Viklifa . . .	114
Papež Antikrist podle Viklifa . . .	116

Strana

Papežství a jeho původ podle Viklifa . . .	114
Papež není hlavou Církve podle Viklifa . . .	114
Peklo věčné a oheň v něm podle Jednoty . . .	74
Peklo a Jan Hus . . .	160
Petr Engliš a učení Viklifovo . . .	91
Petr inquisitor a články Valdenské . . .	27
Písmo sv. a Albigenští . . .	16
Písmo a Valdenští . . .	22
Písmo, jediný pramen náboženství a Chelčický . . .	32
Písmo, jediný pramen náboženství podle Viklifa, Táborů, Chelčického . . .	120
Písmo sv. a Hus . . .	153
Písmo sv. a Táborové . . .	90
Písmo sv. a věčný život . . .	121
Platnost svátostí podle Bratří a Chelčického . . .	66
Pokání podle Jana Husa . . .	156
Pokání podle Táborů . . .	93
Pokání podle Chelčického a podle Jednoty . . .	72, 73
Pokání podle Viklifa . . .	133
Pomazání poslední a Hus . . .	158
Poslání církevní a Hus . . .	146—148
Pravomoc v Církvi a papež podle Husa . . .	148
Pravomoci v Církvi není podle Viklifa . . .	114
Pravomoc v Církvi, Chelčický, Táboři a Bratři . . .	117
Program Táborů . . .	81, 82
Primat Petrův podle Viklifa i Husa . . .	146
Primat v katolické Církvi . . .	146, 148
Primat papežův podle Viklifa a Jana Husi . . .	150
Přehled učení Viklifa a Jana Husi . . .	162
Předzvědění a předzřizování Církve podle Viklifa . . .	109
Přímluvy svatých podle Táborů . . .	96
Přibram a šlechta husitská o Viklifovi . . .	3, 4
Přijímání pod jednou podle Leonistů . . .	36
Přímluvy za mrtvé podle Chelčického i Valdenských . . .	37
Přísaha podle Chelčického a Valdenských . . .	37
Přísaha podle Viklifa . . .	42
Přísaha podle Jana Husi . . .	163
Přísaha podle Chelčického a Táborů . . .	90
Přístí Páně II. . .	74
Působnost svátostí ex opere operato podle učení Jednoty . . .	65

R.

Raymund z Deventeru . . .	20
Rokycana a Jednota . . .	18 seq.
Renier o Valdenských . . .	21

Ř.	Strana
Řehoř, Řehořovci a Rokycana . . .	50
Řehořovci a Chelčický	50
Řehole podle Chelčického a Valdenských	33
Řehole a Hus	152
Řehole, Viklif, Táborové, Chelčický i Bratři	119

S.	
Skultet Abraham	29
Slavnost ss. Ostatků za Karla IV. .	26
Societa občanská, Chelčický i Valdenští	34
Societa Táborů občanská i Chelčického	87, 88
Soudy a Chelčický	34
Suarez	102
Svátoť sedmera a Viklif i Táborové	133
Svátoť sedmera podle Chelčického a Bratři	65
Svátoť sedmera a Hus	156
Svatí v nebi a duše v očistci dobývají prý si zásluh podle Viklifa .	134
Svěcení na kněze podle Viklifa . .	131
Svěcení kněžstva, kdy jest platné podle Chelčického a podle Leonistů	35
Svěcení kněžstva a Hus	158, 159
Synoda Bratři v r. 1467	51

Š.	
Schönburg, kanovník Vyšehradský .	25
Štěpán Lolard a jeho články . . .	28
Štěpán, domnělý biskup Valdenských	51, 76
Šturem Václav, doktor S. J. . . .	55

T.	
Táborové a Chelčický vzájemném poměru	78
Táborští kněží	79, 80
Táborská societa a Velká revoluce francouzská	84, 85
Táborové a jejich societa občanská	83, 84
Táborů krutost	80, 81
Táborská kázeň a Chelčického . .	85
Táborové a obřady církevní . . .	86
Táborové o sedmeře svátosti . . .	91, 92
Táborové o svěcení kněžstva . . .	94
Táborové o posledním pomazání . .	94
Táborové a Chiliasmus	103 seq.
Theologie Jednoty a Chelčického .	55
Theologie Táborů	90
Theologie Husova	153 seq.
Tomáš sv.	39
Toma Štítý	61
Trichotomie Viklifova	123

U.	Strana
Úcta svatých a ostatků a Chelčický i Valdenští	37
Úcta svatých a ostatků podle učení Jednoty a Chelčického	73
Úcta svatých a Táborové	96
Úcta svatých a Viklif i Táborové	135—137
Učení Táborů a Chelčického v souhrnu	97
Umění a Valdenští, i Chelčický . .	37
Umění a Táborové	88
Umění a Hus	153

V.	
Valdenští o Církvi	35
Valdenští a svátoť sedmera	36
Valdenští a přijímání pod jednou .	36
Valdenští a přísaha	37
Valdenští a Alanus ab Insulis . . .	20
Valdenští a Vaucernai	21
Valdenské bludy a sněm Lateranský IV.	21
Valdenských učení v souhrnu . . .	21 seq.
Valdenští v okolí Jindř. Hradce, Deštné a v Telči	25
Valdenští a Oldřich z Hradce . . .	25
Valdenských množství v Čechách .	25
Valdenští v mnohých kusech pravověrní až do věku XVI.	28
Valdenští, Oekolampad, Skultet i Bucer	29
Valdenští naproti učení Lutrova . .	29
Valdenští a Helveti	29
Valdenští a Katharové	30
Valdus Petr	31
Valdenští a Leonisté jsou totožní .	31
Valdenští připouštějí možnost údělu svátostí od laiků	33
Válka a Chelčický i Valdenští . . .	44, 45
Vavřinec z Březové	81
Věda a Viklif	120
Věda a Hus	152
Věda a Táborové	88, 89
Věda a umění a pozdější Jednota .	89
Viklif o nezbytí všeho, což se děje .	40
Viklifovo učení a Táborů	99 seq.
Viklif a Komunismus	105
Viklif o přikázané kněžím chudobě .	107
Viklif o očistci	109
Viklif o předzvědění a předzřítí . .	109
Viklif o smrti Páně za předzřítí pouze	126
Viklif a svatovláda z posvěcení . .	113
Viklif a Táborové o odpustcích . .	133
Viklif o eschatologii	133, 134
Viklif o milosti Boží	129
Viklif o zásluze dobrých skutků . .	129
Viklif o svátostech	129—133
Viklif o přísluhovatelích svátostí .	129
Viklif o účte svatých, účte ostatků a obrazů	134—137

	Strana
Viklif o Antikristovi	137, 138
Viklifovo učení v souhrnu a učení Valdenských	139
Viklif a Jan Hus	140 seq.
Vůle svobodná a Chelčický i Val- denští	40
Vůle svobodná a Viklif	40
Vůle svobodná a Hus	152
Vykoupení se stalo ze svobodné vůle Boží podle Chelčického i podle Jednoty	61
Vykoupení a Viklif	6
Vykoupení a Jan Hus	155, 156
Vyobcování z církve a Viklif . . .	133
Vzývání svatých a Táborové . . .	96
Vzývání svatých podle Chelčického a podle Jednoty	70
Vzkříšení podle Táborů	96

Z.

Zabrání statků církevních a Viklif	117
Zabrání zboží církevního a Viklif i Táborové	117, 118
Zabrání zboží církevního a Hus i Viklif i Valdenští	150, 152
Zadostučinění Páně podle Viklifa nadbytečné	125
Zákonodárná moc papežova podle Husa	148
Zákon Boží důstatečný ku správě lidu Božího podle Viklifa .	113, 117
Zákon Boží důstatečný ku správě církve podle Husa	148, 149
Zpověď a Táborové	94
Zřídlo, odkud vážili Táborové a Chelčický učení své	97, 98

